

MOBBİNG MAĞDURLARI ANLATIYOR
Güneşsiz pazartesiler
MARMARA İLETİŞİM'DE
Heimat'a dalan fil

HALKLARIN DEMOKRATİK KONGRESİ BİR YAŞINA BASIYOR

Buluştuğumuz yer

ERTUĞRUL KÜRKCÜ

Devletperest bir habis ur

SIRRI SÜREYYA ÖNDER

Gömleğin altındaki fanila

SURİYELİ KÜRT LİDER SALİH MİSLİM

Modelimiz demokratik özerklik

HAMİT BOZARSLAN'LA ORTADOĞU

Bahardan ayaza

ORUKUNDA
**REYE
VAR?**

**ÖLÜM DEĞİL
ÇÖZÜM!
CATIŞMA DEĞİL
MÜZAKERE!**

SAYILANSIN!

**ÖLÜM DEĞİL
ÇÖZÜM!
CATIŞMA DEĞİL
MÜZAKERE!**

**ÖLÜM DEĞİL
ÇÖZÜM!
CATIŞMA DEĞİL
MÜZAKERE!**

**ÖLÜM DEĞİL
ÇÖZÜM!
CATIŞMA DEĞİL
MÜZAKERE!**

**ÖLÜM DEĞİL
ÇÖZÜM!
CATIŞMA DEĞİL
MÜZAKERE!**

**ÖLÜM DEĞİL
ÇÖZÜM!
CATIŞMA DEĞİL
MÜZAKERE!**

**ÖLÜM DEĞİL
ÇÖZÜM!
CATIŞMA DEĞİL
MÜZAKERE!**

**ÖLÜM DEĞİL
ÇÖZÜM!
CATIŞMA DEĞİL
MÜZAKERE!**

**ÖLÜM DEĞİL
ÇÖZÜM!
CATIŞMA DEĞİL
MÜZAKERE!**

**ÖLÜM DEĞİL
ÇÖZÜM!
CATIŞMA DEĞİL
MÜZAKERE!**

**ÖLÜM DEĞİL
ÇÖZÜM!
CATIŞMA DEĞİL
MÜZAKERE!**

**ÖLÜM DEĞİL
ÇÖZÜM!
CATIŞMA DEĞİL
MÜZAKERE!**

**ÖLÜM DEĞİL
ÇÖZÜM!
CATIŞMA DEĞİL
MÜZAKERE!**

**ÖLÜM DEĞİL
ÇÖZÜM!
CATIŞMA DEĞİL
MÜZAKERE!**

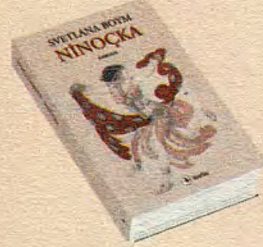
**Acıyı
Değil
ARISI
Paylaşalım**

metis'ten yeni

Richard Kearney Yabancılar, Tanrılar ve Canavarlar

ÖTEKİLİĞİ YORUMLAMAK
Edebiyatdışı | Çeviri: Barış Özkul | 352 s.

Svetlana Boym Ninoçka

Edebiyat | Roman | Çeviri: Yiğit Yavuz | 326 s.

Andrey Platonov Mutlu Moskova

Edebiyat | Roman
Çeviri: Günay Çetao Kızılırmak | 128 s.

Walter Lewin Warren Goldstein ile birlikte Fizik Aşkına

GÖKKUŞAĞININ UCUNDAN
ZAMANIN EŞİĞİNE BİR YOLCULUK
Metis Bilim | Çeviri: Nedim Çatlı | 304 s.

Nilüfer Göle Seküler ve Dinsel: Aşınan Sınırlar

Edebiyatdışı | Çeviri: Erkal Ünal | 176 s.

HAZIRLAYAN Umut Tümay Arslan Bir Kapıdan Gireceksin

TÜRKİYE SINEMASI ÜZERİNE DENEMELER
Sanatlar ve İnsan | Sinema | 272 s.

Etel Adnan Arap Kıyameti

Edebiyat | Şiir | Çeviri: Serhan Ada | 88 s.

HAZIRLAYANLAR Çakırlar ve Delice Cinsellik Muamması

TÜRKİYE'DE QUEER KÜLTÜR VE MUHALEFET
Edebiyatdışı | 592 s.

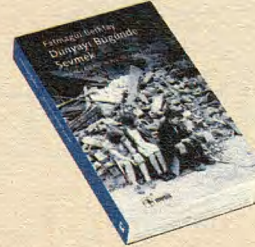
Kaushik Sunder Rajan Biyokapital

GENOM-SONRASI HAYATIN KURULUŞU
Edebiyatdışı | Çeviri: Ayşe Deniz Temiz | 376 s.

Murathan Mungan'ın Seçtikleriyle Bir Dersim Hikâyesi

Metis Edebiyat | Öykü derlemesi | 200 s.

Fatmagül Berktaş Dünyayı Bugünde Sevmek

HANNAH ARENDT'İN POLİTİKA ANLAYIŞI
Edebiyatdışı | 256 s.

Engin Geçtan Mesela Saat Onda

Edebiyat | Roman | 280 s.

HAZIRLANAN KİTAPLAR

- Hubert Damisch: Bulut Kuramı
- Didem Madak: Ah'lar Ağacı ve Grapon Kâğıtları *şiiir*
- T. W. Adorno: Ahlak Felsefesinin Sorunları
- Franko "Biko" Berardi: Ruh İşbaşında
- David Frisby: Modernlik Fragmanları
- Ursula K. Le Guin: Aya Tırmanmak
- Salim Mokaddem: Sokrates'in Aşkı *küçük filozoflar*

Buluştuğumuz yer

Albert Camus öyle bir laf etmiş ki, tişört yapıp giysek yeridir: "Kendime rağmen ve solun kendisine rağmen, ait olduğum sol..."

Şöyle uyarlasak yanlış olur mu? "Kendime rağmen ve kendisine rağmen yanında olduğum Kürt hareketi..."

Yanlış olmaz diyorsak... Ve "rağmen"lerden kurtulmak istiyorsak, ait olduğumuz yer HDK: Halkların Demokratik Kongresi!

Evet, damdan düşer gibi oldu. Olsun. Hatta, Ege deyişiyse, "olsun, olsun". Erkin Koray'ın kulakları çınlasın, "gerisi beter, gerisi malûm".

Ayrıca, beter olmasa ne yazar? "İyi"ler de malûm. "İyi"lik yetmiyor. Güzel bir dere oluyor, bir süre yanına, yöresine hayat veriyor, ama sonra... Örnek bol, sonrası malûm.

Damdan düşer gibi olmasın, geçen yılın ekim ayına zaplayalım ve HDK'nın kendini nasıl tanımladığına bakalım:

"Kongre, tüm ezilenlerin ve sömürülenlerin, dışlanan ve yok sayılan bütün halkların ve inanç topluluklarının, kadınların, işçilerin, emekçilerin, köylülerin, gençlerin, işsizlerin, emeklilerin, engellilerin, LGBT bireylerin, göçmenlerin, yaşam alanları tahrip edilenlerin (...) her türden baskı, sömürü ve ayrımcılığı ortadan kaldırmak ve insan onuruna yaraşır bir yaşam kurmak üzere bir araya geldiği ortak bir dayanışma ve mücadele zemini." (HDK tüzüğü, madde 2)

"GÜÇLÜ BİR NEHİR YARATMAK"

Bu işler, Can Yücel'in kulakları çınlasın, "tüzük işi" değil elbette. "Ne tüzükler gördük" diyorsanız, EMEP'in önde gelen isimlerinden Aydın Çubukçu'nun "dere" mecazını apardıığımız değerlendirmesine bağlanalım:

"Bu kadar yüzyıl içinde, biz, ezilenler, horlananlar, sömürülenler, baskı ve zulüm görenler bir kez olsun bir 'Kongre' toplanmış mıyız? Parti, teşkilat, kavimkardeş toplantılarını, kongrelerini saymıyorum, öyleleri çok olmuş. Ama dinleri, dilleri, siyasî eğilimleri ve hedefleri farklı tüm ezilenler, horlananlar, sömürülenler bir araya gelip bir kongreyi ilk kez topladılar. Siyaset tarihimizde ilk kez, farklı mecralardan akıp kendi başına bent aşmaya çalışan, kendi vadisini kendi başına oymaya çalışan ve bu yüzden de hep küçük derecikler halinde topırağa karışan, kuruyan, buharlaşan hareketler birleşik ve güçlü bir nehir yaratmak üzere bir araya geldiler. Yirmi farklı bölgeden 825 delegenin ve yüzlerce izleyicinin gerçekleştirdiği bu toplantı, yalnızca bir 'toplantı' olarak bile büyük tarihi öneme sahiptir." (Evrensel, 16 Ekim 2011)

Elliyeye yakın parti, örgüt, dernek,

grup, çevre... Yirmi farklı bölgeden 825 delege, onlar arasından seçilen 121 üyeli bir Genel Meclis... Kapsayıcı bir program... Hiç fena bir başlangıç değil. 2011 seçimlerinde Emek, Demokrasi, Özgürlük Bloku'nda yer almayan, ama Blok'un genişlemiş hali olan HDK'nin yeni bileşenlerinden Ezilenlerin Sosyalist Partisi'nin genel başkan yardımcısı Alp Altınörs de aynı kanıda:

NE ÇATI PARTİSİ NE DE "KİMLİK"TEN İBARET BİR PROGRAM

"İyi bir başlangıç yapıldı. Bu başlangıcın arka planında 70'i aşkın ilde yürütülen kongre çalışmaları, yapılan halk toplantıları, delege seçimleri vardı. Halklarımızın birleşik bir politik alternatifine olan açlığı elle tutulacak kadar somut. Bu girişim, Samsun'da 300 kişiyle toplantı yapıyorsa, Konya'da, Kayseri'de 400-500 kişilik halk toplantıları düzenliyorsa, maya tutmaya başlamış demektir. Sol-sosyalist kesimler ile Kürt özgürlük hareketinin ortak yürüyüşü, doğuracağı enerji ve açığa çıkaracağı siyasal hatla yeni bir kanal açabilirse başarılı olacaktır. Birliğin bir 'çatı partisi' olmaması ona hayatiyet kazandırmış, benzerlerinin akibetine uğramaktan korumuştur. Kongre'nin çeşitlilik arz eden bir politik-ideolojik yelpaze oluşturduğu açıktır. Bileşenlerin tümünü içerebilecek bir program hazırlandı. Bu programda ezilenlerin bütün mücadele başlıkları yer almaktadır. Bazı dostlarımızın ileri sürdüğü gibi 'kimlik mücadelesi'nden ibaret bir program değildir. Sosyal içeriği güçlüdür. Emek mücadelesini temel eksenlerinden biri olarak ilan etmiştir. Kadın özgürlük mücadelesini, doğa ve yaşam alanlarının savunulmasını, gençlik hareketini, demokrasinin kazanılmasını içermektedir." (Yarınlara, 31 Kasım 2011)

ÜÇ SEÇİM, BİR TUTUM, BİR PARTİ

Şimdi 13 Mayıs 2012'ye, "64 ilden birey, kurum, örgüt ve partilerden bileşenleri ve birlikte mücadele yürüttüğü emek, barış ve demokrasi güçlerinin de katılı-

Express'i matbaaya göndermeye hazırlandığımız saatlerde, kapağımızı gören hafızası kuvvetli arkadaşlar uyardı: "Bu başlığı daha önce kullanmadık mı?" Arşive baktık, evet, 102. sayımızın başlığı da "Buluştuğumuz Yer"di. Meram sayfasına göz attığımızda, son cümleye bakıldık: "Meramız ve 2010 için dileğimiz bu: Kısa bir dökümünü yaptığımız o cevherden bir 'form'un, bir birleşik cephenin oluşması. Ufku devrimci olan bir cephenin." Söz konusu cevher, "günahıyla sevdiymi Türkiye solunun devrimci mirası"ydı. Ocak 2010'daki dileğimiz, umarız HDK ile gerçekleşir.

İçindekiler

» Manzara.....	6
» 4+4+4 ve naçiz mevcudiyetimiz	8
» Din psikologları	10
» Şehir Hatları	12
» Sırrı Süreyya Önder	16
» Ertuğrul Kürkçü	19
» Salih Mislîm	22
» Hamit Bozarslan.....	24
» Radyo Express	28
» Kozmomilitan.....	35
» Kiraat & Dumani Üstünde	38
» Mavi Daktilo	41
» Semih Akşeker.....	42
» Diyanet'in Alevî söylemi	46
» Marmara İletişim'in dönüşümü	49
» Mobbing mağdurları anlatıyor	52
» Mayısta Yaşam Kooperatifi	58
» Müzik Dolabı	60
» Kılavuz.....	62

katkıda bulunanlar: Ahmet Gürata, Albina Ulutaşlı, Alican Tayla, Arslan Eroğlu, Aslı Odman, Ayfer Karakaya Stump, Aynur Sadet, Ayşe Akalin, Ayşe Çavdar, Barkın Karşlı, Begüm Özden Fırat, Betül Kadioğlu, Can Seven, Cihan Uzunçarşılı Baysal, Cemil Cahit Yavuz, Çiğdem Öztürk, Derya Bengi, Didem Danış, Doruk Yurdesin, Ece Demirel, Emrah Göker, Ender Ergün, Erdir Zat, Eren Barış, Ertan Keskinsoy, Faruk Özsu, Fevzican Abacıoğlu, Fırat Berksun Fırat Genç, Foti Benlisoy, Gökşun Yazıcı, Hade Türkmen, Hakan Lokanoğlu, Hamza Aktan, İrfan Aktan, Koray Löker, Lara Aysa, Merve Erol, Muhsin Akgün, Murat Bjeđuđ, Murat Meriç, Özyay Selmo, Özgür Eren, Özgür Gökmen, Pelin Özer, Pelin Tan, Ragıp Duran, Saner Şen, Sarkis Paçacı, Serdar Korucu, Serhat Köksal, Serkan Seymen, Siren İdemen, Şahan Nuhoglu, Turgut Yüksel, Uğur Biryol, Ulus Atayurt, Ümit Altaş, Yiğit Atılgan, Yücel Göktürk, Zeynep Nuhoglu

baskı: Ezgi Matbaacılık, Sanayi Caddesi Altay Sok. No:10 Yenibosna / İstanbul Tel: 0.212.452 23 02

basım yeri ve tarihi: İstanbul, EYLÜL 2012

dağıtım: Türkuvaz Dağıtım Pazarlama A.Ş.

yönetim yeri: Kuloğlu Mah. Gazeteci Erol Dernek Sok. no: 11/4 Oda 3 Beyoğlu - İstanbul

tel-faks: 0.212.251 87 67

e-mail: express@birdirbir.org

abonelik: abonelik@birdirbir.org

11 yıl 130 temmuz-ağustos-eylül 2012 imtiyaz hakkı: Özyay Selmo

sorumlu yazarları müdürü: Merve Erol

ilan irtibat: Özyay Selmo (0.533.514 90 49)

YEREL SÜRELİ YAYINDIR.

AYDA BİR YAYINLANIR.

ISSN 1307 - 461X

2004 yılında Yalçın Akdoğan tarafından kaleme alınan AK Parti'nin "yeni muhafazakârlık" başlıklı politik manifestosunda "Çizdiğimiz muhafazakârlığın genlerine ve tarihi kodlarına uygun bir şekilde, siyaset yaptığı coğrafyanın toplumsal ve kültürel geleneklerine yaslanmaktadır... Devrimci dönüşümlere karşı tedrici ve doğal sürecinde işleyen bir toplumsal dönüşümü savunuyoruz" diye yazılmıştı.

"Geleneklere bağlılık ve doğal süreçlere güven..." Mahşerin bu iki atlısıyla feminist kadınların hesaplaşması yüzyıllardır sürüyor. Bu kitapta yeni muhafazakârlığa karşı yazılmış feminist yazılar yer alıyor.

Reel İslamist bir düzen altında haklarını arayan İranlı kadınların "bir milyon imza" risalesini de ilk kez türkçe olarak bu kitapta bulacaksınız.

www.destekdukkani.com

Kitap ve aksesuar satış sitesi

www.destekyayinlari.com

[facebook.com/DestekYayinevi](https://www.facebook.com/DestekYayinevi)

twitter.com/destekyayinlari

mayla toplanan HDK 1. Genel Kurulu"na uzanalım ve Sonuç Bildirgesi'nin "Üç Seçim, Bir Tutum, Bir Parti" başlıklı bölümüne bakalım:

"Kongre bünyesinde yerel seçimlere, Cumhurbaşkanlığı seçimine ve genel seçimlere müdahale edecek bir partinin kurulması..."

Yani, bir çatı partisi mi? Hayır. ESP'li Altınörs'ün vurguladığı gibi, Kongre'nin bir "çatı partisi" olmaması ona hayatîyet kazandırıyor, "benzerlerinin akibetinden koruyor". Kongre partiyeye dönüşmüyor, Kongre bünyesinde bir parti kuruluyor.

Dahası var: "Kongre bileşenleri, partide yer alıp almamakta bütünüyle özgürdür. Partiyeye katılan bileşenler, katılmayanlar karşısında bir ayrıcalık kazanmaz; katılmayanlar da katılanlar karşısında hak kaybına uğramaz."

KONGRE - PARTİ İLİŞKİSİ

Peki, Kongre'yle Kongre'nin bünyesindeki parti nasıl bir ilişki içinde? Sonuç Bildirgesi bu ilişkiyi şöyle tanımlıyor:

"Kongre esastır. Yani bireylerin, çeşitli siyasal partilerin ve yapıların, demokratik örgütlerin, emek ve meslek örgütlerinin, sendika üyelerinin, derneklerin, yurttaş inisiyatiflerinin içinde yer aldığı Kongre, varlığını ve geniş yapısını, meclisler biçimindeki örgütlenmesini, faaliyetlerini sürdürecektir, bunları geliştirecek, kendini genişletme çabasından vazgeçmeyecektir.

Parti ise, Kongre içindeki bir yapı olacaktır. Kongre'nin bütün ilkelerini ve politik yaklaşımlarını benimseyecektir.

Kongre ile parti ilişkisinde biri diğerinin yerine konamaz. 'Parti olduk, Kongre bitti; Kongre var, partiye gerek yok' da denemez. Kongre partiyeye dönüşmeyecek, varlığını ve etkinliğini sürdürecektir, ama seçimler alanında kendi geniş çalışmasını gerçekleştirecek bir araç yaratacaktır. Yani işlevleri farklıdır ve parti bu aşamada Kongre'nin seçimlerdeki siyasal koludur."

BÜTÜN İKTİDAR MECLİSLERE

Bütün bunlar iyi, güzel de, Kongre'nin fiilî işleyişi nasıl, karar alma mekanizmaları neler? Bu hayati konuyu Kartal İlçe Meclisi Yürütme Kurulu ve HDK Genel Meclis Üyesi Orhan Atilla'dan dinleyelim:

"HDK meclislere dayalı bir demokratik örgütlülüğü temel alıyor. Tüzüğümüzde mahalle, ilçe, il ve bölge meclislerimiz var. Meclislerimizde tüm bileşenlerin oyu eşit. Kurullarda yüzde 60 kurum, yüzde 40 birey, yüzde 50 kadın, yüzde 10 gençlik temsiliyeti kotaları var. Meclis olmanın esprisi kararların birlikte alınmasıdır.

Farklılıklarımızı değil, ortak yönlerimizi büyüten bir yürüyüşü hedef olarak koyduk. Kongre, Türkiye için yeni bir deneyim. Şöyle düşünelim, bir yürütme kurulunda A siyasî partisi ile örgütlü bir yapıda yer almayan bir bireyin temsiliyet düzeyleri eşit. Bu bizim için yeni bir şey, alışmak için zaman gerekiyor." (Kartal gazetesi, 21 Temmuz 2012)

"BİRLEŞİK ÖZNE" YARATMAK

Parti, örgüt, dernek gibi kurumlar ile bağımsız bireylerin karar alma mekanizmalarında eşit temsiliyetleri ziyadesiyle sıradışı bir durum. Ama zaten HDK, bugüne dek

denenmemiş bir yoldan yürüyor. HDK, Genel Meclis üyesi İbrahim Çiçek'in ifadesiyle, "hem iddiası, hem tarzı"yla bugüne kadarki birleşmeleri "aşan" bir yapı.

İbrahim Çiçek HDK'nin 1. Genel Kurulu öncesinde Fırat Haber Ajansı'na verdiği mülâkatta, bu yeni anlayışı şöyle özetliyor:

"Şimdiye kadar eylem birlikleri yaptık, envai çeşit platformlar kurduk, seçim blokları oluşturduk, çatı partisi girişimlerinde bulunuyoruz. Fakat şimdi yeni bir şey yapıyoruz. HDK'nin hem iddiası o örgütlenmeleri aşılıyor, hem de tarzı. Son elli yıllık deneylerden farklı bir şey yapıyoruz. Otuz-kırk yıldır bir araya gelmeyen siyasî çevreleri bir araya getirmiş olduk.

Kırk yıllık geleneğimize bakarsanız, siyasî parti ve örgütler, farklı siyasî parti ve örgütlerden kopmuş, ama bir şeyler de yapmak isteyen bireyleri asla muhatap almazlar, bu siyasî parti ve örgütlerden kopmuş bireyler de o parti ve örgütlerle bir araya asla gelmek istemezlerdi. Şimdi HDK bunları bir hukuk çerçevesinde -kurumlar yüzde 60, bireyler yüzde 40- bir araya getirdi. Her iki taraf karşındakini özne olarak kabul ediyor. 'Birleşik bir özne yaratmak istiyoruz' derken hem sosyal hareketleri, hem siyasî hareketleri hem de örgütsüzleşmiş bireyleri kastediyoruz. Bu olmuş bitmiş bir yenilenme değil, başlamış ve olmakta olan bir yenilenme."

BİR ELİN NESİ VAR?

Bütün bu söylenenlere ve asıl önemlisi HDK'nin gerek programına ve tüzüğüne, gerekse 1. Genel Kurul'un Sonuç Bildirgesi'nde yazılı olanlara baktığımızda, içinde (veya en azından yanında) yer almaktan kaçınmanın gerekçesi ne olabilir? HDK şu veya bu konuda eksik, yetersiz, yanlış bulunuyorsa, dahil olup itirazları ve karşı tezleri seslendirmek gerekmez mi?

Kapı açık. Partilere, örgütlere, derneklere, gruplara da açık, tamamen bağımsız bireylere de...

Kendilerini solda tanımlayanlara, HDK'nin yaptığı tanımın (bkz. tüzük, madde 2), "meclislere dayalı örgütlülüğün", "eşitlik temelinde temsiliyet" in, "birleşik özne" anlayışının, "Kongre-Parti" ilişkisinin neresi ters gelebilir?

Ya da HDK bileşenleri içinde en geniş örgütlülüğe sahip Kürt hareketinin temel taleplerinden hangisi soldan bakarak reddedilebilir? "Anadilde eğitim hakkı" mı? "Ölüm değil çözüm, çatışma değil müzakere" mi? 1921 Anayasası'nda olan, ama '24 Anayasası'nda üstü çizilen "muhtariyet" in geliştirilmiş, derinleştirilmiş hali olan "demokratik özerklik" mi?

Bir ay sonra, HDK birinci yılını dolduruyor. Yola çıkarken yarattığı umudu, vaat ettiği dinamizmi karşıladığını söylemek zor. HDK'nin eşsözcüsü Ertuğrul Kürkçü'nün Express'e yaptığı özeleştiril değerlendirmede (bkz. sayfa 19) altını çizdiği üzere, "elde edilmek istenen" ile "HDK'nin şu anki gelişmesi" arasındaki açının genişliği ortada.

Evet, çuvaldızı HDK bileşenlerine batıralım. Ve tabii iğneyi de kendimize... Ertuğrul Kürkçü'nün dediği gibi: "HDK'nin daha yaratıcı olması beklenebiler, ama bir elin nesi var?"

Uluslararası Af Örgütü Türkiye, 10 yaşımda.
ULUSLARARASI
AF ÖRGÜTÜ

ESAS ONLAR KORKSUN
SEN KONUS

Ve Erdoğan buyurdu ki

Öğrenci muhalefetinin yıllardır taşıdığı ve kuşaklara devrettiği başlıca mücadele alanlarından biriyken, bu talebi dile getiren yüzlerce öğrenci senelerdir hapisteyken, üniversitelerin açılmasına beş kala Tayyip Erdoğan harçların kaldırılacağını buyurdu ve bunca zamandır herkesin başını ağrıtan sorun bir kararname vasıtasıyla derhal çözüldü. İkinci öğretim harçlarının da kaldırılması talebiyle düzenlenen gösteriler halihazırda cop ve biber gazlarıyla karşılaşıyor. Ekonomik durumun kapısından girilmişken vazgeçilen öğrenci parası belli ki gözardı edilebilir düzeydeyken, Erdoğan'ın öğrenci muhalefeti üzerinden prim yapma imkânını kazanma

stratejisinin ardında, 4+4+4'e yönelik kitlesel tepkilerin meşruiyetini ortadan kaldırma gayesi de büyük rol oynuyor. Üstelik AKP, hep yapageldiği gibi, harçların kaldırılmasını hem yüksek öğrenimin sermayeye bir yatırım alanı olarak tamamen açılmasında, eğitimin kamusal bir hak olmaktan çıkarılmasında, hem de üniversite müfredatlarının özel sektörün ihtiyaçlarına göre şekillenmesinde bir propaganda kaldıraç olarak kullanacak. AKP, eğitim hayatının bütününde, eğitim neferlerinin dahi bütününe hâkim olamadığı, yarını öngöremediği bir şiddette taarruz uyguluyor. Fakat üniversite harçlarının kaldırılması gibi ikramlarla toplumsal tepkilerin dindirilemeyeceğini bugüne kadar anlamış olmaları da gerekiyor.

Çuvalın içindeki kafalar

The National'da 10 Eylül'de yayınlanan bir habere göre, Suriyeli mülteci çocuklarla evlilikler yaygınlaşmış. Suudi Arabistan bu işin başını çekişmiş, internet ilanlarıyla Ürdün kamplarından çocuk yaşta kızlar ailelerinden almıyormuş. Türkiye tarafında ilana filan da gerek yok, gidip bizzat "seçiyorlar".

Suriyeli mülteci genç kızlara evlilik adı altında tecavüz bütün bir Ortadoğu coğrafyasına yayılırken, muhafazakâr Türkiye'de toplu ve sistematik tecavüzler de artarak sürüyor. Son on yılda basına yansıyan vakalara baksak, Siirt'ten Muğla'ya, Mardin'den Bilecik'e, binlerce "muteber" adamın bu zulme bile isteye katıldığını görüyoruz. Son haberler Edirne'den, Adana'dan ve AKP'nin en yüksek oy aldığı illerden Sakarya'dan geldi.

Sakarya'da 14 yaşındaki Ö.C.'ye 35 kişi tecavüz etti. Olayı başlatan polis müdürü N.Ş., savcılıkça ifadesi alındıktan sonra serbest bırakıldı ve yurtdışına kaçtı. Ö.C.'ye tecavüz eden bir diğer polis memuru başka bir ile tayin edildi. Olayda suçlananlardan yirmi kişinin yaşları 14 ila 19 arasında değişiyordu. Görülen ilk celsede, sanık aileleri Ö.C.'nin ailesine saldırdı. Aynı aileler, bütün sanıklar tutuksuz yargılanmak üzere serbest bırakılınca salonu alkışlarla inletti. Dava hakkında gizlilik kararı alındı.

Eylül ayında Adana'da evden kaçan 16 yaşındaki K.G.'ye 16 gün boyunca 23 kişi tecavüz etti. Şüphelilerden 15'i yakalanırken sekiz kişi kayıplara karıştı. Edirne'de ise yoksul bir ailenin işitme engelli 14 yaşındaki kızları Z.K., yaşları 24 ila 76 arasında değişen beş kişinin istismarına uğradı. Sanıklar nisan ayında tahliye edilirken devlet Z.K. için en ufak bir tedbir ve koruma kararı dahi almadı. Z.K.'nin bu arada yeniden tecavüze uğradığı, 14 haftalık hamile olduğu anlaşıldı. Şimdi Z.K. için kürtaj kararı bekleniyor. Isparta'da ise iki çocuk an-

nesi, 26 yaşındaki Nevin Yıldırım, üzerindeki tecavüz baskısını görmemiş bir yöntemle ortadan kaldırdı. Yıldırım, kendisine silah zoruyla ve fotoğraflarını yayınlayacağı tehdidiyle aylarca tecavüz eden aynı köyden uzak akrabası Nurettin Gider'i av tüfeğiyle vurdu, başını kesip bir çuvala koyarak ve "işte namusumla oynayanın kellesi" diyerek erkeklerin merkez karargâhının, köy kahvesinin önüne attı.

Kürtaj yasaklama girişiminin ardından, gebelik önleyici hapları piyasadan toplatmaya, kürtaj yaptığı belirlenen doktorları gözaltına almaya, hastanelerde "ikna odaları" kurmaya başlayan AKP iktidarı, ağır bir sınavla beklediğinden erken karşı karşıya kaldı. Nevin Yıldırım öldürdüğü adamdan beş aylık hamileydi ve "ölümüne sebep olsa bile bu çocuğu aldırılmak istiyorum" diyordu. Mahkeme Yıldırım'a kürtaj yasağı getirirken, Türk Ceza Yasası'nın 99. maddesi, kadının mağduru olduğu bir suç sonucu gebe kalması halinde kürtaja yirmi haftaya kadar izin veriyor.

Son birkaç yılda kadına yönelik şiddet vakalarının yüzde 1400 arttığı Türkiye'de iktidar partisi, başkanlarının Kürt meselesi ve BDP bağlamında söylediği gibi, bu konuda da yargıyla konuşup anlaşmış gibi görünüyor. Zira kadına yönelik şiddet ve tecavüz davalarında Yargıtay içtihat ve kararları esasatan etkili oluyor. Bu tür davalarda yerel mahkemelerin sanıklar aleyhine verdiği kararları sık sık bozan Yargıtay dairesi, tecavüzü "basit cinsel istismar" kategorisine indirgeyen değerlendirmeleriyle hatırlanıyor. Aynı Yargıtay, bekâretin bozulmadığı gerekçesiyle pek çok tecavüzü "fiiliyata ermemiş" sayarken, porno eleştirilerinde bu tür filmlerde sık başvurulan kimi pozisyonları kriminalize ederek cinsel ayrımcılığın başını çekiyor. AKP'nin "vesayet rejimi"nden devralıp sahiplendiği siyasetlerin başında kadın meselesi geliyor. Milliyetçi-muhafazakâr görüşe hakim olan ve giderek sertleşen cinsel ayrımcılığın en berbat ifadeleri iktidar partisi temsilcilerinin ağzından sürekli dökülüyor. Bu zihniyete kendi tabanlarından en net tepki Nevin Yıldırım'dan geldi. Fakat Suriyeli mültecilerin başına gelenlerde görüldüğü gibi, Türkiye bu alanda da bölgeye örnek olmayı sürdürüyor.

Ota muhtaç

istanbul Esentepe'deki Astoria avm'sinin kapatılacağı duyurulurken, Mavi Jeans Genel Müdürü Cüneyt Yavuz her ay bir avm'nin kapanmasını beklediklerini açıkladı. Akademetre Araştırma ve Planlama'nın verilerine göre, 2014 yılına kadar toplam 71 AVM, 2 milyon 872 bin 725 metrekare kiralanabilir alan sunarken, kapanan ve fonksiyonunu yitirmiş AVM'lerin sayısı 24'ü buluyor. Financial Times'ın haberine göre, 2011'de yüzde 11'den fazla büyüyen inşaat sektöründe 2012'nin ikinci çeyreği itibarıyla artış sadece yüzde 0.4 oldu. AKP ekonomisinin itici güçlerinden inşaat ve tüketim faaliyetleri bu düzeydeyken Ali Ağaoğlu'yla başbakanın sürpriz ve uzun randevusu şaşırtıcı sayılmamalı...

TÜİK'in verilerine göre, 2012'nin ikinci çeyreğinde bir önceki yılın aynı dönemine göre gayri safi yurtiçi hasıla yüzde 2.9'luk artışla beklenenden çok altında kaldı. Ekonomi çevrelerinden olası irtifa kaybindan en çok emlak piyasasının etkileneceği vurgulanırken, Türkiye bahsi geçince sık sık İspanya örneği de hatırlatılıyor.

Buna mukabil, bir zamanlar hububat deposu sayılırken buğday, pirinç, pamuk ithal eder hale gelen, hayvancılığın kalesiyken denizasını ülkelerden büyükbaş getirmeye alışan Türkiye, şimdi de ot ve saman ithalatına başlıyor. Üretimi bu şekilde planlanmadığı için et fiyatlarının düşmesi yolunda en ufak katkısı olmayan ithal hayvanlara yetmeyen ve piyasaya giderek daha pahalıya arzedilen hayvan yemine yönelik ihtiyaç, yine ithalat yöntemiyle karşılanacak. Böylece, zaten çökme tehlikesiyle karşı karşıya bırakılan hayvancılık ve tarım, ot ve saman düzeyinde bile, ithalat kısırdöngüsüne mahkûm kalacak.

Ekmek, ölüm ve gül

Eskişehirspor oyuncusu Ediz Bahtiyaroğlu, 26 yaşında hayata veda etti. Daha önce Buraspor ve Ankaragücü'nde oynayan Bahtiyaroğlu gece evinde kalp krizi geçirdi ve kurtarılamadı. Sezon yeni başlamışken, futbolcular onca tetkike girerken yaşanan bu acı olay, Türkiye'nin en üst düzey ligindeki iş güvenciliği koşulları üzerine de düşündürdü... Bu kahredici kayıptan önce, Türkiye spor tarihindeki en büyük başarı yaşandı: Londra'da düzenlenen 2012 Olimpiyatları'nda 1500 metre finalinde Aslı Çakır Alptekin birinci, Gamze Bulut ikinci geldi. Futbol dışındaki spor ve oyunların neredeyse hiç önemsenmediği, kaynakların esirgendiği bir memleket, adeta sadece kendilerine tutunmuş bu kızların başarısını neye borçluyduk? Kadın sporcuların kıyafetleri tartışılırken, kimi yayın organlarında kadın sporcuların omuzları dahi sansürlenirken, Spor Bakanı erkek sporculara her türlü vaat ve tehdidi savururken gelen bu başarı bize neler söylüyor? Alptekin ve Bulut başta olmak üzere bütün olimpiyat sporcularını alkışlarken, Ediz Bahtiyaroğlu'nun hatrasının Süper Lig denen curcunanın üzerinden eksik olmasını diliyoruz.

Şerzan Kurt'u öldürmek

Emniyet teşkilâtı, nefretinin dozunu adli suçlular nezdinde de yükseltiyor. İzmir'de ehliyetsiz araba kullanma sebebiyle çıkan arbedede bir vatandaşı silahla öldüren polise forumlarda meslektaşlarından destek mesajları yağarken, Emniyet Müdürü Sedat Göktaş şöyle dedi: "Helal olsun, ölen ve yaralanan köpeklerle Allah'tan rahmet dilemiyorum." Ağrı'da polis kaçak sigara taşıyan Mehmet Duman'ın kafasına iki metreden ateş edince Duman bir gözünü kaybetti. Ankara'da denetimli serbestlik uygulaması nedeniyle her gün karakola gidip imza veren Cem Aygün'ü vuran polislerse mahkemede her zamanki gibi ayaklarının kaydığını iddia etti. Bir AKP milletvekilinin oğlunun dilediği an karşısına suçlu gibi dizibildiği Emniyet teşkilâtı mensupları, bu tür vakalarda devletin koruma şemsiyesi altına gireceklerini de iyi biliyor. Nitekim, iki sene önce Muğla'da Kürt üniversite öğrencisi Şerzan Kurt'u tabancayla öldürmekten yargılanan, savcının müebbet hapis istediği polis Gültekin Şahin önce sekiz yıl hapis cezasına çarptırıldı, ardından temyiz sürecini serbest geçirmesine karar verildi...

Karagöz ve Lennon

TRT canlı yayınında, Londra Olimpiyatları'nın kapanış seremonisinde koro halinde söylenen John Lennon şarkısı "Imagine"nin sözleri Türkçeye aktarılırken "dinin olmadığı bir dünya hayal edin" sözleri sessizlikle geçiştirildi. Gerçi TRT bunu hep yapıyor. '80'lerde şarkının klibi yayınlanırken de söz konusu dize çevrilmeden bırakılmıştı. Cemil Çiçek'li ANAP zamanlarıydı. Dostumuz Murat Meriç ayaküstü başka vakalar da hatırlattı: Stanley Kubrick'in "2001"inin "bu filmdeki kara taşın tanrıyla alakası yoktur" açıklamasıyla yayına sokulması mesela... Barış Manço'nun "Lambaya Püf De" şarkısının "gitar erotik çalınıyor" diye yasaklanması, 1974'teki (tam da Kıbrıs harekâtı öncesine denk gelen) Eurovision canlı yayınında Yunanistan şarkısının kesilerek yerine "Türkiyem" in koyulması gibi müzikle alakalı başka vakaları da sayıp döktü. Daha yakınlarda ise "Hacivat Karagöz Neden Öldürüldü" filminde Hıristiyanlık, Sünnilik, Alevilik bahislerinin filmin yönetmeni Ezel Akay'ın izni alınmadan kesilmesi de TRT tarihindeki benzersiz yerini aldı.

Necip Türk basını sınavda

11 Eylül günü Takvim tam sayfa manşet haberiyle operasyonel gazeteciliğin dibine vurdu. Habere göre, Şemdinli'de "teröristlerle kucaklaşan BDP milletvekili Ertuğrul Kürkçü, soluğu genç sevgilisiyle birlikte Kaş'ta almış, geceliği 450 liralık bir otelde kalmıştı". Halbuki görümler temmuz ayında çekilmişti, Kürkçü'nün faturayla ispatladığı gibi otel odasının günlüğü 97.15 liraydı. TRT'nin de kullandığı, TRT'den sorumlu Bülent Arınç'ın iştahla köpürttüğü asparagasın müellifi Mevlüt Yüksel'in eski işleri de bu vesileyle hatırlanmış oldu. Sol Haber'in derlemesine göre, polis muhabirliğinden gelen Yüksel, Yeni Şafak istihbarat servisinden TMSF eliyle Sabah'a yerleştirilmiş, Ergun Babahan'ın vetosu üzerine kısa bir TGRT macerasının ardından Takvim gazetesinin haber müdürlüğüne yerleşerek müesseseye dönmüştü. Daha önce de bir gazete istihbaratının değil, ancak polis istihbaratının öğrenebileceği bilgilere haberlerinde yer vermişti. Uluslararası stratejik analistler ve güvenlik uzmanları gibi, bu tür gazetecilerin de pıtrak gibi bittiği zamanlardayız.

Milletvekilliğinden önce uzun yıllar gazetecilik faaliyeti yürüten Ertuğrul Kürkçü'nün uzun hapisane döneminden sonra tamama erdirdiği ilk önemli ve kalıcı iş, Sosyalizm ve Toplumsal Mücadeleler Ansiklopedisi'ydi. Bugüne kadar serbestçe satılan, birçok akademik çalışmaya referans olan ansiklopedinin ve hakkında toplatma kararı bulunmayan başka kitapların Kocaeli 2 no'lu F Tipi'ne girmesine izin verilmemesi üzerine CHP milletvekili Sezgin Tanrıkulu'nun soru önermesine Adalet Bakanı Sadullah Ergin, hapisaneye fotokopi olarak iletilen ansiklopedi hakkında mahkemece verilen kararın kesin olduğunu bildirdi.

Bütün bunlar olurken, yaygın medyada iktidarı eleştirmeye yeltenen seslerin kesilmesine çoktan alıştık. Üstelik, Ahmet Altan'dan Ali Bayramoğlu'na, Hasan Cemal'den Cengiz Çandar'a, yıllardır AKP iktidarına çalışan kalemlerin gözden çıkarıldığı, dahası alenen hedef gösterildiği bir zamandayız. Bu zamanda Radikal, evvelki birçok yazısına kıyasla pek de sert sayılmayacak bir yazısını gerekçe göstererek Yıldırım Türker'le yollarını ayırdı. Türker, hepimizin malûmu, kuruluşundan beri yazdığı gazetesinin sol yüzünü temsil etmesiyle Radikal'in adeta alâmet-i farikası ve candamarıydı. Söz konusu sansür üzerine gazete içinden herhangi bir ses yükselmediği gibi, Türker'e veda da benzerine az rastlanan bir yüz-süzlük örneği idi. "Arkadaşımız Yıldırım Türker'e, onunla geçirdiğimiz 16 yılın ardından, 13 Ekim 1996'da Radikal İki'de yayımlanan ilk yazısıyla hoşçakal diyoruz" gibi "şirin" bir edayla takdim edilen Zeki Müren yazısı Türker'in güzel işlerindendi ama, vaktiyle yayınlanıp Radikal'e itibar getirmiş herhangi bir Yıldırım Türker yazısına artık tahammül edilemeyeceğini de böylece anlamış olduk.

Aynı sıralarda, yayınlanmış kaynaklardan günbegün Kürt meselesinin günlüğünü tutarak gayet objektif ve faydalı bir gazetecilik yapan Cevdet Aşkın'ın da işine son verildi. Türker'le aynı gün yazısı sansürlenmiş Tarhan Erdem'in durumu sineye çektiğini de kayıtlara geçirelim.

Radikal'de elbette hâlâ önemli işler çıkaran gazeteciler var. Fakat bir bütün olarak bu gazetecinin sözünün bir hükmü artık kalmadı. AKP iktidarında büyük basın, hakikaten de bayram gazetesi gibi bir örnek çıkıyor. Ve artık sataralarını okutacak kadar dahi gediğe, boşluğa izin verilmiyor.

KISA KISA KISA KISA KISA

166 yılla yargılanan Azadiya Welat Gazetesi yazı işleri müdürü Vedat Kurşun'un yatığı süre göz önüne alınarak tahliye edilmesi büyük bir hukuk yanlısından dönüş anlamına gelirken, KCK davası kapsamında 36'sı tutuklu 44 gazeteci nezdinde Kürt basınının yargılanmasına Çağlayan'da başlandı. Kürtçe savunmaların kabul edilmediği dava, izleyicisiz devam edecek.

Yıldız Teknik, Boğaziçi ve ODTÜ'nün ardından Oda TV davasına delil olarak sunulan belgelerin sanıkların bilgisayarına virüs yoluyla bulaştırıldığını yarım ağızla da olsa TÜBİTAK da kabul etti. Burada da gazetecilik yargılanıyor, daha önemlisi, Türkiye hukuk sistemi ağır bir varoluş sınavından geçiyor.

Erdoğan'ın çalışmalarını hızlandırılması isteğinin sonucunda yayınlanan Üçüncü Köprü genelgesiyle birlikte kollar sıvandı. Erdoğan'ın talimatına göre bütün kurum ve kuruluşlar, kamulaştırmalardan tabiat ve kültür varlıklarının korunması adına karşılaşılabilecek engellere kadar bütün aksaklıkları "ivedilikle" açacak. Bu sayede, çoğunluğu zaten Hazine'ye ait görünen ormanlık alanlar başta olmak üzere köprü ve yol güzergâhının emlak rantına açılışı hız kazanacak, İstanbul'un son

nefes boruları da tıkanacak.

Malatya'da ramazan ayında bir Alevî ailenin evinin abluka altına alınıp taşlanması ardından, Altınoluk ve Kartal'dan da Alevî evlerinin işaretlendiğine dair haberler geldi. Sakarya'ya mevsimlik işçi olarak gelen Kürt aileler de linç girişimine maruz kalırken, 18 kişi yaralandı.

Kredi Yurtlar Kurumu'na bağlı karma yurtlar, Uşak ve İstanbul'dan başlayarak kız ve erkek yurtları olarak ayrıldı. Kocaeli'nin sahil kasabası Ereğli'nin orta yerinde, yazlık evlerin hemen önünde, denize giren kadınları gizlemek için devasa bir paravan yükseldi.

Pizza siparişi ederken iki kere düşünelim: Sermayenin rekabet ve kâr hırsı işçinin canını almaya devam ediyor. İzmir'de, çalıştığı şirketin vaadi uyarınca pizzayı yarım saat içinde yetiştirmek için motorunun gazına basan Şahin Ç. trafik kazasında öldü.

Balıkların yasal avlanma boylarında yapılan değişiklikler, gırgır avcılığına getirilen yeni derinlik sınırı ve İstanbul adaları için belirlenen gırgıra kapalı alan kararları... Su Ürünleri Tebliği'nde büyük mücadeleler sonucunda getirilen değişiklikler, beklenenin altında da kalsa olumlu bir adım.

Ağaç yaşken eğilir

AKP'nin eğitim hayatına en büyük müdahalesi 4+4+4 toplum nezdinde tartışılmasına fırsat verilmeden yürürlüğe girdi ve okullar da açıldı. Okula başlama yaşı, farklı yaş gruplarının beraber okuması, okulların yetersizliği, rezalete dönen öğretmen atamaları gibi konuların yanında, meslek yüksek okullarından esirgenen orta kısım imam hatiplere mahsus kılınıyor, ortaokullarda seçmeli ders olarak fiilen sadece din eğitimi veriliyor. Dahası, 14 yaşına gelen çocukların hatırı sayılır bir kesimi eğitim hayatından koparılacak. Bütün bunlar hangi akla hizmeten yapılıyor, 4+4+4 neler gösteriyor, yakından bakalım.

Kısaca 4+4+4 yasası olarak bilinen ve 1997'de çıkarılan 8 yıllık kesintisiz zorunlu eğitimi teoride 12 yıl zorunlu, ama kesin-tili eğitim uygulamasıyla

sonlandırılan kanun, AKP hükümetinin eğitime yaptığı en doğrudan müdahale olarak tarihteki yerini aldı. Sorgulama ve müzakere sürecini engellemek için yasadaki "hükümet isterse kanunun uygulamasını bir yıl geciktirebilir" imkânından da yararlanılmadı. Mart 2012'de birkaç hafta gündemde kaldıktan sonra kabul edilen kanun alabildiğine radikal bir reform olarak sunulmasına karşın, neredeyse altı ay gibi bir süre zarfında, üstelik eğitim kurumlarının altyapı sorunları göz önünde bulundurulmaksızın uygulamaya geçildi. Yasa şu noktalarda değişim öngörüordu:

1. Okula başlama yaşı 6'ya çekildi.
2. İlköğretim 4 yıla indirilmiş oldu.
3. Meslekî eğitimin başlangıcı 10 yaşa kadar geriletildi.

Yasayı eğitimciler ve muhalefet birkaç noktada sorunlu buldu.

1. 6 yaş (66 ay) okula başlamak için doğru bir zaman değildir. Bu yaşta çocuklar okul öncesi eğitime alınmalıdır.
2. 10 yaş meslekî eğitime başlamak için uygun değildir. Ortaokul düzeyinde meslekî eğitim veren tek okul tipi imam hatip liseleri olduğu için düzenleme doğrudan doğruya bu okulların 8 yıllık kesintisiz eğitim yasasıyla birlikte işlevsizleşmiş orta kısımlarını yeniden işlevlendirme girişimi olarak görüldü.

3. Okullar ve öğretmenler alelacele yapılan bu düzenlemeye hazırlıklı mıydı?

İSTATİSTİKLER NE DİYOR?

En kolay üçüncü eleştiriden başlamak gelirdi. Hayır, ne okullar ne de öğretmenler bu düzenlemeye hazırlıklı. İstatistiklere göre, 32 bin 108 ilköğretim okulunda 515 bin 852 öğretmen 11 milyon öğrenciye eğitim veriyor. Meslekî eğitim veren okulların orta öğretim bölümlerinde ise durum çok fena: 9 bin 672 okulda, 235 bin 814 öğretmen 4 milyon 756 bin öğrenciyle başbaşa. Genel liselerde derslik başına 42 öğrenci

düşüyor. Henüz kaç yeni öğrencinin okula başlayacağı bilinmediği için, mevcut sistemin kaç okul ve derslik gerektirdiği de bilinmiyor. Yapılan kaba hesaplar, sadece İstanbul'da bu yıl yaklaşık 270 bin öğrencinin okula başlayacağını, bunun 6 bin 800 derslik, yani aşağı yukarı 100 kadar yeni okul gerektirdiğini ortaya koyuyor. Bütün ülke söz konusu olduğunda 800 kadar yeni okul ve 1.9 milyar liralık bir eğitim yatırımı yapılması gerekiyor. Bu kaynağın mevcu-

4+4+4 yasası , eğitim etkinliğinin "nesnesi" olarak tanımladığı çocuğu, aileyle devletin bir arada şekillendirdikleri bir üretim gereci olarak konumlıyor.

diyeti bilinmiyor. Bu durumda, söz konusu yatırım yapılması bile, önümüzdeki üç-dört yılda, sınıfların kalabalıklaştırılarak soruna alaturka çözüm getirileceğini tahmin etmek zor değil.

Birinci eleştiriye konu olan düzenleme, yasa okula başlama uygunluğunu hekimlerden alınacak raporlara bağladığı için, kayıt döneminin ilk günlerinden itibaren büyük bir karmaşa yarattı. Çocuklarının bu yaşta okula başlamasını uygun görmeyen veliler, çocuklarının bedensel ve zihinsel gelişimi hakkında olumsuz rapor verecek doktor aramaya koyuldular. Cevap Erdoğan'dan geldi: "Bu 66 ay meselesinde rapor alanları ben evlatlarına ihanetle vasıflandırıyorum. Niye? 'Benim evladım geri zekâlıdır' diyor. Yani iki ay mı senin evladını iyi noktaya getirecek?"

GEREKÇELERE DİKİZ

İkinci eleştirinin işaret ettiği mevzu ise, yasa metninin gerekçesinde ve yasaya yönelik eleştirilere karşılık olarak sorulu cevaplı bir de savunu metninde (http://www.meb.gov.tr/duyurular/duyurular2012/12Yil_Soru_Cevaplar.pdf) saklı.

Metnin ilk paragraflarında, eğitimde neden bu denli köklü bir reform ihtiyacı olduğuna dair gerekçelerin ilki olarak şu iki cümle geliyor peşpeşe: "Ekonominin rekabet gücü, üretkenliği ve verimliliği, sosyal dokunun sağlamlığı, kültür-sanat alanının canlılık ve zenginliği eğitim sisteminin kali-

tesiyile doğrudan bağlantılıdır. Bunlardan da önemlisi, toplumsal düzenin adaleti, eğitimde fırsat eşitliğinin ne ölçüde sağlandığına göre şekillenmektedir."

Yeni devletin ekonomizminin eskisinden devraldığı ayrıcalıklı bir miras olduğu malûm, cümlelerin "ekonominin rekabet gücü, üretkenliği ve verimliliği" terennümüyle başlaması şaşırtıcı değil. Gerekçe metninin neredeyse tamamının meslekî eğitimin yüceltilmesi hedefine kilitlenmesi de anlaşılabilir. Şaşırtıcı olan, gerekçeyle yasa arasındaki çelişkiler. İlköğretim, temel bilgi ve değerlerin verildiği bir alan olarak tanımlanıyor: "Öğrencinin okumaya yazma ile sayısal düşünme ve çözüm yetenekleri açısından ilk adımları attığı, toplumsal hayata ilişkin bilgileri anahatlarıyla kavradığı, ailesi, milleti ve ülkesine karşı temel değerleri özümlediği, çeşitli alanlardaki bilgisini oluşturmaya başladığı bu dönem (ilköğretim), esasında öğrenim hayatının başarısının anahtarıdır." Peki o zaman, neden dört yıla indiriliyor?

Derken, gerekçe metni 28 Şubat'ın eğitim reformuna dair bildik eleştirilere kilitleniyor: "Kesintisiz eğitimin neden olduğu önemli olumsuzlukların bir diğerini ise bu uygulamanın meslekî eğitime vurduğu darbe oluşturmaktadır... İnsanları yararlı ve üretken olabilecekleri meslek dallarına küçük yaşlardan itibaren yönetmek ve onlara bu anlamda gerekli eğitimi vermek, toplumun ve onun örgütlenmiş hali olan devletin fertlere karşı sorumluluğudur."

Bireyin bir kez daha üretim gereci olarak tarif edildiği bu paragrafın ardından mevcut meslekî eğitimin anlamsızlığı vurgulanıyor: "14 yaşını bitirene kadar henüz hiçbir meslek dalına yönelik temel ve hazırlayıcı eğitim almaması bir öğrencinin, bu yaştan sonra yapılacak yönetme ve yönlendirmeler sonucunda alacağı meslekî eğitim arzu edilen kaliteyi sağlamaktan uzak kalacaktır."

Lâkin, ne gerekçe ne de savunu metni imam hatip liseleri dışında orta öğretim düzeyinde nasıl bir meslekî eğitim sunulacağı konusunda açık değil. Savunu metninde imam hatiplerin orta kısımları ile ilgili olarak şu açıklama yapılıyor: "4. sınıfta tamamlayan çocuklar imam hatip ortaokullarına ya da diğer ortaokullara gidebileceklerdir." Ortaokul düzeyinde meslekî eğitim veren başka okul olmadığı ve muhtemelen olmayacağı için bu aşamada imam hatip okullarının meslekî eğitim veren kurumlar olarak değil, genel ortaokullarla eş muamele gördüklerini söyleyebiliriz. Şu durumda ilköğretimin dört yılını tamamlamış 9 yaşındaki öğrencinin ailesine bir seçim yapmak düşüyor: Çocuğu imam hatip ortaokuluna veya genel ortaokullardan birine göndermek. Çocuk dört yılını burada doldurup 13 yaşına geldiğinde aile bir tercih daha yapacak: Eğitime okulda devam etmek (dolayısıyla meslek liselerinden veya genel liselerden birini seçmek) ya da eğitim sisteminin dışına çıkıp (her iki metin aksini iddia etse de) çiraklık eğitimine başlayarak genel lisenin

asgarî müfredatını açık lise aracılığıyla tamamlayıp diplomasını almak.

Bu aşamadan sonra sıra katsayı problemine geliyor: 28 Şubat sürecinin imam hatip lisesi mezunlarını üniversite sistemi dışında tutmak için uygulamaya koyduğu, ama bu arada meslek liselerinin tamamını harcadığı katsayı sistemi (haklı olarak) eleştiriliyor. Hükümetin aklından geçeni biliyoruz: Katsayı uygulamasını kaldırmak. Ancak bu yönde YÖK tarafından atılan bir adım daha önce Danıştay'dan döndüğü için "katsayıyı kaldırıyoruz" denilemiyor. Bunun yerine iki yıllık meslek okullarına girişi meslek liselerinden mezun olanlar için sınavsız hale getirerek, farklılaştırılmış katsayı uygulaması yerine tek bir katsayı belirlemek ve ortaöğretim başarı puanıyla desteklemek suretiyle 28 Şubat'ın katsayı uygulamasının etrafından dolaşılıyor.

Yasanın mevcut uygulamayla ve verdiği vaatlerle çeliştiği pek çok durum söz konusu. Bunların başında da 4+4+4'ün öğrencilerin fiziksel olarak ayırdıkları bir düzeneğe dönüşmesi vaadindeki çekingenlik geliyor. Her ne kadar İl Özel İdareleri'nin hatırı sayılır (yüzde 20) oranda ayıracakları ödenekle arsa temin edilip bu okullar birbirlerinden ayrı inşa edilir deniyorsa da, hükümet genel bütçeden okul inşasına pay ayırmayı vaat etmiyor. Ayrıca, kaynağın İl Özel İdareleri bütçesinden sağlanmasının iller ve bölgeler arasında yaratacağı eşitsizliğin nasıl giderileceğine de değinilmiyor. Bunun yerine, "gerekli görüldüğü hallerde" ilk, orta ve lise eğitiminin aynı binada yapılabileceğini söylüyor ki, "gerekli görülen haller" in görülmemeyen hallerde açık ara fark atacağını tahmin etmek zor değil.

İkincisi, "ekonominin rekabet gücünün artması için meslekî eğitime öncelik vereceğiz" dese de, hem ortaöğretim düzeyinde bir meslekî eğitim kurumu –imam hatip liseleri dışında– tanımlama konusunda ketum davranarak hem de katsayı uygulamasını kaldırarak aslında hedefin hiç de meslekî eğitim olmadığını beyan etmiş oluyor. AKP söz konusu olduğunda anlaşılabilir bir durum. Zira başbakan kendi ağzıyla "dindar nesiller yetiştireceğiz" demişti. Gene de insanın aklına kaçınılmaz olarak "madem meslekî eğitim bu kadar önemli, neden meslek lisesini bitirmiş gencin yüksek öğretim düzeyinde de aynı meslekî eğitim ekseninde devam etmesi teşvik edilmiyor" sorusu geliyor. Buna cevap hazır: Yüksek okullara sınavsız giriş hakkı tanıyoruz. Ancak, Türkiye'de üniversitelerin meslekî eğitim veren iki yıllık ön lisans programlarının çok büyük bir bölümünde derslere civardaki lise öğretmenlerinin girdiği düşünülürse, pratikte sınavsız girilen bu okulların pek de üniversite olmadığı ve CV'lerde şık durmayacağı tahmin edilebilir.

SORUMLULUK ALANI DEĞİL, YATIRIM FIRSATI

Afet Yasası, Kentsel Dönüşüm Yasası, SGK ve GSS düzenlemeleri birarada okunduğunda açıkça görülecek bir mesele var: Devlet artık vatandaşlarının temel gereksinimlerini kendisi açısından bir sorumlu-

luk alanı olarak değil, yatırım fırsatı olarak görüyor. Zira GSS ve SGK düzenlemeleri bir arada düşünüldüğünde, SGK'nın TOKİ'nin devlet sistemi içindeki işlevine benzer bir şekilde, devasa ve devlet destekli bir sigorta şirketine dönüştüğünü görebiliriz. Afet Yasası ve kentsel dönüşüm uygulamaları da devletli vatandaşın konut ve olası afetler karşısında güvende olma hak ve taleplerini devlet tarafından açılan bir ekonomik etkinlik alanına dönüştürmüştür. 4+4+4 yasası ise, eğitim etkinliğinin "nesnesi" olarak tanımladığı çocuğu, aileyle devletin bir arada şekillendirdikleri bir üretim gereci olarak konumlıyor. Aile vurgusu GSS yasasında da sıkı bir şekilde yapılıyor. Zira bu yasayla sosyal güvenlik sistemi bireysel olmaktan çıkartılıp hane halkı olgusu çerçevesinde yapılandırılıyor.

Düzenlemelerin tarif ettiği yeni devlet çerçevesi şöyle bir manzaraya tekabül ediyor: Devlet vatandaşın temel mevcudiyet koşullarını kendisi için kârlı bir yatırıma dönüştüremediği alanlardan çekiliyor. Söz konusu mevcudiyet koşullarına bir yatırımcı olarak müdahale ettiğindeyse, bireyi ekonomik anlamda bir tasarruf nesnesine indiriyor. Genellikle kendisi dışında kalan alternatifler (özel hastane, özel okul, özel güvenlik vb.) devasa bir holdinge dönüşen devletle rekabet edemeyecek kadar yüksek maliyetli özel girişimler olduğundan hayatın her alanında mutlak bir hâkimiyet kazanıyor. Buna itiraz ettiğinizde, "bakın, sosyal devlete itiraz ediyorlar" deniyor. Bir yandan da devletin sunduğu ürün ve hizmetlerin fiyatları kullanıcı aleyhine sürekli olarak artıyor. 4+4+4 de, devletin tüm vatandaşlar üzerinde kullandığı bu yetkiyi, hane halkı sınırları içinde aile reisine kısmen devrediyor. Aileye diyor ki, "çocuğunu istediğin gibi yetiştirmekte özgürsün. Dört yıl ilköğretime gönder, sonra istersen imam-hatip lisesine ister ortaokula, ardından çırak olarak da verebilirsin, meslek lisesine de, düz liseye de gönderebilirsin. Hatta istersen evinde oturup açık lise marifetiyle diplomasını aldırırısın".

Şeytan bunun neresinde? Şeytan elbette çocuğun geleceği hakkında ailenin söz sahibi olmasında değil. Genellikle temyiz mahkemelerinde hâkimlerin dile getirdiği gibi "hayatın olağan akışı" zaten bunu getiriyor. Ama bu söz sahibi kılış, girişimci

devletin aileyle tanıdığı mutlak bir ayrıcalık olarak konumlandığı, üstelik bunun din eğitimine dair vurgunun bu kadar sık ve sıradan bir konuyu muşşasına ifade edildiği bir yasa metniyle yapıldığında insan kaçınılmaz olarak "paranoyak olmam, takip edilmediğim anlamına gelmez" kanaatine varıyor.

AKP'NİN "KEMALİZMİ"

Yasanın seçmeli ders olarak –başka dersler de açılacağını vaat edip "tabii gereken öğretmen kadrosu bulunursa" diyerek bu ihtimali bertaraf etmek suretiyle– "Kur'an-ı Kerim" ve "Hz. Muhammed'in hayatı" derslerini adlandırmış ve üstelik toplamda dört saate çıkartmış olması da bu meyanda çok mânâlı. Böylece, haftada dört saat din-darlık dersi zorunlulaştırılmış oluyor. AKP muhalifleri bu uygulamayla bütün okulların imam hatipleşeceğini söylüyor. AKP'li vekiller de aynı cümleyi muzaffer bir edayla kuruyor. Aslında bu girişim AKP'nin Kemalizm dersini ne kadar iyi çalıştığını bir kez daha ele veriyor. Dindar nesil yetiştirmek için devlet okullarını kullanmak dâhiyane bir fikir. Söz konusu derslerin İnkılâp Tarihi dersleriyle aynı işlevi göreceğini biraz pedagoji bilen herkes tahmin eder. İnkılâp Tarihi dersleri hem velilerin hem çocukların zekâsını aşağılayan bir ideolojik yükü doluydu. Bu aşağılamaya cevap 2000'lerde bizatihi AKP'yi var eden neo-İslâmcılığın her alanda önlenemez yükselişiyle verildi. İdeolojik yükü bindirilmiş din derslerinin toplamda kim bilir ne türden bir karşılık bulacağı meselesinin asıl korkutması gereken kesim bugünün dindarları olmalı. Ne var ki, "güç bende artık" söyleminin gölgesinde bu hayati boyutları düşünmek işlerine gelmiyor.

AYŞE ÇAVDAR

İlköğretimin dört yılını tamamlamış 9 yaşındaki öğrencinin ailesine bir seçim yapmak düşüyor: Çocuğu imam hatip ortaokuluna veya genel ortaokullardan birine göndermek. Çocuk dört yılını burada doldurup 13 yaşına geldiğinde aile bir tercih daha yapacak: Eğitime okulda devam etmek (dolayısıyla meslek liselerinden veya genel liselerden birini seçmek) ya da eğitim sisteminin dışına çıkıp (her iki metin aksini iddia etse de) çıraklık eğitimine başlayarak genel lisenin asgarî müfredatını açık lise aracılığıyla tamamlayıp diplomasını almak.

Devletin evanjelik aygıtları

AKP'nin ustalık dönemiyle birlikte, din toplumsal hayatımızda daha fazla yer etmeye başladı. Bu kampanyanın başını Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Görmez çekiyor. Camilerin içiyle dışını birleştirmeye, mimarları cami tasarlamaya, müteahhitleri her yere cami dikmeye çağırın Görmez'in kurumu, bakanlıklarla da uyum içinde. En son Sağlık Bakanlığı'yla hastanelerde "din psikoloğu" uygulamasına koyuldular. Bakalım kimler hastaları ölmeden mezara koyacak?

Zor bir cümleyle başlayalım: Türkiye'de (çalışma ilişkileri ve geçimlik açısından) güvencesizlik artar, (yoksulluğun ve muhalefetin kriminalleştirilmesi açısından) güvenlik rejimi güçlenirken, neoliberal yönetim eklesiyastik bir yapıya bürünüyor. Jargonu kısarsak, "kilise-benzeri" diyebiliriz: Ülkenin çoğunluk dininin (anayasal veya fiili olarak "resmî" devlet dini) bir neoliberal disiplin tertibatı olarak, kilise hiyerarşisine benzer bir formda, bürokrasi alanı ile entegrasyonu. Benzerini, özerk bir yapısı olan Rus Ortodoks Kilisesi'nin otoriter hükümetle bütünleşme/işbirliği yüzeylerini genişlettiği Rusya'da görüyoruz. Benzerini, Macaristan'da, Hıristiyan köktencilik ile sağ-paramiliter aktivizm arasında ülkenin eski ruhbanî-faşist örgütlenme modellerini canlandıran Jobbik'te görüyoruz.

Millî birliği Hanefî-manevî bütünlükle güçlendirerek sınıfsal yapıyı muhafaza etme stratejisinin (daha önce Express'te "betonarme demokrasi" olarak anılan strateji) yeni taktiklerinden birinden bahsederek (post- değil, alter-Kemalist çehresi giderek belirginleşen) alaturka "ecclesia"nın takibine devam edelim. Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), Sağlık Bakanlığı (SB) ve Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın (ASPB) içinde olduğu sosyal politika rejimi inşaatında bu yaz önemli bir gelişme oldu: Hükümet Batı'nın bir başka evanjelik aygıt teknolojisini (ABD'deki yerleşik ismiyle "hospital chaplaincy", hastanelerde dinî rehberlik hizmeti veren rahipler) ithal ederek, hastanelerde "manevî bakım" hizmetini kurumsallaştırmaya girişti.

AKP'NİN HASTANE RAHİPLERİ?

Manevî bakımın sosyal politika gündemine girmesinde önemli bir durak, Cumhurbaşkanlığı Devlet Denetleme Kurulu'nun 27 Ağustos 2009'da Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı faaliyetlerinin denetimi hakkında yayımladığı, kısaca "Özürlüler Raporu" olarak anılan belge. Burada özürlülere yönelik bakım hizmeti biçimleri sıralanırken sıra manevî bakıma geldiğinde bürokratlar şöyle yazmışlar (s. 55): "Modern bilim, insanın ruh ve beden varlığı ile bir bütün olduğunu kabul etmektedir. İnsanlar, fiziki ihtiyaçları kadar ruha ilgili manevî ihti-

Yurttaşlardan toplanan vergilerle onlara psikolojik danışmanlık hizmeti vermek üzere Hanefî ilahiyatçılara maaş ödenmesi doğru mu?

yaçlarını da karşılama arayışı içindedirler. Manevî ihtiyaçların karşılanması için en fazla başvurulan araçlardan biri tarih boyunca 'din' olmuştur. Din, bütün toplumlar için değişmeyen bir olgudur. Herhangi bir sorun karşısında bütün somut tedbirlere başvuran insanlar, genellikle, son tedbir olarak da dinî inançlara sığınır. Bazı insanlar ise, her somut tedbiri manevî bir duygu ile de destekleme eğilimindedir. En yaygın olarak bilinen 'dua ritüeli' bunun örneğidir. Bu nedenle gelişmiş ülkelerde, özürlülerin bakımı kapsamında, modern tıbbın yanında manevî (spiritual) tedbirlere de

başvurulmaktadır."

Aynı yıl 12-16 Ekim 2009'da toplanan 4. Din Şurası'nın Kasım 2009'da yayımlanan kararları arasında da benzer bir söylemle manevî bakımın DİB görevleri arasında tanımlandığını görüyoruz. Eklesiyastik dönüşüm açısından bu son şura önemli, zira DİB'in 2009'u izleyen üç yıl boyunca diğer hükümet kurumları ile somut işbirlikleri sayesinde yapılandırdığı "sosyal açılımlı din hizmetleri" stratejisinin (bkz. 14 ve 15 no'lu kararlar) resmîleştiği yer burası:

"DİB toplumsal değişim ve gelişmeye paralel olarak sunduğu din hizmetinde cami içi ve cami dışını birlikte düşünmek, sosyal açılımı artırmak ve toplumun her kesimini kuşatan bir anlayışla din hizmetlerini yeniden ele almak zorundadır. Bu nedenle başta aile olmak üzere, sosyal hizmet üniteleri, hastaneler, ceza ve tutukevleri gibi değişik hizmet alanlarında kayda değer sonuçlar alabilmek için yeni yapılanma ve düzenlemelere ihtiyaç duyulmaktadır. Başkanlığın, sosyal alanda hizmet üreten diğer kurum ve kuruluşlarla protokoller yapması ve işbirliğine gitmesi son derece önemli olup bu yöndeki çabalar artırılmalıdır. Bu bağlamda, Başkanlığın mevcut hizmetçi eğitim müfredatı ve faaliyetlerinin cami dışı hizmet alanlarıyla ilgili programlarla donatılması yararlı olacaktır."

Dinî hizmetlerin sağlık hizmetleriyle bütünleştirilmesi, ikinci aşaması Haziran 2009'da başlayan ve 2010-11 boyunca çalışmaları yoğun biçimde devam eden Sağlıkta Dönüşüm Programı ile ilerletildi. Nisan 2011'de ve Mart 2012'de Antalya'da yapılan iki "Uluslararası Evde Sağlık Hizmetleri Kongresi"nde bakımın spirittüel boyutu konu edildi. Mayıs 2012'de DİB, SB ve ASPB ile ortak imzalanan bir protokolle de resmî olarak sisteme dahil oldu. Buna göre, sağlık sebepleriyle evinden çıkamayan hastalara manevî destek için DİB evlere din memurlarını göndermeye başladı. Gaziantep'in pilot bölge seçildiği bir başka uygulamada, 40-50 yataklı bir "Destek Tedavi Merkezi" kurulacağı ve destek üniteleriyle hayatta kalan hastaların din görevlilerinin terapi rehberliğinde dost ve akrabalarıyla "helalleşebileceği" açıklandı.

Uygulamanın yaygınlaşacağıyla ilgili politika işaretlerini, 24 Mayıs 2012'de SB Türkiye Kamu Hastaneleri Kurumu tarafından Ankara'da (ilk kez) düzenlenen "Din Psikolojisi ve Manevî Bakım Çalıştayı"nda

Dinî hizmetlerin sağlık hizmetleriyle bütünleştirilmesi gündemi, Sağlıkta Dönüşüm Programı ile ilerletildi. Altta, sağda Bülent Arınç'ın yanında Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Görmez, sağ sayfada Sağlık Bakanı Recep Akdağ

bulabiliriz. Din görevlilerinin evlerde, bakım merkezlerinde ve hastanelerde kullanılmaya 2013'te başlanacağına dair açıklama, sanırım ilk kez bu etkinlikte yapılıyor. İlahiyat fakülteleri altındaki Din Psikolojisi bölümlerine, yeni üretilen bu Manevî Bakım Uzmanı yetiştirme görevi de yine bu çalıştayda çıkarılmış. AKP Ankara milletvekilliği öncesinde kardiyolog olarak çalışan, parti MKYK üyesi, Sağlıkta Dönüşüm Programı'nda aktif rol almış bir teknokrat olan (Sağlık, Aile, Çalışma ve Sosyal İşler Komisyon Başkanı) Cevdet Erdöl, çalıştayda Osmanlı'da ve Selçuklu'da hastaların manevî bakımında İslâm'dan nasıl yararlandığını anlatıyor.

26 Ağustos 2012 tarihli Birgün'de, Selçuk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Din Psikolo-

jisi Anabilim Dalı Öğretim Üyesi Doç. Dr. Abdülkerim Bahadır, projede ilahiyatçı "din psikologları"na yeni bir istihdam olanağı tanınacağı yönünde açıklamalar yaptı: "Miğfer uzmanlar din psikologları olacak. Çünkü maneviyat bugün bazılarının ifade etmiş olduğu gibi imamların veya diyanet personelinin doğrudan doğruya yürütebileceği bir süreç değil. İlahiyat fakültesi mezunları zaten ilahiyat ve maneviyatla ilişkileri olduğu için projede ön planda olacak."

Proje, hemen her ilahiyat fakültesinde mevcut olan Din Psikolojisi anabilim dalı (ABD) hocalarını heyecanlandırmış görünüyor. Ne var ki Türkiye'de 1991'de ABD haline getirilen ve "din psikolojisi" adı verilen yarıdisiplin, "seküler" psikoloji bölümlerinin uzmanlık alanları ve bilimsel araştırma birimiyle karşılaştırıldığında teorik/teolojik bir uğraş olarak kalmış gözüküyor. Türkiye'deki 33 ilahiyat fakültesinin hiçbirinin müfredatında ve ABD öğretim üyelerinin CV'lerinde sağlık ve terapi hizmetleri, psikolojik rehberlik ve danışmanlık ve klinik psikoloji uzmanlığı belirtilmiyor. Saha araştırmasıyla ilgilendikleri kadıyla da bu bölümlerde, berbat tasarlanmış anketlerle öğrencilerin inanç veya inançsızlık düzeylerini ölçmeye çalışan araştırmalardan başka bir şey yok. "Din psikolojisi" altında yazılan doktora tezleri arasında da, "namazın karakter gelişimi üzerindeki etkisi"nden öteye gi-

debilen çalışma gözüküyor. Teolojik tefsir ve lafız tartışmalarından kopmamış gözükürken, "sosyal bilim" zanaatinde (Marmara Üniversitesi, İstanbul Üniversitesi gibi "en iyi" ilahiyat fakültelerinde bile) özellikle toplumsal gruplarla temas konusunda doğru dürüst bir birikimi olmayan bir yarıdisiplin, nasıl olacak da klinik uzman yetiştirecek?

MANEVÎ BAKIM KÖTÜ BİR ŞEY Mİ?

Terapi talep eden insanlarla, istiyorlarsa, din üzerinden olsun, seküler bir hatta olsun, manevî/spiritüel bir ekseninde çalışmanın tamamen saçma olduğu söylenemez. SB ve ASPB'nin müteaddiyin bürokratları derslerini biraz daha iyi çalışmış olsalardı, "toplumu otoriter-Hanefî İslâm'la kuşatma"

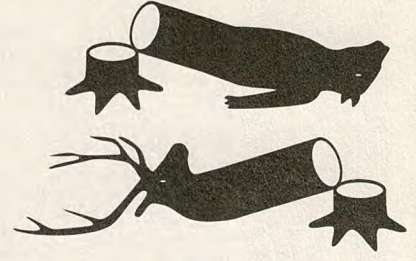
işyle kafayı bozmuş olsalardı, "pastoral psikoloji" disiplininin özellikle ABD ve İngiltere'de hayli sekülerleştiğini ve farklı dini kültürleri (hatta manevî terapi desteği talep eden ateistleri) içerebilen bir sosyal hizmet kolu haline geldiğini belki görebilirlerdi. Bugün bilimsel camiada tartışılabilir sonuçlar üreten bir "klinik pastoral psikoloji" alanı oluşmuş

durumda.

Konuyla ilgili bir tartışma eksenini daha var: Anayasada ülkenin yurttaşlarına resmî olarak dayatılan bir din yoksa, yurttaşlardan toplanan vergilerle onlara psikolojik danışmanlık hizmeti vermek üzere Hanefî ilahiyatçılara maaş ödenmesi doğru mudur? 2011'de İngiltere'de aktivist örgüt National Secular Society, hükümetin finanse ettiği sağlık sigorta sisteminden yapılan personel harcamalarıyla hastanelerde din görevlisi istihdam etmenin doğru olmadığını, ekonomik krizde rahiplerin yerine birçok hemşire ve doktorun işten çıkarıldığını, üstelik insanların fiziksel ve psikolojik sağlıklarını iyileştirmek anlamında "manevî bakımın" nedensel bir etkisi olmadığını gösteren bir rapor hazırlamıştı.

AKP'nin alter-Kemalizmine karşı, özgürlükçü bir laiklik tartışmasını, eski Kemalizmin tekelinden adamakıllı koparıp yenilememiz gerekiyor. Manevî bakım meselesi bu tartışma için iyi bir fırsat.

EMRAH GÖKER

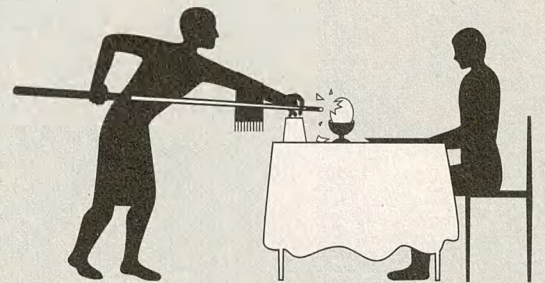
Ormanda Yaşam!

Ortama uymak

İspat

Hizmet Oyunları

BERKELEY

Batı Yakası'nın evsizleri

Otuzlu yaşlarda, sokakta yaşayan evsiz bir genç elinde taşıdığı "açım" yazılı kartonla bize seslendi: "Yanınızda bana verecek yiyeceğiniz var mı?" Burası, Kuzey Amerika'nın Berkeley şehri. Evsizlerin göz önünde olmalarına şimdiye dek izin verilen Amerika'nın ender şehirlerinden.

Gencin istediği artıklarımız, yiyip de bitiremediğimiz yemeklerimiz, yarım bir sandviç, dişlenmiş bir elma ya da lokantadan çıkarken paketlettiğimiz arta kalanlar... Türkiye'de isteyeni de, isteneni de (şimdilik) hâlâ utandıracak bu talep burarlarda adım başı duyuluyor.

Amerika'da birinin zenginliğini, yaşadığı büyük evi ya da kullandığı pahalı arabayı görmeden, salt dış görünüşüyle anlamamız kolay değildir. Oysa yoksul birinin yoksulluğunun boyutunu —kendini hemen farkettilen hayatındaki tüm yoksunluklarıyla birlikte— görmemiz son derece kolaydır. Amerika'da yoksulluk, bir insanın en temel ihtiyaçlarının yokluğu ile, duyularınıza seslenir, içinizi acıtırmasına bağlıdır. Evsizlikten, parasızlıktan yıllarca sokakta yaşayan insan kalabalığı Amerika'daki yoksulluğu kaçınılmaz ola-

rak görünür kılıyor. 636.000: Sokakta yaşayan insan sayısı. Üstelik, yaşanan mortgage krizi insanları evsiz bırakmaya devam ediyor.

Bu artıştan rahatsızlık duyan kimi belediye yöneticileri '68'de toplumsal hareketlerin öncü mekânlarından Berkeley'de yol kenarlarına oturma yasağı getirmeye hazırlanıyor. Kasımda oylamaya sunulacak bu öneri geçerse, tıpkı ABD'nin Los Angeles, Portland, Seattle, Santa Cruz ve Palo Alto şehirlerinde olduğu gibi, evsizler yiyecek bulabildikleri bir şehrin sokaklarından daha kovalanacaklar.

Evsizlere sokak yasağı uygulayan bir diğer şehir de Seattle. Seattle da aynen Berkeley, San Francisco gibi, Amerika'nın daha "ilerici" kabul edilen Batı Yakası'nda.

Seattle'da evsizler bir süredir farkedilmek için birlikte mücadele veriyorlar. Seattle Housing and Resource Effort (SHARE -Seattle Konut ve Kaynak Girişimi) çatısı altında toplanarak geçen sonbaharda, zengin kuruluşların bölgelerindeki yoksullara yardım etmesinin zorunlu kılınması için Melinda ve Bill Gates'in kuruluşu Gates Vakfı'nın önünde 11 gece sabahladılar. Elli kadar evsiz Seattle'da devletin kaynak aktarımını kesmesi üzerine barınma evlerinde kalan 300 kadar insanın açıkta bırakılmasını protesto etti. Eylemi gerçekleştirenler, sokakta yaşayanların yaşam koşullarının düzeltilmesi için, Gates Vakfı gibi kuruluşların evsizlikle mücadele etmesini ve bölgelerinde kapanan barınma evlerinin yeniden açılmasını talep ettiler. SHARE geçen ay da yine Seattle'da bulunan Microsoft, Boeing ve Amazon gibi kuruluşlara gönderdiği mektuplarla, şirketlerin kârlılığı ile vergi ve sosyal hizmetlerdeki kesintilerin ilişkisine dikkat çekti.

Daha adil bir ekonomik programın hedeflenmesi yönünde devlete ve yerel yönetimlere baskı yaparak evsizlikle mücadeleyi amaçlayan SHARE, Sacramento ve Portland gibi Batı Yakası'nın farklı bölgelerinde örgütlenen evsizlere, Yes! dergisi gibi araçlarla deneyimleri doğrultusunda tavsiyelerde de bulunuyor.

Evsizlerin öz örgütlenmelerini kurarak

ekonomik sistemi tartışmaya başlamaları ve ekonomik kaynaklardaki kesintilere karşı protesto eylemleri yapmaları, ABD'deki evsiz örgütlenmesinde önemli bir dönüşüm. Evsizler sorunlarına köklü çözümler bulunmaksızın sokaklarda görünmez kılınmaya çalışılmalarına ve yok sayılmalarına tepki vermeye başladı. Öntümüzdeki günlerde, Batı yakasında evsizlerin taşıdığı "açım" yazılı pankartlar siyasallaşacak gibi görünüyor.

AYNUR SADET

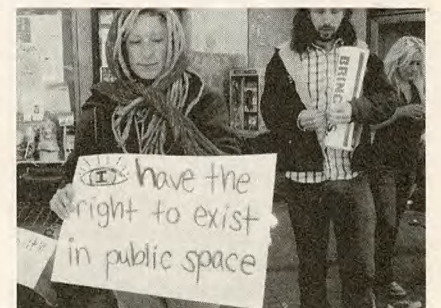
BARCELONA

Ulusal takım

Barcelona kan ter içinde. Akdeniz'den gelen esinti dar sokaklara girdikçe ortadaki sarmısak kokusunu dağıtarak havayı biraz rahatlatırsa da, aşırı sığağa pek alışık olmayan Batı Akdenizliler bezmiş durumda. Açık camlardan daracık sokaklara İspanyol televizyonlarının sesleri yayılıyor, sıcakla yoğrulmuş bir kakofoni sarıyor taşları. Her program, her haber, her reklam ulusal takımdan ve futbolun birleştiriciliğinden dem vuruyor. Tarihi boyunca hiç birleşmemiş İspanya'nın envai çeşit halklarına. Özgürlükçülüğüyle bilinen Bilbao kentinin çıkardığı bir ulusal takım oyuncusu Bilbao'dan, bir diğeri Madrid'den, biri de Barcelona'dan bağlanıyor reklama: "Hep beraber sevinelim."

İşsizlikte (gençlerde yüzde 56) Avrupa rekortmeni, AİHM'de işkence nedeniyle mahkûmiyette AB ülkeleri arasında açık ara lider, ödenek kesintileri sonucu madenci greviyle sallanan, son yılda birden fazla genel greve sahne olmuş İspanya'da hayat futbola kilitlenmeye çalışılıyor. Avrupa Kupası'ndan önceki vaziyet bu. Katalunya'da asmaya genelde cesaret edilemeyen İspanyol bayrakları Barcelona merkezindeki balkonlardan sallanıyor. Yüz küsur yıllık ferforje trabzanlı dar balkonların bazıları belki Franco döneminden beri ilk defa İspanya bayrağı taşıyor. İnsanların üzerinde İspanya formaları; en çok da turistler giyiyor bunları. Pakistanlı ve Hintli göçmenlerin hediyeleşmeye satan dükkânlarının vitrinleri de İspanyol bayraklarıyla dolu. Herkes bu önemli meseleye kilitlenmiş. Belki tarihi boyunca hiçbir konuda sağlanamamış garip bir birlik var İspanya'da. Hayır, ulusal takımı desteklemek değil ortaklık, başka bir şey: Birlik, futboldan başka hiçbir şey konuşmama ve yayınlamama konusunda sağlanmış. İspanya'yı destekleyenler, desteklemeyenler, her maçı kaybetmesini gönülden isteyenler, futbola yakından ilgilenenler, ilgilenmeyenler, herkes, ama

Altta, Amerika sokaklarından manzaralar. Sağdaki pankartta bir evsiz şöyle yazmış: "Kamusal alanda varolma hakkım var!"

herkes futbol konuşuyor kısacası.

Kitleleri bu kadar harekete geçirebilen (ya da hareketsizleştirebilen) bir oyun olduğundan ya da faşist rejimlerin çoğunda pasiflora muadili olarak kullanılmasından mütevellit futbolun dine benzetilmesi âdettedir. Örnekler saymakla bitmez, birine değinelim. Her maç anti-faşist taraftar grupları Herri Norte Taldea ve Abertzale Sur'un Sovyet marşları söylediği, Bask siyasî mahkûmları için atılan sloganlar ve özgürlükçü tezahüratların yükseldiği Athletic Bilbao'nun stadı San Mames'e "La Catedral" denmesi hayatın bir ironisi olsa gerek. Bilbao örneği konumuzla birebir alakalı, zira konumuz, futbolun siyasallığı.

İŞÇİ SINIFININ TAKIMI

Avrupa Kupası süresince, tahmin edilebileceği üzere, İspanyol basınında ve kamuoyunun genelinde ne madenci grevi, ne sağlık ve eğitimde yapılan kabul edilemez kesintiler, ne AB fonundan banka kurtarmak için istenen borçlar gündem oldu. Yaşamsal önemi olan birçok mesele Avrupa Kupası'na denk getirildi. Böylece, kelimenin tam anlamıyla hepsinin üstü örtüldü. Bununla da yetinmeyip "millî birlik ve beraberliğe bu kadar ihtiyacımız olan şu günlerde" gerekli millî birlik İspanyol "üst kimliği" ve şovenizm de "futbolun birleştiriciliğiyle" bol bol pompalandı.

Ve yazın ortasında mânâsız bir şekilde yağmurlu bir gece, İspanya İtalya'yı yenerek Avrupa şampiyonu olunca Katalonya'da dahi kraliyet armalı İspanyol bayrakları, hatta hispano-faşist semboller taşıyan bayraklar ve "Viva España" naraları eşliğinde yapılan kutlamalar (provokasyonlar) yöntemin tuttuğunun, medya operasyonunun başarıya ulaştığının kanıtıydı. Benzer bir gösteri Bask ülkesinde, Bilbao yakınlarındaki Getxo şehrinde yapılmak istenince, halk tepki verdi, 11 kişi gözaltına alınırken kutlamalarda yaralananlar oldu.

İspanya'da solun bir kısmının görüşü "futbola siyasî karıştırmayalım" yönünde. Oysa Avrupa Kupası sırasında ülkede yaşananlara bakınca, futbolun siyasallaşmadığını söylemek körlük olur. Bugün futboldaki siyasî alanını faşistlere, şovenlere, cinsiyetçilere bırakmak büyük hata olur. Sokağa kızıl bayraklarla çıkmanın intihara eşdeğer olduğu Salazar'ın Portekiz'inde Benfica'nın kızıl bayraklarıyla stadları dolduran sosyalistleri ya da Franco döneminde "La Catedral"de politik mahkûmlara özgürlük sloganlarını tel-evizyonlarında maç izleyen milyonlarca insana duyurulan Athletic Bilbao taraftarlarını hatırlayalım.

Nihayetinde, milliyetçi, şoven, kolonyalist, kısacası dibine kadar politik bir bombardimana maruz kaldığımız bir Avrupa Kupası'nı geride bıraktık İspanya Krallığı'nda. Binlerce "kral karşıtı" prensle beraber sevinip üzüldü, derti tasayı unuttu. Aynı anda, kupayı da kapsayan 45 gün boyunca büyük bir madenci ayaklanması yaşandı ülkede. Asturias'tan başlayan ve 19 gün süren büyük madenci yürüyüşü Madrid'e vardığında, madenci-

lerin baretlerindeki fenerler gecenin karanlığını delerken kendilerini selamlayan bir pankart vardı: "Mineros, nuestra selección sois vosotros!" Madenciler, bizim ulusal takımımız sizsiniz!

CAN SEVEN

BUENOS AIRES

"Küçük kafalı esmerler" örgütlenirse

Avvenida de Mayo'da, boy hizanızın yukarısına bakarak yürürken kendinizi New York ya da Paris'te sanmanız işten bile değil. İster binaları, caddeleri, ister meydanları, parkları olsun, Buenos Aires ilk anda dünyanın merkezi konumundaki büyük Batı şehirlerinden biri izlenimini uyandırıyor. Ama sonra, kafanızı indirip çevrenize baktığınızda göze geldiğiniz porteños'tan (Buenos Aires'liler için kullanılan ve "şehirli" anlamına gelen sözcük) size süzülüp gelen başka bir şey var: Bir görmüş geçirmişlik, bir boyunun ölçüsünü almışlığın getirdiği ağırlık, dingin bir asilîk yayılıyor etrafa. Manhattan'ı New York yapan koca binalarının heybeti değil, o binalar arasında bir yerlere yetişmeye çalışanların telaşlı adımlarının kaldırımlarda çıkardığı sesin yankısı olduğunu Buenos Aires'te anlıyorum. Buenos Aires'te binalar, caddeler ne kadar heybetli ise, yolda yürüyenlerin adımları da o kadar sessiz. Yetiştirilmediği bir Tokyo borsası açılışı, Michelin yıldızlı restoranda yemek randevusu pek yok. Zarf ile mazrufun uyumsuz birlikteliği porteños'un Buenos Aires'i. Paşa dededen kalma manzaralı dairede otururken ayın sonunu hesaplayan çulsuz torun misali, mütevazı bir güngörmüşlük hali.

Beyaz yakalıların mağrur ayak sesleri duyulmasa da, Buenos Aires'in kendine has sesleri mevcut elbette. Metro grevi sebebiyle halk otobüsüne bindiğinizde şoförün radyosundan geliveren tangonun sesi örneğin. Şehrin bir ucundan diğerine

tango eşliğinde yolculuk etmek bir turizm firmasının şehir turu "hoşluğu" olsa, bilet fiyatı ne kadar olurdu kim bilir? Bizim yolculuğumuz sadece 80 kuruşa geldi, bazı şeyler gerçekten paha biçilmez. Otobüsün ön camındaki boncuklu süsler ise Dudullu yolunda bir minibus yolculuğunda olduğunuz hissi uyandırıyor. Buenos Aires'te porteños olmayı anlatan "Medianeras" (Yan duvarlar) filminin başkahramanı Martín'in yalancısıyım; aslen bir çarpıklıklar, tezatlar, düzensizlikler şehri burası. Tıpkı İstanbul gibi yani. Velhasıl, İspanyolcasına güvenen atsin kendini buraya derim; uyum sorunu yok, şarap sudan ucuz... Daha iyisi zor bulunur.

Bunca olumlu izlenimde gönül gözümün de rolü olabilir tabii. Sonuçta bizim buralardan baktığımızda, IMF'ye ve cuntaya direnmiş bir ülke var karşımızda. Ki mesela, kilometrelerce uzayan bir Bahariye Caddesi gibi düşünebileceğiniz Santa Fe'de yürürken Coca Cola tabelasını tek tük görmek bile başlı başına bir keyif.

Elbette zengin direnişler tarihi, Arjantinlilerin bütün toplumsal meseleleri hall ettiği anlamına gelmiyor. Neoliberalizm karşıtı mücadele Arjantinlilerin önüne güne kadar çok da sorun etmedikleri bir başka gündem maddesini atmış: "Beyaz olma" halleri ile hesaplaş(ama)mak. ABD gibi, 18. ve 19. yüzyılda Avrupa'dan gelen göçmenler tarafından kurulan ülke, ulusal tarihini de farklı etnik kökenleri görünmez hale getiren soyut bir beyazlık üzerinden inşa ediyor. Bu kimliğin içermediği her türlü yoksullar ise cabecitas negras. Yani ister köyden kente göç etmiş yoksullar, ister bölge ülkelerden Arjantin'e çalışmaya gelen göçmenler olsun, hepsi "küçük kafalı esmerler".

Ekonomik göç, 1990'lara kadar, daha çok kuzeydeki tarım bölgelerine yönelik. Göçmenler zaten yerlilerin yapmadığı işleri yaptıklarından, gelen giden pek dert edilmiyor. '90'lardaki neoliberal kriz beyazları yavaş yavaş işlerinden etmeye, onlar da o zamana kadar istemedikleri iş-

İspanya'da Avrupa Kupası heyecanı yaşanırken 45 günlük madenci grevi de ülkeyi sarstı. İşçiler, İspanya'nın Çevik Kuvvet'ine karşı kendi imal ettikleri silahlarla müdafaaya geçti.

Yukarıda, vaktiyle bir yetimhane olan La Casona sakinlerinin bir toplantısı. Bir orta sınıf mahallesi olan Flores'teki La Casona'yı (Ev) yaklaşık sekiz-dokuz kolektif birlikte paylaşıyor. Fotokopiyle çoğaltılan yukarıdaki kitabın kapağı ise Bolivyalıların çalıştıkları atölyelerde üretilen kumaşların artıklarının toplanıp dikilmesiyle hazırlanmış. Kitabı veren arkadaş "kapağa bakıp o yılın modasından seninkinin hangi mevsimin baskısı olduğunu anlayabilirsin" diye dalga geçiyor. Hiçbir kopyanın eşi benzeri yok.

lere talip olmaya başlayınca, o zamana kadar alt tarafı "esmer" olan göçmenler "işlerimizi elimizden çalan pis Paraguaylılar" ya da "cahil Bolivyalılar"a dönüşüyor. Göçmenler konusunda çalışmalar yapan "Göçmen ve Mülteciler Forumu" nun proje koordinatörü Lourdes Rivadeneyra'ya göre, Arjantin'de "yabancı" tahayyülü her dönem değişir. Bazen Paraguaylılar, bazen Perulular, bazen Bolivyalılar "pis yabancı" oluyor. Lourdes'e göre, son zamanların günah keçileri Kolombiyalılar.

KRİZLE YÜKSELEN İRKCİLİK

1990'larda şiddetlenen ekonomik kriz ülkeyi "hepimiz Arjantinliyiz" söyleminin çözemediği bir ırkçılık ve yabancı düşmanlığına sürüklemiş. Neyse ki diyalektik var. Göçmenler yavaş yavaş örgütleniyor, "buradayız ve gitmiyoruz" diyorlar. Çalışma, sağlık ve eğitim hakkı ile kültürel farklılığın tanınmasına yönelik mücadeleleri de o dönem başlıyor. 2001 krizi sonrası ortaya çıkan toplumsal hareketlerde göçmenlerin rolü büyük. Bu süreçte sendikalar da göçmen ve yabancı karşıtı tavırlarını değiştiriyor. Mercosur süreci de serbest dolaşım ve yabancıların çalışma hakkının tanınmasında önemli rol oynuyor; şu anda Mercosur üye ve ortak üyesi olan bütün ülkelerin (tam üyeler Arjantin, Brezilya, Paraguay, Uruguay, Venezüella, ortaklar ise Bolivya, Şili, Kolombiya, Ekvator ve Peru) vatandaşlarının vizesiz serbest dolaşım hakkı var. Turist statüsünde Arjantin'e gelen biri eğer iş bulursa, iki yıllık yenilenebilir çalışma izni alıyor. Mercosur dışı ülkelere gelenler ise iş bulurlarsa kontratları süresince çalışma izni alabiliyorlar. "Peki işten çıkarılırsa ne oluyor?" diye sorduğumda, aslen Perulu olup yirmi yıldır Arjantin'de yaşayan Lourdes, "o zaman da örneğin öğrenci vizesiyle bir okula kaydolabilirler, derhal sınır dışı edilme diye bir şey yok" diyor. Ancak bunlardan daha ileri bir kazanım da, Lourdes'in "arkasında büyük bir mücadele var" diye anlattığı, 2006'da çıkarılan 25871 sayılı göç yasası. Yasanın 6. maddesi belgeli ya da belgesiz hiçbir göçmenin sağlığı erişiminin engellenemeyeceğini açıkça belirtiyor. Lourdes bu maddenin 2010'da uygulamaya geçtiğini, ama bundan haberi olmayan hastanelerde hâlâ göçmenlerin dışlanabildiğini, kendisinin görevlerinden birinin de bu tür uygulamalara karşı kampanyalar yürütmek olduğunu söylüyor.

Ancak, göçmenlere çalışma hakkının yasal olarak tanınması, Arjantinli işverenlerin bunu umursadığı anlamına gelmiyor. Buenos Aires'teki Bolivyalı göçmenlerle çalışan Veronica'ya göre, patronlar çalışma izni olmayan göçmenlerin üzerinde daha çok tahakküm kurabileceklerini bildiklerinden bununla uğraşmıyorlar. Mesela Bolivyalı tekstil işçileri çalıştıkları yerde yatıp kalkıyor; böylece patronlar onları sabah 8'den gece 1'e kadar çalıştırabiliyor. Resmî rakamlarla 750 bin, gerçekte iki milyon Bolivyalı göçmen merdiven altı tekstil atölyelerinde geçici ve güvencesiz olarak istihdam ediliyor. Üstelik, bu atölyelerin çoğunun sahibi de aslen Bolivyalı. Al sana bir başka "nöbetleşe yok-sulluk" hali. Buenos Aires caddelerinin köşelerindeki tezgâhlarda satılan tişörtler, eşarplar, çoraplar hep göçmen emeğiyle üretiliyor.

SİMBİOSİS

Bunca ırkçılık ve sömürüye karşı iyi şeyler de var elbette. Mesela, Buenos Aires'teki Bolivyalı göçmenlerin hikâyelerini porteno'ya anlatmayı hedefleyen Simbiosis örgütü. Yaklaşık iki yıldır bir aradalar, işleri çekip çeviren sekiz kadar Bolivyalı. Ama diğer ülkelerden göçmenlerle de bağlantıdalar. Şimdiye kadar on kitap yayınlamışlar. Düzenli bir radyo programları var. Simbiosis'ten arkadaşlara İstanbul'da GDA (Göçmen Dayanışma Ağı) girişimiyle açılan göçmen dayanışma mutfağını anlatıyorum. Onlar da yayınnevlerinin son kitabını: Bolivya mutfağı üzerinden bir kültürel bellek ve sözlü tarih çalışması. Buenos Aires'e gelen göçmen kadınlardan yaptıkları bir yemeğin tarifini ve o yemekle olan kişisel hikâyelerini yazmalarını istemişler. Bazısı annesinin defterlerine geri dönmüş, bazıları ise kendi gençlik günlerine. Fotokopiyle çoğaltılan kitabın kapağı Bolivyalıların çalıştıkları atölyelerde üretilen kumaşların artıklarının toplanıp dikilmesiyle hazırlanmış. Kitabı veren arkadaş "kapağa bakıp o yılın modasından seninkinin hangi mevsimin baskısı olduğunu anlayabilirsin" diye dalga geçiyor. Hiçbir kopyanın eşi benzeri yok.

Simbiosis bir orta sınıf mahallesi olan Flores'teki La Casona'yı (Ev) yaklaşık sekiz-dokuz kolektif ile birlikte paylaşıyor. La Casona eskiden yetimhaneymiş. Son iki mirasçısı binanın kullanım hakkını

önce belediyeye devretmiş, sonra onların sosyal projelerinden memnun kalmayınca, evi mahalledeki meslek lisesi ile birlikte bu gruplara açmışlar. Evde Simbiosis dışında Kolombiyalı Öğrenciler Birliği, aykırı kültür üzerine süreli yayınlar yapan "Revista de Cultura Marginal" gibi kolektifler de var. Onlara göre esas olan, normalde yolları kesişmeyecek farklı toplulukların birarada varolması ve birlikte mücadeleleri. Gerisi nasıl olsa gelir.

AYŞE AKALIN

VAN

Van'a varmak

Şehre vardığımda havada sise benzer bir duman vardı. Depremi ardından, kışın Van'a gitmeye çalışmış, yapamamıştım. Ardından bu yaz Van'a varmak için bir yol aradım. "Forum tiyatrosu" yöntemini Vanlılarla paylaşmaya karar verdim.

Maraş Caddesi'nde yürürken havadaki sis olmadığını, ağzıma dolan çıtır çıtır tozlardan anladım. Depremden dokuz ay sonra bile binalardaki çatlaklardan, yıkıntı yığınlarından ve etrafa yayılan tozdan şehrin üzerinden geçen büyük felaket hemen hissediliyor. Konuştuğum hiç kimse deprem konusunu dile getirmiyor, çünkü bu geçmişte kalmış bir konu değil, hayatlarının hâlâ kanlı canlı bir parçası. Her şey depremden önce ve depremden sonra olarak ikiye ayrılmış. Evlerin çoğu boş, ama perdelerden ve dışarıdan gözükken mobilyalardan gündüz bunu anlamak mümkün değil. Gece bastırınca binaların çoğunun ışıkları yanmıyor. Peki ama gündüzleri kentte dolaşan bunca insan nerede kalıyor?

DEPREMİ FIRSATA ÇEVİRMEK

Kafamda bu soruyla Vanlı gençlerle yapacağımız Ezilenlerin Tiyatrosu (Forum Tiyatrosu) çalışması için okulları ve dernekleri gezmeye başlıyorum. Yol gösteren, hikâyelerini paylaşan dostlar kurbanlık etlerinden ballı kaymaklı kahvaltılara uzanan ikramlarla bizi besliyorlar. Gençleri bir araya getirebileceğimiz bir zemin oluşturmak için her gün kentin civarını dolaşıyoruz. Şehir içinde çadırlar ve konteynerler yasaklanmış. Dev konteyner-kentler şehrin dışına kurulmuş. Kilometrelerce devam eden plastik ve hurdadan mahalleler... Plastiklerin tepesinde çanaklar, sokakta tavuklar ve Kur'an kursları... Evleri birinci derece hasar görenlere TOKİ tabii ki "makul bir peşinat" ve ömür boyu ödenecek kredilerle "sıcacık" bir yuva hazırlamış. Çalışmalarımız için izin almak üzere valiliğe yaptığımız ziyaretlerde karşılaşta da sohbet etme fırsatı bulduklarımızdan TOKİ evlerinin duvarların inceliğini, ayrı dairelerde yaşayanların seslerini yükseltmeden birbirleriyle sohbet edebildiklerini öğreniyoruz. İnsanların bu evlere taşınmak istememelerinin bir önemli sebebi de, en az 10 kişilik ailelerin orta büyüklükte bir daireye nasıl sığacaklarını bilememeleri. TOKİ evlerinin şehrin dışına, dağ yamaçlarına yapılmış olmasının

sebeb-i hikmetini de anlıyoruz. Şehir merkezindeki nüfus borçlandırılarak uzaktaki TOKİ bloklarına gönderilecek, böylece şehrin iki ana caddesinin civarındaki "şüpheli" insan topluluğu dağıtılacak, merkezin kontrolü kolaylaşacak. Depremi "fırsata çevirmek" böyle bir şey olmalı herhalde.

Kent Devlet Tiyatrosu'nun bol muhabbetli ve altı konteynerden oluşan "mahallesinde" kalıyoruz. Birkaç gün içinde konteyneri evimiz olarak benimsiyoruz. Aynı mekânda insanların derilerine işleyen koca bir kış geçirmiş olmaları, şimdi de derileri yakıp eriten yazın buralarda geçiriliyor olması içimizde depremlere sebep oluyor. Neredeyse her akşam gittiğimiz Niçne Bar'daki sohbetlerde, sözün dönüp dolaşıp geldiği konulardan biri de, depremin ardından birçok mülk sahibinin dairelerine ağır hasarlı belgesi almak için birbiriyle yarıştığı oluyor. Önce, "devlet herkese yeni daire verir, herkese vermese bile öncelik hakkı en hasarlı daire sahiplerinde olur" diye düşünmüşler. Sonra, devletin yıkım kararı çıkan binaları bile yıkmadığını, yıksa bile yıkıntıyı kaldırıp götürmediğini görünce herkes ağır hasarlı daire raporunu değiştirmeye çalışmış. "Daha ne kadar göçebe gibi yaşayabiliriz, en azından hasarlı daireye gireriz" diyorlar. Her gün valiliğin yolunu tutup dert anlatmaya çalışıyorlar.

EZİLENLERİN TİYATROSU VE ÇOCUKLARIN ÖĞRETTİKLERİ

Van Devlet Tiyatrosu'nun resmi devlet misyonu üzerinden yapılmadığını görmek umutlandırıyor. Van'a vardığımızda "Her Yerde Tiyatro" adlı proje kapsamında bir çocuk oyunuyla çevredeki on köyü gezmek üzere yola çıkmaya hazırlanıyorduk. TIR'la yaptıkları turnede peşlerine takılıyorum ve yılın dokuz ayı ulaşımın olmadığı, çoğunda elektrik bulunmayan, il merkezinin en fazla 60 kilometre dışındaki köylere gitme fırsatı buluyorum.

Köylerde Van gölünün sodalı suyu yüzünden saçları sapsarı, meraklı çocuklar ve çekingen bakışlı yetişkinler karşılıyor bizi. Neredeyse hiçbir yapı

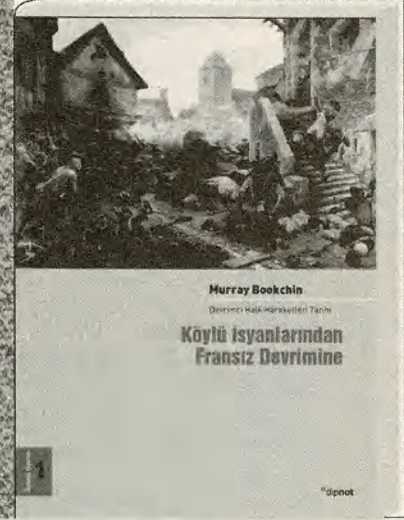
yok. Erciş tarafındaki köylerde, çoğu topraktan yapılmış evlerin altında kalanlar deprem sırasında genelde boğularak ölmüşlerdi. Resmî kayıtlara göre yaklaşık 40 köy haritadan silinmiş. İnsanlar göç etmiş. Ne bağ bahçe, ne kapı kolu, ne kahve, ne camii... Bomboş bir düzlük, mavi bir gök, ateş bir güneş. Çocuklar yolun bittiği yerde oyun oynuyor. Vanlı tiyatrocular arkadaşların dediği gibi, bu çocuklar için Van, Londra ya da New York kadar uzak, hayallerde varolan bir şehir. Oyunu izleyen çocuklar şaşkın, ama mesut. TIR'la yolların ulaşmadığı bu köylere gitmek, zihnimi kurcalayan birçok boşluğu dolduruyor. Köylerden Van merkezine her döndüğümde, ellerinde ağır tüfekler tutan "sivillerin" arasından geçerek yürümek, akreplerin caddelerde attığı son sürat voltalara ve yaratılmak istenen zapturat altına alma şovuna şahit olmak, devletin huzursuz edici varlığının içime işlemesine sebep oluyor. Bir buçuk aylık Van ziyaretimde sadece iki kişinin taciz-kâr laf atmasına maruz kalıyorum; biri polis, diğeri asker. Sokakta Eğitim-Sen'in eylemleri devam ediyordu.

Tüm bunları deneyimlemek Forum tiyatrosu hazırlıklarına da çok şey kattı. Ezilenlerin Tiyatrosu, '70'li yıllarda, ezilenlerin pedagoğu, düşünür Paulo Freire'nin izinden giden Brezilyalı tiyatrocular Augusto Boal tarafından Brezilya toplumunda yaşanan ayrımcılık ve insan hakları ihlallerine dikkat çekmek için yaratılmıştı. Boal, politik ve sosyal hadiseleri, durumları sahnede canlandırıyor. Forum tiyatrosu, interaktif bir tiyatro biçimi. Herhangi birinin ezildiği, ayrımcılığa uğradığı ya da zarar gördüğü bir sahne sergilenirken neyin nasıl değiştirilmek istendiği seyircilerle birlikte tartışılıyor. Ezen-ezilen ilişkisini sorgulamak, sosyal ve bireysel hakları yeniden gözden geçirmek, en önemlisi de imkânsızlık algısını kırmak için Vanlı çocuklarla bir araya geldik. Hazırlıklarımızı tamamladıktan sonra, şehir merkezinden uzak, üç "konteyner kentin" birleştiği yerdeki bir okulda iki hafta boyunca yirmi çocukla, günde dört saat başbaşa çalışma fırsatımız oldu. Çalışma sırasında çocuklar ezilenlerin güçsüz olmadığını ve ezilmemeye kararlı olduklarını gösterdi bana. Şimdi yirmi çocuğum bana öğrettiklerinin sorumluluğunu taşıyorum.

LARA AYSA

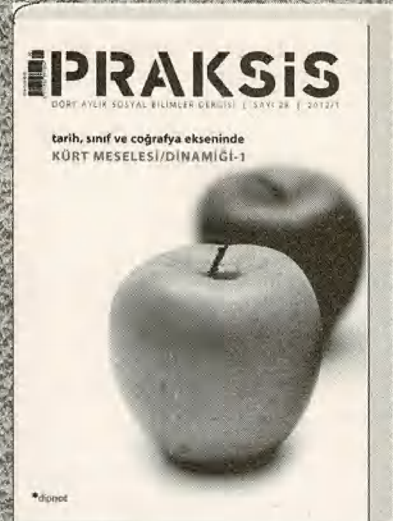

*dipnot'tan

Devrimci Halk Hareketleri Tarihi 1 KÖYLÜ İSYANLARINDAN FRANSIZ DEVRİMİNE Murray Bookchin

Yirminci yüzyılın en önemli "aykırı" düşünürlerinden biri olan Murray Bookchin'in, devrimci geleneğin zayıflaması, devrimler çağının eski ve yeni kuşakların bilincinden/belleğinden silinmeye yüz tutması karşısında duyduğu derin kaygı sonucu kaleme aldığı bu dört ciltlik anıtsal eser, o büyük devrimlerin öznelere olan halkların/kitlelerin/"taban" oluşumlarının kurumsal ve örgütsel yapılarına ışık tutmakta, her bir devrimin arka planındaki toplumsal, ekonomik, kültürel ve politik gelişmelere odaklanmaktadır. Murray Bookchin'un son yayınlanmış çalışması olan ve dört ciltten oluşan, Devrimci Halk Hareketleri Tarihi farklı bir dünya tarihi anlatıyor.

Praksis Sayı 28 Tarih, Sınıf ve Coğrafya Ekseninde Kürt Meselesi/Dinamigi 1

Bu Sayıda: Bir Dinamik Olarak Kürt Meselesine Praksis ile Bakmak Etnik ve Sınıfsal İnşa Süreçleri Bağlamında Kürt Meselesi: Bölgesel Eşitsizlik ve Bölgesel Özerklik- Cuma Çiçek İstanbul'a Kürt Göçleri: Yeniden İnşa Edilmesi Gereken Bir Araştırma Konusu- Jean-François Pérouse Yoksulluğun Suçlaştırılması, Suçun Irksallaştırılması: Kapitalizmin Tarihsel Mirası ve Türkiye Örneği- Zeynep Gönen Diyarbakır: Qırık Bir Çizgiden Gündelik Yaşamı İzlemek - Yonca Güneş Yücel Munzur'dan Şirket Yaratmak: Munzur A.Ş. Üzerinden Dersim'de Sermaye Birikiminin Dinamikleri- Ş. Gürçağ Tuna-Bayram Güneş "Bazıların" Yası Daha Az Tutulur: Şiddet ve Kürt Sorunu- Burcu Şentürk

dipnot Yayınları
Setanik Cad. No: 82/24 Kızılay- Ankara
Tel: 0312.4192932

PUNT

Gömleğin altındaki fanila

"Türklüğü" ve nüktedanlığıyla hâkim devlet paradigmasının ayarlarıyla oynayan Sırrı Süreyya Önder, "gündelik siyaset içinde değilken baskının bu kadar sistematik, bu kadar ince, bu kadar belli mekanizmalarla yürütüldüğünü uzak açıdan hissedebiliyordum, şimdi ise gün gün yaşıyorum" diyor. Anayasa Komisyonu üyesi olarak Meclis'in değişen halet-i ruhiyesine de hâkim olan Önder'in tecrübelerine başvuruyoruz...

Tayyip Erdoğan geçen gün bir televizyon programında "Kürt sorunu bitmiştir" dedi. Benzer sözleri son Diyarbakır seyahatinde de dile getirmişti. Bu ifadeyi nasıl değerlendiriyorsunuz?

Sırrı Süreyya Önder: Bu ifade olsa olsa çözüme yönelik argümanları bitirdiklerini gösterir. "Bizden buraya kadar"ın biçare ve pervasızca dile getirilmesidir bu.

Bu söylemi 1980 ve öncesindeki inkâr siyasetiyle kıyaslayınca nasıl bir sonuca ulaşıyorsunuz?

Doğrusu şimdi bakınca, aslında 1980'lerin ötesine hiç geçmediğimizi düşünmeye başladım. Bir kere Kürt sorununun kabulünün Erdoğan tarafından ifade edildiği iddiası kocaman bir yalan. Erdoğan sadece devletin hâkim söylemini tekrar ediyor. Ondan önce Demirel ve Mesut Yılmaz da Kürt sorununun varlığını kabul etmişlerdi. AKP, statükonun önemli bir bileşeni olma vaadiyle iktidara geldi.

Bunun ifadesi "millî görüş gömleğini çıkardık" lafıydı. Gömleğin altındaki fanila, devletin vesayetçi giysisidir. Devletin hâkim söylemi ne yönde ise, onu tekrar ettiler. AKP'nin sözde açılımları da herhangi bir hümanizma içermiyordu. Çünkü devlet, bu ülkenin üçte birine geceleri giremiyordu.

Yapılan şey, bu hâkimiyetsizliği idare etmeye yönelik bir mola idi. Erdoğan bu molada meşaleyi tuttu ve nihayet şimdi devletin hâkim görüşüne iltihak etti.

Bölgeden edindiğimiz izlenim, Kürtlerin devletten herhangi bir şey talep etmeye veya beklememeye başladığı yönünde. Kürtler kendi örgütlülüklerini artırıyor, sosyal, ekonomik sorunlarını bunun üzerinden gidermeye çalışıyor. Devletin bu süreci görmezden gelerek inkâr siyasetini sürdürmesinin altında, Suriye ve Ortadoğu politikasındaki tıkanmışlığın yattığı söylenebilir mi?

Ortadoğu'daki mevcut paradigma, emperyal sistem açısından sürdürülebilir olmaktan çıkmıştı. İran-İsrail tahterevallisi yeni dünya düzenine çok uymuyordu. Bir an önce 350 milyon Ortadoğu Arap nüfusunu sistemin içine katmak gibi bir hedefleri vardı. Obama'yla birlikte bu hedefi "iyimser bir bakış açısına" çevirdiler. Yani, "Ortadoğu'daki diktatörlerle bu kadar yağlı-balılı olmayalım, ilişkilerimizi keselim" dediler. İran ve İsrail'in birer adım geri tutulması gerekirken, Erdoğan-Davu-

toğlu ikilisine de birer adım ileri çıkma alanı veriliyordu. Fakat bir Amerikan polis bilgisi olarak medyaya yansıdığı kadarıyla, bunlar aldıklarını bulduk zannettiler. Kerameti kendilerinde zannettiler yani. İç politika için de AKP'ye dendi ki, "siz biraz demokratikleşin, ama silahlı Kürtlere ne isterseniz yapın, bunun karşılığında biz de başımızı bir müddet öbür tarafa çevireceğiz". Bunlar ise logaritmayı çözemediler. Silahlı Kürtleri bertaraf edeceğim derken tüm Kürtleri, aydınları, barış aktivistlerini, kısaca her kesimi büyük bir şiddet kısıncasına aldılar. Türk saği araçsalcıdır. Geçici ittifaklara, konjonktürel birlikliklere lüzumundan fazla önem atfeder. Bunlar, çok değil, daha üç ay önce Sri-Lanka çözümlünden bahsediyorlardı. Silahlı Kürtleri imha edip kalana birkaç bahşış kabilinden haklar vererek kendilerince sorunu çözmeyi planlıyorlardı. Dilleri, söylemleri bu

Devlet şizofren olmuş durumda. AKP'nin kurmayları Çiçek'in önerisini muhtıra diye değerlendirdi. Devlet hâkim sınıflar ittifakıdır. Bu ittifak ortasından çatlamıştır.

yönteme göre dönüyordu. Bu dilin kendisi çok eski bir dildir. Kimi daha reformist olabilir, ama özünde "verme" temelli bir yaklaşım vardır. "Verme" söz konusu olduğunda eşitlik değil, hiyerarşi vardır. Bu hiyerarşinin kendisi zaten zulümdür. O yüzden bir çözümün sadır olması mümkün değildi. AKP zannediyor ki, Kürtler olduğu yerde duracak. Denklem çözme yetenekleri olmadığı için, bilimsel düşünemedikleri için Kürdü bir sabite olarak alıyorlar. Oysa Kürtler ümit etmeyi ve ummayı bırakalı çok oldu. Haklarını sadece kendi gayretleriyle alabileceğini çoktan öğrendi. AKP bu konuda sadece bir parantezdir. AKP'ye bir avans verdi Kürtlerin belli bir kısmı. "Sanki çözecek gibi duruyorlar" dediler. Anlamaları biraz uzun sürdü, ama büyük aydınlanma Roboski'yle gerçekleşti. Evlatlarına beygir denilince, evlatları kaçakçı beygiriyle bir tutulunca, AKP'ye oy veren Kürtlerin başı öne eğildi. Bunu dile getirsinler veya getirmesinler, AKP'ye oy vermiş olan Kürtler bu mahcubiyeti yaşıyor. İlk seçimde AKP, Kürt coğrafyasında büyük bir tokat yiyecek. Bunu hep beraber

göreceğiz.

BDP'nin kapatılması veya BDP'li vekillerin dokunulmazlıklarının kaldırılması fikri uygunlaştırılmaya çalışılıyor. Bu fikrin, AKP'nin bölgedeki güç kaybıyla ilgisi olduğunu düşünüyor musunuz?

Sadece bölgedeki gelişmeler değil, blok ittifakının gelişmesi, HDK'nin genişlemesi de böyle bir fikre doğru götürüyor olabilir. Ama bunda korkulacak hiçbir şey yok. Kürtlerin partilerini kapatarak kısırtılabileceğini düşünmek ahmaklıktır. Kürtler buna çoktan şerbetli. BDP'yi kapatırlarsa, bir saat içinde tüm seçim organizasyonunu Adan Z'ye kadar işler hale getirebilirler.

Peki, "devlet aklı" buna göre kendini nasıl konumlandırıyor?

Devlet artık şizofren olmuş durumda. Bu akıl ortadan ikiye ayrılmış durumda.

Cemil Çiçek gibi "devlet aklını" temsil eden bir siyasetçinin Kürt sorununa dair öne sürdüğü pakete hükümetten gelen sert tepkiyi de bu yarılmanın işareti olarak yorumlayabilir miyiz?

Cemil Çiçek'le Anayasa Uzlaşma Komisyonu'nda beraberiz. Reflekslerini, kapasitesini birinci elden, dokuz ay boyunca, haftada beş gün, minimum sekizer saat gözlemleme şansım oldu. Bu ülkenin çok partili hayatı altmış yıla tekabül eder. Bunun kırk yılında Cemil Çiçek var. Ve Terörle Mücadele Yüksek Kurulu Başkanlığı da dâhil olmak üzere bu ülkenin en netameli sorumluluklarını almış, görevlerini icra etmiş birisi. Hükümetin görmediğini

görebilecek kadar deneyim biriktirmiş bir insan. Yaklaşımının hak ve özgürlükler temelinde çözüme işaret ettiğini sanacak kadar saf değilim. Ama bu paradigmanın değişmesi gerektiğini en iyi anlayanlardan biri olduğuna da eminim. Bunu göremedikleri için AKP'nin kurmayları Çiçek'in önerisini muhtıra diye değerlendirdi. Çünkü bu

ahmaklığın yürütülmesi ancak tekseslilikle mümkündür. Bir çocuğun bile anlayabileceği yanlışa Çiçek işaret edince, çok telaş ettiler. Devlet homojen değil, hâkim sınıflar ittifakıdır. Bu ittifak ortasından çatlamıştır.

Bu ittifaktaki hangi bileşen sorunun çözümüne yanaşılıyor?

Hiçbiri yanaşmıyor. Sadece bir kesim meselenin böyle sürdürülemeyeceğini fark ederken, öbür kesim aynı yöntemlerle sonuç alabileceğini zannediyor. Yerleşik devlet politikası, Kürtten büyük bir parça koparıp kendi çözüm tahayyülüne ortak etmek, kolektif hak talep edenleri tasfiye etmek. Bundan vazgeçtiklerine dair bir emare yok. Defalarca denenmiş yöntemlere işaret ediyorlar. En bariz örneği "akıl adamlar". CHP bile "bölgenin önemli bir bölümüne PKK hâkim" demeye başlayınca, "akıl adamlar" fikrine sarıldılar. Normal bir zekâ şunu sorar: Bu daha önce denenebilir bir yol değil miydi? Neden o zaman itibar etmediniz? Dolayısıyla, bir öngörüyle hareket etmekten çok, selde kütük misali davrandıklarını söylemek

Sırrı Süreyya Önder, 6 Mayıs'ta, Okmeydanı Sibel Yalçın Parkı'nda Halkların Demokratik Kongresi tarafından düzenlenen "Kardeşlik Şöleni"nde

mümkün.

Bu savrulma Kürtlerin lehine mi olur?

Tarihselliği içinde bakıldığında, Kürtlerin bu tür süreçlerde hep büyük bedeller ödediğini, ama mutlaka kazanımlara yönelik bir adım ilerlediğini görürüz. Fakat bunların toplumsal maliyeti çok fazla. Dolayısıyla, bu meseleye kâr-zarar çerçevesinde bakmayı doğru bulmuyorum, ama Kürtlerin bu tür süreçlerden hep bir basamak daha yükselerek çıktıklarını görüyoruz.

Geçenlerde Yüksekova'da orta yaşlı biri söylüyordu: "Bu savaştan haklarımızı kazanarak çıkacağız, ama Türklerle olan kardeşlik ilişkimizi kaybedeceğiz." Çatışmalı süreç, halklar arasında kalıcı bir küskünlüğe sebep oluyor mu?

Bunun olmaması için bir tek umudumuz var. O da şu: Türkün ötekisi Kürt, fakat henüz Kürdün ötekisi Türk değil. Bazı kesimler Kürdü hep bir noktada sabitlemiş olarak görüyor. Oysa Türkler kadar Kürtlerin de çözüme ikna edilmesi gerekiyor. Özellikle belli bir yaş kuşağının altındaki Kürt gençliğinin bu ortak yaşam felsefesine inandırılması gerekiyor. Dün olmayan, ama artık karşımızda bulunan yeni bir sorunumuz da budur.

Birarada yaşama fikrine bu kesimler nasıl ikna edilecek?

Yeni anayasa bunun için önemli bir fırsattır. Eşit yaşamak her insanın doğuştan gelen hakkıdır felsefesini bir yeni anayasa yaklaşımı olarak ortaya koyduğunuzda, bu sorunun silahlı boyutuna sebep olan önemli bir kısmı için çözüm üretmiş olursunuz. Yeni anayasa Kürt meselesini çözmeye yetmeyebilir, ama çatışma ortamını gidermek için önemli bir anahtar olabilir. Kürt meselesi aynı zamanda bir temel hak ve özgürlükler meselesi olduğu için, yeni anayasa yapımcılarının eli de rahattır. Şöyle ki, anadilde eğitim doğal ve yasal bir hak

olarak teminat altına alınır. İkincisi, sadece Kürt halkı için değil, ülkenin bütünü için özerk bir yönetim modeline geçilir. Gücü bu kadar merkezileştirmenin ülkeyi sadece otoriter yönetimlerin güdümüne sokacağı aşikârdır. Zaten demokrasiye dair en güncel tartışmalardan biri de budur. Siz bu özerklikle Kürtlerin ve diğer halkların statü taleplerini teminat altına almış olursunuz. Bunun detayları ülkedeki toplumsal zemine ve zamanın ruhuna bağlı olarak bir sürece bağlanabilir. Çatışma ortamını giderecek olan şey, bu yöndeki bir irade beyanı ve yeni anayasada oluşturulacak yönelimler ve teminatlardır. Anayasa, Türkiye'yi ortak halklar cumhuriyeti olarak tarif ettiğinde, çatışmalı ortamın bir günlük vadesi kalmaz. Gerisi müzakereler yoluyla çözülebilecek şeylerdir. Bu çözüm kimseyi rencide etmez. Çünkü en asgari demokratik haklardan bahsediyoruz.

Fizik kurallarıyla anlatalım: Söz söyleme, siyaset yapma alanını genişletirsen silahlı alan daralır. Söz alanını daraltırsan çatışma alanı genişler.

Anayasa Uzlaşma Komisyonu'ndaki hazırlık çalışmalarının süresi uzadıkça, mutabık kaldığımız konular artıyor mu, yoksa makas daha da açılıyor mu?

BDP'nin dışındaki üç parti bir blok olarak davranıyor. Bazen CHP, bazen MHP bu bloktan ayrılabilir, ama temel refleksleri bakımından üçü de katı devletçi, ülkeyi tek bir etnisiteye dayalı olarak tarif etme sevdalısı. Ne yazık ki, başlangıca göre umudum azalmış durumda.

Neredeyse dört siyasî parti de anayasa çalışmalarında masadan kalkmayacaklarını beyan ediyordu. Sizin masadan kalkma, anayasa çalışmalarından çekilme ihtimali-

niz güçleniyor mu?

Birinin masadan kalkması ufukta belirdi. O da şu: Son günlerde Şemdinli yolunda gerillaıyla karşılaşan dokuz milletvekilimizin vekilliğinin düşürüleceği söyleniyor ve bunun teknik hazırlıkları yapıyor. Zaten bu dokuz kişinin dokunulmazlığını düşürdüğünüz anda BDP grup olma vasfını kaybeder. Anayasa Uzlaşma Komisyonu grubu bulunan partilerden müteşekkil olduğu için, otomatikman BDP bu sürecin dışında kalacak. Böyle bir ihtimal, masadan kalkmayan BDP'nin masadan kaldırılması anlamına gelir.

O halde on aylık Anayasa Komisyonu çalışmalarını ve yürütülen tartışmalar boşta mı gitmiş olacak?

Bence bu tartışmalar berhava olmaz. Çünkü BDP doğruyu, hak olanı savundu ve sadece Kürt halkı için değil, bütün halklar için eşitlik, özgürlük ve temel hakları talep etti. O

anlamda hep mazlumdan yana durdu. Emek karşıtı bütün anayasal düzenlemelerde de bu tutumunu sürdürdü. Kişilerin özel hayatlarıyla ilgili meselede, basın özgürlüğünde, farklı cinsel yönelim ve cinsiyet kimlikleri meselesinde BDP hep hak olanı seslendirdi. Bu, tarihte bir

yerlere yazılır. Yarın öbür gün hayat bunları getirdiğinde, başı öne eğilecek BDP olmayacaktır. Diğer siyasal partiler tarihsel utanca imza atmış olacaklar. Çünkü bu, bir başarı fırsatının reddi olarak tarihe yazılacak.

Yeni anayasa çalışmalarının tıkanması veya rafa kaldırılması ne gibi sonuçlar yaratır?

Fizik kurallarıyla anlatalım: Barış, genişlemeyle mümkün. Söz söyleme, siyaset yapma alanını genişletirsen silahlı alan daralır. Fakat burada darlık yaratırsanız, darlık çatışmayı getirir. İçişleri ve Dışişleri'nde, insanca düşünme yeteneğinden yoksun iki insan var. Etraflarında da mara-

balan... Bunlara kendi kadrolarında bir Allahın kulu "yahu bu işin bir de şu veçhesi var" diyebilecek durumda değil. Onun için bunun çatışmalı bir alana yürümesi bir fizik yasasının çalışması gibi olacak.

Bu "fizik yasasına" karşı ne yapılabilir? İnsanın olduğu her yerde umut vardır. Karamsar olmak bütün umudu egemenlere bağlayanlar için geçerlidir. Bu denklemin iki tarafı var. Bir yanda ezenler varsa, öbür yanda da hak talep eden ezilenler var. Karamsar olmak, insanı hafife almaktır. Zalim olmak da insanı hafife almanın bir sonucudur. Dolayısıyla karamsar olmakla zalim olmak omuz hizasında durur. İnsan daima daha ileriye yönelmek durumundadır.

Sizce devlet, tercihini savaştan yana mı koydu?

Tam da burada sınıfsal bir analize ihtiyacımız var. Devlet kavramı burada yetersiz kalıyor. Büyük sermaye, artık savaşın dışında bir genişleme olanağı görmüyor. AKP dönemi iki şeyle anılıyor. Biri bal firmaları, diğeri de müteahhit firmaları! Balcılar Arjantin veya Çin'den glikoz getirip burada bala dönüştürüyor, millete 25 liradan satıyor. İnşaatçılar da TOKİ'yle birlikte "kentsel dönüşüm" adı altında ülkeyi tekipleştirmeye çalışıyor. Muhafazakâr bir mimar olan Turgut Cansever bu anlayışa "apartmancılık" derdi... Katar ve Suud sermayesi artık kendini likidite edemiyor. Yani, bu göstermelik bahar, reel bir büyümeye tekabül etmiyor. Bu yalancı baharın son demlerine gelindi. Sistem burada kriz çıkmasın diye sıcak para yönlendirmiştir, ama bunun sonuna gelindi. İlan edilmiş iflaslar var. Artık emlak piyasası kendini sirküle edemiyor. Satış oranlarına bakan herkes bunu görebilir. Dolayısıyla büyük sermaye, bu ve benzeri sebeplerden ötürü bir savaşa ihtiyaç duyuyor. İkincisi, asker olarak denenmemiş bir siyasi güç, güç değildir. Kimse ciddiye almaz sizi. Ortadoğu'ya ve dünyaya bir misyonla çıkacaksınız, ama bu konuda askerî olarak henüz rüştünüzü ispat etmemiş olacaksınız! Üçüncüsü, bunlar, oluşturulan yeni paradigmayı anlayamadıkları için Mavi Marmara krizi dolayısıyla sistemle ters düştüler. Şimdi "onlardan önce Suriye'ye girsek, belki yeniden eski ilişkilere döneriz" yanılısamayı yaşıyorlar. Bu logaritmayı çözemedikleri için, böyle zannettiler. Tarihe bakıldığında, son darbeyi hep çocuk aklıyla bile izah edilemeyecek çılgınlık hallerininin tetiklediği görülür. Suriye meselesi de böyledir ve bunun şüphesiz ki iç savaştan ayrı tutulmayacak bir yanı var. Nitekim, Tayyip Erdoğan, anamuhalefete verdiği cevapta

AKP bir şirket, parti değil. Lideri yok, CEO'su var. Kadrosu yok, personeli ve ortakları var. Her şirket gibi, kâr eğrisi aşağıya indiğinde, büyük çatışmalar olması kaçınılmazdır.

"Halep neyse, Beytüşşebap da bizim için odur" derken, aslında bu bakış açısını çok net olarak ortaya koydu.

Basına sansür ve baskı da artıyor. En son Yıldırım Türker ve Cevdet Aşkın Radikal'den ayrılmak durumunda kaldı.

İşten atılmaldan daha vahim bir olay var. Birgün, Sol Gazete, Özgür Gündem, Evrensel gibi gazeteleri hariç tutarsak, anaakım medyada yaklaşık 17-18 gazete var. Bunlardan birini okumuş olmanız -ileride medya analizcileri bunu irdeleyecektir-, bütün gazeteleri okumanız anlamına geliyor. Bayram gazetesi gibi, bir araya gelip tek bir gazete çıkarın o zaman! Farklı gazetelere niçin ihtiyaç var? Farklı görüşlere, bakış açlarına ihtiyaç duyulduğu için. Hepsi yarı-resmî El-Ahram gazetesi gibi, hükümetin gir dediği alana giren, "şu kadar gir" dediği yere, o ölçüye göre girmeye riayet eden bir dikkatle yayın yapıyorlar. İşte bu daha vahim. Bir köşe yazarını işten ayrılmaya zorlamak çok vahim, ama geçmişte de olurdu ve yeni yazarlar çıkar, o açığı kapatırdı. Ayrılan yazar da başka bir zemin bulurdu. Şimdi bunların zemini sıfırlanmış ve 17-18 gazete, tek bir gazeteye indirgenmiş durumda. Bu yabancı olduğumuz bir şey değil. 12 Eylül, gazeteleri kapatarak yapıyordu bunu. Bunlar gazetecileri, hapis yolu göstererek veya ağır maddi cezalarla hizaya sokmaya çalışıyor. Bu, işin sopa kısmı. Bir de havuç kısmı var: İktidarın yörüngesine girenlere devlet ihaleleri, enerji santralleri gibi arpalıklar tahsis ediliyor. Eskiden bu işler gizli saklı yapılıyordu, şimdi ise alenen yapıyor. Başbakan, "ne işi var Dışişleri bakanının Arakan'da" diye soran bir gazeteci için, umuma açık olarak, patronuna "niye bu adamı işten atmıyorsun" diye sorabiliyor. Bu, faşizan yönetimlerin bizi en az şaşırtaçak çehresidir. Muhalefet ise tam da böyle zamanlarda siyasi bir zekâ gösterir ve farklı haberleşme ağları oluşturur. Bugün sosyal medya giderek böyle bir

alan olmaya aday görünüyor. Daha da yaratıcı yollar bulunacaktır elbette.

Sol-sosyalist hareketlerin bu süreçteki rolü, pozisyonu nedir sizce?

Sol, bugünkü savaş ortamına en yetkin cevapları bağrında bulunduruyor. Elbette sözünü ettiğim bürokratik sosyalist yaklaşımlar değil, sosyalizmin bizatihi özü, onun ortaklaşırma literatürü. 12 Eylül'den bu yana sosyalistlerin sağlıklı bir değerlendirme süreci yaşamamış olmaları, bugünkü dağınıklığın birinci elden sebebidir. Mesela Kürt sosyalistleri bu konuda kendileriyle çok iyi hesaplaştılar. Eksikliklerini, fazlalıklarını gördüler ve bu muhasebe üzerinden yollarına devam ettiler. Ama Türkiyeli diğer sosyalist yapılar için bunu söylemek zor. Öte yandan, umut verici çalışmalar da var. HDK'yi böyle bir başlangıç sayabiliriz. Yerel seçimler yaklaşıyor; HDK'nin kapsama alanının genişlemesi, bir güç birliği platformuna imkân verecek hale dönüşmesi, umudu daha da artıracaktır. Seçim süreçlerinde, birarada bulunmanız, insanların size ikna olması açısından çok önemli bir etkidir.

BDP'li vekillerin bir kısmının dokunulmazlığının kaldırılmasına karşı nasıl bir tutum alacaksınız?

Böyle bir şey halklar arasında çatışmanın ve imhaya dönük politikanın zirve işaretlerinden biri olur. Vekillik bahsine girmek, BDP'liler vekillik Meclis'le sınırlı olarak görmüyor. Biz hayatın içindeyiz. Fabrikalardayız, alanlardayız, çatışma ve itiraz alanlarındayız. Vekillikle bitecek bir siyaset yapma biçimimiz yok. Ama bu, egemenlerin niyetleri açısından çok vahim gelişmelerin işaret fişeği sayılacağı için, korkunç kötü gelişmeler olur. Vekilliklerin düşürülmesi ve gruptan düşürme icraatı, az önce söylediğim fizik kuralını işler: Söz alanını daraltırsan, çatışma alanı genişler.

Anayasa çalışmaları için, "başlangıca göre umudum azaldı" dediniz. Milletvekilliğine başladığınızda taşıdığınız umudunuzu koruyor musunuz?

Örgütlü bir Kürt halkı var ve bu kadar dar bir alana sıkıştırılmayı kabul etmeyecektir. Geçmişten farklı olarak daha yaygın bir yan yana hali de var. Açıkçası, gelinen nokta itibarıyla bir üzüntü yaşıyorum, ama bu nokta benim için öngörülmez değildi. Ayrıca, kararlılığımı artıncı gelişmeler oldu. Gündelik siyaset içinde değilken baskının bu kadar sistematik, bu kadar ince, bu kadar belli mekanizmalarla yürütüldüğünü uzak açıdan hissedebiliyordum, şimdi ise gün gün yaşıyorum. Tekrar edeyim, hep birlikte olursak, yan yana durursak, karamsarlığa yer kalmaz.

AKP iktidarının farklı yapıların ittifakı olduğunu söylediniz. Son zamanlarda, Erdoğan - Gül ve Cemil Çiçek - Bülent Arınç arasındaki gerilim neyin işareti?

AKP bir şirkettir, bir siyasal parti değildir. Lideri yok, CEO'su var. Kadrosu yok, personeli ve ortakları var. Dolayısıyla, her şirket gibi, kâr eğrisi aşağıya indiğinde, büyük çatışmaların olması kaçınılmazdır. Şu an bunun ilk ipuçlarını görüyoruz. Bunun böyle olduğunu DYP ve ANAP'ın akıbetine bakarak da görmemiz mümkün zaten.

SÖYLEŞİ: İRFAN AKTAN

8 Ağustos'ta İstanbul'da düzenlenen Halkların Demokratik Kongresi (HDK) basın toplantısında, Sırrı Süreyya Önder, Sebahat Tuncel, Gençay Gürsoy, Levent Tüzel ve Bircan Yorulmaz... Prof. Dr. Gençay Gürsoy, toplantıda şunları kaydetti:
"Türkiye'nin kritik bir süreçten geçtiğini, barışın halen mümkün olduğunu göstermek için bu siyasi çalışmayı yaptık. Savaş günlerden beri devam ediyor. Bugüne kadar 'terör eylemi' olarak söylenen olaylar, süreklilik kazanmaya başlamıştır. Kamuoyu doğru düzgün bir şey bilmiyor. Trabzon'dan bir yurttaş rastgele Güneydoğulu bir yurttaşın numarasını arayarak 'orada kaç ölü var, biz bilgi almıyoruz' diyor. İç kan ağlayan anneler babalar telefonlarla haber almaya çalışıyor..."

Devletperest bir habis ur

"O karşılaşma"nın ardından BDP vekillerinin dokunulmazlığının kaldırılması için düğmeye basıldı, sarpa saran Suriye meselesine ülkenin kuzeyindeki Kürt hâkimiyeti eklendi. Ertuğrul Kürkçü'yle Türkiye'nin ve Kürt hareketinin ahvalini, Halkların Demokratik Kongresi'nin yıl sonu karnesini konuştuk...

Bir yılını doldurmak üzere olan Halkların Demokratik Kongresi (HDK) hedeflenen düzeye ulaşamadı gibi. Hedeflediğiniz noktanın neresindesiniz?

Ertuğrul Kürkçü: Bu belirlemeye katılmıyorum. HDK, Kürt özgürlük hareketi, onu izleyen demokratik ve toplumsal örgütlerle sosyalist hareketin, özellikle Emek Demokrasi ve Özgürlük Bloku'nda yer alan kesimlerin yanısıra, çeşitli inanç gruplarını, hak mücadelesi yürüten toplulukları hem hukuk hem de siyaseten birleştirmiş durumda. Ancak, özellikle ülkenin batısında temponun beklenden düşük olduğu açık. 1 Eylül Dünya Barış Günü vesilesiyle yapılan etkinliklerde bir araya gelenler, Kürt özgürlük mücadelesiyle sosyalist hareketin en geniş kesimleriydi; bu etkinliklerin esas olarak HDK

inisiyatifiyle gerçekleştirildiğini belirtmeliyim. HDK'nin arzulanan noktaya gelmediği iddiası, bana bu gerçeklikten kopuk görünüyor. HDK'nin umulduğu kadar etkin olamaması genel olarak sosyal mücadele trendinin savaşın da

etkisiyle başaşağı gitmesiyle de ilgili. HDK derlenebilecek kuvvetlerinin çoğunu derliyor ve bunları birbiriyle ilişkilendirmeye çalışıyor. Bileşenlerin tümünü etkileyen bir toplumsal durumdan yola çıkarak bu değerlendirmeleri yaparsak daha sağlıklı sonuçlara ulaşabiliriz. Gene de bu, HDK'nin öngördüğü hedeflerine tam olarak ulaştığı anlamına gelmiyor.

Bir taraftan savaş halinin HDK ve bileşenlerinin gelişimini engellediği, öbür taraftan da tam da böyle bir ortamda HDK ve bileşenlerinin gelişim gösterip yeni bir yol önermesinin elzem olduğu gibi bir paradoksla mı karşı karşıyayız?

Hayatta umduğumuzu değil, siyasî durumun bize sunduğunu buluyoruz. Bu paradoks gibi görünen durumun üstesinden gelmek de aslında, barış ile çözüm arasında bir bağıntı kurmakla mümkün. Kuru kuruya barış olmuyor. Barış olacaksa, bir çözüm dinamiği oluşacak. Çözüm basıncı olduğu anda, çatışan taraflar birbirinden uzaklaşmaya ve bir barış aralığı oluşmaya başlayacak. HDK müstakbel "tek parti" gibi bütün aşamaları ve bunların tüm unsurlarını kapsayacak biricik oyuncu değil. Barış Meclisi mesela, apayrı bir oluşum olarak var. Barışın peşinden koşan başka özneler de var. Bunların da basınç uygulamaları lâzım. Ama hepsinden önemlisi, siyasî çözümün mümkün olduğu fikrinde birleş-

mek ve bir çözüm önerisi ortaya koymak. Eksik olan ya da etrafında birleşilmemiş olan bu. Şimdiye dek Kürt özgürlük mücadelesinin ortaya koyduğu barış perspektifine kimse "böyle olmaz" demedi, ama bunun etrafında daha geniş kesimleri kayrayan güçlü bir iradenin ortaya konmadığı da aşikâr. HDK'nin en önemli görevlerden biri, çözüm-barış diyalektiğini toplumsal, siyasal, vicdanî, ekolojik, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerine karşı mücadele yürüten kesimlerin önüne koyabilmek. HDK'nin bu açıdan daha yaratıcı olması beklenebilir, ama bir elin nesi var?

İkinci el nerede? HDK bünyesine gelmemiş olan sol-sosyalist parti, grup veya hareketlerle de ilişki geliştirilmeye çalışılıyor mu? Biz kapıyı daima açık tutuyoruz; herkes bu-

Türkiye'nin yönetici eliti tam bir ufuk darlığı, körlük ve devletperestlikle, barışa giden yolun önünü tıkayan kocaman bir habis kütle, bir ur oluşturuyor.

raya gelebilir, burayı yeniden karmaya katkıda bulunabilir. Bunun önünde bir engel yok. Fakat barış çok daha geniş bir insan topluluğunun faaliyetini gerektirir. Bu açıdan bakıldığında, iki önemli kuvvetin atıl durduğunu ya da kendilerini devrelere dâhil edebilmek bakımından uygun araçlar ve dille donanmadığını görüyoruz. Bunlardan biri CHP. CHP ve onun etrafında toplanan kitlelerin bir barış aralığı yaratmak bakımından sağlam bir görüşe, programa, ilerleme çizgisine sahip olmaması ciddi bir problem. CHP hâlâ "barış" ve "terör" kavramlarını birarada kullanarak siyaset yapmaya çalışıyor. İkinci güç olarak, AKP hegemonyası dışında duran mütedeyyin kesimlerin, İslâmî çevrelerin ve bu cemahtaki hak arayışçıların da bu konuda yeterince iradeyi ortaya koymadıklarını söyleyebiliriz. Bunları özendirmek, devreye sokmak elbette HDK'nin görevleri arasında. Bu açıdan HDK'nin kendisini örne faaliyetinin, bu kesimlere yönelik bir açılım hattı örmenin önüne geçmiş olduğunu söyleyebiliriz. Ekim veya kasımdaki kongremizde bütün bir yılın muhasebesini yaptığımızda, ne kadar yol kat ettiğimizi göreceğiz. Yapılan işlerin azımsanmayacağını düşünüyorum, ama elde edilmek istenen sonuç o kadar büyük ki, HDK'nin şu anki gelişmesi bunu elde etmek için henüz yeterli değil. Aksini söylemek saflık olur.

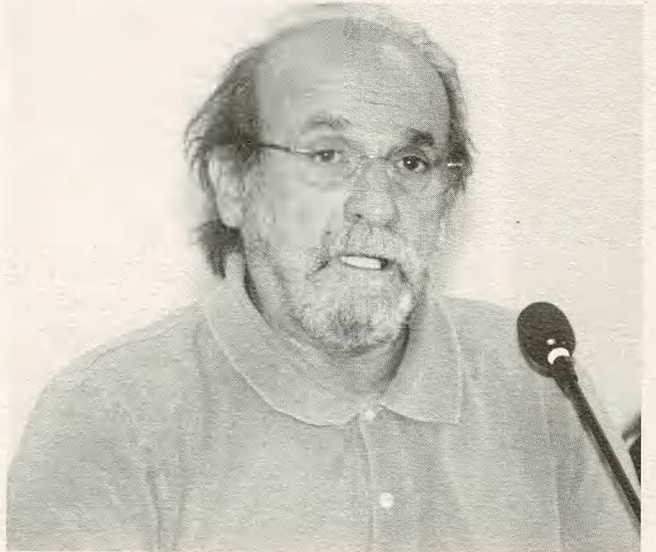
CHP'nin biraz utangaç da olsa dâhil olduğu, MHP ve AKP'nin başını çektiği yeni bir tavır var: BDP'li bazı milletvekillerinin dokunulmazlıklarının kaldırılması... BDP'ye karşı gelişen bu yeni ortaklığı nasıl değerlendiriyorsunuz?

Bu süreçte CHP'nin bütün önemi, ona oy vermiş olan Alevî kitlelerin yönünü nereye çevireceğiyle ilgili. CHP Kürt düşmanlığına, BDP düşmanlığına devam ettiği, bu çizgi CHP'de üstün geldiği takdirde, Alevî kitlelerinin de CHP'yi terk etmesi kaçınılmazdır. Öyle görüyorum ki, hak mücadelesi ve karşı karşıya kaldıkları hak ihlallerine duydukları tepki bakımından Alevî kitlelerinin Kürt kitlelerinden geri kalır hiçbir yanı yok. Onlar da düzeni aşan bir politik yönelim talep ediyorlar. CHP merkezi ise "terör"le korkutulduğu zaman çok hızlı bir biçimde güvenlikçi kesimlerin arkasına geçiyor. Bu da kaçınılmaz olarak Alevîlerin hak arayışlarını bir adım geri atıyor. O nedenle bu uğursuz ittifaka CHP'nin girmeyebileceğini hâlâ ümit etmek isterim. Öte yandan, BDP'yi Meclis dışına çıkarma planı, Meclis'e ev yapımı bir Kürt temsilciliği sokma hevesiyle atbaşı ilerliyor. Bu da tıpkı Kürt mücadelesinin şiddetle bastırılacağına sanmak kadar beyhude. Bunların hiçbirisi yol değil. Yol, Türkiye'de Kürt mücadelesini temsil eden BDP ve onun ittifakıyla bir

çözüm arayışı içine samimiyetle girmektir. O nedenle, bu güvenlik ittifakına CHP'nin dâhil olmayacağını umalım. Adnan Keskin'in ağzından ifade edilen "dokunulmazlıkların kaldırılması için işbirliğine hazırız" görüşünün uğursuzluğunun, bu görüşün Çiller'in

DEP'i Meclis'ten çıkarma darbesine karşı Erdal İnönü'nün koyduğu tavrın katbekat gerisinde olduğunu CHP'lilerin görebileceklerini ummak isterim. Esasen şunu görmemiz gerektiği kanaatindeyim:

Türkiye'nin yönetici eliti tam bir ufuk darlığı, körlük ve devletperestlikle, barışa giden yolun önünü tıkayan kocaman bir habis kütle, bir ur oluşturuyor. Vahim olan dokunulmazlıklarımızın kaldırılması değil, Meclis'in kendi kendisini gündemden düşürmesidir. Böyle bir kararı verecek olan

Meclis, savaşın son bulması için bir yol açmış olmayacak; büyük Kürt kitlelerinin parlamentoya sırtlarını dönmelerine de sebep olacak. Bu şekilde seçime gidildiğinde bizden boşalan iskemlelerin hepsi AKP'nin Kürtleriyle doldurulsu bile, bu olsa olsa korucularla yapılmış bir barış antlaşması kadar değer taşıyacaktır. O açıdan, aklın galip gelmesini ümit edelim.

İktidarın Şam yönetimiyle ilişkileri malûm.

Tahran ve Bağdat'la da gerilim yaşanıyor.

Bu dış politika Türkiye'yi nereye götürür?

Bu çizgi Türkiye'yi iki komşusu ve onları çevreleyen başka komşu ülkelerle çatışmaya sürüklediği gibi, Türkiye'deki Alevî yurttaşlarla da çatışmaya sürüklüyor. Türkiye Vahabî eksene yerleşme eğilimi gösteriyor. Çoğunluğu böyle olmayan bir toplumun böyle bir eksene oturtulmaya çalışılması, ister istemez bir azınlık diktatörlüğünü, dinî demagojiyle körüklenen bir vatandaş harbini kaçınılmaz olarak gündeme getirir. Umarım 2014'ten önceye alınacağı belli olan yerel seçimlerde AKP'ye acı bir yenilgi tattırabiliriz. Böylelikle diktatörlük heveslerini frenleyerek yeni bir seçeneğin ortaya çıkmasına imkân yaratabiliriz. **Suriye, İran ve Irak'la yaşananların AKP'nin "yeni Türkiye" vizyonunun uzantısı olduğunu ileri sürenler de var, ABD'nin direktifleriyle belirlendiğini düşünenler de. İranlı yetkililer Türkiye'nin politikasını ABD'nin taşeronluğu, Esad ise yeni Osmanlılık olarak niteledi. Sizce AKP'nin bölge politikasını ne belirliyor?**

AKP Türk sağının şemsiye partisi olmaya ve Türk sağını muhafazakâr-İslâmcı-Amerikancı bir hat etrafında derlemeye çalışıyor. Numan Kurtulmuş, Süleyman Soylu gibi figürlerin / figüranların bu sürece dâhil edilmelerine bakarak konuşacak olursak, cumhurbaşkanlığı seçimi için bir tahkimat yürütüldüğünü görürüz. Mutlak iktidar peşinde koşuş, elbette hem ABD'nin bölgesel hâkimiyet planları içinde ayrıcalıklı bir rol talebiyle ilgili, hem de Erdoğan rejimi aslında kendisine biçilen rolden daha çoğunu talep ediyor. Bana sorsanız, bu imkânsız bir heves. Erdoğan, ABD hegemonyasının, kendisinin sahip olmasının mümkün olduğundan daha azını sunduğunu düşünerek sınırları zorluyor. Bu sınırları zorlarken, bütün kritik konularda ABD'nin yanında yer alarak, Washington'ın AKP'nin ilerleyişinin karşısına geçmesini önlemeye çalışıyor. Bir yandan İsrail'le dalaşırken, öbür taraftan İran'a yönelik füze kalkanını Türkiye'ye bina etmeye izin veriyor. İsrail'le ABD arasındaki çelişkilerin imkân verdiği kadar ilerlemek istiyor Erdoğan. Erdoğan rejiminde, safını ABD'nin merkezinde bulunduğu Batı ittifakında seçmiş, ama onlar nezdinde Ortadoğu'nun temsilcisi ve Ortadoğu'dakilerin efendisi gibi görünmek isteyen, buradan aslan payını almak için zaman zaman hegemon unsurla da ipi germekten kaçınmayan bir rejim görüyoruz. Fakat gerilimin sınırları var. Örneğin, Türkiye Suriye'de oluşan Kürt özerkliği askerî kuvvetle bertaraf etmeyi NATO'ya empoze ettiği halde, NATO böyle bir çatışmaya girmeyeceğini açıkça söyledi. Sistemin sınırlarını zorlama gücünün bu

testten geçemediğini görüyoruz. Ya da güne sarkma ve orada askerî zoru dayatma heveslerinin büyük bir hızla hem Kürdistan hem de Irak yönetimleri tarafından geri çevrildiğini görüyoruz. O nedenle, Ankara'nın bütün bu zorlamalarının eninde sonunda gelip bir sınıra çarpacağını ve Türkiye'nin Ortadoğu'da hegemon bir unsur olamayacağını düşünüyorum. Dahası, AKP ne kadar din üzerinden konuşursa konuşsun, ne kadar Vahabîlik taklidi yaparsa yapsın, İslâmiyet bu bölgede Arabî, Farsî veya Kürdî gerçeklikler içinde vücut buluyor. Arap dünyasında, Türkün İslâmlığı üzerinden yapılacak hiçbir ajitasyon, onun Osmanlı mirasçısı olduğu gerçeğini ortadan kaldırmaz. Arap ulusal kimliğinin başlıca paydalarından biri Osmanlı işgaline karşı mücadele ve Arap bağımsızlığının Osmanlı'dan kazanılması iken bu zihniyete sahip bir halka, milletler topluluğuna kendini yeni bir efendi olarak dayatmanın Arap egemen sınıflarınca ABD'nin bölgedeki hâkimiyetinin kabul edildiği gibi kabul edileceğini düşünmek safdillik olur. ABD bu rejimlere ve egemen sınıflara kapitalizmin "nimetlerini" ve bir uluslararası ticaret alanını, ezilen sınıflara karşı himayeyi vaat ediyor. ABD emperyalizmi onlara, ordularını mı, sebzelerini mi, petrollerini mi, yahut insanlarını mı satacaklar; her ne satacaklarsa, onlar için mahreçler açıyor. Türkiye bunlara ne açacak? Türkiye sürekli olarak alıp götürmeyi planladığı için, bu oburluk ve hırsın Arap dünyasında çok sert

Kuru kuruya barış olmuyor. Barış olacaksa, bir çözüm dinamiği oluşacak. Çözüm basıncı olduğu anda, bir barış aralığı oluşmaya başlayacak.

eleştirilere konu olduğunu biliyoruz. Erdoğan ve ekibinin hırsının tarihsel bağlamı ve derinde yatan eğilimleri görmelerini engellediği kanaatindeyim. ABD'nin de bu açıdan Erdoğan rejimiyle zaman zaman çatışmaya düşeceğini ve bunun Erdoğan'ın yıpranmasında şimdiden rol oynadığını söyleyebilirim. Birçok ABD ve İngiliz dergisinin AKP'yi eleştirdiğini, AKP'ye alternatif arayışı olduğunu hatırlarsak, AKP'nin oynamak istediği bölgesel güç rolünün sistemin sınırlarına dayandığını görebiliriz.

Sizce Türkiye'nin Suriye tahayyülü ne?

Türkiye'nin bir Suriye tahayyülü olduğunu zannetmiyorum. Libya tahayyülü de yoktu. ABD'nin torbasından birden Kaddafi'nin devrilmesi projesi çıkınca Erdoğan'ın şaşkınlığını hatırlayalım. "NATO'nun orada ne işi var" demişti; şimdi, aynı NATO'yu Suriye'ye davet ediyor. NATO ise "biz gelelimiyoruz, bu bizi aşar" diyor. Türkiye'nin tahayyülü Şam'a girip orayı yönetmek mi? Şam'da bir Müslüman Kardeşler iktidarı kurmak mı? Bunu AKP'nin de bildiğini zannetmiyorum. Türkiye, Suriye politikasında şapa oturmuş vaziyette. Türkiye'nin sırtını AB ve ABD'nin çok hince tapışladığını, kestaneleri ateşten alma, pislîği temizleme, gazı alma gibi işlerin Türkiye'ye ite kaka yaptırıldığını düşünüyorum. Tıpkı Özal'ın Irak'taki durumuna düşüleceğini düşünün-

yorum. Özal da bir koyup üç alacaktı. Sonunda ellerine ne geçtiğini biliyoruz. Aynı hüsrarla karşı karşıya kalınacağını, hiç öngörülemeden bir noktaya gelinebileceğini düşünüyorum. Esad gidebilir, ama onun yerini alması kaçınılmaz diye düşünülen İslâmi koalisyonun bir haydut koalisyonu olduğu görüldü ve iktidar alternatifi olmaksızın gitgide uzaklaşıyorlar. Erdoğan bütün yatırımını buraya yapmıştı. Ne Esad'sız bir Baas, ne Kürtler, ne Hıristiyanlar, Dürziler, Nusayriler ne laikçi Araplar Erdoğan'ın ilgisini çekiyor. Oysa, Suriye'nin yarısından çoğu, ne olduğu belirsiz İslâmi koalisyonun etkisi dışında. Erdoğan ABD desteğiyle Müslüman Kardeşler'i iktidara getirebileceklerini sanmıştı. Elleri geçecek şeyin bambaşka olacağını düşünüyorum.

Yarım yüzyıl boyunca Türkiye, Suriye, İran ve Irak, kendi sınırları içindeki Kürtlerin işyanlarını bastırma için dört ayaklı bir ittifak masası oluşturmuşlardı. Ancak, bu masanın Irak ayağı kırıldı. Suriye'de de fiilen bir Kürt yönetimi oluşmuş görünüyor. Türkiye'nin İran'la münasebetlerinde geldiği noktanın Kürtlere karşı bir ittifak kurmalarına mânî olabileceği görülüyor.

Aslında masa yavaş yavaş çöküyor. Türkiye bu süreci öngörmemiş miydi?

"Arap Baharı" diye kodlanan ve bence çalınmış Arap devrimleri silsilesinin en önemli sonucu, Türkiye'nin statükoya dayandırdığı "sıfır sorun" siyasetinin gümlenmesi oldu. Her ülkenin egemenleriyle, onların kontrolündeki Kürt meselesini

ortak çözmek için sorunsuz bir ilişki öngörülmedi. Yani ortaklığın Kürtlerin haklarını inkârında arandığı bir mutabakat... Ama neticede, devrimci bir çalkantı olarak başlayan halk hareketleri bütün Kuzey Afrika ve Ortadoğu'yu, yani Mağrip'ten Maşrik'a kadar bütün Arabis-

tan'ı sallayınca ve dengeler çöktünce, elde hiçbir şey kalmadı. Bir yol gösterici de yok. Fantastik bir proje vardı: "Stratejik derinlik". Fantezi ortadan kalkınca, elde gerçeği kucaklayan hiçbir şey olmadığı ortaya çıkıyor. AKP'nin o yüzden herkesten fazla endişe ve derde düştüğünü söyleyebilirim. Herkesin kendine göre bir planı var. Planı olmayan tek güç Türkiye hükümeti; eldeki planı gümledi ve başka bir planları yok. **Kürt hareketi bu sürece hazırlıklıymış gibi görünüyor. PYD lideri Salih Mislim yıllardır bugünlere hazırlandıklarını, şimdi meyvesini aldıklarını söylüyor. Öcalan ise Mart 2003'te şu öngöründe bulunmuştu: "Ortadoğu'da gerici diktatörlükler çözülecek, Ortadoğu'daki rejimleri kimse kaldıramıyor, bu rejimler aşılacak. Emperyalist, kapitalist sisteme Ortadoğu çeliyor. Ya ABD'nin yeni adamları devreye girecek ya da halkların demokratik baharı gelişecektir. İkisi de zor gelişecek. Şimdi yaşanan ara dönemdir." Bu öngörüyle Suriye ve İran Kürtlerinin örgütlenmesini salık veren Öcalan'ın bir yıldır beyanat vermesine engel olunmasını nasıl karşılıyorsunuz?**

Türkiye'nin karar vericileri arasında stratejik derinliğe sahip bir kişi varsa, onun da Öcalan olduğunu söyleyebiliriz. Başka kim senin derinliği ve ufku yok. Bunun en önemli sebebi, bölgeye yabancı olmaları.

Halka, ezilenlere, Arap sokağına, Kürt çarşısına yabancılar. Dolayısıyla, devamlı atıyorlar, her şeyleri palavra. Oysa Öcalan, Kürt hareketini yaşar kılmak için en küçük kınıntıyı bile hesap eden, öte yandan tarihsel hedeflerini elde etmek için büyük güç kaymalarını pürdikkat izleyen bir konumdan bütün olasılıkları görüyor. Ayrıca, bunları söyleyerek kendi seçtiği olasılığı da güçlendirmeye çalışıyor. Bu önemli bir rol. Bu rolün oynanması Türkiye'dekileri ve belki Amerikalıları da tedirgin ediyor. Öcalan'ın susturulması kısmen bununla ilgili. Fakat Öcalan sadece susturulmuyor, kendisi de, kıymeti anlaşılınca kadar öngörülerini kendine saklamayı tercih ediyor olabilir. Aslında, verebileceği kadar yönelimi verdi. Fakat bu yönelim ne devlete ne de kendi güçlerine yeterince nüfuz etti. Bence Öcalan bir yandan da kendi zamanının gelmesini kolluyor. Tabii ki görüşmesi engelleniyor. Öcalan'ın konuşması imkânı doğduğu an, konuşmasını hiçbir güç engelleyemeyecektir. Böyle bir diyalektik var. Tabii ki zorla susturulduğu ve konuşma hakkından mahrum bırakıldığı bir gerçek. Ama bu gerçeğin daha karmaşık bir arkaplanı olduğunu düşünüyorum. Öcalan hakikaten devreye girmek isteseydi, bence bunu yapardı. Onu bundan alıkoymak hiçbir yasal ve siyasal güç bence yok.

Öcalan'a uygulanan tecrit, Kürt hareketini nasıl etkiliyor?

Öcalan'ın yön göstermemesinin gündelik hayatı ve stratejik tercihleri olumsuz etkilediğini düşünüyorum. Meclis'teki partilerin liderleri haftalık konuşmalarını salırları, Öcalan da çarşambaları yapıyordu, Öcalan konuşmadan siyasî tablo tamamlanıyordu. Hem Türkiye'yi yönetenler hem de Öcalan'ın taraftarları kendi açılarından sonuçlar çıkartıyordu. Fakat şimdi birden çok sesi işitebiliriz Kürt özgürlük mücadelesi içinde. Bunun henüz bir kargaşaya yol açtığı söyleyemem. Elbette Öcalan'ın müdahaleleri birçok hatadan dönülmesini veya hataların kabul edilmesini sağlıyordu. Bu tanzim edici güçten yoksun olmak bir hareket için problem. Ama Öcalan'ın kılına dokunulamayacağına dair o kadar yaygın bir inanç var ki Kürt halkında, tersi olursa, bence Türkiye'yi yönetenler yapabilecekleri en büyük hatayı yapmış olur.

Son günlerin en dikkat çekici olaylarından biri, sizin de içinde olduğunuz BDP heyetinin Şemdinli'ye giderken PKK'lilerle karşılaşmasıydı. Şemdinli'den Şırnak'a kadar uzanan geniş hatta PKK'nin etkinliklerine dair değerlendirmeleriniz nelerdir?

Dünden beri (3 Eylül) 30 insan hayatını kaybetti; bu kayıplar giderek artacağı benziyor. Bu bölgede olan şey şu: PKK hükümetin kendisini bir siyasî özne olarak tanımamaya, kendisini imhaya dayalı bir "Kürt meselesi çözme" yaklaşımına karşı varlığını, gücünü ve tutumunu ortaya koyabileceği bir kuvvet gösterme taktikini devreye soktu. Bunun sonuçlarını hep birlikte görüyoruz. Kuvvet göstermek şaka değil. Bu, karşısındakine kaybettirmeye dayalı; askeri-teknik terimlerin ötesine

geçtiğinizde, insanın insanı öldürmesine dayalı bir harp. Bu harbe PKK'nin zorunlu olarak itildiğini düşünüyorum. Oslo görüşmelerinin sona erdirilmesi, Kürt özgürlük mücadelesinin temsilcileriyle devletin temsilcileri arasında pek çok noktada anlaşmaya varılan, özgürlük mücadelesinin fiili kazanımlarını hukukileştirmek olarak özetleyebileceğimiz çerçevenin hoyratça reddi ve "cehenneme kadar yolunuz var" denilerek devreye sokulan siyasî ve askerî hattın kaçınılmaz sonuçlarıyla karşı karşıyayız. Ben, PKK'nin şimdi ihkak-ı hak yoluna gittiğini, yani hakların teslimini beklemeyi değil, hakları kendisinin alacağı ve yürürlüğe sokacağı yeni bir hamle içinde olduğunu anlıyorum. Bu hamle dö-

yaygın bir şekilde herkes PKK'yi Kürt, Kürdü de PKK olarak görüyor. Çatışmaların böyle seyretmesi, Kürt halkına karşı batıda aynımcı yaklaşımı tetikleyebilir. Sadece PKK böyle yapıyor diye bu olmaz. Ama her Kürdü müstakbel veya potansiyel bir PKK'li olarak görme, buna göre vaziyet almaya gitgide yaklaşıyor. Bu süreç özellikle psikolojik harekât icra edenleri çıkmaza sokarsa, Kürt emekçilerine, Kürt aydınlarına yönelik pogrom, dışlama veya ayrımcılık gibi davranışlara Türkleri itebilir ve Kürtlerin de buna reaksiyon göstermesine yol

açılabilir. Bugün TV'de Bursa'ya kurbanlık getiren celeplerin yakınmasını dinledim. "Kurbanlık satış merkezlerine hep kendi insanlarını aldılar, bizi dışta bıraktılar. Doğudan gelen n'edecek, hayvanı nereye dökcek? Neden bu dışlama?" diyorlardı. Henüz kurbanlık ticaretinden söz ediyoruz, başka bir şeyden değil. Mutlaka böyle olacaktı demiyorum. Başta HDK olmak üzere politik ve insanî güçlerin, CHP'nin, Alevilerin, AKP'li Kürtlerin ne yapacakları ve nasıl davranacakları da sonucu belirler. Barışı bir soyutluk değil de, somut bir çözüm, nefret söyleminin dışlanması, farklı etnisitelerin, entitelerin birbirine bakarak ilerlediği bir siyaset yolu olarak görürsek, sonuç değişir. Alevî halkına da çok sorumluluk düştüğünü düşünüyorum; Kürtlerin haklarını savunurlarsa, batıdaki pek çok olası vahşet tablosunun önüne geçebilirler. Aynı şey tabii ki doğudaki Kürt halkının, Kürt veya Kürt olmayan Alevilerin haklarını savunmak için çaba göstermesini gerektirir. Bu iki topluluğun birbirine yaklaşmasının hezeyanın son bulmasına katkı sunacağını düşünüyorum.

SÖYLEŞİ: İRFAN AKTAN

Alevî halkına çok sorumluluk düştüğünü düşünüyorum. Bu iki topluluğun birbirine yaklaşmasının hezeyanın son bulmasına katkı sunacağını düşünüyorum.

nemsel olabilir. Uzun vadede sürdürülüp sürdürülmeyeceğini, bu kasıtlı girişilip girişilmediğini bilmiyorum. Ama bizim Şemdinli'de gördüğümüz şey şu: Şemdinli, ortasından geçen bir caddenin iki yanı üzerine kurulu dükkânlardan ibaret bir ilçe. Caddenin bir ucu Yüksekova'dan geliyor, öbür ucu Derecik'e çıkıyor. Derecik mıntıkasının bütünüyle PKK faaliyetinin sahası olduğunu bizler de ilk denemizde gördük. Enis Berberoğlu gitmiş, Goman Dağı'nı da içine alan bir manzara fotoğrafı çekti. Bizim yolumuzun kesildiği yerde kahvesini içseydi ya! Manzara fotoğrafı çektiğim yerine, manzaranın içine girseydi, şel ü şepikli gerillaların da orada olduğunu görür ve belki onlarla sohbet etmek durumunda kalırdı.

PKK'nin belli bölgelerde "vur-kal" taktiği uygulaması ve hâkimiyet alanları oluşturması Türkiye'de ne tür siyasî ve toplumsal sonuçlar yaratır?

Ne devlet ne de toplum Kürtlerle PKK arasında bir ayırım yapıyor. Bir tek Erdoğan ve partisi, biz böyle bir ayırım yaparsak her şey farklı olacaktı. Bizim bize bir görme biçimi empoze etmeye çalışıyor. Ama artık

"Enis Berberoğlu bizim yolumuzun kesildiği yerde kahvesini içseydi ya! Manzara fotoğrafı çektiğim yerine, manzaranın içine girseydi, şel ü şepikli gerillaların orada olduğunu görür ve belki onlarla sohbet etmek durumunda kalırdı."

Modelimiz demokratik özerklik

Suriye'nin kuzeyinde, Kürtler yaşadıkları Kobani, Afrin, Amude, Dêrbasîye, Serê Kanîyê, Dêrik gibi şehirlerde, Temmuz başından bu yana yönetimi ele geçirdi. Demokratik Birlik Partisi (PYD) öncülüğündeki ayaklanma kansız gerçekleşti ve Baas bürokratları ile Suriye ordusu büyük ölçüde Kürt bölgesinden çekildi. Esad yönetiminin Kürtlerle çatışmayı göze alamayacağını, böyle bir teşebbüsün sonunu hızlandıracağını bilincinde olduğunu önceki sayılarda hatırlatmıştık. Nitekim öyle oldu, AKP yanlısı medyanın iddialarının aksine Esad, Kürt şehirlerini PYD'ye teslim etmedi, terk etmek zorunda kaldı. Akabinde çok önemli bir gelişme daha yaşandı ve 9-10 Temmuz'da Erbil'de, Mesud Barzani yönetiminde düzenlenen bir toplantıda tüm Suriyeli Kürt örgütleri bir anlaşma imzaladı. Suriye'de Kürt birliğinin temelini atıldığı bu anlaşmadan sonra Yüksek Kürt Konseyi oluşturuldu ve Suriyeli Kürtler, ele geçirdikleri şehirlerde yönetim faaliyetlerini yürütmeye başladı. Bu gelişmeler karşısında, PYD'yi PKK'nin bir kolu olarak gören AKP sert tepki gösterdi. Erdoğan Suriye'nin kuzeyini PYD'ye bırakmayacaklarını ileri sürdü, ancak hükümet giderek ibreyi düşürdü. Gelişmeler Esad rejiminin bir süre daha varlığını koruyacağını gösteriyor. Kürt bölgesini hem çatışmalardan korumayı başaran hem de "demokratik özerklik" modelini hayata geçiren PYD'nin lideri Salih Mislim'le gelişmeleri ve Suriye'deki mevcut durumu konuştuk.

2011 sonlarında yaptığımız söyleşilerde, haklarınızı silahlı mücadeleyle elde etmeye çalıştığınızı söylemiştiniz. Ne oldu da Suriye'deki Kürt bölgesinde PYD liderliğinde bir kalkışma yaşandı ve Baas rejimi bölgeden çekildi?

Salih Mislim: Biz başından beri Suriye devriminin içindeyiz, sürecin bir aktörüyüz. Değdiğiniz doğru, bize göre barışçıl yöntemlerle, sivil itaatsizlik eylemleriyle, kitlesel gösterilerle mücadeleye girilmeliydi, ama böyle olmadı. Bunda Baas rejiminin baskıcı yöntemleri de etkili oldu. Rejim zaten kendisine silahla karşılık verecek bir muhalefeti arzuluyordu, çünkü büyük silahlar onların elindeydi ve karşıdakileri terörist ilan etmesi kolaydı. Böyle de yaptı. Biz Kürt bölgesi olarak bu oyuna gelmedik ve barışçıl yollarla, gösterilerle, yürüyüşlerle mücadelemizi sürdürdük. Fakat son zamanlarda, çatışmalar bizim bölgemize yaklaştı. Gerek Kobani'de, gerek Afrin ve başka yerlerdeki çatışmalar halkımızın güvenliğini tehdit eder hale geldi. Başından beri, halkımızı çatışmalardan korumaya çalışıyoruz ve bunun için tedbirler alıyorduk. Bu

çerçevede 19 Temmuz'dan itibaren Kobani, Afrin, Derik başta olmak üzere pek çok yerde Kürt halkı bütün kurum ve kuruluşlara el koydu. Bu aniden gelişen bir süreç değildi. Halkımız buna hazırlıktı; iki nedenden beridir bununla uğraşıyoruz.

Bu tarihten itibaren de silahlı mücadeleye başladınız; silahlı mücadele Baas'a mı karşı, İslâmcı muhalefete mi?

Bizim klasik mânâda silahlı güçlerimiz yok. Kürt geleneğinde her evde bir-iki silah bulunur. Halk ferdi silahlarıyla tedbirlerini alıyor. Savaş gelip kapıya dayanınca, haliyle herkes kendini savunacaktır. Devlet, barışçıl eylemlerimize karşı herhangi bir silahlı yanıtta bulunmadı. Ama diğer muhalefet, silahlı çatışmaları bölgemize de kaydırmaya başlayınca, şehirlerimizdeki devlet güçlerini dışarı çıkardık. Dışarıdan gelecek olanlara karşı tedbirimizi aldık ve kendi kendimizi yönetmeye başladık.

Bölgemize yönelik bir saldırının İslâmcı muhalefetten mi, yoksa Baas rejiminden mi gelmesinden çekiniyorsunuz?

Bir saldırı olursa, tabii ki Baas rejiminden gelir. Fakat buna karşı halkımızın da vereceği bir yanıt vardır, halkımızın eli bağlı değil. Zaten rejim buraya tekrar gelirse, kuzu kuzu kurumlarına yerleşecek hali yok, muhtemelen saldırgan bir tavırla gelir. Halkımızın da buna karşı söyleyeceği bir söz olacaktır.

Elinizdeki silahlar böyle bir direnişe yetecek miktar ve çapta mı?

Halkımızın elindeki silahlar ferdi silahlardır. Şimdiye kadar kimseden bir şey almış değiliz. En büyük gücümüz, halkımızın örgütlülüğü ve öz savunma iradesidir. 2003'ten beri halkımızı örgütüyoruz. Kürt halkı içinde örgütlenmemiş kimse yoktur. Halk Savunma Birlikleri bu halkın çocuklarıdır. Halkın direnişi başka bir şeye benzemez.

En güçlüsü PYD olmak üzere onu aşkın Kürt örgütü var Suriye'de. Bu kalkışmaya muhalefet eden bir örgüt veya aşiret var mı?

27 Temmuz'da Yüksek Kürt Konseyi'ni oluşturduk. Konsey iki meclisin bir araya gelmesiyle oluşturuldu. Biri Batı Kürdistan Halk Meclisi, diğeri Suriye Ulusal Kürt Meclisi'yd. Bu iki çatının altında tüm Kürt örgütleri bulunuyor. Sonuçta, Yüksek Kürt Konseyi'yle beraber tüm Kürtlerin ittifakını yaratmış olduk, kimse dışarıda kalmış değil. Yüksek Kürt Konseyi'nin belli kararları var ve bunun dışına kimse çıkamaz. Dolayısıyla, PYD filan değil, Konsey her şeye karar verir, talimat yayınlar...

Konsey'in sözcüsü kim?

Bir başkanı veya sözcüsü henüz yok. Konsey on kişiden oluşuyor ve bu on kişi de parti yöneticileridir. Sözü ettiğim iki meclisten geliyorlar. Bunlar karar alıyor ve uyguluyor.

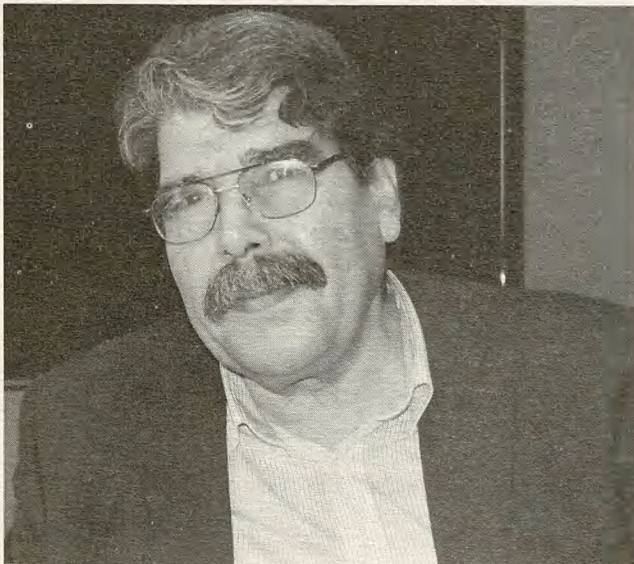
Son zamanlarda Esad yönetiminden bir tepki veya saldırı oldu mu?

Rejimden bize yönelik bölücülük iddiaları var, ama biz kimseye kulak asmıyoruz. Biz Kürt halkı olarak Suriye halkının bir parçasıyız. Demokratik haklarımızı almak için mücadele ediyoruz ve ileri sürüldüğü gibi bölücülük yapmıyoruz. Haklarımızın anayasal güvenceye alınmasını talep ediyoruz. Bölgemizde yönetime el koymamızın sebebi, halkımızın anlamsız ve sonu belirsiz bir savaşın içine çekilmesine mâni olmaktır, bu kadar.

Suriye Ulusal Konseyi (SUK) üyelerinden de size yönelik sert tepkiler geliyor. Bazı üyeler Kürtlerin özerklik taleplerinin asla karşılanmayacağını söylüyor. Ne diyorsunuz bu tepkilere?

SUK'un tabanı çok geniş değil. Dış güçler tarafından destekleniyorlar. İkincisi, kimseden herhangi bir hak dilenmiyoruz. Halkımızın ne istediğini çok iyi biliyoruz ve bu doğrultuda hareket ediyoruz. Kimseden bir beklentimiz yok, ne SUK'tan ne rejimden. SUK da ileride, yani dış güçlerin tesirinden çıktığında, isteklerimizin çok doğal ve demokratik olduğunu kabullenecektir. "Dış güçler", ya da açıkçası Türkiye, taleple-

Salih Mislim

rinizin yeni rejim tarafından yerine getirilmesine izin verir mi?

Biz demokratik haklarımızı Suriye'den istiyoruz. Suriye'nin bir parçasıyız, Suriye sınırları içinde yaşıyoruz. Bunun Türkiye'yle ne ilişkisi var? Türk yöneticilerin kafasında bir Kürt fobisi oluşmuşsa, bu onların derdidir. Halkımızı korumak en doğal hakkımızdır. Ne kimseden bir yardım bekliyoruz ne de kimsenin tepkisine aldırıyoruz.

Türkiye'nin Suriye sınırına, yani sizin şehirlerinize yakın yerlere ciddi bir askerî güç yığdığı söyleniyor. Bunu tehdit olarak algılıyorsunuz musunuz?

Hayır, çünkü Suriye'ye bir müdahale olsa bile, uluslararası güçlerin ortak kararıyla olur. Türkiye'nin sırf Kürt meselesi yüzünden Suriye'ye müdahale etme hakkı yoktur. Biz Türkiye'ye yönelik bir şey yapmıyoruz. Türk ve Kürt halkları arasında binlerce yıllık dostluk-kardeşlik bağı vardır. Türk yöneticilerin Kürtlere karşı bir kalkışmaya girişeceğini sanmıyorum. Biz Suriye'den ayrılmayı değil, demokratik haklarımızı istiyoruz. Bundan kimse rahatsız olmamalı.

PYD olarak Demokratik Koordinasyon'un da bir parçasısınız. Sol-sosyalist hareketlerin, diğer etnik ve dinî grup temsilcilerinin de bulunduğu Koordinasyon'un çalışmaları ne düzeyde?

Koordinasyon'un ana gündeminde Annan Planı vardı. Biz de Annan Planı'nı destekliyorduk. Ancak rejim şiddetten geri adım atmıyor. Şu anda

çatışmaların bütün ülkeye yayılmasının müsebbibi rejimdir. Rejiminin dostları olan Rusya, Çin ve İran'ın bu gidişata dur diyebilecekleri kanaatindeyiz. Demokratik Koordinasyon Meclisi olarak elbette barışçıl çözüm için uluslararası temaslarımızı sürdürüyoruz. En son, Kahire'deki konferansa gerek Kürtler, gerekse Koordinasyon Meclisi olarak katıldık. Ancak konferans başarısız oldu. Çünkü uluslararası güçlerin kontrolündeki SUK meseleyi başka yönle çekmeye çalışıyor. Bunun Suriye lehine olduğuna inanmıyoruz.

9-10 Temmuz'da Erbil'de, Barzani'nin koordine ettiği toplantıya Suriye'deki bütün Kürt örgütleri katıldı. Barzani, bu toplantıdan iki ay kadar önce, ittifak kurmaları halinde Suriye Kürtlerine her türlü desteği verebileceğini açıklamıştı. İttifak gerçekleştiğine göre, Barzani sözünün arkasında duruyor mu?

Barzani'nin esas katkısı o anlaşmanın sağlanmasıydı. O anlaşmanın sonucu olarak Yüksek Kürt Konseyi kuruldu. İlerisi için bir şey söyleyemem, ama sanırım sadece Barzani değil, bütün Kürtler bize arka çıkacaktır. Kürdistan'ın dört parçasından da makül ve haklı taleplerimize destek gelecektir.

AKP'nin Suriye'deki Kürt muhalefetine PYD'den koparıp Barzani'nin güdümüne sokmak istediği söyleniyor.

Bu beyhude bir çaba, çünkü PYD önemli bir güçtür, Kürt halkının öncü gücüdür. Ayrıca, PYD artık Yüksek Kürt Konseyi'nin şemsiyesi altındadır. Dolayısıyla, Kürtlere yönelik "sen iyisin de, kardeşin kötü" politikasının tutacağı zaman çok geride kaldı. Ya çözümümüz

kabul edersin veya etmezsin. Kürtleri birbirine düşürmek için atılan adımlar sonuçsuz kalacaktır. PYD bu halkın öncü gücüdür, kimse onun arkasından bir oyun çeviremez. Artık PYD olarak değil, Yüksek Kürt Konseyi olarak konuşabiliriz.

Esad sonrası yeni rejim taleplerinizi kabul etmezse ne yapacaksınız?

Buradaki tüm demokratik güçler taleplerimizin müdahale, dayatma, yönlendirme olmadığı sürece Suriye'deki güçlerin Kürtlerin taleplerine itirazı olmaz. Batı Kürdistan'da da bir Kürt sorunu var. Bu sorunun çözümünü istemeyenler Suriye'nin iyiliğini istemiyor demektir. Biz çözümü hep demokratik yollarda gördük, dağlarda değil. Ama hakkımızı sonuna kadar arayacağız.

Şu anda Qamişo'dasınız; Suriye'deki en büyük Kürt kenti olan Qamişo'daki gücünüz ne düzeyde? Burada da yönetimi devralmaya çalışacak mısınız?

Qamişo çok hassas bir bölge. Ama şu an sakin. Nüfusunun çoğunluğunu Kürtler oluşturuyor, ama Asuriler, Süryaniler, Araplar dahil çok sayıda mensubiyet var. Temmuzda bir kışkırtma sonucu, ölülerimiz, yaralılarımız oldu. Fakat durumun karışmasını istemediğimiz için hassasiyetle yaklaşıyoruz her olaya. Şehir merkezinde olmasa da, çevredeki Arap köylerinde zaman zaman Esad güçleriyle muhalifler çatışıyor. Şu ana kadar çatışmalar Qamişo merkezine girmiş

tüyor. Demokratik Özerklik projesini uygulamaya çalışıyoruz. Rejim değişikliği olduğu zaman da sanırım bu modelimiz kabullenilecektir. Bu projemiz kimsenin aleyhinde değildir. Arap kardeşlerimizle konuştuğumuzda, bizim örgütlü yapımıza ve demokratik özerklik modelimize gıptayla bakıyorlar. Araplar kendi aralarında böyle bir örgütlülük kuramadılar. Ama biz çalıştık, halkımızı örgütledik ve bu yönetim modelini iyi anlattık. Bu modelde halk, kendi yönetimini de, yönetim biçimini de kendisi belirler.

Halk hem kararı alıyor hem de uyguluyor. Aracılar yok, radikal demokrasi var. İnternette bir görüntü dolaşıyordu. Tek tip kıyafet giymiş binlerce genç bir caddede tek sıra yürüyor. İddiaya göre, Irak Kürdistanı'ndan bölgenize gelen Peşmergelerdi bunlar. Doğru mu bu?

Görüntüleri bilmiyorum, ama öyle bir şey yok. Açıkça söyleyeyim ki, Güney Kürdistan'dan Batı Kürdistan'a silahlı tek bir insan girmiş değildir! Bu tür spekülasyonlara inanmamak lâzım.

Türkiye'den sizinle irtibat kurmak isteyen herhangi bir devlet birimi oldu mu?

Hayır, öyle bir şey olmadı. Medyanın ahlâklı davranması lâzım. Özel Harp Dairesi'nden talimat alan gazeteciler var. Bizim için "PKK güçleri" deniyor. Böyle bir şey yok. İkincisi, çıkıp diyorlar ki, "Baas rejimi bölgeyi PYD'ye teslim etmiştir". Kimsenin bize bağışladığı bir şey yok. Halkımızı korumak bizim görevimiz, boynumuzun borcudur. Kimileri de "bunlar Barzani'nin kontrolünde" diyor. Bunlar külliyen yalan. Yüksek Kürt Konseyi oluşturduk, on kişiyiz, Suriyeliyiz. Birbirimizi tanıyoruz. Birbirimize danışıyoruz ve ne gerekiyorsa, onu yapıyoruz.

Yüzyıllardır Suriye Kürtleri baskı altında tutuluyor. Bugün ise bir özgürlük umudu ortaya çıktı. Bu özgürlük mücadelesinin bir aktörü olarak neler hissediyorsunuz?

Elbette büyük bir sevinç duyuyoruz. Halkımızın kendi kendini yönettiğini görmek sevindirici. Ancak tehlikeler ve dolayısıyla kaygılarımız da var. Her şeyin halkımızın isteği doğrultusunda gerçekleşmesi için elimizden gelen mücadeleyi yürüteceğiz.

SÖYLEŞİ: İRFAN AKTAN

Biz demokratik haklarımızı Suriye'den istiyoruz. Suriye'nin bir parçasıyız, Suriye sınırları içinde yaşıyoruz. Bunun Türkiye'yle ne ilişkisi var? Türk yöneticilerin kafasında bir Kürt fobisi oluşmuşsa, bu bizim değil, onların derdidir.

değil. Ama halk tedirgin. Çatışmalı bir durum belirir ve Qamişo'ya da dayanırsa, muhakkak o zaman halkımız kendini korumaya çalışır.

PYD'ye bağlı silahlı grupların Qamişo merkezde dolaştığına dair haberler yayınlandı Türkiye basınında...

Qamişo'nun içinde silahlı güçlerimizin dolaştığı doğru değildir. Fakat tehlikenin belirebileceği yerlerde kontrol noktaları yapılmıştır. Onlar da Halk Savunma Birlikleri'nin değil, Halk Savunma Komiteleri'nin kontrolindedir.

Halkın ferdi silahlarıyla kendini savunduğunu söylediniz. Bu halk güçlerinin denetim dışına çıkma tehlikesi yok mu?

Sivil savunma birlikleri yeni yeni oluşuyor. İleride ne olacağı kestiremeyiz, ama olası bir provokasyonun veya raydan çıkma ihtimalinin halk tarafından bertaraf edileceğini söyleyebilirim.

Kontrolünüz altındaki şehirlerde belediye faaliyetleri kimler tarafından yürütülüyor? Olağanüstü bir hal ortamı mı var, yoksa gündelik hayat olağan akışında mı devam ediyor?

Normal hayat devam ediyor. Belediyelerde veya diğer kurumlarda işler aksatılmadan sürdürülüyor. Banka, elektrik, su gibi işlere bakan komiteler oluşturulmuş durumda. Bu komiteler gerekli her türlü faaliyeti yürü-

"19 Temmuz'dan itibaren Kobani, Afrin, Derik başta olmak üzere pek çok yerde Kürt halkı bütün kurum ve kuruluşlara el koydu. Halk hem kararı alıyor hem de uyguluyor. Aracılar yok, radikal demokrasi var."

Arap baharından mezhep ayazına

Tunuslu seyyar satıcı Muhammed Buazizi'nin 17 Aralık 2010'da kendini yakarak intihar etmesiyle başlayan "Arap Baharı", hem Ortadoğu hem de Batı dünyası için mutabakatların sonuna gelindiğini ilan ediyordu. Aradan geçen iki yıl demokrasinin yeşermesine değil, karmaşık ve yoğun bir şiddete ve emperyal güçlerle İslâmcı aktörlerin işbirliğine evrildi. Ortadoğu ve Kürt Meselesi üzerine çalışmalarıyla tanınan Hamit Bozarslan'la Arap Baharı'nı ve Ortadoğu'daki gelişmeleri yeni çıkan kitabının eşliğinde konuştuk...

1948 İsrail'in kuruluşu, 1979 İran Devrimi, 11 Eylül 2001 ve Arap Baharı gibi tarihsel dönemeçler Ortadoğu adı verilen coğrafi ve siyasal alanın yeniden tanımlanması gerekliliğini gösteriyor. Siyasal sosyoloji ekseninde bugün Ortadoğu'yu nasıl adlandırabiliriz?

Hamit Bozarslan: Bugünkü Ortadoğu, sosyal bilimler açısından bir muamma olarak kalmaya devam ediyor. Araştırmacının bu bölgeyi algılayabilmesi için, öncelikle hem mekânsal hem de tarihsel açıdan mikro, mezo ve makro boyutları ele alması gerekir. Tunus'un son derece marjinal bir şehirde başlayan gösterilerin yedi-sekiz ülkede yoğun değişimlere yol açması, mezo düzeyde bir Arap âleminin mevcut olduğunu göstermektedir. Ama bu mezo düzeydeki domino olgusunun her Arap ülkesine has mikro düzey dinamiklerin tesiriyle yeni siyasî ihtilaflara ya da değişimlere yol açtığını da görmekteyiz. Örneğin, Tunus'ta hiçbir rol oynamayan mezhep olgusu, Suriye'nin geleceğini ipotek altına almış durumda. Tunus'ta ya da Mısır'da son derece tâli bir rol oynayan aşiretler ya da bölgesel merkezkaç dinamikler, Libya'nın siyasî gelişimini belirleyecek derecede güçlenmektedir. Son mekânsal boyut ise makro düzeyde, ki bu İran, Tür-

kiye, Pakistan ve Afganistan'ı da içermektedir. 2011'den bu yana, Pakistan ve Afganistan Arap âlemindeki gelişmelerde önemli bir rol oynamıyor, ama İran, bölgede, Irak'ın, Lübnan'ın, Suriye'nin ve bazı Körfez ülkelerinin kaderlerini belirleyecek düzeyde bir etkinliğe sahip. Aynı şekilde, Mali'de olup bitenler, Arap âleminin iç dinamiklerinin giderek Müslüman Afrika üzerinde de yapılayıcı bir tesirde bulunabileceğini göstermektedir... Tarihsel açıya gelirsek: 2011-12'de yaşanan mikro, mezo ve makro süreçleri algılayabilmek şu an için son derece zor görünmektedir. Osmanlı İmparatorluğu'nun yıkılmasına ve Arap âleminin manda rejimleri tarafından bölünmesine denk gelen 1919-20 yılları, İsrail'in kurulduğu 1948 yılı, ya da Camp David Anlaşmaları, İran devrimi ve Afganistan'ın işgaline sahne olan 1979 yılı, her tarihsel kopuşun daha önce varolmayan dinamiklerin ortaya çıkması ve radikalleşmesi ile belirlenen 10-15 yıllık yeni bir sürecin başlangıç noktası olduğunu göstermektedir. Bunları birer mezo düzey süreç olarak tanımlayabilmek mümkün. Aynı şekilde 1979-89, 1990-2001, 2001-11 arasındaki mikro düzeydeki süreçler de, her seferinde belli bir mekânsal boyuta sığmayan ve önceden öngörülemeyen değişimlere yol açmaktadır. İki örnek yetinmek gerekirse: Lübnan iç savaşını ele almadan PKK'nin 1984'te başlayan gerilla savaşını, Afganistan savaşını ele almadan 1990'lardaki Ceza-yir iç savaşını anlayabilmek mümkün olamaz. Filozof Pierre Hassner bu olguyu "dünyanın intikam alıcı kompleksitesi" olarak tanımlıyor. Sanıyorum, bu olguyu 2010'larda da izleyeceğiz. Müslüman Afrika'daki gelişmeler –ve radikalleşmeler– bunun sadece bir ön emaresi. Gelecekle ilgili bir öngörüde bulunabilmek mümkün değilse de, konumuz açısından iki "dosya"nın yakından takip edilmesi gerektiğini belirtebiliriz. Bunlardan ilki Suriye'deki gelişmeler. Rejimin düşmemesi halinde, '80'lerde olduğu gibi, tümüyle zor ve şiddetle belirlenen, ama ana dengelerin değişmesine imkân tanımayan bir bölgesel sistemin oluşmasına tanık olabiliriz. Ortadoğu halkları açısından böyle bir senaryonun faturasının oldukça ağır olabileceğini tahmin etmek zor değil. İkincisi ise, İslâmcı sahada 1990'larda ve 2000'lerde göz-

lemlediğimiz neoliberal, son derece muhafazakâr ve hegemonya kurma becerisine sahip akımın ve marjinal, ama marjlardan ve şiddete dayalı aksiyolojiden yola çıkarak gündemi belirleyebilen radikalizmin, hem Arap ülkelerinde hem İslâm âleminde geçirecekleri evrimler.

Kitabınızda, Ortadoğu'da 1960-70'lerde solun, '80-90 sonrasında İslâmî grupların kullandığı başat kavramlardan biri olan "anti-emperyalizm" in bugün rejim olarak devletin tebası üzerinde sınırsız bir hükümdarlık kurmasının eşanlamlısı olarak anlaşıldığını belirtiyorsunuz. Türkiye'de anti-emperyalizm İslâmcılar açısından Yahudi karşıtlığının, her kombinasyondan milliyetçiler için de Kürt karşıtlığının söylemsel zeminini oluşturuyor. Sizce sömürgecilik-sonrası muhalif siyasal aktörlerin siyaset yapma biçimlerinde ne tür handikaplar ve ihtilaflı alanlar göze çarpıyor? Tarihsel bir konu olarak "emperyalizm" ve "anti-emperyalizm" –ve Batı-dışı ülkelerde sol muhalefetler– dosyasının yeniden açılması şart. 1960'larda ve '70'lerde, "anti-emperyalizm" e sosyal ve siyasî bir muhteva kazandıran olgu, "emperyalist" ülkelerin Soğuk Savaş çerçevesinde kendilerine yandaş her türlü diktatörlüğü açıkça desteklemeleri ve Şili örneğinin de gösterdiği gibi, sol bir iktidara yol açabilecek bir demokrasiyi kendileri için bir tehdit olarak algılamalarıydı. 1980'lerden itibaren hem demokrasinin ve insan haklarının, en azından söylemsel düzeyde Batı ülkelerinin siyasî sentakslarının bir parçası haline geldiğini, hem de daha önceki Saddam Hüseyin'in Irak'ında ya da günümüzdeki İran örneğindeki gibi "anti-emperyalist" diktatörlüklerin ortaya çıktıklarını söyleyebiliriz. Latin Amerika ve kısmen Avrupa'daki radikal sol hareketlerin bu ikili gelişimi sezinleyemediklerini, "anti-emperyalist" mücadeleyi devam ettirme adına demokrasi mücadelesinden vazgeçtiklerini görmekteyiz. Bu tutumun temelinde, Batı'da ya da büyük ölçüde Batı'ya entegre olmuş Latin Amerika'da verilen sınıf savaşlarının Batı dışında verilen "kültür savaşları" ile birleşmesinin zorunlu olduğu gerekçesi yatıyor. Bunun sonucu ise, Fransa gibi bir ülkede azınlık dillerini, eşcinsellerin haklarını ya da göçmenlerin mücadelesini savunularının İran ya da Suriye gibi rejimleri desteklemesi olmaktadır.

Bahsettiğiniz anlamda rejimlerin desteklenmesi, Batı'nın müdahalesi tartışmalarını da içeriyor. Örneğin, Mart-Nisan 2011'de Jean-Luc Nancy ile Alain Badiou arasında Libya'ya Batı müdahalesi üzerine bir tartışma yaşandı. Nancy, Libération'da yayımlanan makalesinde, Avrupa ve Amerika halklarının Ortadoğu halklarına karşı sorumluluğundan bahsetti. Bunun üzerine Badiou, Nancy'ye hitaben bir açık mektup kaleme aldı. Libya'ya müdahaleyi savunmanın Batı'nın propagandasına yenilmek olduğunu dile getirdi. İddiasını, müdaha-

Paris'te, Sosyal Bilimler Araştırma Enstitüsü (EHESS) Tarih ve Sosyoloji Bölümü'nde öğretim üyesi Hamit Bozarslan, Kürt sorunu başta olmak üzere modern Ortadoğu üzerine çalışmalarıyla tanınıyor. "Ortadoğu: Bir Şiddet Tarihi – Osmanlı İmparatorluğu'nun Sonundan El Kaide'ye" ve "Ortadoğu'nun Siyasal Sosyolojisi –Arap İsyanlarından Önce ve Sonra" kitapları iletişim'den, "Türkiye'nin Modern Tarihi" Avesta'dan yayımlandı.

leyi savunmanın felsefenin temel motivasyonlarına ters düştüğünü belirtecek kadar ileri götürdü. Yalnızca Batı müdahalesini değil, Ortadoğu'nun kendi içindeki karmaşık müdahaleler denklemini de hesaba kattığımızda –Suudi Arabistan'ın Bahreyn'e asker göndermesi gibi– bu tartışmaları nasıl değerlendirebiliriz?

Terimlerine ve kavramlarına katılmadığım bu tartışmanın dışında kalarak kendi konumumu şöyle dile getirebilirim: Kaddafi ve Beşer el-Esad'ın 2007'den itibaren Batı nezdinde yeniden itibar kazanmaları, dünya sisteminin ne kadar kinik ve realist olduğunu düşündüğü, ama kendi çıkarları açısından bile realist olmayan konumlarda seyrebildiğini göstermektedir. Özellikle ABD'nin, Saddam Hüseyin rejiminden radikal İslamcılığa, kendi dostlarından düşman üretmekte mahir olduğunu görmekteyiz. Bunun, "felsefe"den çok, reel politik'in pratik ve epistemolojik çıkmazlarıyla ilişkili olduğunu söyleyebiliriz. 2011 bu açıdan bir değişim getirmedi: Batı Libya'ya müdahale etmeseydi, büyük bir ihtimalle bir soykırıma tanık olurduk. İsyan karşısında Kaddafi rejiminin geliştirdiği söylem –"haşereler", "sıçanlar"– gerçekten de tamamen imhaya dayanan biyolojik bir söylemdi. Ama beklentileri diğer Arap halklarının beklentilerinden hiç de farklı olmayan Bahrein Krallığı'na verilen doğrudan ya da dolaylı destek ise, kısa görüşlü kinizmin dünya siyasetinde oynamaya devam ettiği rolü açıklamaya yetiyor.

İran Devrimi'nden Arap Baharı'na ihtilal krizlerini değerlendirsek, İslâmî/İslâmıcı grupların, hegemonya kurma pratikleriyle isyanı örgütleyen diğer siyasal aktörleri devredışı bırakarak iktidarı ele geçirdiğini görüyoruz. Bu hegemonya kurma kapasitesini artıran toplumsal ve siyasal süreçleri nasıl açıklayabiliriz?

İran Devrimi dönemi ve onu izleyen İslâmıcı radikalizm ile bugün arasında hem bazı devamlılıklar hem de önemli kopuşlar var. İran Devrimi'ni mümkün kılan, ama aynı zamanda onu muhazakârlaştıran olgu, din adamlarının ve pazar erbabının yoğun katılımıydı. Ama İran Devrimi, aynı zamanda, en azından ilk on senelik dönemde, Irak'la savaşın da yoğunlaştığı son derece radikal dinamiklerin verdiği ivmeyle müesseseseleşebildi. Bugünkü Arap âleminde hâkim olanlar ise, İslâmî cemahtan gelen, ama radikalizmle ilişkisini koparmış, neoliberal bir programı kabul etmiş partiler. Neredeyse tek program olarak kendi yaşam stilini, "çağdaş yaşamı"nı savunma dışında bir şey sunamayan, başka bir siyasî söylem üretmeyen solun bu sahnede oynayabileceği rol son derece marjinal. En-Nahda, Müslüman Kardeşler ya da Fas AKP'sinin başarısının temelinde, son derece muhafazakârlaşmış Arap toplumlarının hem değişim hem de düzen özlemini bir arada dile getirmeleri yatıyor. Değişim "reis"lerin ülke gelirlerinin büyük bir bölümüne el koymadığı ve yolsuzlukların sona erdiği bir sistem isteği; düzen beklentisi ise, şehirleşme ile son yıllarda oldukça sarsılan sosyal bünyenin, ailenin, ataerkil hâkimiyetin muhafaza edilmesini sağlayan, aynı zamanda da gelir artırımını ve bölüşmesini mümkün kılan disipline

dayalı bir sistemin beklentisi. Muhafazakâr partilerin bu iki özleme aynı anda cevap verebilmesi ancak bir dönem için mümkün olabilir. Sınıf farklılıklarının da ağırlaştığı Arap âlemindeki sosyal-iktisadî sorunlar, sadece bir iktidar değişikliğinin çözmeye yetemeyeceği derecede ağır bir boyutta. Bu partilerin, sosyal sorunları siyasî olmayan, hayırseverlikle çözülebile-

Suriye'de hukukî olmasa da fiilî bir Kürt yönetiminin oluşabilmesi mümkün. Bunun bütün Ortadoğu Kürtleri üzerinde, en azından radikalleştirici bir tesirinin olacağı da kesin.

cek sorunlar olarak değerlendiren, ama aynı zamanda belediyeleri yoluyla da belli bir sosyal bölüşmeyi mümkün kılan Türkiye AKP'sinin sahip olduğu imkânlarla erişebilmeleri pek mümkün görünmüyor. Bunun, şu andan öngörülemeden değişik sonuçları olabilir: İktidardaki partilerin sosyal sorunları unutturmak için ahlâkî düzen talebine ağırlık vermeleri ve bu nedenle de zaten cılız olan sola yüklenmeleri, İslâmıcı olsun ya da olmasın, yeni radikal hareketlerin türemesi ya da Meksika ve Brezilya'da görüldüğü gibi, aile ve toplumsal bağların tümüyle zayıflaması ve siyasî bir söylemle eklemelenmeyen yoğun bir şiddet olgusunun yaşanması.

Sınıfsal farklılıkların derinleştiğini, öte yandan Arap Baharı'nda orta sınıfların mobilizasyonunun Tunus ve Mısır'da belirleyici olduğunu söylüyorsunuz. Bu olguyu isyanların keskin ideolojik referansının olmamasıyla da ilişkilendirebiliriz. Mısır ve

Tunus özelinden hareketle Ortadoğu'da orta sınıfların tarihsel dönüşümü ve bugün aldığı biçimle ilgili neler söyleyebiliriz?

Siyaset sosyolojisinin ve daha genel olarak sosyal bilimlerin son zamanlarda sınıf olgusuna pek ilgi göstermemiş olması, bizi hem ampirik olarak hem de kavramsal olarak bu konuda oldukça teçhizsiz bırakıyor. Bununla birlikte, Ortadoğu'da "orta sınıf" kavramının son yirmi-otuz yıl içinde yeni anlamlar kazandığını söyleyebiliriz. Orta sınıfların niceliksel olarak cılız bir kısmı, entelektüel yaşamla yakından ilişki içinde olan üniversite hocaları, gazeteciler, kültür insanları gibi katmanlardan geliyor; ağırlıklı kısım ise serbest meslek erbabından ya da iktisadî yaşamdan şu ya da bu şekilde belli bir rant koparabilenlerden oluşuyor. Bu her iki katmanın da önünün tıkanık olması, onları yaşanan istikrarsızlık süreci içinde, kerhen de olsa, bir ittifaka mecbur kıldı. Ama konumları ve özellikle de yaşam tarzları dolayısıyla toplumun büyük ölçüde dışında yaşayan ve daha çok liberal ya da sol eğilimli olan birinci katman ve toplum-iktidar arasında bir köprü rolü gördüğünden yoğun bir sosyal tabana sahip olan, son derece muhafazakâr ve İslâmî cemahtan gelen AKP'vari partilere yakın ikinci katman arasında son derece büyük farklılıklar bulunmaktadır. Birinci katman, aslında, kendisini hor gören ve kendisinden nefret ettiği devlet erki sayesinde ayakta kalabilmekteydi. İkinci katman ise, En-Nahda ya da Müslüman Kardeşler'in kurmaya çalıştığı hegemonik blokun temel unsurunu oluşturmaya adaydı.

Ortadoğu denince akla ilk gelenlerden biri petrol. Petrol üreten ülkelerin isyan dalgasından kısmî bir şekilde etkilendiğini görüyoruz. Sekiz büyük üretici ülkeden (Irak, Cezayir, İran, Kuveyt, Katar, Suudi Arabistan, Birleşik Arap Emirlikleri, Libya) sadece Libya'da isyan çıktı, o da bu ülkeler arasındaki en küçük petrol üreticisi. Batılı

ülkelerin petrol üzerinden yürüttükleri siyaset de göz önüne alındığında, Ortadoğu'da petrol ve demokrasi ilişkisi nasıl kurulabilir?

Petrolün dünya siyasetinde izlediğimiz kinizmi açıklayan faktörlerden biri olduğunun bilincindeyim, bununla birlikte bu soruya verilecek cevabın son derece nüanslı olması gerektiğini düşünüyorum. İran 2009'da oldukça önemli bir sosyal patlama yaşadı. Rejim, kısmen de olsa, ikili ideolojik ordusu (Pasdaran ve Besicler) ve yoğun bir müşteri tabakasını oluşturan sosyal vakıflar sayesinde ayakta kalmaktadır. 2013 seçimleri yeni sosyal kırırđanmalara yol açabilir. Bir petrol üreticisi olmayan Lübnan gibi, petrol üreticisi Irak da uçurumun kenarında. 2000'lerin şiddetinin etkileri hâlâ son derece bariz bir şekilde ortada. Atılacak her adımın yeni bir mezhep savaşını ateşlemesi muhtemel. Cezayir, 1990'ların kardeş savaşının etkilerini hâlâ taşıyor. Bir yığın sosyal harekete tanık olan diğer petrol üreticisi ülkelere gelince: Buradaki monarşilerin başkaldırlara karşı daha dayanıklı olduğunu söyleyebiliriz. Bunun nedenlerinden ilki, kral "aile"sinin iktidarın her halkasında bir yere sahip olması ve bu yolla etkin bir kontrol mekanizması kurabilmesi. Tunus ya da Mısır'daki muhabarat mekanizmalarının bu tür etkin iktidar mühendisliğine ulaşabilmeleri mümkün değildi. İkinci neden ise, bu monarşilerin "toplumu burjuvalaştırarak" düzeyde maddî imkânlarla sahip olması. Kahire'deki 20 yaşındaki bir genç ile Riyad'daki aynı yaşta bir gencin yaşamlarını karşılaştırabilmek mümkün değil.

Ortadoğu'nun dinamiklerini büyük ölçüde belirleyen iki

müttefik ülke İsrail ve ABD, Arap Baharı'nda pasif bir siyaset yürüttü. Bütün bu yaşananların Filistin sorununu derinden etkileyebileceğini de düşündüğümüzde, bu iki devletin pasif konumunu nasıl yorumlamalıyız?

Altmış yıldır Ortadoğu'nun gelişmesini bu denli yoğun bir şekilde belirleyen Filistin sorununun önümüzdeki yıllarda kendiliğinden sönmeyeceği açık. Son iki yılda yaşananların bu sorunu ancak geçici olarak kenara koyduğunu düşünüyorum. Sorunuza gelince: Netanyahu'nun tam bir hegemonik blok kurabildiği İsrail'in Arap âlemindeki manevra sahası pek de geniş değildi. Bu nedenle, Tel-Aviv, değişimleri kabul etmeye ve onların tesirlerini azaltmaya çalışmaya mecburdu. ABD'ye gelince: Son derece yipranmış, artık seçimlere katılmayacaklarını vaat etmek dışında hiçbir siyasî söylem geliştiremeyen Ben Ali ve Mübarek rejimlerini taşıyabilmesi mümkün değildi. Bu nedenle de radikal potansiyelleri son derece azalmış, İsrail'le bir çatışmayı göze alamayacak kadar pragmatizme kaymış eski İslamcı aktörlerle yeni bir "güvenlik paketi"ni hedeflemesi şaşırtıcı değil.

Arap Baharı'nın yarattığı enerjinin Suriye'de tıkanıldığını görüyoruz. Diğer ülkelere göre geç başlayan isyanın iç

çatışmaya dönüşmesiyle birlikte hem Suriye içinde hem Türkiye'de hem de Batı'da –özellikle ABD ve Fransa– çok çeşitli aktörler ve İslamcı silahlı gruplar devreye girdi. Annan'ın barış planı da işe yaramadı, çatışmalar mezhepsel gerilimi ve tarihsel kini de taşıyarak sokak savaşına dönüştü. Bu kritik ve çatışmalı süreç, iktidarın düşmemesi durumunda Esad'ı ne tür taahhütlere zorlayacaktır?

Görünürlük ufkunun son derece daraldığı bir anda, bu konuda bir fikir belirtebilmek gerçekten çok zor. Artık bir ihtilal dinamiğinden çok, son derece karmaşık bir şiddet dönemine geçildiği açık. Aynı şekilde, bir milis niteliğindeki Esad'ın iktidarının niteliği bilinmekte, ama denklemin diğer bilinmeyenleri son derece fazla: Rejime karşı olan grupların silahlandırılması mümkün olabileceği mi? İran ve Suriye, Esad rejiminin korunmasının koşulu olarak Irak ve Lübnan'ı ateşe verebilirler mi? Nusayrî cemaati içinde rejim karşıtı bir akımın oluşması mümkün olabilir mi? Kendi aralarında son derece ihtilafı olan isyancıların Kürtlere ve Hıristiyanlara güven vermesi mümkün olacak mı? Rejimin şiddete dayalı ve uzun erimli bir sistemin temel aktörü haline gelebilme imkânı bulunmakta mı? Bu sorular, Suriye'nin ötesinde tüm bölgenin geleceğini belirleyen sorular. Suriye'de çatışmanın cemaatsal /

İç dinamiklerini kaybetmiş bir rejimin iktidar mühendisliği, stratejik değerlerini kaybetmiş sahaların terkedilmesini kaçınılmaz kılmaktadır. Suriye'nin Kürt şehirlerinden çekilmesinin ana nedeni bu. İkinci neden ise, Türkiye'yi "cezalandırmak".

mezhebî bir nitelik kazanmasının temelinde, bir komitacılık mahiyetine sahip olan Esad iktidarının üçlü stratejisi yatmakta. Bu stratejinin ilk ayağı, Nusayrî cemaati nezdinde yoğun bir sembolik baskı uygulamak ve bu "aslı" cemaatin rejime sadık kalmasını sağlamaktır. İkinci ayak, Hıristiyan azınlıkların ve Kürtlerin tarafsızlığını sağlamak amacıyla korkuyu bir itaat üretme aracı olarak kullanmak şeklinde belirliyordu. Son ayak ise, 1982'de Hama'da olduğu gibi Sünnî şehir ve mahallelerin yoğun bir şekilde imha edilmesiydi. Bu strateji, silahlı muhalefetin de, özellikle Haziran-Temmuz 2011'de Özgür Suriye Ordusu'nun kurulmasından sonra, Sünnî aidiyet temelinde yapılanmasını beherinde getirdi. Ortadoğu'da –ve İslâm âleminde– yoğun bir şiddete tanık olan her ülke, kısa zamanda ve kolaylıkla hem diğer bölgesel ülkelerin hem de devlet-dışı aktörlerin müdahil olduğu bir savaş alanına dönüşüyor. 2005'ten 2011'e kadar Suriye, kendilerini Selefi olarak tanımlayan radikal Sünnî İslamcıların Lübnan'a geçişine izin vermekte, bu yolla Filistin kampının isyana sürüklenmesini sağlamaktaydı. Şimdi bu militanların yeni bir cihad mekânına dönüşen Suriye'ye dönmelerine ya da Lübnan Trablus'undaki cemaatlerarası çatışmalara müdahil olma-

larına pek şaşırılmamak gerekir. Burada, Lübnan'daki Sünnî cemaatin özneliklelerine değinmek şart. Hizbullah, Lübnan Şii-leri nezdinde, kısmen de olsa şiddete dayanan bir hegemonya kurmuş bulunuyor. İki cepheye bölünmüş Hıristiyan / Maruni cemaatin uzun bir militanlık ve savaş geleneği var. Osmanlı'dan bu yana şu ya da bu şekilde devlete dayanan, elitleri bir ticaret burjuvazisinden ya da ulemalardan oluşan Sünnî cemaatin ne ciddi bir savaş ne de bir militanlık geleneği bulunuyor. O yüzden dışardan gelen radikal Sünnî akımların Lübnan'da belli bir nüfuz kurmaları nispeten kolay oluyor. 1980'lerde de gözlemlediğimiz bu "silahlı göçerlik", Ortadoğu'da sınırların şiddet anlarında ne kadar anlamsızlaşabileceğini de gösteriyor. **Suriye'deki silahlı çatışmanın dışında kalarak öz yönetimlerini oluşturan Suriyeli Kürtler, Ankara'yı şaşkınlık ve tedirginlik içinde bıraktı. Mesud Barzani'nin öncülüğünde Suriyeli Kürtlerin temsilcileri 12 Temmuz'da Erbil'de bir mutabakata vardı. 24 Temmuz'da ise, Qamışlo'da Yüksek Kürt Konseyi kuruldu. Bu konsey, Suriye Ulusal Konseyi ve Özgür Suriye Ordusu'ndan bağımsız ve demokratik özerklik temelinde bir araya gelmiş bir oluşum. Bu son gelişmelerle birlikte Suriyeli Kürtlerin talepleri ve örgütlülükleri Türkiye'nin siyasetini sınırları içinde ve**

dışında nasıl etkileyecek?

Ortadoğu'nun dört ülkesinde bir Kürt sorunu olduğunu hâlâ algılayamamış olan Ankara'nın şaşkınlığını bir yana bırakıp, Suriye Kürt sahasında olup bitenlerin henüz oldukça taze olduğunu belirteyim. Bu sahadaki gelişmeler, siyaset biliminin İbn Haldun'dan bu yana bildiği bir gerçeği

yeniden dile getiriyor: Hayatiyetini ve iç dinamiklerini kaybetmiş olan bir rejim için en önemli hedef, hâlâ ana dayanaklarını oluşturan sahaları ve yolları kontrol etmektir. Böyle bir rejimin iktidar mühendisliği, stratejik değerlerini kaybetmiş olan sahaların terkedilmesini kaçınılmaz kılmaktadır. Suriye'nin Kürt şehirlerinden çekilmesinin ana nedeni bu. Rejim açısından şu anda en önemli olan sahalara, Şam, Lazkiye ve Tartus'u içeren Nusayrî bölgesi ve bunların beslenmesini mümkün kılan stratejik yollar. İkinci neden ise, doğal olarak, bir şekilde Türkiye'yi "cezalandırmak". Gelecekle ilgili bir öngöründe bulunabilmem mümkün değil, ama Suriye'de hukukî olmasa da fiili bir Kürt yönetiminin oluşabilmesi mümkün. Bunun bütün Ortadoğu Kürtleri üzerinde, en azından radikalleştirici bir tesirin olacağı da kesin. Türkiye'nin sınırlara yeniden mayın döşemesi ya da Kürt şehirlerine "çıkarma yapması" askerî olarak mümkün, ama bu tür adımların siyasî ve özellikle de insan kaybı açısından neye mâl olacağı da aşikâr. Kaldı ki, sorun sadece bu ülkeyle sınırlı değil, Türkiye'yi yönetenler haricinde herkes İran Kürdistanı'nın ne kadar radikalleştiğini gözlemliyor. Yarın, İran'daki bir krizin Kürtleri harekete geçirmemesi mümkün değil. Zorla dayatılan bölünme-

lerin ve sınırlar temelinde oluşan bölgesel sistemin ne kadar zafiyete uğradığı artık gözler önünde.

AKP hükümeti Alevi-Nusayrî Esad'a karşı Sünnî siyasetini ön plana çıkarırken, Suriyeli Kürtlerin birkaç yerde özyönetime geçmesiyle birlikte PKK meselesi gündeme taşındı. Türkiye'nin dış siyasetinin iç siyasetteki çatlaklardan bu denli beslenmesi, AKP'nin açmazlarını derinleştirebilir mi?

Dilerseniz, Kürt meselesini bir tarafa bırakayım, ama mezhepsel gerilimler açısından baktığımızda vaziyet son derece ağır ve korkutucu. Mezheplerüstü demokratik bir Ortadoğu tahayyülüne sahip olan herkes şu ya da bu şekilde bir açmazda. Bir yandan, Suriye'nin tümüyle harabeye dönüşmüş olduğunu, Esad rejiminin tam anlamıyla kendi toplumunu imha eden bir mekanizmaya döndüğünü teslim etmeliyiz. Bu rejimin ayakta kalması, Suriye toplumunun yok olması ve Ortadoğu'nun uzun bir dönem boyunca büyük bir istikrarsızlığa mahkûm olması anlamına gelmektedir. Bunun bedelini ödeyebilmek mümkün değil. Diğer yandan, daha Mart-Nisan 2011'de mezhepsel / cemaatsel bir niteliğe sahip olmayan muhalefetin, iktidar tarafından mezhepsel / cemaatsel bir nitelik kazanmaya zorlandığını da görmek şart. Muhafız askerlerden, 14-15 yaşlarındaki gençlere ya da sayıları az da olsa Suriye dışından gelen radikal Sünnî militanlara kadar birçok grubun silahlanmış olduğu bir sahada gelecekte yürümek mümkün değil. Daha Hama'nın kanı ortada dururken, Dera'nın, Deyrizor'un, Halep'in, Humus'un ve onlarca şehrin kanının bedelini Nusayrî azınlıktan almak isteyenler var bugün Suriye'de. Bunun diğer boyutu ise, ister istemez Türkiye'nin Kürt sorunu kadar yumuşak karını oluşturan kendi iç mezhepsel sorunu. Türkiye'de, anlayabildiğim kadarıyla, sınırlı boyundaki küçük bir Nusayrî azınlığın dışında Esad rejimine en ufak bir sempati yok. Ama, ne kadar inkâr ederse etsin, AKP'nin Suriye meselesine mezhepsel bir açıdan yaklaşması, ilerde son derece ciddi sorunlara yol açabilir. Bu cemaatleşmenin ve mezhepleşmenin önünü almak için ne yapılabilir? Buna, dilerseniz, Irak örneğinden yola çıkarak cevap vereyim. 2003'te Irak işgal edildiğinde, ABD'nin yaptığı en büyük hata, Sünnî cemaatin tümünü Baas yanlısı olarak değerlendirmesi ve bu cemaat içinde muhatap aramaması oldu. Bu körleşme, 2007'ye kadar el-Kaide'nin bu cemaat nezdinde en önemli aktör olarak kök tutmasına yol açtı. ABD bu girdaptan ancak el-Kaide'den canı bezmiş olan Sünnî aşiretleri silahlandırmak yoluyla -kısmen- çıkabildi. Yarınki Suriye'de en büyük aciliyet, Nusayrî cemaatini tutsak almış Esad çetesini dışlamak, ama aynı zamanda cemaatin kalan kısmını korumak ve onu mümkün olduğu kadar siyasî sisteme entegre etmek olacaktır.

Türkiye'nin yıllardır çözüme kavuşturamadığı Kürt meselesi var. Ortadoğu'nun de-

şen dengeleri, bu meselenin ulusal ve uluslararası düzlemde alacağı yolu nasıl etkileyebilir?

Bu konuda tam bir belirsizlik içindeyiz. Sorun, sadece artık güçten başka hiçbir şeye tapmayan ve güç yanılmasıyla kurbanı olan Türkiye'deki AKP'nin tarihi okuyamaması ve önünü görememesi ile sınırlı değil. Ortadoğu'daki Kürt sahası birbirinden ayırmayacak üç faktörle belirlenmiş durumda. Bunlardan ilki, Kürt meselesinin hem dört ülkenin bir iç meselesi hem de sınır-aşırı tek bir mesele olması. Bu yüzden barış temelinde bir çözümün her iki boyutu da hesaba katması şart. İkincisi, Kürt sahasının tümüyle radikalleşmiş, siyasî olarak Kürtlük temelinde İran, Irak, Türkiye ve Suriye siyasî sahaslarından ayrılmış olması. Bu olguyu görmeden ve kabul etmeden Kürt sorununa bir çözüm üretilebilmesi zor görünüyor. Son olgu ise, bu iç ve bölgesel dinamiklerin kaynaşması sonucu, Kürt sahasının parçalanmış bir saha olarak ortaya çıkması. '80'li ve '90'lı yıllar, bu parçalanmanın Kürtler açısından ağır bir fiyatının olduğunu göstermişti. Gelecekte, silahlı Kürt aktörlerinin uzun erimli bir bölgesel krizi nasıl yönetebileceklerini şimdiden tahmin edebilmek zor. **Arap Baharı'ndan önce Türkiye'deki sosyal bilimcilerin çeşitli nedenlerden -Kemalizm, Garpcılık, dilsel kopuş vb.- dolayı Ortadoğu'ya dair bakış açıları ve düşünsel üretimleri çok zayıftı. Arap Baharı'nın diğer ülkelere sıçramasının olumlu sonuçlarından biri de, Ortadoğu'nun salt İslâmî bir coğrafya değil, daha geniş ölçekte Türkiye'yi de çevreleyen, siyasal ve toplumsal süreçleri de etkileyen bir tarihsel olay olduğunun anlaşılmasıydı. Sosyal bilimci olarak, Fransa ve Türkiye özelinde "Ortadoğu Çalışmaları" alanındaki üretimleri nasıl değerlendiriyorsunuz?**

Türkiye'de, bu konuda, izleyebildiğim kadarıyla, son derece az çalışma var. Benî özellikle endişelendiren -ki bu yorum sadece Türkiye için geçerli değil- uzun erimli, sadece sahada değil, sosyal bilimlerde de yoğun bir yatırım gerektiren araştırmalar yerine "jeo-stratejik", "jeo-politik" yaklaşımlardan yola çıkan araştırmalara

Türkiye'yi yönetenler haricinde herkes İran Kürdistanı'nın ne kadar radikalleştiğini gözlemliyor. Yarın, İran'daki bir iç krizin Kürtleri harekete geçirmemesi mümkün değil.

yönelinmesi. Kendisini "uzmanlık" kavramıyla meşrulaştıran, yoğun kamusal maddî imkânlarla ulaşılabilen bu "sektör", Kaşgar'dan Fas'a, Moskova'dan Irak Kürdistanı'na, her yerde körleştirici, dünyanın okunmasına ve eleştirilmesine imkân bırakamayacak bir derece yaygınlaşmış bir durumda. Bu risk Fransa'da da var. Her yıl onlarca öğrencinin bu yaklaşımlardan uzaklaşması için elimizden geleni yapıyoruz. Bununla birlikte, Fransa'da yine de oldukça şanslıyız. Son 15 yıl içinde en azından 20-25 genç araştırmacı yetişti. Son derece güçlü bir teorik birikime ve uzun yıllar süren saha çalışmalarının getirdiği

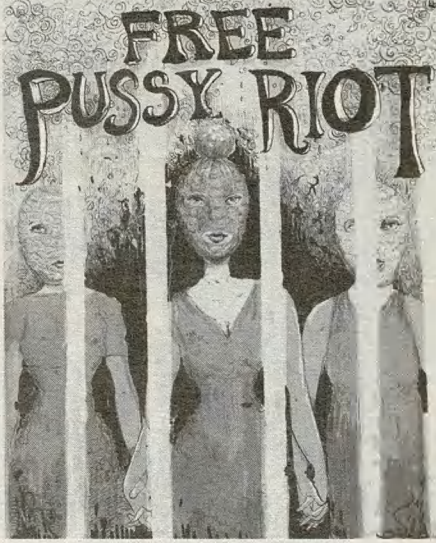
yoğun ampirik verilere sahip olan bu gençler, araştırma dünyamızı epeyce yenilestediler. Bütün engellere ve yetersizliklere rağmen, özellikle Filistin, Lübnan, Suriye, Türkiye, İran ve kısmen de Irak, Kuzey Afrika ve Körfez ülkeleri üzerine araştırmaların geleceğinden umutluyum. Dileğim, bu araştırmaların daha fazla interdisipliner ve karşılaştırmalı bir boyut kazanması, teorik olarak Ortadoğu'yu aşan yeni okumalar sunabilmesi. Bir de, Ortadoğu'nun sosyal tarihi, şehir tarihi, sosyal hareketler, sendikacılık, kadın hareketleri, köylü hareketleri tarihi, henüz oldukça zayıf. Bu alanlara ağırlık vermemiz gerekiyor. **Arap Baharı'nda sosyal medyanın rolü çokça tartışıldı. Bu araçların muhalefeti örgütlemeyi kolaylaştırdığı ve birçok süreci hızlandırdığı yadsınmaz. Fakat her tarihsel dönemde, yeni araçların yarattığı ağların ancak sokakta bir karşılık bulduğunda etkili bir muhalefet zemin hazırladığını görüyoruz. Arap Baharı'ndan hareketle, hak taleplerinin örgütlenmesinde ve demokratik siyasal süreçlerde yeni medyaya sizce nasıl bir rol biçilebilir?**

Bu konuda sanıyorum araştırmacılar arasında az-çok ortak bir görüş peyda oldu. Yeni sosyal medyanın başkaldırı süreçlerinde önemli bir rol oynadığı kesin, ama 2011-12'nin sosyal hareketleri kesinlikle "sanal" hareketler değildi. "Sanal"ı

yönetenler kahvelerde, evlerde buluşuyordu. Duvarlara yazılan sloganlar gerçek boyayla yazılıyordu; Tahrir'de göstericilerin pişirdikleri yemekler de gerçek sebze-lerden oluşuyordu. Fransa'da geçen yıl yayınlanan bir kitap sanal-gerçeklik ilişkisini şu örnekle gösteriyordu: Bir evde toplanan gençler, internet yoluyla şu gün, şu saatte Kahire'nin yedi mekânında buluşacağını bildiriyorlar. Ama internette belirtilmeyen gerçek buluşma noktası, Kahire'deki bir fin. Ve buradan hangi istikametini takip edileceğini bilenler ise sadece bu yedi genç ve fırıncı kadın.

SÖYLEŞİ: EREN BARIŞ - FIRAT BERKSUN

Tayyip Erdoğan'ın Suriye liderini "kardeşim Esad" diye ağırladığı günlerde, Fenerbahçe Başkanı Aziz Yıldırım da misafirperverlikte geri kalmamıştı. Sonra Erdoğan, Hamit Bozarslan'ın ABD için söylediği üzere, "kendi dostlarından düşman üretmek"teki maharetini gösterdi.

Büyülü gerçeklik

Üç vesikalık: Paraguay, Meksika, Ekvador

Büyük romancı Gabriel Garcia Marquez, edebiyatını "büyülü gerçekçilik" olarak yorumlayanları hayretle karşılamıştı: "Ben sadece gördüklerimi yazıyorum." Latin Amerika söz konusu olduğunda gerçek ile fantezi karışır. Son birkaç aydaki siyasî gelişmeler bunu doğrular nitelikte. Ancak bu defa kara büyüyle karşı karşıyayız.

Paraguay'ın "kızıl rahip" lideri Fernando Lugo, seçimlere sadece dokuz ay kala "sivil" bir darbeye görevinden azledildi. Parlamentoda Lugo'nun aleyhine oy kullananların dayandığı gerekçe, topraksızlar hareketinin arazi işgaliydi. 15 Haziran'da polis ile işgalci topraksızlar arasında çıkan çatışmada 17 kişi ölmüştü. Parlamentoda çoğunluğu elinde tutan oligarşi, topraksızları Lugo'nun cesaretlendirdiğini öne sürerek anayasanın alenen çiğnendiği darbe sürecini başlattı. Lugo, 2008 seçimlerinde yüzde 41 oyla sağcı Colorado Partisi'nin 81 yıllık iktidarına son vermişti. Yoksul ve emekçilerin desteğini alan Lugo'nun vaatleri arasında 87 bin topraksız aileye toprak vermek de bulunuyordu. Darbe Latin Amerika'daki sol hükümetlerin sert tepkisiyle karşılandı. Venezüella'nın Mercosur'a katıldığı son toplantıda, Paraguay'ın

ORTADOĞU BAHAR KIŞA DÖNÜNCE NE YAPMALI?

Devrim denen nesne

Arap Baharı'nın beraberinde getirdiği iyimserlik ve sempati dalgası dağıldı. Neoliberal emperyalistlerin Libya'da giriştiği safariden sonra bunların yerini endişe ve şüphe aldı. Derken Suriye küresel güçlerin yeni arenasına haline geldi. Mısır ve Tunus'ta halkların radikalizmi kontrollü demokrasiye geçiş süreciyle etkisizleştirildi. Dahası, Arap Baharı'na hayat veren ülkelerin her biri kendi dinamiklerinden gelen karşı devrimci dalgaları ortaya çıkardı. Peki bütün bunları nasıl yorumlamalı? Gelinek nokta bize neyi gösteriyor? Giderek, gelecek için ne yapmalı? Bu çetin soruları bir dizi makaleyle cevaplamaya çalışacağız. Ama önce başa dönmek, başlangıçtaki beklentileri sorgulamak gerekiyor.

Karl Marx, Aralık 1848'de, artık sona ermekte olan o hareketli yılın muhasebesini çıkarırken şöyle yazıyordu: "Tarihte hiçbir devrimci hareket 1848 gibi övücü bir uvertürle başlamamıştır. Papa ona kilisenin hayır dualarını verdi ve Lamartine'in rüzgârın kuvvetiyle çalınan arpa, bireylerin ve ulusların eşitlik ve kardeşliği üzerine şefkatli ezgiler çaldı." Evet, "halkların baharı" başlangıçta çok farklı kesimlerin farklı neden ve saiklerle de olsa sempatisine mazhar olmuştu; ancak, Marx'ın da vurguladığı üzere, devrimci süreç derinleştikçe devrimci harekete duyulan sempati yerini zamanla şüpheye, tereddüde, uzaklaşmaya, hatta açık düşmanlığa bırakacaktı. Devrimci sürecin devamı, derinleşmesi, sınırları üzerine farklı toplumsal sınıfların temsilciliğine soyunan siyasal aktörlerin ya da bu süreçte kendi jeostratejik çıkarlarını şu ya

da bu biçimde maksimize etmeye çalışan devlet aktörlerinin tutumları zaman içerisinde hızla değişime uğrayacaktı. Neticede, Fransa'da Haziran'daki işçi ayaklanmasıyla birlikte eski yoldaşlar düşman olacak, barikatın karşı saflarında yer alacaktı.

150 küsur yıl sonra bir başka devrimci hareket, bir başka "bahar" da benzer bir ilgi ve sempati dalgasıyla karşılandı. Hillary Clinton'dan Ahmedinejad'a, Dünya Bankası başkanı Robert Zoellick'ten neoliberalizme karşı mücadele veren Yunan ya da İspanyol emekçilerine, hemen herkes halkların bu yeni baharını kendi meşrebince selamladı. Times "yılın insanı" olarak, büyük ölçüde Arap ayaklanmalarının tesiriyle "protestocuyu" seçti. Şimdi, bir küsur yıl sonra, bu heyecan yerini kaygı ve kuşkuyla, "bahar kışa döndü" yorumlarına ve (bazen solda dahi) açık düşmanlığa bıraktı. Devrimci bir süreci

bir seferde olup biten ve muhakkak mutlu sonla biten bir büyük hadise saydığımızdan olacak, Türkiye'de solda dahi Arap coğrafyasında devrimci sürecin karşı karşıya kaldığı bir dizi sınırlı, gerileme, yoldan sapmalar olan bitenin zaten en başından pek de hayırlı olmayan bir şey olduğuna dair kanaat ve kalıp düşünceleri iyiden iyiye pekiştirdi.

DEVRİMLERİN KAOTİK DOĞASI

Oysa, vurgulamak gereği duyulması bile vahim, her devrim potansiyel yenilgiler, gerilemeler, ihanetler ve çarpıtmalarla en başından itibaren karşı karşıyadır. Georg Lukács tam da bu anlamda, "Büyük Fransız İhtilali'nden beri tüm devrimler aynı eğilimi artan bir yoğunlukla sergilemektedir" der. Yani, a) devrimci güçlerin, çok farklı toplumsal sınıf ve katmanların, siyasal güçlerin devrimin başındaki birliği, b) karşı devrimin baskısı altında bu güçlerin giderek devrimin radikalleşip derinleşmesini savunanlarla evlinin evine köylünün köyüne dönmesini savunanlar arasında kutuplaşması ve c) devrimin içinde muhafazakâr bir reaksiyon neticesinde nihai stabilizasyon ya da devrimin derinleşmesi, daha da radikalleşmesi şeklindeki gelişmeler devrimlerin gelişiminde genel bir eğilim olarak ortaya çıkar.

Çin devriminin liderlerinden Çu En Lay'a atfedilen bir hikâye, devrimci süreçlerin sonucunun ne olduğuna dair "aceleci" sonuçlar çıkartmanın abesliğini mübalağalı bir üslupla ortaya koyar. Rivayete göre, Çu'ya Fransız Devrimi hakkında ne düşündüğü sorulduğunda "konuşmak için henüz çok erken" demiş. Tam bu "erkenliği" vurgulamak için Rosa Luxemburg'un 1905 Rus devriminin ilk haberleri üzerine yazdığı satırları anımsamakta yarar var:

Lugo

Obrador

Correa

Mercosur –ve ardından Unasur– üyeliği askıya alındı. Güney Amerika'daki tek ABD üssüne ev sahipliği yapan Paraguay ise, Lugo döneminde kesintiye uğrayan ABD ilişkilerini ekonomik ve askeri anlaşmalarla "tamir" etmek için kolları sıvadı. Kukla hükümet Chaco bölgesinde yeni bir askerî üs kurmak üzere Pentagon ile görüşmelere başladı.

Yorumcular Lugo'ya yapılan darbeyi, 2009'da Honduras'ta Zelaya'ya karşı yapılan darbeyle ilişkilendirirdi. Obama yönetiminin, ABD seçimleri öncesinde, "Latin Amerika'dan asla vazgeçmeyeceği" mesajı verdiği dikkat çekildi. Yeni bir hokus pokusla bir başka Amerikancı yönetimi iktidara taşıyan Meksika seçimleri bu tezin sağlamasını yapıyordu. 2012 se-

çimleri de tıpkı 2006 gibi mahkemede bitti. Tek fark, bu kez hile yapan tarafın PAN değil, kurucu parti PRI olmasıydı. PRI adayı Enrique Peña Nieto'nun yüzde 38.2 ile birinci gelip, sol oyları toplayan PRD'nin gedikli adayı Lopez Obrador'un yüzde 31.6'da kaldığı açıklanınca ortalık karıştı. Obrador, sandık çalmadan oy satın almaya uzanan hile vakalarını öne sürerek sonuçların iptali için Yüksek Mahkeme'ye başvurdu. Önceki seçimlerde protesto çadırlarının kurulduğu başkent Meksiko'nun ünlü Zocalo Meydanı yeni bir direnişe sahne oldu. Ne var ki, 31 Ağustos'ta Yüksek Mahkeme sürpriz olmayan bir kararla Nieto'yu devlet başkanı ilân etti.

"Ye Soy 132" (Ben de 132'nciyim) adıyla örgütlenen yeni öğrenci hareketi Meksika'daki muhalif sesler arasında özellikle dikkat çekiyordu. Seçim kampanyası sırasında Iberoamericana Üniversitesi'ni ziyaret eden Nieto, öğrencilerin yoğun protestosuyla karşılaşmış, ertesi gün yandaş medya protestocuları "PRD'nin parayla tuttuğu çapulcular" olarak nitelemişti. Bunun üstüne üniversitenin 131 öğrencisi YouTube'a bir video hazırlayıp protestoya "bağımsız" bireyler olarak katıldıklarını beyan etti. Ülke çapında yankı bulan bu tavır binlerce 132'ncinin destek videolarıyla çığ gibi büyüdü ve Meksika gündemini ele geçirdi.

Sosyal medya üstünden protesto eylemlerinin yaratıcılığında sınırlanmıyor. İnternetin hükümetlerin korkulu rüyası haline geldiği bu ortamda Wikileaks gurusu Julian Assange'a kol kanat veren Ekvador'un sosyalist lideri Rafael Correa'ya şimdilik şapka çıkarmakla yetinelim.

"Devrim ateşinin mutlakiyetçiliğin yüzyıllar boyunca oluşmuş buzulunun altında parlak bir alevi tutuşturması sonsuzluk kadar zaman aldı, hiç değilse devrimci sabırsızlık ve Rus halkının çilesi zaviesinden öçüldüğünde. Şimdi ölüm sancıları içerisindeyken dahi tehlikeli olan kana susamış mutlakiyetçilik canavarının kesin olarak yenilmesi, muhtemelen ve kesinlikle, popüler zaferlerle yenilgiler arasında gidip gelen, sayısız kurbana malolan korkunç mücadelelerden oluşan uzun bir dönemde gerçekleşecek. Tıpkı büyük Fransız Devrimi'nde olduğu gibi, Rusya'da da günler ya da aylarla değil, ancak yıllarla hesaplanabilecek bir devrimci dönem için hazır olmalıyız."

Evet, aynı şekilde, Suudi Arabistan'ın doğu bölgelerinde kitle protestoları ya da Sudan'da "kemer sıkma" politikalarına karşı ayaklanma haberleri gelirken Arap coğrafyasında "günler ya da aylarla değil, ancak yıllarla hesaplanabilecek bir devrimci dönem için hazır olmalıyız."

Bir devrimci sürecin şu ya da bu biçimde karşı devrimci bir reaksiyonla karşılaşması, iç savaşı, hatta bölgesel bir savaşı tetiklemesi, şaşırtıcı bir şey değil. Arap devrimci süreci de bilhassa Bahreyn'deki hareketin Suudi işgalıyla bastırılması ve Libya'daki ayaklanmanın emperyalist güçlerce "çalınması" ve yozlaştırılmasından itibaren ciddi bir karşı dalgayla karşı karşıya. Şaşırtıcı olan bu karşı devrimci reaksiyon değil, bu reaksiyon karşısında (bilhassa bizim solda) gösterilen şaşkınlık. Her devrimci süreçte başlangıçta muazzam bir coşku ve iyimserlik dalgasına vesile olur; her şeyin mümkün olduğu hissi yaygınlaşır.

Devrim konusunda hepimizden daha tecrübeli olan Mihail Bakunin, yine 1848'de Fransa'da "burjuva kral"ın devrilip cumhuriyetin ilanının hemen akabinde bu coşkuyu şöyle betimliyordu: "Ne başı ne de sonu olan bir sen-

likti. Bütün ahaliyi görüyor ve hiç kimseyi seçemiyordum; çünkü her birey bu sonsuz gezinen kalabalıkta kayboluyordu. Bütün bu insanlarla konuşuyor, ama ne onların söylediklerini ne de kendi dediklerimi hatırlıyordum (...) Üstelik bu coşkuyu Avrupa'nın dört bir yanından gelen haberler iyice harlıyordu (...) İmkânsız olan alışıldık hale gelmişti, olası ve alışıldık olansa akıl almaz. Başka sözlerle, insanların ruh durumu o hale gelmişti ki, birisi gelip onlara 'gökyüzünden Tanrı'yı kovmuşlar ve orada cumhuriyet ilan etmişler' dese bütün herkes ona inanacak, neredeyse kimse şaşırılmayacaktı."

"RANDEVUSUNA SADIK KALMAZ"

Tunus ve Mısır'da diktatörlerin beklenmedik bir hızla alaşağı olması, Mağrip'ten Maşrik'a gelen isyan haberleri, imkânsızın gerçekçi görüldüğü benzer bir ruh durumuna yol açmıştı. Ancak, yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, bu neredeyse evrensel coşkunun yerini kısa ya da görece uzun bir zaman diliminin ardından güç ilişki ve çatışmaları üzerine daha gerçekçi bir bakışa, farklı siyasal ve sosyal aktörlerin devrimin rotasının ne olmasına dair mücadelelerine bırakması mukadder.

Yenilgi, geri çekilme, hatta büsbütün teslimiyet de muhtemel sonuçlardan biridir; hatta başta sıkça andığımız 1848 olmak üzere çoğu devrimci sürecin akıbeti maalesef bu istikamette olmuştur. Bakunin'in tasvir ettiği coşkudan sadece birkaç ay sonra Fransız işçi sınıfı tarihinin en büyük yenilgilerinden birini alacaktı. "Tarihsel, sosyal, ekonomik şartların zaruri neticesi" deyip geçmemek, Nâzım misali bu "nesnenin" önünde sadece yüreğimizle değil, kafamızla da eğilmememiz icap eder. Büyük toplumsal mücadeleler çoğu zaman "objektif koşullar" müsaitken, tarih bizim tarafımızdayken cereyan etmez. Daniel Bensaid'in hatırlattığı gibi, devrimin saati dakik değildir,

"randevusuna sadık kalmaz"; ya çok erken ya da çok geç meydana gelir. Koşullar namüsaait diye, objektif şartlar olunlaşmamış diye (Arap coğrafyasındaki ayaklanma süreci tam da bu "objektif" şartların namüsaaitliği nedeniyle bilhassa bizim solun önemli bir bölümünde apati ya da tedirginlikle karşılandı) daha başında kavgaya âmiyane tabirle "buradan zaten bir şey çıkmaz" diyerek bigâne mi kalmak gerekir?

Prusya II. İmparatorluk Fransa'sını hezimete uğrattı Alman orduları Paris önlerine kadar geldiğinde ve Fransa'da yeğen Napoléon iktidarı devrilip cumhuriyet ilan edildiğinde, Marx namüsaait güç ilişkilerini hesaba katarak Fransız işçilerine bir devrim girişiminden kaçınmalarını salık veriyordu: "Doğayısıyla Fransız işçi sınıfı, olağanüstü zor koşullarda hareket ediyor. Mevcut kriz koşullarında, düşman Paris kapılarını vururken yeni hükümeti devirmeye çalışmak ümitsiz bir çılgınlık olacaktır. Fransız işçileri görevlerini yurttaşlar olarak yerine getirmeliler; fakat aynı zamanda da 1792'nin ulusal hatıralarının akıllarını çelmesine müsaade etmemeliler (...) Bırakın onlar sakin ve kararlılıkla cumhuriyetçi hürriyetin onlara kendi sınıf örgütlülüklerini pekiştirmek için tanıdığı imkânları geliştirsinler. Bu, Fransa'nın yeniden doğuşu ve ortak hedefimiz, emeğin kurtuluşu için onları Herkülvari taze güçlerle donatacak."

Paris emekçileri Marx'ın tavsiyesine kulak vermedi ve "objektif" koşulların ve güç dengelerinin bütün olumsuzluğuna rağmen (Marx'ın deyişiyle), "gökyüzünün fethine" koyuldular, Paris Komünü'nü kurdular. Marx "ümitsiz bir çılgınlığa" giriştikleri, muhtemelen yenilgiye mahkûm oldukları için komünarların kavgasına bigâne kalmadı elbette; bilakis onların en büyük müdafilerinden biri oldu ve işçi sınıfının o zamana kadarki bu en cüretli çıkışın-

Vecibe mi, rıza mı?

Almanya'da bir mahkemenin sünneti cezai işlem gerektiren "yaralama eylemi" olarak yorumlaması Batı ülkelerinde yeni bir tartışma başlattı. Müslüman ve Yahudi cemaatleri mahkeme kararına "din ve vicdan özgürlüğü" üstünden tepki gösteriyor. Karşıt görüşlüler ise çocuğun rızasının alınmamasını çağdaş hukuktaki "yaşam ve beden bütünlüğü" ilkesinin ihlali olarak değerlendiriyor.

Tartışma, Almanya'da bir doktorun dört yaşındaki bir Müslüman çocuğu sünnet etmesi ve sonrasında çocuğun kanama nedeniyle acile kaldırılmasıyla başladı. Köln Eyalet Mahkemesi'nin doktor hakkında dava açması ve sünneti hukuka aykırı ve ceza gerektiren bir yaralama eylemi olarak tanımlaması fitili ateşledi. İsviçre'de iki hastane rızası olmadan çocuğu sünnet etmeyi reddederken, Norveç ombuds-

manı da sünnet yerine daha sembolik bir ritüelin yapılmasını önerdi. Erkeklerin yarısından fazlasının sünnetli olduğu ABD'de ise, düşük gelirlilere hizmet veren sosyal sigorta kurumu Medicaid 18 eyalette sünnet için ödemeleri durdurdu.

Almanya'da mahkemenin vermiş olduğu kararın sünnetin yasaklanması şeklinde bir bağlayıcılığı yok, fakat kararın emsal teşkil etmesi kriz doğur-

mayla yetti. Çünkü mahkeme, kararında başka birçok konuya sıçrayabilecek güncel bir noktayı kaşdı: Dinî töreler ile pozitivist hukuk normları çatıştığında ne yapacağız? Bir tarafta "din ve vicdan özgürlüğü," diğer tarafta ise "yaşam ve beden bütünlüğü." Çocuğun rızası alınmadan, dinî töreler nedeniyle beden bütünlüğüne dokunulabilir mi? Sağlık dışındaki alanlar dışında ebeveynlerin çocukları üzerindeki tasarruf haklarının sınırı nedir?

Bütün bu tartışmaların, anayasasının önsözünde "Tanrıya karşı sorumluluk duyarak" ifadesi bulunan Almanya'da başlaması elbette işin ironik tarafı. Fakat işaret ettiği güncellik ve tartışmanın gidebileceği boyutun hem hukuksal (temel normların yeniden sorgulanması) hem de diğer alanlara etkisinin büyüklüğü tartışmayı sünnet ve dinî vecibeden daha başka bir boyuta sıçrattı. Mahkeme kararının hemen ardından Kiliseler Birliği sözcüsü, "Almanya'da din özgürlüğünü ve bununla

► dan siyasal sonuçlar çıkarma işine soyundu. Hikâyenin gerisi malûm. Ancak, Paris komünarlarının "kiraz mevsimi" kışa döndüğü, 19. yüzyılın en büyük sınıf terörizmiyle bastırıldığı ve bir siyasal reaksiyon devrinin yolunu açtığı için kimsenin aklına Komün'ü suçlamak gelmedi. Bugünse bazı solcular tam da böylesi bir itham ve iddiada bulunabiliyor ve Arap coğrafyasında ayaklanmış ahaliye sabır ve sükûnet tavsiye ediyor. Objektif koşullar müsait olmadığı, halkların çıkışından emperyalizmin ya da gericiğin istifade edebileceği için onlara bir başka "baharı" beklemelerini öğütleyebiliyorlar.

RADİKALİZME KARŞI NORMALLEŞME

Netice itibarıyla sorun, "Arap Baharı"nın bir restorasyon riskiyle karşı karşıya bulunması değil, bu devrimci sürecin bu riske karşı ayakta kalma şansının ne olduğu. Aslında, Arap devrimleri dikkate değer bir hususiyetleri nedeniyle böyle bir risk karşısında özellikle savunmasız görünüyor. Arap devrimci süreci büyük bir toplumsal seferberliği gündeme getirmekle birlikte bir dizi ülkede mevcut devlet iktidarını zorlayacak, sıkıştırarak, ona bir alternatif teşkil edebilecek paralel kamusal otorite organları (ileride bir "ikili iktidar" durumunun nüvelerini teşkil edebilecek organlar) oluşturmadı, oluşturduğu kadarı da hayli zayıf kaldı.

Evet, Tunus'tan Mısır'a devrimci süreç aşağıdan gelişen muazzam bir radikalizasyon dalgasıydı ve bu dalga çok sayıda yerel komitenin, bağımsız sendikaların, inisiyatiflerin gelişimine olanak tanıdı. Ancak, bunlar mevcut devlet mekanizmasını geçici bir süre paralyze edebilse de onun bütün kurum ve kurallarıyla toparlanmasının önüne

geçebilecek kuvvette değildi (Libya'da Kaddafi ailesinden "görelî özerkliği" olmayan eski devlet aygıtı çöktü çökmesine ama, buradaki "geçiş süreci" de emperyalist müdahaleyle kesintiye uğratılıp çarpıtıldı). Böylece, yani devrimin yeni iktidar araç ve yapılarının oluşmadığı koşullarda, halk hareketlerinin muazzam prestij ve toplumsal meşruiyetine rağmen, yürürlükteki rejim yapıları büyük ölçüde ayakta kalabildi.

Başta ABD olmak üzere emperyal aktörlerin de Arap devrimci sürecinin yarattığı türbülansın önünü alamayacaklarını anladıkları noktadan itibaren mevcut devlet yapılarına dokunmayacak bir "demokrasiye düzenli geçiş" için seferber olmaları bu eğilimi daha da pekiştirdi. Küresel ve bölgesel müktedirlerin arzusu "demokrasiye" geçilecekse bunun elbette belli bir intizam dahilinde gerçekleşmesi, hatta böyle bir geçişin mümkün merteye "yukarıdan" idare edilmesi. Hiçbir şey değişmesin diye değişimden bahsediyor, "yasalar çerçevesinde" kontrollü demokratikleşme çağrısında bulunuyorlardı, bulunmaya da devam ediyorlar. Amaç, ayaklanmaların açığa çıkardığı muazzam toplumsal enerjiyi soğurmak, kitlesel seferberliği "normalleşme" adı altında nihayete erdirmek.

Netice itibarıyla, Tunus'ta, Mısır'da, Yemen'de, hatta Suriye'de gelişen devrimci sürecin kaderini tayin edecek olan şey, kitlelerin ayaklanmayı kontrol ve manipüle edip, düzen için kabul edilebilir sınırlar dahiline çekip massetmeye dönük bu girişimleri boşa çıkartıp çıkartamayacağı. Demokrasiye "kontrollü", yani kitle inisiyatifinin önünü açan değil, onu soğuran bir geçiş arzulan ve bu yolda Eski Rejim'le şu ya da bu ölçüde uzlaşmayı dayatacak

iç ve dış egemen güçler karşısında başkaldıran kitlelerin tutumu önümüzdeki süreçte tayin edici olacak. "Sokak" Eski Rejim'le uzlaşma çağrılarında kulak kesilmez, eyleme ve eylem içinde kendi taban örgütüllüklerini inşaaya devam ederse, devrimci süreç daha da radikalleşebilir.

DEMOKRASİYE "DÜZENLİ" GEÇİŞ

Burada temel bir sorun, yukarıda da değinildiği üzere, söz konusu taban örgütlenmeleri ve inisiyatiflerinin mevcut devlet yapılarını zorlayacak güce ulaşmamış olması. Yani Arap devrimci sürecinin, tabir caizse, "yapısal" gücünün, organizasyonel kapasitesinin zayıflığı, halk hareketinin muazzam etki ve gücüne rağmen, onun dönüştürücü olanaklarına ciddi sınırlar dayatıyor. Bu durum, "düzenli geçiş", yani mevcut devlet yapısında radikal değişiklikleri gündeme getirmeyecek bir "değişimi" mümkün kılıyor. Eski rejim zamanında zaten belli bir örgütsel ve politik güç ve imkânları muhafaza edebilmiş Nahda ya da Müslüman Kardeşler tipi oluşumlar tam da bu koşullarda kitle mücadeleleriyle iç-dış düzen güçleri arasında bir "broker" ya da aracı olarak ortaya çıkabiliyorlar. Böyle bir kozmetik "değişimin" karşı devrimin tohumlarını taşıdığı aşikâr.

Ayaklanmaların sosyal gücü ve meşruiyeti karşısında korkuya kapılmış eski-yeni devlet personeli, büyük sermaye, ordu, büyük medya ve elbette emperyalist güçler, mevcut devlet yapısındaki etkilerini son bir küsur yıldaki kitle ayaklanmaları sürecini tersine çevirecek, karşı devrimci bir restorasyonu mümkün kılacak her şeyden çekinmemeleri de şaşırtıcı değil. Arap devrimci sürecinin bu zaafı, yani mevcut devlet aparatını sarsacak alternatif organlar

birlikte ebeveynlerin dinî eğitim verme hakkını sınırlama eğilimlerine kararlı bir şekilde karşı koymalıyız" açıklamasında bulundu. Kilisenin, sünnet üzerinden başlayan "ebeveyn sınırı" tartışmasının bir başka boyuta sıçrayacağından korkuyor olduğu açık. Bu durum Türkiye'de güncel bir konuya işaret etmiyor mu?

Tabii söz konusu yalnızca Almanya'da 4 milyon üzerinde olduğu tahmin edilen Müslüman ve Yahudi topluluğu olunca, bu topluluğa ilişkin tartışmanın da sadece birey hakkı üzerinden gitmesi hem siyasal hem de sosyolojik açıdan pek mümkün değil, öyle de olmadı zaten. Almanya Yahudiler Merkez Konseyi'nin tehditvari açıklaması hemen mahkeme kararı sonrası geldi: "Sünnet yasağı durumunda pek çok Yahudi Almanya'yı terk etmek zorunda kalacaktır." Tehditvari, çünkü Yahudilerin yeniden Almanya'yı terk etmesinin farklı bir anlamsal önemi olduğuna ilişkin herhalde kimsenin kuş-

kusu yok. Bunu Başbakan Merkel'in açıklamasında görmek mümkün: "Yahudilerin dinî ritüellerini yerine getiremediği dünyadaki tek ülkenin Almanya olmasını istemiyorum." Bu açıklamanın hemen ardından, Hıristiyan Demokrat Birliği'nin girişimiyle Federal Meclis'te özel bir oturum düzenlendi ve konuyla ilgili yasal bir düzenleme yapılması kararlaştırıldı. Grupların tümü bu oturumda sünnetin yasaklanmaması gerektiğini açıkça ifade ederken, çocuğun rızası kavramı birkaç milletvekili dışında çok da vurgulanmadı.

Rıza ve ebeveyn ilişkisi mayınlı tarla gibi ve açıkçası kimse oraya girmek istemiyor. Rıza aranması demek, Yahudilere örtülü bir yasak getirilmesi anlamına geliyor. Çünkü, Yahudiler çocuklarını doğumunu müteakip ilk sekiz günde sünnet ettiriyorlar. Oturum sonunda, konunun Etik Kurul'a havalesi ve yasal bir çerçeveye kavuşturulması kararlaştırıldı. Topluluk önderleri ve hukukçuların katıldığı Etik Kurulu toplantısı sonrası ilk

açıklama da, "çocuğun rızası" kavramına hiç değinmeden, sünnetin "tıbbî standartlara" kavuşturulması ile sınırlı kaldı. Elbette lider ülke Türkiye'miz de olaya ilişkin açıklamasını, dil becerisi ile gözümüzü yaşartan ve Avrupa'ya bakmakla sorumlu bakan Egemen Bağış aracılığıyla yaptı: "Mahkeme kararı büyük bir kültürel ve tarihi cehalet. Sünnet, Müslüman ve Yahudiler için açık bir emirdir."

Tartışma şimdilik durulmuş gözüküyor, en azından bir sonraki Etik Kurulu toplantısına ya da başka ülkelerden gelecek sese kadar. Fakat şu soru da hâlâ cevabını bekliyor: Çocuğun korunması ve kendi bedeni üzerinde karar hakkı mı, yoksa binlerce yıllık bir gelenek ve ebeveynlerin özgür kararı mı?

ÜMİT ALTAŞ

inşasındaki zaafiyeti nedeniyle Asef Bayat, bu ülkelerdeki devrimlere "(d)evrimler" demeyi tercih ediyor. Tanımı benimseyelim benimsemeyelim, karşı devrimci bir restorasyon ya da reaksiyonu mümkün olmaktan çıkaracak yegâne şeyin devrimci sürecin derinleşmesi, kitle mobilizasyonunun sürmesi, sokağın düzen üzerindeki baskıyı sürekli kılması olduğu açık.

Bu basıncın devamı, Arap devrimci sürecinin kökenindeki sosyal adalet talebine sadık kalmasıyla mümkün. Unutmayalım; Muhammed Buazzizi sivil haklar ve hukukun üstünlüğü uğruna değil, mevcut sosyal adaletsizliğin yarattığı aşağılanmayı protesto için kendini ateşe vermişti. Tunus'ta, Mısır'da, Suriye'de ayaklanmaların hızla yayılmasının müsebbibi, eski rejimi ayakta tutan sosyal faktin neoliberal reformlar neticesinde dağılmış olması, derinleşen eşitsizlik ve yoksulluğun rejimlerin sosyal tabanlarını iyiden iyiye daraltmış olmasıydı. Arap devrimci sürecinin liberal demokrasi ve piyasa ekonomisininin 1989 misali bir yeni teyidi olmaması, piyasa tiranlığına karşı dünya çapında birçok mücadeleye esin kaynağı teşkil etmesinin nedeni de buydu zaten.

Tunus ve Mısır'da devrimci sürecin itici gücü olan ve diktatörlerin devrilmesinin ardından da gelişmeye devam eden emek hareketi, Fas'ta güç yitirmiş görünse de hayatîyetini sürdüren 20 Şubat hareketi ya da Sudan'da "kemer sıkma" tedbirlerine karşı ayaklanan halk, Bayat'ın terminolojisini benimsersek, (d)evrimlerin devrimlere dönüşmesinin, "düzenli geçiş" ya da "Yemen modeli" denen restorasyonların önünü alabilme mücadelesinin yegâne ve potansiyel aktörleri olabilirler. Her şeyin olduğundan daha kötü olacağını vazeden ve bu anlamda bir tür apatiyi salık veren modern

ve kimi "devrimci" etiketli Cassandra'ların (Kassandra, malûm Yunan mitolojisinde gelecek olumsuzlukları gören bir kadındır) aksine, devrimi "sürekli" kılacak bu aktörler yegâne istinadgâhımız, yani tek referansımız olmalı.

SURİYE'NİN "LÜBNANLAŞMASI"

Son sözün Suriye üzerine olması kaçınılmaz. Kaçınılmaz, zira bölgede geçen bir küsur yılda, son on yıllara damgasını vuran emperyalist müdahale / jeostratejik çıkarlar / mezhepci çatışmalar eklenli "sözde" siyasetin bir sokak siyasetine, yani gerçek siyasete dönüşmesinin adı "Arap Baharı" idi. Suriye'de ise bu dinamik tersine dönme emarelerini, tehlikesini barındırıyor uzun zamandır. Yani sokak siyasetinden yeniden elit merkezli sözde siyasete geri dönüş, Suriye dolayısıyla bütün bölgeyi tehdit ediyor. Ülkedeki meşru halk ayaklanmasının bir dizi emperyal ve bölgesel aktörün müdahale ve manipülasyonlarıyla bir bölgesel güç mücadelesi anlamına gelen bir iç savaş halini alması (Suriye'nin "Lübnanlaşması") tehlikesi önümüzde duruyor. Bu somut potansiyelin değişmez ve tek gerçeklik halini alıp almayacağını göreceğiz.

Ancak, bütün felaket senaryolarına karşı Suriye'deki (daha doğrusu "sürgündeki") "muhalafetin" değil de halk hareketinin bu tehditle mücadele edecek rezervlerinin olduğunun da asla üzerinden atlanmamalı. Bizim "görevimiz" de zaten bu rezervleri büyütme ve geliştirme için elimizden geleni ardımıza koymamak olmalı. AKP hükümeti Suriye'deki halk hareketini kendi jeostratejik çıkarları doğrultusunda denetimine alıp kendi suretinde biçimlendirmek için elinden geleni yaparken Türkiye sosyalistlerinin halk hareketiyle temas dahi kurmaması, dahası

kurmak istememesi, sözde bir antiemperyalizm (daha doğrusu antiemperyalizmin bir tür "çocukluk hastalığı" denebilecek bir anti-Amerikanizm) uğruna Esad rejiminin "dış destekli terörist konspirasyon" söylemini yeniden üretmesi hepimizin üzerinde ciddi bir politik, ama daha da önemlisi "moral" gölge oluşturuyor.

Yani, kabaca ifade etmek gerekirse, Suriye'de cinai Esad rejiminden ölesiye nefret eden, ama dış manipülasyonlardan, yine bu manipülasyonlar neticesinde mezhepci şiddetin artmasından endişe duyan hiç mi kimse yok? (Suriye'den son zamanlarda kaçmış birkaçının İstanbul'da "takıldığı" kahvenin adını verebilirim.) Bu insanlarla ortak bir araya girmek, (objektif koşulların namüsaid olması hasebiyle) manasız mı? Yani başında, Suriye'de olanı biteni (diktatöryal bir rejim karşıtı ayaklanma, bu ayaklanmanın çeşitli bölgesel aktörlerle kullanılmaya çalışılması) uzaktan soğukkanlılıkla izleyip bu süreçten Amerika mı Rusya mı kazançlı çıkarabilirden birbirinden parlak stratejik analizler yapmakla yetinen bir devrimcilik adını hak eder mi? AKP'nin dış politika önceliklerine, Suriye halk hareketini kanatları altına alma girişimlerine karşı yine bu halk hareketi içinden ve onun aracılığıyla somut yanıtlar vermek, AKP'nin manipülasyon girişimlerine Suriye'den bir bariyer oluşturmaya çalışmak gereksiz mi?

Unutmayalım, yarın Suriye'de felaket senaryoları doğru çıkar da ülke bir "Lübnanlaşma" süreci yaşarsa, bunun aslı faileri elbette ABD, Rusya, Suudi Arabistan, Türkiye, İran, Katar vs. olacak; ama açık konuşalım, yanı başımızdaki ülke bir mezarlığa dönüşürken havaya bakıp ıslık çalmakla yetinen bizler de sorumlu olacağız. **FOTİ BENLİSOY**

Yeşil makyaj akarken

Rio'da yapılan son BM Çevre Konferansı, çokuluslu şirket lobilerinin ve uluslararası güç dengelerini kollayan bürokratların istediği sonuçları doğurdu: Gelecek neoliberal küresel kapitalizme satıldı. Ancak olumlu gelişmeler de vardı. "İstedığımız Gelecek" cephesinde toplanan dünya toplumsal hareketleri küresel muhalefeti güçlendirme fırsatı buldu. Morales'in "Doğa Ana Yasası" fikri ekososyalist harekete esin veriyor...

Yalanın katmerlisi: Erdoğan zirvede sanki HES'lere imza atan başbakan kendisi değilmiş gibi konuştu

Birleşmiş Milletler Çevre Konferansları bundan 40 yıl önce, 1972'de Stockholm'de başladığında Brezilya İşçi Partisi'ni iktidara taşıyan Lula henüz parlamento görmüş bir siyasetçi değildi. Resmî zirve karşıtı sokak eylemlerinde hararetle konuşmalar yapıyordu. Son olarak bu yaz Brezilya'nın Rio de Janeiro kentinde uluslararası siyasetin gündemine taşınan BM Çevre Konferansları dizisi, namı diğer Rio+20, "sürdürülebilir kalkınma" diskurunun ve uluslararası siyasetin domine ettiği çevre rejiminin sınırlarına vardığımızı gösteriyor. Anlaşılan bundan sonra çokuluslu neoliberal çevre yönetişimi sayesinde, bu konferanslar "sahibinin sesi" sivil toplum örgütlerinin ve onbinlerce kişilik resmî konferans turistlerinin şehirleri soylulaştırmak için biraraya geldikleri etkinliklerden öteye gitmeyecek. Son 20 yılın belki de en şaşalı paradigması "sürdürülebilir kalkınma"ydı. Bu kavram ilk kez Roma Klübü'nün petrol krizi ve nüfus patlaması tartışmalarının tavan yaptığı dönemde yayınladığı "Büyümenin Sınırları" adlı raporuna (1972) bir nevi cevap niteliğinde olan, Norveç eski başbakanı Gro Harlem Brundtland'ın başkanlığındaki BM komisyonun hazırladığı (ve bu nedenle Brundtland Raporu olarak da anılan) 1987 tarihli "Ortak Geleceğimiz" başlıklı raporda siyaset sahnesine çıkmıştı. Burada sürdürülebilir kalkınmanın hali hazırda çokça ve etraflıca yapılmış bir eleştirisini tekrar etmeye gerek yok. Yalnızca resmi daha iyi anlayabilmek için ekonomik büyümeye angaje yeşil söyleme, kalkınma şiarıyla depolitize olmuş sosyal sermayeye ve şirketlerin sosyal sorumluluğuna dayalı sürdürülebilir kalkınma paradigmasının dolaşımında olduğu 1992 Rio Dünya Zirvesi'nden bu yana olanlara bakalım: Gezegendeki 1.5 milyar daha fazla insan var, ortalama sıcaklıklar 0.4 derece, toplam karbondioksit salımları ise yüzde 36 arttı. Transnational Institute'ten Marcos Arruda'nın bildirdiği niceliksel detaylar da vahim: Gıda üretimi yüzde 45 artmakla beraber, bunun 1/3'ü zıyan ediliyor. Dünyaada yetersiz beslenenlerin sayısı obezlerinkiyle neredeyse eşitlendi. Dahası, dünyanın en zengin yüzde 20'lik kesimi için yaşam beklentisi ortalama 77 yıldan 79 yıla çıkarken, en yoksul yüzde 20 için bu beklenti 46 yıldan 44 yıla indi.

NEOLİBERALİZMİN YEŞİL BOYASI

Sürdürülebilir kalkınma paradigmasının miyadını doldurduğunun farkına varan çokuluslu şirketlerin sözcülerinin kriz ortamında yeşil bir Keynesçilik (Green New Deal) önermelerinin üzerinden pek fazla geçmemiştir ki, yeni mantra dünya halklarıyla paylaşıldı: "Yeşil Ekonomi." BM Çevre Programı'nın tanımına göre, yeşil ekonomi "gelirdeki ve istihdamdaki büyümenin karbon salımları ve kirliliği azaltacak, enerji ve kaynak verimliliğini arttıracak, biyoçeşitliliğin ve biyosistemlerin kaybını önleyecek sistemlere yatırım yapılması" yoluyla gerçekleşecek bir senaryo. Öte yandan, yeşil ekonomi denince, tıpkı 20 yıl önce "sürdürülebilir kalkınma" furyasında olduğu gibi, neyin yeşil neyin ekonomi olduğu muğlak bırakılıyor. Yakın zamanda Devlet Planlama Teşkilatı'ndan Kalkınma Bakanlığı'na dönüştürülerek Türkiye'nin kalkınmacı politikalarının odak noktası olan yeni devlet kurumumuzun yeşil ekonomiyi nasıl tanımladığına yakından bir bakalım. Kalkınma Bakanlığı, Rio+20 süreci için hazırladığı Sürdürülebilir Kalkınma portalında yeşil ekonomi için şöyle diyor: "...Yeşil büyüme" veya "yeşil ekonomi" kavramı çevresel iyileştirmelere katkı sağlayan mal ve hizmetlerin yatırım ve tüketimini önceliklendiren bir anlayış..." ve devam ediyor "...genel anlamda yeşil ekonomi kavramının neyi kapsadığı net olarak belirlenmediği gibi üzerinde uzlaşmış bir tanım da bulunmamaktadır. Bu nedenle, ülkeler özgün koşulları çerçevesinde kendilerine özel tanımları ortaya koymaktadır."

Başka bir deyişle Rio+20'ye giderken yeni onyılın paradigması olması öngörülen yeşil ekonomi kavramının içini isteyen istediği gibi dolduracağı anlaşılıyor. Dünyanın en büyük çevre hareketlerinden biri olan Friends of the Earth International'ın başkanı, Nijeryalı petrol karşıtı aktivist Nnimmo Bassey'e göre, 20 yıl önce Rio'da sürdürülebilirliğin 3 temel bacağı olarak sosyal eşitlik, ekonomik refah ve çevrenin korunması belirlenirken masanın sabit durması için gereken dördüncü bacak, yani karar alma süreçlerinin demokratikleştirilmesi hesabı katılmadı. Dahası, yönetimi konusunda demokratik katılım sağlanmayan doğal kaynaklar ve ekosistem hizmetleri bu içeriği belirsiz yeşil ekonomi dalgasıyla metalaştırılma tehlikesi altında. Bassey, BM Çevre Programı yeşil eko-

nomi raporunda arıların çiçekleri polenlemesine yılda 190 milyar dolarlık bedel biçildiğine, oysa bunun dünyada hızla azalan arı nüfusunu korumaya dair hiçbir önlem içermediğine işaret ediyor. Yani sadece arıların "hizmetleri ücretlendiriliyor". Bassey bu durumu doğanın metalaştırılmasının alamet-i farikası olarak gösteriyor. Oysa Bassey'nin de belirttiği gibi "ne kelebekler, ne de arılar bir çiçeği polenlediklerinde fatura gönderirler."

RIO+20: KİMİN GELECEĞİ?

Elbette ki Rio+20 Zirvesi öncesi taslağı hazırlanan belgede 377 kere geçen "sürdürülebilir" kelimesi herhangi bir somut strateji sunmuyordu. Dahası, bu durum sürdürülemez olan işbu ekonomik sistemin kendi sınırlarına dayandığını, onun yılmaz savunucularının krizi ötelemek için piyasa-dışı kalmış müşterekleri/doğal varlıkları da metalaştırarak sınırsız büyümenin devam etmesi hayaline kapıldıklarını gösteriyor. Sonuç belgesinde 14 kere "verimliliğe", 20 kere "sürdürülebilir ekonomik büyümeye" atıf yapılırken bir kez bile büyümenin sınırlarına veya çevre adaletine atıfta bulunulmaması ise işin rengini açık ediyor. Çokuluslu neoliberal çevre yönetişimi, Rio+20 sonrasında da, doğal varlıkların adil kullanımına, kâr amacı ve piyasa mantığı dışında çözümlere, kapı açabilecek herhangi bir planı aklının ucundan bile geçirmiyor. Bu yüzden dir ki zirve sonrası bir araya gelen toplumsal hareketler, resmî zirvedeki diplomatların günler boyunca üzerinde uzlaşamayıp son dakikada zorla karara bağladıkları "İstedığımız Gelecek" (The Future We Want) başlıklı metne atıfta bulunarak "İstemediğimiz Gelecek" (The Future We Don't Want) adıyla bir metin yayınladılar. Metnin en başında da Rio+20'nin sonuç belgesindeki "sivil toplumun tam katılımıyla" ibaresinin çıkarılmasını talep ediyorlar.

Marcus Arruda, muhalefet adına meseleyi şöyle özetliyor: "Zirvedeki küresel elitler "sürdürülebilir kalkınma" ile "sürdürülebilir ekonomik büyümeyi" birbirine eşitlemiş haldeler. En zengin yüzde 20'nin, tüketimin yüzde 90'ını gerçekleştirdiği günümüzde, aşırı tüketimi azaltmadan ve ekonomik büyümeyi ihtiyacı olanların önceliklerine göre yeniden planlamadan sosyal ve çevresel krizlerimize çözüm bulmamızın imkânı yok. İnsanlık zenginliği, bilgiyi ve gücü paylaşmadan yaşamaya devam edemeyecek. Sadece yeni bir bilinç ve yeni bir insanî gelişme paradigması bu zorlu soruna cevap verebilir."

Cevap aranan pek çok soru arasında bir tanesi hayati önemi haiz: İklim değişikliğinin temel nedenlerini ortadan kaldırmak ve insanoğlunun ekolojik sistemlerin taşıma kapasiteleriyle uyumlu bir şekilde yaşamasını sağlamak için ne yapmalı? 17 Haziran'da Rio'nun Kari-Oca köyünde toplanan "Yerli Halklar Çevre Ağı" üyeleri bu soruya karbon piyasaları, arazi kapatmaları, yerli halkların egemenliklerinin yok edilmesi ve

gıda egemenliğinin ortadan kaldırılması gibi ana ve tâli etkilere sahip "yeşil ekonomi" ilacıyla yanıt verilemeyeceğini açıkladılar. Yayınladıkları Kari-Oca 2 deklarasyonunda Rio+20 süreci ve yeşil ekonomi mantrasında zikredilen dünyanın sadece metalaştırılarak kurtarılabilceği yalanına karşı çıkıyorlar:

"Bizler Rio+20'nin ve Yeşil Ekonomi'nin doğanın yaşam veren ve yaşamı devam ettiren özelliklerini metalaştırmayı amaçladığını, bunun da biz yerli halkların 520 yıldır mücadele ettiği sömürgeciliğin devamı olduğunu görüyoruz. Yeşil ekonomi doğanın kapitalistleşmesinden başka bir şey değil: Şirketler, maden ve petrol endüstrisi ve hükümetler tarafından doğanın özelleştirilerek, metalaştırılarak ve satılarak içtiğimiz su, soluduğumuz hava, ormanlar, dereler, biyolojik ve kültürel çeşitliliğimizin, yani bizim için kutsal olan tüm yaşam formlarının nakte çevrildiğinin farkındayız" diyor ve devam ekliyorlar: "Bu saldırıya karşı durmak için atalarımızın ayak izlerinden yürüyeceğiz."

Dünya Bankası'nın yeni başkanı Dr. Jim Yong Kim'in bankanın Güney Afrika'daki dünyanın en büyük dördüncü termik santrali olacak Medupi'ye verdiği 3.75 milyar dolarlık kredinin diğer ülkelerdeki termik santraller (en yakındaki örnek Kosova'da) için de yolda olduğuna dair sözleri, yeşil ekonominin asıl rengini faş eder nitelikte. 2002'de yayınlanan "Büyüme Uğruna Ölmek" (Dying For Growth: Global Inequality and the Health of the Poor, Common Courage Press) başlıklı kitabından bu yana çok fırın ekmek yemiş gözükün çiçeği burnunda Banka şefi Dr. Kim'in nezdinde "yeşil büyüme" söylemine sığınarak çöken sürdürülebilir kalkınma paradigmasını eleştirir gibi görünen bazılarının geldikleri noktayı anlamak açısından da ibret verici tabii.

Rio+20 sırasında yerli halkların yeşile boyanmış kapitalizmin yıkıcılığına karşı duruşunun zirvesi 22 Haziran'da yaşandı. O gün Kanada'da Alberta'nın katranlı kumlarından Pasifik'e petrol taşıyacak, çok tartışılan boru hattına karşı mücadele veren Sliammon halkından 11 yaşındaki Ta'Kaiya Blaney'in konuşmasının ardından Rio+20 sonuç belgesini yırttı. Blaney, Occupy hareketinin sembollerinden olan "insan mikrofonu" aracılığıyla tekrarlanan sözlerini şöyle bitirdi: "Bizim istediğimiz gelecek bu değil. [...] Dünya devriminde bana katılın!"

BHUTAN'IN SAZI, TÜRKİYE'NİN SÖZÜ

Rio+20'nin kuşkusuz en ilginç yan etkinliklerinden birisi de BM Genel Sekreteri Ban-Ki Moon, BM Kalkınma Programı Yöneticisi Helen Clark, Türkiye Başbakanı Recep Tayyip Erdoğan ve Bhutan Başbakanı Jigmy Thinley'in bir araya geldiği paneli. Panelde Erdoğan "dünyada eşitsizliğin artmasına bağlı riskleri vurguladı." Doğanın HES'ler, termik santraller ve nükleer maceralar ile büyüyen neoliberal metabolizmanın açığına peş-

keş çekildiği, lüks tüketimin kredi yoluyla özendirildiği ve TOKİ kafasıyla yönetilen bir ülkenin başbakanı olarak Erdoğan'ın "alabildiğine harcayan ve tüketen toplumlar, diğer toplumlara daha çekici görünürler, ancak bazıları zenginleşirken, bazıları yoksullaşıyorsa, bu, aranan sürdürülebilir kalkınma modeli değildir" demesi oldukça çarpıcıydı. Yeşiller'den zirveye gözlemci olarak katılan Devlin Bahçeci şöyle özetliyordu: "Başbakan, küresel güneye göz kırptı... Doğa korumanın öneminden tutun da plansız kalkınmanın sorunlarına kadar değinen Erdoğan, sanki halka inat HES inşaatlarına devam eden, halkın katılımına dair Aarhus sözleşmesini imzalamamak için kırk takla atan bir hükümetin başbakanı değil gibiydi."

Himalayalar'ın doğusunda 700 bin nüfuslu bir ülke olan Bhutan'ın Başbakanı Thingley ise ekonomik ve çevresel olarak ihtiyacından fazlasını tüketmeyi ve insanların gerçekten ihtiyacı olan şeylere (gıda, eğitim, sağlık, din ve ifade özgürlüğü) erişiminin hedeflendiği, Gayrisafi Milli Hasıla yerine Gayrisafi Milli Mutluluğu (Gross National Happiness) bir gelişmişlik göstergesi olarak farklı bir pencere açıyordu. BM Kalkınma Programı'nın yıllık raporlarında kullandığı, Nobel ödüllü iktisatçı Amartya Sen ve yakın dostu Mahbub Ul Haq tarafından tasarlanan İnsani Kalkınma Endeksi'nden (HDI) farklı olarak öğrencileri Sabina Alkire ve James Foster tarafından ortaya atılan bu "Mutluluk" endeksi, yaşama standartlarından zaman kullanımına, sağlıktan ekolojik çeşitliliğe 9 farklı boyutta 33 göstergeyi kapsayarak ekonominin Aristonun da tanımladığı biçimiyle para kazanma sanatı (chrematistics) değil, iyi yaşama zanaatı (buen vivir) olduğunu gösteriyor.

Türkiye, 20 yıl öncekinin aksine bu zirveye iyi hazırlandı. 1992'de Rio'ya az sayıda bürokratını ne olup bittiğini anlamak için göndermiş, iklim değişikliği çerçeve sözleşmesi gibi süreçlerde hep geride kalmıştı. Zirveye giderken bu sefer Eylül 2011'den beri BM Kalkınma Programı Türkiye ofisinde, 55 kurumdan 1300 kişinin katılımıyla hazırlanan "Türkiye'nin Sürdürülebilir Kalkınma Raporu 2012: Geleceği Talep Etmek" başlıklı rapor cepteydi. Raporun 2. sayfasındaki "yeşil büyüme ancak insanlara daha onurlu bir hayat sunabildiği müddetçe ulusal ve uluslararası gündemin bir parçası olabilir" cümlesini ise HES'lerle yaşam alanlarında saldırıya uğrayan Solaklı halkına, termik santral planlarıyla muhasara altındaki Gerze ve Aliğa halkına, nükleer enerjiye boyun eğmesi istenen Akkuyu halkına sormakta fayda var. Özellikle de bu raporda sürdürülebilir kalkınmaya en iyi örnekler listesinde Gerze'ye termik santral yapmaya çalışan Anadolu Grubu'nun da (sözleşmeli tarım projesiyle) yer aldığı hesaba katılırsa. Öte yandan bu raporda Türkiye'nin 2023'e kadar enerji üretiminde yenilenebilirlerin payını yüzde 30'a çıkarma, 2011 yılına oranla 2023'te enerji yoğunluğunu yüzde

20 azaltma, demiryollarının ürün taşımadaki oranını yüzde 15, yolcu taşımadaki oranını yüzde 10 arttırma gibi bazı taahhütler verdiğini de belirtelim.

Rio+20'nin hülâsasını "İstediğimiz Gelecek"ten ziyade çokuluslu şirket lobilerinin ve uluslararası güç dengelerinin BM üzerindeki etkisini katmerlendirdiği şekliyle "Satın Alınan Gelecek" olarak okumakta fayda var. 10 bin resmî katılımcı ve 40 bin kadar toplumsal hareket temsilcisinin Rio'ya akın etmesine rağmen Binyıl Kalkınma Hedefleri'nin yeni kardeşi Sürdürülebilir Kalkınma Hedefleri'ne dair bir niyet beyanı ve 1992'den kalan "ortak fakat farklılaştırılmış sorumluluk" prensibinin sonuç belgesinden çıkarılması dışında Rio+20'nin bir sonuca ulaşmamasında şaşılacak bir şey yok. George Mombiot, 25 Haziran'da Guardian'daki köşesinde Rio+20'nin sonucunun biyosferi korumak için girişilen çoktarafli süreçlerin aşağı yukarı sonuna işaret ettiğini belirtiyor ve ekliyordu:

"Güdümlü füzeler ve insansız savaş uçakları geliştirmekte, küresel piyasalar için trilyon dolarlık kurtarma paketleri oluşturmakta mucizeler yaratan dünya hükümetlerinden bunlara harcadıkları enerji ve kaynakların onda birini yaşıyan gezegenimizi korumak için harcamalarını istemek çok mu? Üzgünüm ki anlaşılan öyle."

Son olarak Rio+20'nin en somut çıktısının 1992'den beri süregelen çokuluslu neoliberal çevre yönetişiminin dünyayı kurtarabileceğine dair boş inancın ortadan kaldırılması ve başka bir dünya için yeni alternatifler üretilmesi gerekliliğini gündeme getirmesi olduğu söylenebilir. Halihazırda Latin Amerika'da anayasalarına doğanın haklarını koyan ülkeler bunun en iyi örneği. Chomsky'nin 22 Temmuz günü Tom's Dispatch'de yayınlanan yazısının son paragrafında da belirttiği gibi sofistike Batılılar, eşitlik, adalet, özgürlüğün yanına Doğa Ana haklarını koyan Bolivya ve Ekvador gibi ülkelere şimdilik gülerken, son gülenin kim olacağını toplumsal mücadeleler belirleyecek. **ETHEMCAN TURHAN**

Dünyanın dört bir yanından gelen toplumsal hareketler zirveye damgasını vurdu

RUSYA PUSSEY RIOT'UN HARİKULÂDE DİRENİŞİ

Arsızlığa adanmıştır

Moskova'daki Kurtarıcı İsa Katedrali'nde yaptıkları eylemden sonra tutuklanıp süratle yargılanan feminist punk grubu Pussy Riot'un üç üyesi ikişer yıl hapse mahkûm edildi. Her türlü muhalefeti demir yumrukla bastıran Putin rejimi despotizmin yeni bir örneğini sergiledi. Ama galiptir bu yolda mağlup... Dünya insan hakları gündeminin merkezine yerleşen kızkardeşlerimize biraz daha yakından bakalım...

Pussy Riot, az daha Feministival'e katılmak üzere İstanbul'a geliyordu... Üç senedir mart ayının sonunda düzenlenen Feministival, bir "Kendin Yap" etkinliği. Kadın/trans aktivistlerin organize ettiği festivalin içeriğinde, gündelik ihtiyaçları (hırkadan dildoya) üretmek ya da beden ve haz üzerine tartışmak üzere atölyeler, beraber müzik yapmak ve eğlenmek için konser ve partiler var. Bir yandan da bir araya gelen feminist/queer aktivistlerin yeni eylem stratejileri üretmesine imkân sağlıyor. Bu sene şubat ayında organizasyon için toplanan aktivistler, şarkı ve performanslarını çok sevdiikleri Pussy Riot'u İstanbul'a davet etti. Grup teklifi kabul etti, fakat ilke olarak konser vermediklerini, sadece kamusal alanlarda korsan gösteriler düzenlediklerini söylediler. Dolayısıyla, Feministival'i düzenleyenler de bu tarz bir gösteriyi beraber örgütlemek üzere çalışmaya başladı. Pussy Riot üyesi üç kadın birkaç hafta önce tutuklanmıştı, ama olayın böylesine büyüyeceği beklenmiyordu.

Pussy Riot, 2011 ekiminde kuruldu, ama grup üyeleri bundan önce de korsan eylemler düzenliyorlardı. Bugün cezaevinde bulunan üç Pussy Riot üyesinden Nadezhda Tolokonnikova ve Yekaterina Samutseviç, Pussy Riot'tan önce karma bir grupla, altmıştan fazla üyesiyle 2005'ten beri faaliyet gösteren sanat-eylem grubu Voina ile beraber sansasyonel eylemlere imza atıyorlardı. Bir adliye basıp 3500 dev Madagaskar hamamböceğini ortalığa saldılar, böceklerin toplanma sürecini de eylemden önce kameraya çektiler. 2008'de seçimleri protesto etmek için "Fuck for the heir Puppy

Bear!" (Mirasçın için düzüş Ayıcık) isimli bir performans gerçekleştirdiler. Ayı, Dimitri Medvedev'e gönderme yapıyordu – "medved" Rusça'da ayı anlamına gelir. Moskova Biyoloji Müzesi'nde bir doldurulmuş ayının önünde grup seks döndürdüler. Eylem basında çok yankı buldu, grup üyelerine dava açıldı.

2010'da "Tavuk Nasıl Yakalanır (ya da Bir Amin Tüm Voina Grubunu Doyuruşunun Hikâyesi)" isimli performanslarında, marketten tavuk çalışmalarını kameraya çektiler, kadın eylemcilerden biri tavuğu vajinasına soktu. 2011'de, kadın aktivistler "Operasyon: Çöpü Öp" eyleminde bir tren istasyonunda kadın polis memurlarını izinleri olmaksızın dudaklarından öptü.

Pussy Riot üyeleri bugün kişisel haklara saldırıyla, ahlaki sınırları aşmakla suçlanıyor. Temmuz ayında görülmeye başlayan davanın temel suçlaması "dindarları rencide etmek" ki Pussy Riot bu konudaki suçlamaları kabul ediyor, yaptıklarının politik ve etik olarak doğru olmadığını fakat bu yüzden hapis yatmalarının da adil olmadığını söylüyorlar. Grubun "Meryem Ana feminist oldu, Putin'i indirmeye geliyor" ayini, dindarları rencide ediyor, bu kesin. Ama mahkemenin tek meselesi bu değil. Hakim, kimisi eyleme bizzat tanıklık etmiş, kimi videoları internetten izlemiş inançlı Hıristiyanlardan ifade alıyor. Hakim "dar kıyafetler ve kar maskeleri sizi rahatsız etti mi" diye soruyor, cevaplar olumlu. Hakim bir tanığa nasıl bir müzik duyduğunu soruyor, tanık "klasik değildi, Ortodoks da değildi" diyor. Eylemi yaptıkları kilisedeki mumlardan sorumlu bir kadın "şeytani tiklerinden" ve "arsızlığa adanmışlıklarından" bahsediyor.

yor. Bu esnada Pussy Riot üyesi üç kadın, camdan bir kafesteler, mahkemeye getirilmeleri saatler sürüyor, sonra tekrar cezaevine gitmeleri de, bu sebeple yetersiz besleniyor ve uyuyorlar, içlerindeki tek anne Nadezhda Tolokonnikova aylardır çocuğunu görme fırsatı bulamamış. Yorgun, cesur ve mütevazı görünerek gülmüşüyorlar.

Kapanış konuşmasında Yekaterina Samutseviç durumu özetliyor: "Bizim katedralde gerçekleştirdiğimiz medya ihlalinin yarattığı büyük ölçekli tatsız etki belki yetkilileri de şaşırttı. Performansımızı önce kalpsiz, militan ateistlerin gerçekleştirdiği bir eşek şakası olarak hata işlediler, çünkü bu noktaya gelindiğinde biz zaten ülkenin ana siyasî simgelerine yönelik medya saldırıları gerçekleştiren Putin-karşıtı feminist punk grubu olarak biliniyorduk. Sonunda, bizim masum yaratıcılığımızın sebep olduğu geri döndürülmesi imkânsız siyasî ve simgesel kayıpları göz önünde bulunduran yetkililer halkı bizden ve bizim non-konformist düşüncelerimizden korumaya karar verdiler. Böylece, bizim karmaşık punk maceramız Kurtarıcı İsa Katedrali'nde son buldu." (Nazım Hikmet Richard Dikbaş'ın çevirisiyle)

Hayır, mahkeme Pussy Riot'u şehrin meydanında çığlıklarını tüm halka dileterek yakma kararı almadı, o günler çok geride kaldı. Pussy Riot üyeleri ikişer yıl hapse mahkûm edildi. Kısa bir süre sonra grubun üç bilinen üyesi dışında kalanlar ülkeyi terk ettiklerini ve başka ülkelerde feminist faaliyetlerini sürdüreceklerini açıkladı.

Uluslararası Af Örgütü'nün de dahil olduğu kimi Pussy Riot destekçileri, "Pussy Riot Davası"nı bir düşünce özgürlüğü davası olarak görmekte kararlı. Bu yanlış bir yorum değil, fakat yeterli olduğu da söylenemez. Pussy Riot elemanları el örgüsü kar maskeleri, elbiseler ve taytlar giyiyorlar, hepsi neon renklerde. Her üniforma gibi içinde rahat hareket edilebilirdi ve anonimleşilen bir kıyafet, bir yanyıla da budala bir görüntü. Videoları izlediğinizde kızların havayı teklemdiklerini, komik şeyler yaptıklarını görürsünüz. Kendini bu kadar az ciddiye alan insanların bu kadar büyük bir etki yaratabilmesi büyüleyici. Tüm kadınlara cesaret veren bir durum. Sıklıkla korkutucu, gülünç ya da etkisiz gösterilen, bireysel ya da örgütlü isyanımızda yalnız olmadığımızı bir kez daha gösteriyor. Kar maskeleriyle Pussy Riot, ona destek vermek için çıplak, devasa bir hacı testereyle parçalayan bir FEMEN üyesi, tecavüzcüsünün kafasını kesen bir kadın, "O kişiler yüzüme bakarak yalan söyleyemezler; söyleseler dahi benim söyleyecek çok şeyim var" diyerek tecavüzcüleriyle yüzleşmek isteyen 14 yaşında bir kız, kürtaj yasasına karşı polisler için su dolu prezaratifler fırlatan kadınlar ve dünyanın her yerinde intikam peşinde koşan, kaderini değiştiren, bağımsız, ahlaksız kadınlar...

HAZİRAN DÜZKAN

Pussy Riot'un sözcüsü Nadia şu sıralar Putin'in bir numaralı düşmanı

Birleşen raylar

Egemen değerlerin farklı yerlerde farklı uygulamalarla karşımıza çıkması kafamızı karıştırmaz. Bu ülkede makro ekonomi göstergelerinden başka yapay gündem yok. Bir perspektif olan egemen bakışında raylar tek bir noktada birleşiyor, bu perspektifi tersine çevirmek ise en geniş ufuktaki birleşme noktasından hareketle mümkün.

Kürtaj yasağı günlerinden kalan kadına tek varoluş biçimi olarak uslu anneliğin dayatıldığı sözler hâlâ kulağımızda. Kolay doğuma kaçmadan acı çekerek yapılan doğumun baş tacı edilmesi de kadının anneliği hak etme biçimi olarak önümüze sürüldü. Şimdi bu sözler gündemden düşmüş olsa da bunları üreten egemen perspektif kendi değerlerini pompala-

maya, bu değerlerin vatandaş polislerini yaratmaya devam ediyor. Annelik demişken, eğer anne "Cumartesi annesi", kaybettiği eşini ya da oğlunu/kızını arıyorsa, Hasan Gülnay'ın ailesine yapıldığı gibi pankart açtığı için gözaltına alınır; onlar "doğru aile/anne" değildir. Hele anne, "Barış annesi" olmuşsa, 79 yaşında da olsa Sitti Şen gibi 20 ay ceza alarak

TARİHTEN BİR SAYFA

Deleuze, Sartre, Foucault hapisane eyleminde

Hayatımızın kara hanesi

Hapishaneler Haberleşme Grubu (G.I.P.) Manifestosu
8 Şubat 1971'de Michel Foucault tarafından okundu.

Hiçbirimiz hapishaneye girmeyeceğimizden emin değiliz. Bugün her zamankinden daha az eminiz. Gündelik hayatımız üzerinde polisin sıkı denetimi artıyor; sokakta ve yollarda, yabancıların ve gençlerin üzerinde. Düşünce suçu yeniden ortaya çıktı. Gözaltı koşullarında yaşıyoruz. "Adalet ihlâl edildi" deniyor bize. Farkındayız. Peki ama, adaleti ihlâl eden ya polisse? Bize deniyor ki, "hapishaneler aşırı kalabalık". Peki ama, ya halk aşırı derecede hapsediliyorsa? Hapishaneler üzerine pek az bilgi yayınlanıyor; toplumsal sistemimizin gizli bölmelerinden biri hapishane, hayatımızın kara hanelerinden biri. Bilme hakkımız var, bilmek istiyoruz. Bu nedenle yargıçlarla, avukatlarla, gazetecilerle, doktorlarla, psikologlarla birlikte Hapishaneler Haberleşme Grubu'nu kurduk. Hapishanenin ne olduğunu göstermeyi tasarlıyoruz. Hapishaneye kim girer, nasıl ve niçin girer, hapishanede neler olur, mahkûmların ve gözetim personelinin hayatı nasıldır, binalar, beslenme, sağlık nasıldır, iç tüzük, tıbbî kontrol, atölyeler nasıl işler, hapishaneden nasıl çıkılır ve toplumumuzda hapishaneden çıkmış biri olmak nasıl bir şeydir? Bu bilgileri bulacağımız yer resmi raporlar değildir. Bu bilgileri hangi sıfatla olursa olsun hapishane deneyimi olanlardan ya da hapishaneye ilişkili olanlardan istiyoruz. Reform istemek bizim işimiz değil. Biz sadece gerçeği göstermek istiyoruz. Ve bunu derhal göstermek istiyoruz, çünkü vaktimiz yok. Bizi neyin tehdit ettiğini bilmek iyidir, ama kendimizi nasıl savunacağımızı bilmek daha iyidir.

Michel Foucault, "Büyük Kapatılma", Çev: Ferda Keskin, Işık Ergüden (Ayrıntı)

hapse atılabilir; bazı durumlarda cennet anaların ayağının altından kayıverir. Sitti Şen Adalet Bakanlığı'nın talimatıyla cezaevinden çıkarıldı, ama hâlâ "doğru anne" değil.

Egemen değerler, bizlerin sorması gereken temel soruyu sorarak ilerliyor: "Kim? Hangisi?" "Hangi anne, kim konuşuyor?" Bu soruya verilen yanıt göre anne yapacağı muameleyi seçiyor. Egemen değerleri tersine çevirmek istiyorsak, bizlerin de aynı soruları sorması gerek. Nietzsche değerleri ters çevirme etkinliğinde köle ahlakını "kim konuşuyor?" sorusuyla çözdü. Hayatı yok eden, itaat isteyen bir değer mi dile geliyor, yoksa aktif olarak özgürce hayatı yaratmak isteyen mi konuşuyor? Bu değer kimin değeri? Diğer soru da "kime konuşuyor?" içerdekine mi dışarıdakine mi?

Her kürtajın bir Uludere, yani katliam olduğunu söyleyerek Başbakan Erdoğan'ın dile getirdiği kürtaj yasağı düzenlemesine karşı hareketlenen kadınlara "durun hepiniz kandırıldınız kürtaj yasağı yapay gündemdir, aslolan Uludere'dir" diyen bir feminist bu soruları sormuyordu anlaşılır. "Kim konuşuyor" sorusunu sormuş olsa, kürtaj yasağıyla yaşamı -1 yaşından başlatırla, yani hayatın ne zaman başlayacağına karar verene kimin ne zaman öleceğine karar veren yani katliam yapan egemenin aynı egemen olduğunu görebilirdi. Kötü haber, bu ülkede iktidar yanlısı medyanın manipülasyonları ve ekonomik büyüme martavallarından başka yapay gündem yok. İnsanların nasıl yaşayacağına, çocuklarını nasıl yetiştireceğine, hangi annenin elinin öpüleceğine, hangisinin dövüleceğine karar veren, yani konuşan hep aynı perspektif.

Uygulamadaki çeşitlilik kafa karıştırmaz; kimini öldürür, kimine zorla paçavra bir hayat yaşatır, hangi ormanların orman vasfını kaybettiğine, hangi suyun kurutulacağına karar verir... Farklı uygulamalar bir noktada birleşen tren rayları gibi egemen perspektifi işaret eder. Bu perspektifi sadece deşifre etmek yetmez, yeni dünyayı, yeni değerleri yaratmak isteyenlerin birbirini bulması için "kim" sorusunu sormamız gerekiyor.

Makbul vatandaşı: Muselmann

Van depreminde hayatını kaybeden 13 yaşındaki Yunus Geray'ın fotoğrafı yaldızlı çerçeve içinde Başbakan Erdoğan'a hediye edildi. Yıkıntılar altındaki ölülerimiz bile güvende değil, egemenler ölülerimizin hikâyelerini kendilerine göre anlatıyor. Cesetlerin üzerinde yükselen egemen yaşam biçimi makbul vatandaşın, ölülerin çığıllıklarını duymamak için duygusal küntlülle biçimlenmiş "posa-insan" olduğunu söylüyor.

AKP Van İl Başkanı Abdullah Aras partisinin 4. olağan kongresine katılan Başbakan Erdoğan'a Van depreminde hayatını yitiren 13 yaşındaki Yunus Geray'ın büyütülmüş bir fotoğrafını yaldızlı çerçeve içinde sundu. Fotoğrafta gördüğümüz Yunus'un omzundaki el, onu kurtarmak için üzerine kapanmış ve ölmüş isimsiz bir kahramana ait. Yaldızlı çerçeveyi tutan eller, Yunus'un omzundaki elin tam tersine, Yunus'un cesedi üzerinde kendi yaşamlarını kuruyorlar. Yunus'un fotoğrafını yaldızla bezeyerek Başbakan Erdoğan'a armağan eden Başkan Aras "depremden bir daha kimse zarar görmesin diye şey etmişim" gibi bir şeyler söyledi. Yani bir mesaj var; "depremde çocuklar ölmesin" mi? Van'ın korkunç sığığında, halka dağıtılmayan yardımlar, öfkeli depremezdelere su sıkmalar, çadırlarda çıkan yangınlarda ölen çocuklar sanki hiç olmamış gibi davranmamızı gerektirecek bir "iyi niyet" mesajı. Depremzedelere moral vereceğine inanarak -nasıl ve neden inanmıştır bilinmez- kurulan çadır kente ziyarete giden İdris Naim Şahin'in alay eder gibi "vallahı sarayda yaşıyorsunuz" sözlerini unutturacak bir iyi niyet olmalı bu. Yine aynı "iyi" niyet sahipleri barış için her şeyi yaptığını da söylüyor. Yunus'un yaldızlı çerçevesi

resmi egemenlerin ellerinde "deprem için şey etmişim" sözleriyle takas olurken, Diyarbakır'da 14 Temmuz'da düzenlenmek istenen mitingde polis şiddeti almış başını gidiyordu. Yunus'un çerçevesi olduğu gün, Diyarbakır'da beş polis bir gencin gömleğini çıkarıp kollarını parmaklıklara kelepçelerek çıplak sırtını dövüyordu. İşte, tam bu anda, iç kanamadan ölen Yunus'un hem depremdeki kaderini, hem de çerçeve içine konulup egemen-

lerin eline düşmesini, çıplak sırtına cop yiyen gençten ayrı düşünmemek gerektiği anlaşılıyor. "Deprem için şey etmişim" iyi niyetinin, "halkı temsil ettiğine" inanan Diyarbakır valisinden farklı bir niyeti yok. Taş atan çocukların da, özgürlük mitingine katılmak istediği için çıplak sırtına sopa yiyen Diyarbakırlı gencin de, yaldızlı çerçeve içine konulmuş Yunus'un da kaderi aynı oldu: egemenlerin eline düştüler.

Yunus Geray'ın fotoğrafı Van depreminden uzakta sıcak evlerinde oturan orta sınıf Türklerin belki vicdanlarını sızlatacak bir fotoğraftı. Krediyile aldıkları, depreme dayanıklı, en büyük rant kapısı, ülke ekonomisinin motoru inşaat sektörünün sağladığı ev konforunun çocukların cesetlerinin üzerinde yükseldiğini belki hatırlatırdı, ama orta sınıf vicdanına asla güvenmemek gerek; acıyarak, zekât vererek, "ah

Yunus Geray (1998-2011)

GEPSÖZLÜĞÜ

Ortakçı

Ortaçağ İngiltere'sinde ortakçılar toplumsal düzenin üç zümresinden birini oluşturuyordu: dövüşenler (asiller), dua edenler (rahipler) ve çalışanlar (ortakçılar). Britanya ve başka yerlerde modern İngilizce'de ortakçı (commoner) sözcüğünün anlamı korunmuştur ve rütbesi ya da bağlı olduğu toplumsal zümresi bulunmayan kadın ya da erkekleri ifade eden bir sözcüktür. Ortakçılar yalnızca çalıştıkları için ortak olana ait değildir, ayrıca ve en önemlisi ortak olan üzerinde çalıştıkları için ortakçılardır. Diğer bir ifadeyle, ortakçı terimini simitçi, örgücü ve ayakkabıcı gibi diğer meslekleri anlatırken kullandığımız gibi kullanmalı ve anlamalıyız. Nasıl ki simitçi simit, örgücü örgü ve bir ayakkabıcı da ayak-

kabı yapıyorsa, bir ortakçı da ortaktır, yani ortak olanı yapar.

Ortakçı, dolayısıyla, olağanüstü bir iş başaran sıradan bir insandır. O, özel mülkiyeti herkesin erişimine ve kullanımına açar; o, devlet otoritesi tarafından kontrol edilen kamu mülkiyetini ortak olana dönüştürür; o her bir örnekte demokratik katılım yoluyla ortak zenginliği idare etme, geliştirme ve sürdürme mekanizmalarını keşfeder. O halde, ortakçının görevi yalnız, yoksullar kendilerini beslesin diye tarlaları ve su kaynaklarını herkesin erişimine açmak değil, aynı zamanda fikirlerin, imgelerin, kodların, müziğin ve enformasyonun serbestçe mübadelesinin yollarını yaratmaktır. Bunu şöyle gerçekleştirir: Birbirleriyle toplumsal bağlar yaratma yetisi, tekilliklerin farklılıklar yoluyla iletişim kurma gücü, korkusuzun gerçek güvenliği ve demokratik politik eylem kapasitesi. Or-

takçı kurucu bir katılımcı, ortak olanın açık paylaşımına dayalı demokratik bir toplum kurmak için temel ve zorunlu olan özneliktir. Yeni hakikatler, bir arada varolan tekilliklerin etkileşimleri yoluyla üretilir. Gerçek bir güvenlik artık korkuyu aşmış insanlar tarafından sağlanır ve temsil edilmeyi reddedenler demokratik politik katılımın gücünü keşfeder.

Ortaklaştırma eylemi yalnızca paylaşılan zenginliğe erişime ve onun öz yönetimine yönelik değil, politik biçimleri oluşturmaya da yönelik olmalıdır. Ortakçı mücadele içinde, öğrenciler, işçiler, işsizler, yoksullar, toplumsal cinsiyet ve ırksal hiyerarşilere karşı mücadele edenler ve diğerleri de dahil, büyük bir çeşitlilik gösteren toplumsal gruplar arasında anlaşmalar yaratma yollarını da keşfetmelidir.

MICHAEL HARDT & ANTONIO NEGRI
"Duyuru", Çeviren: Abdullah Yılmaz (Ayrıntı)

canım yazık" diyerek kendini arındırmanın yüzlerce yolunu biliyor orta sınıf. Yunus'un sömürüyü, adaletsizliği, "üç çocuk doğurun" talimatıyla ucuz emek cenneti haline getirilmek istenen ülkedeki çocukların halini anlatan dehşet içindeki yüzü, başbakanın kendinden emin ifadesiyle temsil ettiği orta sınıf -"otantik burjuva" deniyordu-tarafından teslim alındı. Yunus'u kısıran her çerçeve Başbakan'ınki gibi yaldızlı olmayacak, herkes kendi imkânlarıyla hapsedecek Yunus'u. 1970'li yıllarda alt-orta sınıf evlerde boy gösteren "ağlayan çocuk" tablosunun 2012'de otantik burjuvadaki karşılığı oldu Yunus'un yüzü; çocuklar hep ağlasın, ağlamalı diye asılan o tablonun.

Egemenlerin elinde, ölülerimizin bize anlattıkları ve anlatmak istedikleri tamamen değiştirildi. Yunus egemenlerin elinde kitsch'e çevrildi, iç kanamadan ölürken iç organları çalındı. Walter Benjamin uyarıyordu: "Eğer düşman kazanacak olursa, ölümler bile pay alacak bundan." Yunus yaldızlı bir kafese konulup Başbakan'a hediye edildi. Yunus, hep ağlasın diye yeni kitsch ağlayan çocuk ilan edildi. Yunus, çıplak sırtına cop yedi. Yunus KCK'den tutuklandı. Yunus, devlet dersinde öldürülen 128'in yanında. Ölülerimiz payını aldı.

POSA-İNSAN

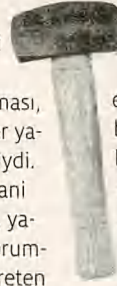
Bu sözleri fazla "duygusal" ya da "ajitatif" bulanlar olabilir, fakat tüm bu söylenenlerin işaret etmeye çalıştığı, sadece "makbul vatandaş" olmadığı için eziyet gören, direnen, yaşamını ve haysiyetini savunan insanların başına gelen korkunç şeylere işaret etmek değil. Kürtlere neler yapıldığını sağır sultan bile duydu; bir tek Türkiye'nin "makbul vatandaşlar"ı duymuyor. Kürtlere eziyet edilirken Türkiye'nin batısındakilere neler olduğunu düşünmek gerekiyor. Hafızamız faili meçhuller, sınır ötesi operasyonlar, havan topuyla parçalanmış 12 yaşındaki Ceylan Önkol, Uludere, taş atan çocuklar, yoksulluk ve sömürüyle dolu. Birilerini ezerek ve dışlayarak kurulan "rahat yaşam"ıyla yükselen "otantik burjuvazi" olmak ne demektir? Fırat'ın doğusunda, direnç gösteren Kürtlere itaat ettirmek için en korkunç şiddet teknolojileri kullanılıyor, bu şiddet karşısında yaralansa da, ölse de, en büyük acıları çekse de haysiyeti için direnen bu insanlar yaşıyor, kalpleri çarpıyor. Egemenin çocukları için aynı şeyi söyleyebilecek miyiz peki? Babasının her yaptığını görmezden gelerek, kulak tıkayarak, iş birliği yaparak kazandığı rahat için tüm duyularını, duygularını, aklını teslim eden bu egemen çocukları çürüyor. Faşizmin korkunçluğu, sadece kendine hedef seçtiği insanlara yaptığı ölümcül işkençelerde değil, "uslu" çocuklara dayattığı "çürüme" yaptırımında. "Çürüyün!" Bir distopyada yaşadığımızı düşünmemek için hiçbir sebebimiz yok, fakat soğukkanlılıkla devam edelim bu çürümüş yeni özneye yakından bakmaya:

Agamben'in istisna hali yaklaşımı,

MİLİTANIN ALET KUTUSU

Çekiç

Çekiçle felsefe yapan Nietzsche'nin bir militan olduğunu söylemeye gerek var mı Nietzsche'nin militan işi, eleştirel felsefenin sadece mevcut düzene yöneltilen tepki değil, yeni değerleri de yaratan aktif bir etki olarak yeniden yapılandırılması, düşünce pratiğinin yeni değerler yaratan pratik felsefeye çevrilmesiydi. Yaşamı evetleyen düşüncenin yani kasları şenlendiren düşüncenin, yaşamı ağırlaştırıcı, suçluluk ve sorumluluk duygusuyla boğan, hıncı üreten bütün egemen değerlere saldırısı bir çekiç oldu. "Yaşamı olumlamanın saldırıganlığı": Putların alacakaranlığına son vermek. Zerdüşt'ün dediği gibi: "Bütün uzlaşmalardan daha yüksek bir şey" - olumlama ve mevcut egemen değerlerin aşımı. Zerdüşt'ün deve, aslan, çocuk üçlüsünde, deve mevcut değerleri sorgulamadan bir yük hayvanı olarak sırtında taşır. Aslan olmak eline çekiç

almak demektir, fakat ancak yeni değerler yaratabilecek olan böyle bir çekiç elinde tutabilir, yaşamı ağırlaştırıcı değerleri parçalayabilir. Militanın çekiç elinde gücündedir. Yeni değerlerin yaratıcısı olarak çocuğu içinde taşıyan aslan yıkmaya ve yaratmaya aynı anda yaşayacaktır. Nietzsche'nin kurucu politikadan söz etmediğini kim söyleyebilir ki? Nietzsche'nin çekicinin militanın elinde olması, egemen bakış tarafından birbirinden ayrılmış beden ve zihni birleştiriyor. Beden ve zihin ayrılması, akıllı uslu beden ve zihin tarafından yaratılan mevcut dünyayı meşrulaştırıcı zayıf düşünceler ve itaatkâr bedenler yarattı. Bu ikisinin birleşmesi, hem uzlaşmacı zihni hem de uslu bedeni çekiçle parçalıyor. Militanın çekiç, onun zihin-beden uyumudur. Diğer bir deyişle, militanın çekiç, bedeni ve zihnidir; diğer beden ve zihinlerle kurduğu aktif neşeli ilişkidir. Çekiç, özgürleşmek isteyen insanlardan nefret eden kölelerin ahlakına inen büyük bir darbedir. "Etkin oluş, varolma gücünün ve arzularının yaratıcı özdeşliğidir."

bütün gözleri OHAL bölgesine, kamplara, mevcut yönetimin istisna alanlarına çevirdi. Agamben modernlik paradigmasının şehir değil kamp olduğunu söyleyince bütün egemenlik çalışmaları "normal"lik dışında kalan kapalı alanlara yöneldi. Peki bu kamplarda, bu istisna hallerinde ne okuyacaktık? Normalde görmediğimiz şeyleri. Oysa "normallik" ancak istisna durumuyla kuruluyor, yani şehir ancak kampın varlığıyla, dışladığı, içine almadığı insanlarla mümkün oluyor. Şehrin sınırlarında kurulan kamplarda şehri kuran şiddet görünür oluyor, zira sınır ancak şiddetle çizilir. Sınırlarında şiddetin kol gezdiği şehir şiddetten muaf olabilir mi? Kampta açlıktan ölen insanların şehrin sağlıklı görünen bedenleriyle hiç mi ilgisi yok? Evet, şehir normallik sınırları ancak şiddetle çizilen bir yaşam alanıdır. Şehrin sınırında görünür olan şiddet şehre içkindir, bedenler tarafından içerlenmiştir. Şehirde, egemenin şiddetinin sınırları içinde Foucault'nun söz ettiği özneleştirme/tebalaştırma teknolojileri kullanılır. Foucault bu teknolojilerin asla direkt şiddet uygulamasıyla olmadığına altını çizer, ama "toplum" denen şeyin yaşam alanı şehrin sınırlarını çizen, koruyan şiddetle açılmıştır. Dolayısıyla, doğrudan şiddet uygulamaya bile hep şiddet tehdidinde dayanır. Kampta istenen özne şiddet uygulamasıyla yaratılır, şehirde ise özneleştirme teknolojileriyle; ortak tarafları, ikisinin de egemenin görmek istediği özne tipi olmasıdır.

Agamben, Auschwitz kampından kurtulanların sözlerine dayanarak kampın yarattığı bir "organizmayı" tanımladı: Muselmann. Kamptaki şiddetle yaratılmış, bedeninin tüm kontrolünü

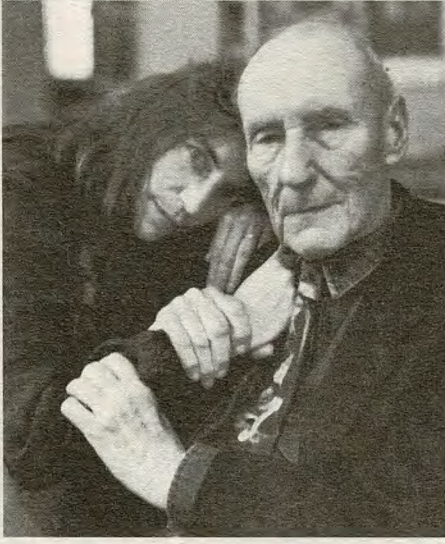
ytirmiş, avurtları çökmüş, konuşamaz, hissedemez "posa-insan". Kamptakiler onların hareketlerini namaz kılan Araplara benzettikleri için adlarını Muselmann koymuşlar. Auschwitz'den kurtulan Bettelheim Muselmann'ı, yalnızca tüm ahlakî değerlerden değil, duyarlılık ve faal bir sinir sisteminden bile yoksun, tahayyül edilmez, akla hayale sığmaz biyolojik bir makine olarak tanımlıyor. Ve şöyle devam ediyor: "Bu organizmaların iç veya dış uyarının merkeze ulaşmasını ve oradan alınan yanıtın duyu organlarına iletilmesini sağlayan hissi olanaklı kılan reflekse sahip olmadığı bile düşünülebilir. İçlerinde duygu uyanmaz hale geldiğinde, tutsaklar artık Muselmann aşamasına geçmiştir. Acıksalar da, yiyecek gördüklerinde alsalar da birisinin kendilerine yiyecek vermesini temelinde yatan duygusalığa karşılık veremeyecek haldeydiler artık."

Egemenin çürüten uslu çocuklarıyla açıkça benzerlik yok mu? Şehrin dışında kurulan kampta doğrudan şiddet uygulamasıyla yok edilen şey, insanı özgürce diğer insana bağlayan duygulanım bağıdır; insan posaya, biyolojik bir makineye çevrilir. Şehirde bu duygulanım bağını, kendinden saydığı dışında kimseyle kuramayanları da şehrin posa-insanları, biyolojik makineleri olarak görmemiz gerekmez mi? Egemen için şehir kampın iz düşümüdür, kendinden saymadıklarını kampa kapatır, istisna haliyle çevirir, onları doğrudan şiddet uygulamasıyla insanlıktan çıkarır. Kendi çocuğu saydıklarını da duygulanım bağı kuramayacak öznelliklerle biçimlendirir, başkalarının acılarını kitsch'e çevirir. Egemen, bir kişi değil, posa-insan öznelliklerinin yaratıldığı faşist bir perspektiftir.

"İnsanın, düşüncesini ve algısını değiştirip değiştiremeyeceği sorusu kesinlikle gereklidir. Düşünce, bilinen bir şeyi meşru kılmak yerine, daha farklı düşünmenin nasıl ve nereye kadar mümkün olabileceğini anlama çabasına dayanmayacaksa neye dayanacak?"

Michel Foucault

Hilmi Tezgor'ü çeşitli dergilerde yayınladığı şiirlerden, "Geçişli Fiiller" kitabından, geçen sene çıkan Oğuz Atay derlemesinden, Açık Radyo'da yıllardır sürdürdüğü ve modern rock'un nabzını tuttuğu "Vertigo" programından tanıyabilirsiniz. Yahut Roll'daki yazılarından, şarkı sözü çevirilerinden. Yani, bir eli müzikte, bir eli edebiyatta ki, nihayet Tezgor için hayatiyet kazanmış bu iki disiplin bir kitapta beraber vücut buluyor. İletişim'den bu ay yayınlanacak "Şarkıdaki Şiir", "20. yüzyıldaki popüler müziğin edebî yüzü"ne bakıyor. İşin erbabından yüzünü edebiyata dönen şarkı sözlerini, dillere düşmüş şiirleri, aradaki büyük ilişki deryasını okuyacağız...

■ Suriye ve Libya, Tunus ve Mısır'la tam anlamıyla bir tezat oluşturmaktadır. 1920'lerde kurulan Suriye ve 1951'de bağımsız ve birleşik bir devlet olarak ortaya çıkan Libya, başkentlerini ülkenin gerçek kalbi haline getirebilecek bir merkezleşmeye tanık olmadılar. Suriye'de, son derece kesif bir tarihsel şahsiyete sahip taşra şehirleri hiçbir zaman tam anlamıyla Şam'a tâbi olmadılar, hatta tüm devletlerarası sorunlara rağmen bazı şehirler, Irak, Ürdün ya da Türkiye eksenli konumlarını devam ettirdiler. Libya'da Trablus ve Bingazi birbirlerine entegre olmamış iki ayrı tarihsel şehir olarak varlıklarını korudular. Mısır ve Tunus'ta bazı bölgelerle sınırlı kalan aşiret olgusu ülke düzeyindeki iktidar dengelerini belirleyemezken, Libya'da aşiretler, toplumun "tabii" aidiyet bağlarıyla bağlı olmaya devam ettiği nüfuzlu birimler olarak kaldılar. Suriye'de ise, 1960'larda etkileri zayıflayan aşiretler, 1990'larda ve 2000'lerde yeniden sisteme dâhil edildiler. İslam içi mezhep olgusu Mısır ve Tunus'ta hiçbir fonksiyona sahip değilken, iktidarın Nusayrî cemaatinden gelen – ama Sünni ileri gelenlerin de dâhil edildiği – bir klik tarafından tekelleştirilmesi, Suriye'yi mezhep temelli cemaat olgusunun ipoteğine mahkûm kıldı. Siyasî sahaların bu özgül tarihsel formasyonlarının yanısıra, her iki ülkede de devleti elinde bulunduran kartellerin niteliğinin Mısır ya da Tunus'takilere oranla değişik olduğunu belirtmek gerek. Bu iki Kuzey Afrika ül-

X-KÜTÜPHANE

Akif Kurtuluş Mihman İletişim

Antonio Negri - Michael Hardt Duyuru Ayrıntı

● Derya Deniz Mobbing —İşyerinde Yıldırma Fam

Ernst Bloch Umut İlkesi 2 İletişim

Gökhan Akçura Cumhuriyet Döneminde Türkiye Matbaacılık Tarihi YKY

Güngör Dilmen Sokrates Bulutlar'da Boyut

■ Hamit Bozarslan Ortadoğu'nun Siyasal Sosyolojisi

—Arap İsyanlarından Önce ve Sonra İletişim

Handan Koç Muhafazakârlığa Karşı Feminizm Destek

Jonathan Safran Foer Hayvan Yemek Siren

Kurt Vonnegut Hacıyatmaz April

Levent Cantek Türkiye'de Çizgi Roman İletişim

Lorenza Foschini Proust'un Paltosu Kırmızı Kedi

Marek Van Der Jagt Kelliğimin Hikâyesi Alef

Marguerite Yourcenar Bir Ölüm Bağışlamak Helikopter

Raymond Chandler Göldeki Kadın Everest

Ryszard Kapuscinski Şahların Şahı Habitus

Terry Eagleton Edebiyat Olayı Sel

Thomas Korovin Fahişe Çıka İstos

Uğur Biryol (der.) Karardı Karadeniz İletişim

William S. Burroughs Yok Edici Ayrıntı

kesinde, devlet kartelinin reisin ailesinden başka öğeler içermesi, kriz anında ordunun bir özerklik kazanmasını mümkün kılmaktaydı. Suriye ve Libya'da ise, resmî, "görünür" devletin bir anlamda gizli devletin hizmetinde olan para-devlet niteliğine sahip bulunduğunu, resmî ekonominin yırtıcı bir ekonominin paravanı fonksiyonuyla yetindiğini görmekteyiz. Bu nedenle muhalefete kayış yoluyla kopmalara tanık olunsa bile, Tunus ya da Mısır'da olduğu gibi ordunun kriz anında bir organ olarak özerkleşmesi mümkün olmamaktadır.

Aynı şekilde, her iki ülkede de, kriz mühendisliğinin Tunus ve Mısır'da gözlenenden çok daha değişik ve daha kanlı olduğunu gözlemlemekteyiz. (...) Libya örneğinde olduğu gibi Suriye'de de, son tahlilde, iktidarın her türlü meşruiyet kaygısını tümüyle bir yana bırakarak apaçık bir zor odağı halinde ortaya çıktığını görmekteyiz. Rejimin elinde kalan tek meşruiyet kaynağı, bir iktidar değişimi senaryosunda Nusayrîlerin ve Hıristiyanların kitlesel olarak imha edileceği korkusunu yayararak, kısmen de olsa, bir itaat mekanizması oluşturabilmesidir.

Kaddafi ve Esad rejimlerinin ilk elde Bingazi ve Deraa'da başlayan gösterileri kanlı bir şekilde bastırması, Suriye'de duvarlara rejim karşıtı sloganlar yazan 12-13 yaşındaki çocukların işkence altında öldürülmesi, milis şeklinde düzenlenen ordunun rejimden kopamaması, barışçıl bir niteliğe sahip olan direnişin giderek silahlı bir boyut kazanmasını da açıklamaktadır. Rejimlerin bazı askerlerin kitlelere ateş açmayı reddetmelerini bir itaatsizlik –ve dolayısıyla da bir ihanet- olarak addetmeleri de silahlı direnişe geçmeyi kaçınılmaz kılmaktadır. Birçok asker açısından, rejime rejimin silahlarıyla karşı koymak, kendilerine dayatılan katil ya da maktul olma seçeneğinin de reddedilmesi anlamına gelmektedir.

● İşyerinde Saldırganlık & Travma Enstitüsü'nün 2003 yılında yürüttüğü bir araştırmada mobbing mağdurlarıyla sağlık problemlerini saptama adına görüşmeler yapılmış ve bu araştırma sonuçlarına göre mağdurların % 76'sının anksiyete yaşadığı, % 71'inin uyku sorunları yaşadığı, % 71'inin konsantrasyon güçlüğü çektiği, % 47'sinin Travma Sonrası Stres Bozukluğu yaşadığı, % 39'unun depresyon geçirdiği, % 32'sinin ise panik-atak yaşadığı bulgulanmıştır. Elde edilen diğer bulgular ise bağışıklık sisteminde meydana gelen güçsüzlük, Fibromyalgia, strese bağlı baş ağrıları, sinirlilik hissi, kolayca irkilme tepkisi ve sürekli tetikte olma, işle ilgili detaylarda takıntılı davranımlar sergileme, yinelenen anılar, kâbuslar veya flashback'ler görme, kalp çarpıntısı, yaşanan travmanın yarattığı duygu, düşünce ve konumun bir süre sonra hissizlik hali yaratması, beden ağrıları, zorlantılı davranışlar, depresyon, sıkıntı ve utanma nedeniyle yaşam tarzı içerisinde dramatik değişiklikler yapmak, vücut ağırlığında anlamlı düşüş ya da yükselmeler, kronik yorgunluk sendromu, uyku esnasında çene ve diş sıkma sorunu, akne, sivilce, isilik gibi cilt sorunları, sigara, alkol ya da ilaç gibi maddelerin kullanımı, diğer insanlara karşı saldırganca hisler taşıma, intihar düşünceleri, migren, boşaltım yolu sorunları, göğüs ağrısı, saç dökülmesi, hipertansiyon, ülser ve kalp rahatsızlıklarıdır. Travma üzerine yapılan çalışmalarda elde edilen bulgular mağdurlarda bir süre sonra anksiyete, travma sonrası stres bozukluğu, disosiyatif amnezi gibi psikolojik rahatsızlıkların oluştuğunu göstermektedir. İşyeri travması olarak tanımlanan kavram, çalışanın çalışma arkadaşları ya da yöneticileri tarafından tekrarlayıcı ve kasıtlı olarak incitici davranımlarına maruz kalmasıyla birlikte benliğinde yaşadığı parçalanma süreci olarak tarif edilmiştir.

Şebekeye 'dis' atmak

Ahmet Şık Pusu —Devletin Yeni Sahipleri
(Postacı)

Ahmet Şık hakkında bu derginin okuyucularına bir şeyler anlatmak abes olur. Yaşamını bir yapıta dönüştürmeyi beceren az sayıda insandan biridir diyelim. Ki gözaltına alınmasına, ardından tutuklanmasına verilen toplumsal tepkinin ardında da bu neden vardı. Metin Göktepe'nin annesi Fadime Göktepe'den Hrant Dink'in kardeşi Orhan Dink'e kadar herkes Şık'ın arkasında durduğunda, Şık'ın Ergenekon ile ilişkilendirilme çabası, yenilgiye çoktan uğramıştı. İktidarın yeni temsilcilerinin ve hem hükümetin hem Gülen şebekesinin yayın organlarının, hem de Kütahyalı'dan Mahçupyan'a, bu temsilcilerin yeni kanaat üreticilerinin manipülasyonlarına rağmen, göl maya tutmadı. İktidarın ve şebekenin arasındaki kavga, yerel ve küresel kamuoyu baskısının üzerine bindi; Şık ve Şener yaklaşık bir yıllık tutukluluğun ardından tahliye edildi.

Şık'ın tahliyesinin hemen sonrasındaki, hiphop'çu diliyle söylersek "dis"i, malûm çete için yenilir yutulur cinsten değildi. Anımsayalım: Ahmet Şık, kendisine uzatılan mikrofonlara sıcağı sıcağına şunları demişti: "Bu komployu kuran, yürüten polisler, savcılar ve hâkimler bu cezaevine girecek. Onlar buraya girdiğinde adalet gelecek. O cemaat bağlantılı, o çete bağlantılı adamlar buraya girecek." Bu "dis"e uzanan yol, öncesiyle ve sonrasıyla, yeni kitap "Pusu: Devletin Yeni Sahipleri"nde anlatılıyor.

Hamza Aktan, "Kürt Vatandaş" (İletişim) Çalışmanın önemli bir bölümünü de Gülen şebekesi ile AKP'nin arasından MİT krizinden sonra zuhur eden güç savaşının bir dökümü oluşturuyor (s. 179-209). Son perdesi henüz oynanmayan bu oyunun hem Şık ve Şener'in tahliyesinde, hem de öncesinde ve sonrasında birçok polis memurunun görev yerinin değiştirilmesinde etkisi olduğu muhakkak.

Kitap, film gibi akıcı içeriğine rağmen okunması kolay cinsten değil.

Bunun birinci nedeni, Şık'ın kitabın bazı bölümlerini içeride, bazı bölümlerini ise dışarıda yazması. Ama Şık'ın kendi belirtileri ile birlikte bile, bir noktadan sonra içeride yazılan ile dışarıda yazılan karışıyor. Dışarıdan içeriye, ya da içeriden dışarıya anlatan bölümler ise birbirine karışıyor. Buna bir çözüm bulunabilirdi şüphesiz, ancak buna çözüm bulunana dek, kitaba zahmet edip de önsöz yazan Umur Talu'nun adına o önsözün sonunda yer verilebilirdi! Bu hata, ilerleyen baskılarda düzeltildi. Yine de, mevzubahis editoryal özensizlik / düzelti özensizliği, kitabın kıymetini azaltmıyor. Malûm nedenlerle alelacele çıkmış "000Kitap" ile yan yana kütüphaneye yerleştirilmesi gereken bir çalışma, "Pusu". Kabalaştırarak söylemek gerekirse, ilk kitapta "kim" sorusunun, ikincisinde "nasıl" sorusunun yanıtı var.

"Nasıl" sorusunun yanıtını küçümsemeyelim. Kendini Ergenekoncular - AKP ve Gülenliler dalaşından farklı bir yere konumlandırmak isteyen muhaliflerin başvurduğu, didik didik analizlerden çok, "egemenler arası savaş" gibi basmakalıp sol kerterizler oldu. Belirli bir konuma tümünden gelindi desek yeridir. Halbuki Şık gibi nerede durduğunu herkesin bildiği birinin eldeki malzemenin yola çıkarak tüme varması, "Ergenekoncu sol" gibi ad hominem'leri boşa çıkaracak bir yöntem. Kitabın bu bağlamdaki öneminin zaman geçtikçe anlaşılacağı kesin.

Şık'ın pek bağımsız yargı ile serüveni henüz bitmedi. Yukarıda alıntılarımız açıklaması, Ergenekon savcılarını, yargıçlarını toplu halde irtite etmiş olmalı ki, Şık kendini bir diğer dava ile karşı karşıya buldu. "Hâkim ve savcılar terör örgütüne hedef göstermek ve tehdit etmek" ile suçlandığı, Ergenekon davasına bakan 39 savcı ve yargıcın müştekisi olduğu davanın ilk duruşması, 13 Eylül'de görülecek. "Pusu" öyle bir kitap ki, Ahmet Şık, "ya, beni yormayın; alın, savunma niyetine şu kitabı okuyun" diye malûm 39'ün önüne kitabı fırlatsa olur mu olur.

ERTAN KESKİNSOY

Egemenin yüzüne tutulan ayna

Hamza Aktan Kürt Vatandaş (İletişim)

Hamza Aktan, "Kürt Vatandaş" kitabında temelde son yirmi yıla odaklanarak, tüm cumhuriyet tarihini kapsayacak şekilde, bir yaşamın çeşitli alanlarında, Kürt erkek, kadın ve çocuklarına nelerin yaşatıldığını, dayatıldığını ve buna karşı direnişin yaşam alanlarında nasıl yeşerdiğini anlatıyor. Kürt vatandaş terimi, ulus-devletin tek millet şiarıyla "Türk" sayılan Kürtlerin "Kürt" olarak yaşadıkları pratikleri serimleme olanağı veriyor. Egemenliğin kayıtsız şartsız ait olduğu tek milletin, tek dilin kendinden saymadığı öteki millete dayattığı itaat ilişkisinin biçimlendirmeye çalıştığı bu deneyim alanları, Kürt Özgürlük Hareketi'nin başkaldırmasıyla egemen milletin çocuklarının hiç bilmediği bir renge bürünüyor: Varolmak için mücadele ve direniş. Aktan'ın kitabında yakalanması gereken önemli bir nokta, açıkça belirtilmemiş ancak, kitabın tüm satırlarına içkin bir bakış açısının varlığı. Aktan egemenin çocuklarına Kürtlerin ne halde olduğunu anlatmaya çalışmıyor. (Böyle bir yaklaşım örneğin Bejan Matur'un "Dağın Arkasına Bakmak" kitabında baskın bir şekilde var.) Kitap, "Kürt vatandaş"lara tek millet şiarıyla yaşatılan deneyimleri, egemenleri ve egemenlerin çocuklarını sorgulayacak şekilde ele alıyor. Bu kitap, Kürtlerin ne yaşadığını bilmeyen, anlamayan Türklerin Kürtlerle "empati" kurup insafı gelmelerini istemiyor; bizzat egemenleri sorguluyor. Egemenlik mekanizmaları ya da Foucault'nun deyimiyle "mikro faşizm" ve "özneleştirme teknolojileri"ni ele alıyor. Diğer bir deyişle, Türkiye'de cumhuriyetin ilk yıllarından beri nasıl "özneleştirme / tâbi kılınma" teknolojilerinin uygulandığını görmek isteyen herkes mutlaka Aktan'ın kitabını okumalı, çünkü kitabın serimlediği deneyimler bu topraklardaki makro-mikro faşizmin tarihini örnekliyor.

Bir ulus, kendi elitlerini, orta sınıfını, yoksulunu ve dışlanmışlarını yaratır, ama "herkesi kapsadığını" söyler. Bu anlamda Marx'ın burjuva için söylediklerini yeniden canlandırıyor gibidir:

UZAYDA BİR ELEKTRİK HASIL OLDU

1960'larda müzikli Türkiye

15 Eylül - 24 Ekim 2012

DEPO, belgesel bir sergiyle sezonu açıyor: "Uzayda Bir Elektrik Hasıl Oldu".

Türkiye'nin 60'lı yıllarda yaşadığı dönüşümü, müziğin ayak izlerini takip ederek anlamayı hedefleyen serginin küratörlüğünü Roll, Express ve Bir+Bir dergilerinin yayın ekibinden Derya Bengi üstleniyor.

27 Mayıs 1960 ve 12 Mart 1971 arasında olup bitenin sazlı sözlü muhasebesi: 60'ların melodilerinden sergi mekânına yayılacak bir derleme; plak kapakları, arşiv fotoğrafları, gazete kupürleri, kartpostallar, notalar, afişler; müzikli Yeşilçam sahneleri ve dahası...

DEPO'daki bu sergi ve söyleşiler, "Sweet 60s" (Tatlı 60'lar) projesi kapsamında düzenlenmekte ve Avrupa Kültür Programı 2007-2013 ve tranzit.at tarafından desteklenmektedir. tranzit.at, Viyana'nın koordinatörlüğünü üstlendiği proje WHW, Zagreb ve Anadolu Kültür, İstanbul işbirliğiyle gerçekleştirilmektedir.

Tütün Deposu
Lüleci Hendek Caddesi, no. 12, Tophane, İstanbul
Ziyaret saatleri: 11:00 - 19:00 (Salı - Pazar)
Tel: 212 292 39 56

DEPO

"Burjuvazi kendi çıkarını herkesin çıkarı gibi göstermeye çalışır." Fakat bu -miş gibi gösterme, Marx'ın da katılacağı şekilde, dışlama mekanizmalarını işletmenin bir yoludur. Birilerini "herkesin iyiliği için" ölüme mahkûm edebilirsiniz, oysa "herkes" denilen şey, ancak birilerini ölüme mahkûm edebilirsiniz mümkündür; bu "herkes", birilerini dışlamadan "herkes" filan olamaz. Yani ulus da burjuvazi gibi bir dışlama mekanizmasının adıdır; dışlananlar içeri alınanların hizmetçisi olmak üzere dışlanırlar. Bir gün, dışlananlar "hayır" deyiverir işte, "artık yeter"! Otuz yıllık bir mücadelenin ardından egemenin çocuklarına onların ne olduğunu anlatabilir. Başka şekilde söylersek, Aktan'ın yaptığı gibi dışlananları anlatırken egemenin çocuklarının yüzüne aynayı tutar.

Aktan Kürt olma deneyimlerini anlatırken, diğer yandan da bu deneyimler üzerine yazılan metinleri analiz etmenin kriterlerini de sunuyor. Batı'yı, yani Türk orta sınıfını hedefleyen anlatıların, onların dikkatini çekmek için büründüğü biçimin aslında bu sınıfın değerlerini yeniden üretmekten başka bir şey yapmadığını gösteriyor Aktan. Bu anlatılardaki ön kabulü şöyle tanımlıyor: "Batı esnektir, her an kaçabilir; onu yakalamak, ilgiyi canlı tutmak için sürekli bu aşırılığı dikkatlerine sunmak gerekir. (...) Bir işkence şiddet hikâyesi olmadan Kürdün değersizleştiği bir durum oluşur. Bir tür şiddet pornografisine dönüşmüş bu durum, hep daha fazlasını isteyerek ne bu şiddete maruz kalmış insanların bundan böyle ne hissedeceklerini, ne de bu insanların çevresindekilerin, ailelerinin veya genel olarak Kürtlerin hislerini dikkate alır." Bejan Matur'un "Dağın Ardına Bakmak" kitabında kadın gerillaların giydikleri turuncu puantiye çorapları "ertelenmiş her şey" in sembolü olarak görmesine karşılık Aktan şu soruyu soruyor: "Devlete, erkeklığe, kapitalist sisteme, babaya, geleneksel yaşam koşullarına başkaldırmış kadınların toplumsal cinsiyet rollerine, kadınlığa özlem duydu-

ğunu" düşünmek nasıl mümkün olur? Cevap basittir, Matur'un yazınsal dünyasında egemen değerler hüküm sürmektedir. Cici bici bir kadın olmaktan başka bir şey düşünemez kadınlar. Tek gerçeklik orta sınıf kadının sürdüğü yaşam biçimidir; bunun dışında kalanlar da mutlaka bu yaşama özlem duyarlar. Selin Pelek'in de çok yerinde kullandığı terimle "öz-oryantalizm", egemen değerleri içselleştirmiş bir dışlananın kendine bakış biçimidir.

Aktan, egemen tarafından kabul edilen içerdekilere (Türk orta sınıfı) yüzlerine bakmaları için ayna tutarken, dışardakilere (Kürtler ve Kürt yoksullara) mücadeleyi bir kez daha hatırlatıyor. Etrafımızda olup biteni daha iyi görmemiz için de kriterler sunuyor. O halde şöyle bir denklemi okurlar olarak çözmeye çalışabiliriz: 27 Temmuz'da Radikal'deki köşesinde, Kürt ve Türk halkı birlikte yaşayabilir temalı yazısında Koray Çalışkan, önce "Kürtler de insan" dedi, yani uzakta olan dışlanmışları Türklere yakınlaştırmaya çalıştı ve bunun kanıtı olarak da şunu gösterdi: "Kürtler de Recep İvedik'e gülüyor ve BDP'ye oy veriyorlar." Recep İvedik'in "halkların kardeşliği" noktası olarak seçilmesi ne demektir? İvedik, egemen Türklerin gözünden bakılarak karikatürleştirilmiş bir Kürtten başka birisi değil. Kürtçe "oğul" anlamına gelen "kıro" sözcüğünün Kürtleri aşağılamak için kullanıldığı bu topraklarda İvedik "kıro" ydu. Türk halkı ve Kürt halkını birleştiren nokta olarak İvedik'in seçilmesi, egemen Türk bakışının "iyi niyeti" nin ne çamlar devirdiğini çok iyi gösteriyor. "İyi niyet" ya da "hoşgörü" (yani "ben yukardaki ağbiyim, sizi hoş görebilirim") gösterecek kadar egemen ulusa ait olmanın yalnızca sosyo-ekonomik değil, psiko-sosyal analizinin de yapılması gerekiyor, çünkü Aktan'ın gösterdiği gibi, ulustan dışlananlar baskı altında direnişe geçip onurlarını kazanırken, ulusun egemenleri çürüyor; "iyi niyet" gösterirken bütün halklara hakaret ediyor.

GÖKSUN YAZICI

Pierre, İdris'i görse...

Antik Yunan'dan bu yana filozoflar, siyaset bilimciler "devlet"i araştırıp bu "kolektif kurgu"nun ne menem bir mekanizma olduğunu anlamaya, anlatmaya çalışmışlar. Bize Arapçadan geçen, "büyüklük, mevki makam, mutluluk, talih" gibi anlamları olan devlet, İngilizce ve Fransızca State ve Etat, ki "durum" demektir. Ee, durum nedir?

Pierre Bourdieu'nün "Sur l'Etat"sını (Devlet Üzerine) okuyorum bir süredir. Kitap, Bourdieu'nün '89-'92 arasında Fransa'nın en prestijli okullarından Collège de France'da verdiği ders notlarının bilahare asistanı / meslektaş tarafından redaksiyonu yapılmış, notlandırılmış, gözden geçirilmiş derlemesi. Henüz başlardayım. Ama Bourdieu, daha başlangıçta, devleti incelemenin, anlamının, kavramının güçlüklerini bilen bir bilimadamı olarak, bu konuda şimdiye kadar yapılan araştırma ve çalışmaların yetersizliğine, eksikliğine, hatalarına değiniyor. Kendi de, tevazu içinde, işin altından kalkmanın güçlüğüne dile getirip kendi çalışmasının da devletle uğraşmanın ne kadar güç, karmaşık olduğunu bir kez daha

göstereceğini itiraf ediyor. Kitabın altbaşlığı Bourdieu'nün sözünü ettiği güçlüklerin işaretini zaten veriyor: "Devletin Yarattılışının Sosyolojisi". Bu altbaşlıkta "Yaratılış" olarak çevirdiğim sözcüğün orijinali / Fransızcası "Genèse". Anlamı itibarıyla "genesis"i ya da oluşumu gibi karşılıkları var. Oluşum kendiliğinden oluyor, yaratılış ise bir ya da birden çok yaratıcının eseri olduğu için onu tercih ettim. Devlet kendiliğinden oluşmuyor / oluşmadı. İnsanlığın yeryüzüne gelmesiyle birlikte, adım adım, ilmi ilmi, farklı dönemlerde değişik aşamalardan geçerek yaratıldı, yaratılıyor ve bu inşa / yaratma halen devam ediyor.

Bourdieu, klasik Marksist filozof ve sosyologları ima edercesine, devletin sadece bir iktidar mekanizması olmadığını, çok daha karmaşık bir nebula olduğunu yazıyor. Bu kitapta, ders notu olduğu için olsa gerek, diğer eserlerinden farklı Bourdieu okuyoruz. Çok daha somut, kolay okunur ve anlaşılır bir "hoca" var karşımızda. Teori-pratik hep yanı yana, iç içe. Her derste kısaca o haftanın siyasal / ideolojik / toplumsal aktüalitesine değiniyor. Henüz oluşmakta, yaratılmakta olan bir teorinin bölük pörçük, ama dağınık olmayan güzergâhını izlemek mümkün.

Gençliğimde, Fransa'da Althusser, ABD'de Chomsky ve Edward Said'in derslerine girme şansını elde etmiştim. Bourdieu'yü hayattayken kaçırmıştım. Şimdi post-mortem kitabından anfisine gidiyoruz. Çok öğretici, çok düşündürücü, çok esaslı bir kitap. En kısa sürede çevrilip

sosyoloji, felsefe ve siyaset dünyamızda tartışma açmasını beklemek hakkımız.

Benim gibi sosyolog ya da akademisyen olmayanlar, bu tür kitapları, Türkiye gözlükleri ve pratik adaptasyon bastonuyla okur. Koca kitabı bir yazıda Türkiye gerçeklerine uyarlamak gibi bir niyetim olmadığı gibi, bu konuda da yetkili olmadığımı farkındayım. Yine de Bourdieu, bir yandan aşırı devletçilerin tenakuzlarını sergilerken, bir yandan da anarşistlerin savunduğu devletsizliği, bu "kurumsallık karşıtı kızgın mizacı" teşhir ediyor. Devleti, hükümetin yönettiği sadece bir iktidar mekanizması olarak görenler de ya da mesela "kamu düzenini sağlayıcı" sıradan bir araç olarak algılananlar da, Bourdieu'ye göre eksik, dolay-

Post-mortem kitabından Bourdieu'nün anfisine gidiyoruz. "Sur l'Etat" (Devlet Üzerine) çok öğretici, çok düşündürücü, çok esaslı bir kitap.

siyla yanılığ halindeler.

Sosyal bilimlerle siyasetçiler arasındaki ilişkiyi hep merak etmişimdir. Çünkü sosyal bilimciler de, kaçınılmaz olarak, bir yurttaş olarak, yani o toplumun bir bireyi olarak, siyasetle hem kişisel hem de bilimsel / akademik olarak ilgilenir. Siyasetçiler acaba sosyal bilimle, sosyal bilimcilerle ilgilenir mi? Bir şaşkınlığıma araya sıkıştırırım. Yıllar önce, yabancı bir heyete çevirmen olarak eşlik ederken, o zaman aktif bir görevi olmayan Süleyman Demirel'in Güniz Sokak'taki evine gitmiştim. Demirel'in önündeki geniş, büyük sehpa çok sayıda kitap ve dosya vardı. Gözümle ilişti. "İdeoloji ve Devletin İdeolojik Aygıtları"nın Türkçe baskısı vardı. Bir kuşağın hayatının dörtte üçünü pek menfi bir şekilde işgal eden bir adamın masasında Althusser! "Herhalde okumamıştır. Okusa da anlamamıştır. Anlasa da uygulamadı" diyerek kendimi, kızgın düş kırıklığımla teselli ettiğimi hatırlıyorum. Neyse... Zaten bir kitabı okuyup hayatı değişenler ya da değiştirenlere romanlarda rastlanıyor.

Acaba diyorum, "AK Devlet" in ustabaşısı Erdoğan, bu kitaptan haberdar mıdır? Okur mu? Okutturacak mı? Özetini ister mi? Okusa, bize ya da kendisine bir yarar olur mu? Kur'an'daki "oku" talimatı,

Kur'an dışındaki kitaplar için de geçerli mi?

Bir devlet mesela, bin boyutundan / işlevinden biri olan kamu düzeni dolayısıyla da kamu güvenliği, yani yurttaşların yaşam hakkını tam anlamıyla sağlamakta sorun yaşıyorsa, onun iktidarının meşruluğu tartışma konusu olmaz mı?

Uzun süredir, yüzlerce-binlerce TSK askeri ve Kürt silahlı militanı öldü, ölüyor. Karayollarından her gün onlarca cenaze çıkıyor, yüzlerce insan da sakat kalıyor. Depremlerde çürük evlerde ölenlerin sayısı meçhul. Daha yeni, Afyon'da cephaneye patladı, onlarca acemi asker hayatını kaybetti. 50'yi aşkın kaçak mülteci Ege sularında can verdi. Yönetişim, vizyon, misyon gibi hoş ve boş sözlerden vazgeçtim. Benim için tek kutsal, en önemli varlık olan insan hayatı, bozuk para gibi harcanıyor. Sonra da takdir-i ilâhî, ya da "hepsi namaza gitseydi, kimse ölmezdi" batıl inancı. İnsan Hakları sözleşmelerinin tümünün dibacesinde ve muhteviyatında en önemli madde nedir? Yaşam hakkı! Bir devlet,

mensubu olduğu uluslararası bir Diwan'da, yaşam hakkı, örgütlenme hakkı, ifade özgürlüğü gibi hayati konularda sürekli mahkûm oluyorsa, yani altına imza attığı sözleşmelerin gereğini yerine getirmediği mahkeme kararı ile sürekli tescil ediliyorsa bir sorun var demektir. Sorun da devlettedir. Ya da sorun devlettir.

Devlet var ise, ki ilelebet varolacağı söylenir, neden var o zaman?

Ben de galiba uçuyorum... İdris Naim Şahin'in İçişleri Bakanı olduğu bir devleti, Pierre Bourdieu nasıl tahlil edebilir ki?

RAGIP DURAN

MAVİDAKTİLO

Eylem halinde Pierre Bourdieu ve "Sur l'Etat" (Devlet Üzerine, Ocak 2012)

TOKİ’ye karşı dokuz ilke

AKP ekonomisini inşaat döndürürken TOKİ, dilediği yeri kamulaştırma yetkisini de aldı. Artık istediği yere birörnek apartmanlarından dikecek yahut “lüks villa” işine girecek. Erdoğan da, üçüncü köprü çalışmalarının hızlandırılmasıyla birlikte, Çamlıca tepesine kendi selâtin camininin inşa talimatını verdi. Diyanet İşleri boş durur mu, “her kampüse bir cami” kampanyasının ardından, cumhuriyet mimarlarının camilere uzak durmasından şikâyete koyuldu. İslâmî ekonomi ve mimarî bu mu? Bütün İslâmcılar “inşaat ya resulullah” mı diyor? Geçtiğimiz günlerde “Mutlu Ev —Evinizi Kurarken Kur’an’ın Öğütlediği 9 Prensipten” adlı ilk kitabını yayınlayan mümin mimar Semih Akşeker’e kulak veriyoruz...

Kitabınızda “İslam mimarîsi diye bir şey olmaz” diyorsunuz.

Semih Akşeker: Müslümanların mimarîsi olabilir, hatta yerel mimarîler olabilir, yerel mimarîde İslâmî esintiler olabilir, ama doğrudan bir dinin mimarîsi kesinlikle olmaz. Zaman zaman bir tabir olarak “İslâm mimarîsi”ni kullanıyoruz, ama bundan kasıt “İslâmî değerlerin tesiri altında bir mimarî”.

Bu mimarîye hangi dönemleri, hangi coğrafyaları örnek verebilirsiniz?

Mimarî dediğimiz şey iklimden, topraktan, başka dinlerden etkilenen bir şey... İslam mimarîsi derken, İslâmlardan ve mimarîlerden bahsedilebilir. Pakistan’da da İslam var, Balkanlar’da da... Dolayısıyla, katıksız, saf bir İslâm mimarîsi bulmak mümkün değil. Ama o mimarînin temellerini Hz. Peygamber’in işaret ettiği bazı değerlerde görmek mümkün. Mesela Mekke’de, Hz. Peygamber’in peygamberliğinin ilk 13 yıllık döneminde, tuvaletler ve banyo evin dışında. Ama Medine döneminde, yani Hz. Peygamber ipleri eline aldığı anda, mimarîde bir değişikliğe gitmiş,

“hayır” demiş, “bundan sonra tuvalet ve banyo evin içine dahil edilmeli”. Bunun birkaç sebebi var: Birincisi, mahremiyet; insanların başkaları tarafından rahatsız edilmemesi. İkinci bir değer de şu hikâyeden çıkartılabilir: Hz. Peygamber Medine’ye geldikten kısa bir süre sonra cami yapımına başlıyor. Cami arsalılarının satın alınması süreci çok mühim. Adaletsizliğe asla izin vermiyor. Mutlaka parasını ödeyerek satın alıyor. Ayrıca, cami yapımına bütün Müslümanlar iştirak ediyor. Buradan dahi çıkartılabilir, insanların oturacakları binaları kendilerinin yapması önemseniyor. Apartman sisteminde böyle bir şeye imkân yok. İnsanın üretimine katılmadığı bir yapıda oturması ona bir zül. Toplu konut inşa eden şirketlerde çalışmak durumunda kaldığım için biliyorum: Daireyi sahibine teslim ederken adamcağız sormaya başlıyor: “Tavanımı mavîye boyar mısınız, şurasını böyle yapar mısınız?” Hayır, yapmıyoruz. Çünkü uygulayıcıya baştan bir renk verilmiş, insanlara onu dayatıyoruz. İnsanlar rengine dahi katkılarının

olmadığı bir ortamda yaşamak durumundalar. Bu doğru bir şey değil. Öyle bir model geliştirmeliyiz ki, insanlar oturacakları evleri kendileri yapsınlar, yapımına mümkün olduğu kadar çok katkıda bulunsunlar. Yoksa matbaa baskısı gibi, aynı tipolojide binlerce, yüzbinlerce ev insan fitratına ters. İnsan ev yapımına katıldığında istediği planı da uygulamaya çalışır.

Gecekondu çok iyi o zaman...

Çok iyi tabii, ben gecekonduları beğeniyorum, çok başarılı buluyorum. Gecekondu mimar eli dokundurabilse, teknik altyapısını, hukukî altyapısını çözsék harika binalar.

Bu yakınlarda Küçük Armutlu’daki gecekonduları yıktılar. Oraya da tek ya da iki katlı villalar yapacaklar. Tabii onlarda herkes oturamayacak.

Halkın kafasında esasında İslâm’ın birçok ilkesi kendiliğinden var. Mesela gecekondu mahallesinde biri bir ev yapacak, saygı ilişkileri devreye giriyor. Diyor ki, “aman komşumun evine biraz uzak yapayım, rahatsız etmeyeyim”. Ne kadar insanî. Fakat şu dev gibi apartman yanındaki evi bırakın rahatsız etmeyi, eziyor. Ezmekle kalmıyor, güneşini kesiyor, manzarasını kesiyor, havasını kesiyor... Hz. Peygamberimiz diyor ki, “zarurî büyüklükte bir evin haricinde evler edinmek, büyük evlerde yaşamak sahibine sorumluluk getirir öbür tarafta. Herkes ihtiyacı olan büyüklüğü yapsın, bir; ikincisi, hiç kimse lüks ve konforla başkalarını ezmesin”. Hz. Peygamber, bugünkü dilde konuşsak, mimarînin, nesnenin insanı, özneyi ezmemesini söylüyor. Ama bugün görmek, büyüklük, şaşaa artık temel bir mimarî argümanı oldu.

Adalet diyorsunuz, tevazu, sadelik, estetik... Onları biraz konuşalım, ama ev ölçeğinde değil, şehir ölçeğinde. Bugün yeniden inşa edilen bir şehirde yaşıyoruz. Bu yeniden inşa sürecinin büyük aktörleri de “Elhamdülillah Müslümanım” diyen insanlar. Yeniden inşa edilen bu şehirde sözünü ettiğiniz değerleri ne kadar görüyorsunuz?

Öncelikle şunu söylemem gerekir: Bahsettiğim dokuz değer mutlak değil. “Bir tanesi fazla, sekiz olsa iyidir” denirse kabul ederim ya da “11’e çıkartılabilir” denirse de bir itirazım yok. O değerlerin bir kısmını Kur’an’dan çıkartıyoruz. Mesela, Kur’an’ı Kerim Şuara ve Fecr surelerinin yüksek ve lüks bina yapmaya itiraz ediyor. Fecr suresinde Firavun’un yaptırdığı piramitlerden de bahsediliyor. Aynı surede Kur’an diyor ki, “onların yaptığı bozgunculuktan, ayrımcılıktan, insanlar arasına nifak sokmaktan”. Yani, bu mimarînin toplumdaki yansıması nifak ve bozgunculuk, ayrışma. Dolayısıyla, o binaları ayrımcılık olarak görüyor. Zaten Kur’an sınıflı toplumu kabul etmiyor, sol jargonla söyleyecek olursak, bütün çabası sınıfsız toplum. **Sözünü ettiğiniz değerlere teker teker bakalım; adaletten başlayalım, İstan-**

Yaşamını çeşitli şirketlerde mimarlık yaparak sürdüren Semih Akşeker’in ilk kitabı “Mutlu Ev” Hayyikitap’tan çıktı. “Mimarî ve değerler” bölümünün ardından Akşeker “Apartman niçin yanlış tercihtir?” diye soruyor ve ahşap ya da kerpiç müstakil ev modellerini öneriyor. Akşeker’e göre İslâmî değerlerle inşa şü dokuz ilke gözetilmeli: Adalet, tevazu, sadelik, güzellik / estetik, fânîlik düşüncesi, mahremiyet, özgünlük / taklitten kaçınma, iktisat, hüsn-ü muhafaza

Histerik bir yarışçının ruh hali

Sayın meslektaşım,
Aşağıdaki italik metinleri bir gazeteye vermiş olduğunuz mülâkattan alıntıladım:
"...İddialıyız..."
"...Büyüklik olarak iddialı..."
"...Ecdadın yaptığından da geniş kubbe kullanacağız..."
"...Medine-i Münevvere'yi bile geçeceğiz..."
"...Minareler en yüksek minare olacak..."
"...Kubbe ölçüleri en geniş olacak. Yapılmışlar içerisinde..."
"...105 metreyle Medine-i Münevvere'nin minareleri. Bizimki onu geçiyor inşallah."
"...Orada da bir iddiamız olacak. İlerleyen safhalarda ortaya çıkacak. Minimum altı minare olacak..."

Sayın meslektaşım, farkında mısınız bilmiyorum, bu sözlerinize büyük potlar kırdınız, büyük çamlar devirdiniz. Kamu vicdanını derinden yaraladığınız gibi, kendinizi de toplum karşısına çıkamaz hale getirdiniz. Bundan böyle artık içinize kapanmak ve derin bir iç muhasebe yapmak üzere kendi kabuğunuza çekilmek zorundasınız. Bu da size ömür boyu unutamayacağınız bir ders olsun.

Her şeye rağmen geçmiş olsun diyorum size.

Sayın meslektaşım, son bir haftadır çok hırpalandınız. Pişmansınız ve "ben bu sözleri nasıl söylemişim, yerin dibine girseydim de bunları söyleyemeseydim" diye nedâmet etmektesiniz. Ah ve vahlarla başınızı öteye beriye vurmaktasınız. Ancak olan oldu ve geriye dönüş yok artık. İnsan olmak hasebiyle hepimiz zaman zaman böyle hatalara düşebiliyoruz. Umarım hâlâ "sözlerimin arkasındayım" demiyorsunuzdur. Çünkü bu sözler (Allah korusun) insanı dünyada olduğu gibi ahirette de çok zor duruma düşürebilir.

Siz, "iddia" ile geçmişe ve geleceğe meydan okudunuz. Siz, "iddia" ile eşya ve varlık karşısında haksız rekabete girdiniz. "İddia" ancak histerik bir yarışçının ruh halidir, bunu siz meslektaşına doğrusu hiç yakıştıramadım.

Tekebbürü bırakınız, tevazuu seçiniz, Allah da sizi böylece aziz edecektir.

Sayın meslektaşım, "daha büyük", "daha yüksek", "daha geniş" gibi gövde/güç gösterileri Kur'an-ı Kerim'in ifadesiyle kavmin şerhilerinin tavrıdır, kendini Allah ile mukayeseye kalkışan Firavun'un tavrıdır. Bu sözler bir mimara hiç yakışmıyor, hele hele bir cami projesi çizen mimara hiç yakışmıyor. İslâm'ın en başta "edep" demek olduğunu tekrar tekrar hatırlatırım size.

Değerli meslektaşım, bir kardeşiniz olarak size son tavsiyelerim şunlar olacaktır:

Bu yanlış sözlerden dolayı tevbe ediniz, halkımızdan özür dileyiniz ve derhal görevinizden istifa ediniz. Çamlıca'yı da unuttun artık. Sizi ancak bu üç hareket paklayabilir, vesselam.

SEMİH AKŞEKER

Çamlıca Camii'nin esin kaynağı Maraş'taki Abdülhamid Han Camii

bul'un adil bir şekilde yeniden inşa edildiğini düşünüyor musunuz?

Hayır. Yalnız bu dönemde değil, hiçbir zaman adaletle inşa edilmedi bu şehir. **Bugünkü yöneticilerinin Müslümanlıkla ilgili bir iddiaları var.**

Bütün Osmanlı padişahları İslamcıydı ve onlarda da aynı hadise var. Mesela Abdülhamid... İslamcılığın en önde gelen isimlerindendir. Yaşantısına, yaptırdığı binalara bakın. Babası Mecid'in yaptırdığı binalara bakın. Adalet, Kur'an'da Allah, Peygamber, ahiret gibi üç temel kavramdan sonra en çok geçen kelimedir. Adalet, hayatımızın bütününe yönelik bir kavram. Kur'an-ı Kerim doğrudan "evlerinizi adaletli yapın" demiyor, ama öyle bir adalet tarifi yapıyor ki, şehircilikte de kullanılabileceğini düşünüyorsunuz. Bir örnekle açıklayayım: İnsan haklarına tecavüz etmemek; mimaride ilke bu olmalı. Yaptığımız binalarla, bir, komşuya zarar vermeyeceğiz. İki, şehre zarar vermeye-

Rumu kazandı. Bugün imar konularını düzenleyen küçük gibi kanunlar var. Aslında, hiç gerek yok, adalet kavramı üzerine bir sayfalık bir metin hazırlasak, desek ki kimse komşusunun rüzgârını, manzarasını, gürültüsünü kapatmayacak...

İnşaat sektörünü öldürdünüz...

Doğru, bugünkü inşaat sektörünü öldürürüz belki, ama doğru yapmış oluruz.

Bu perspektiften Sulukule'ye baktığınız zaman ne görüyorsunuz?

Orada olanların kabul edilebilir bir tarafı yok. Kesinlikle yok. Sulukule'den ayrılmaya zorlananların çoğu Gaziosmanpaşa'ya yollandı. Orada oturmaya başladı bir kısmı. Alışamadı, bıraktı...

Alışamadılar değil, belirlenen taksitleri ödeyemediler.

Şu ana birkaç aile kaldı, basından takip ettiğim kadarıyla. Orada çok büyük haksızlıklar yapıldı, bunun savunulabilir bir tarafı yok. Bunun İslâm'la, dinle bir alakası yok. Bu, ferdi bir uygulama; hü-

Mimar Sinan padişahın istediği camiyi yaparken bile direniyor. Büyüklükleri küçültüyor, minimize ediyor. Çamlıca'ya mimar olarak atanacak kişi "105 metrekiplük minare yapacağız, büyük olacak, ihtisamlı olacak" diyor. Tam bir hezeyan.

ceğiz. Üç, kültürel kirlilik yaparak zarar vermeyeceğiz. Dört, tabiata zarar vermeyeceğiz. Ancak bu dört şıkkı uygularsak adaletli bir şehir yapmış oluruz. Bu açıdan, Osmanlı'nın her şeye rağmen bazı artıları olduğunu düşünüyorum. Mesela, Sultanahmet'te Furuzağa Camii vardır, tam tramvay durağının yanında. O caminin minaresi hep beni şaşırtmıştır, çünkü soldadır. Geleneksel mimarimizde, bir şart değil, Allah'ın, peygamberin emri değil, ama usûl minareleri sağda yapmak. Bu caminin minaresi solda. Bunu sordurdum ve nihayet nedenini buldum. Caminin yapılış tarihi 1492. Yani fetihten kırk yıl sonra. Biliyorsunuz, Fatih Sultan Mehmet, fetih sonrasında burada yaşayan gayrimüslimlere mülkiyet hakkı tanıdı. Bir tek Ayasofya hariçtir. Orayı da fetih hakkı olarak kullandı. Dolayısıyla, Bizanslılar kendi evlerinde oturuyor. Şehir Anadolu'dan göç alıyor. Yavaş yavaş Türk mahalleleri kurulmaya başlanıyor. Mahalle kurulunca camiye ihtiyaç oluyor. Caminin temeli atılıyor, başlıyor yavaş yavaş çıkmaya. Bir Rum vatandaşı diyor ki, "bu minare yükselirse, evimin hem güneşi hem de manzarası gidecek". Bu arada Rumlar kırk-elli yıl Osmanlı'nın adalet sistemini izlemişler, olumlu referanslar almışlar. Bu Rum vatandaşı kadıya müracaat ediyor, diyor ki "bu minarenin çarşesine bakın, evim zarar görecektir". Kadı bizzat geliyor. Bakıyor minare adamın evinin dibinde, rahatsızlık verecek. "Derhal yıkın, minareyi sola alın" diyor. Peki, İslâm adına bir şey eksildi mi? Hayır, İslam kazandı. O

kümetin bir icraatı. Biliyorsunuz, bu tür durumlarda gerek belediyeler, gerek hükümet, koşulları tamamen kendi lehine kullanıyor. "Benim tercihim bu" diyor. Elinde böyle bir yetki de var...

Bu türden uygulamaları kendisini İslâmî duyarlılıklarla ifade eden birileri yaptığında İslâm'a ne oluyor? Bu örneklerle bakarak İslâm'ın adaleti önemseyen bir din olduğu sonucuna nasıl varacağız?

Ali Bulaç'la Mümtaz'er Türköne bir tartışmaya tuttu. Türköne diyor ki Ali Bulaç'a, "AK Parti'ye neden oy veriyorsun, programından İslamcılık referansını çıkarmış başından beri". Yani, bu söylediklerinizin AK Parti'yle ilgisi elbette var, ama dinle hiçbir şekilde yok.

Fakat ikisini birbirinden ayırmaya siyasi söylemin kendisi izin vermiyor. Müslümanlar nasıl çıkacaklar bu işin içinden, hem de sonuçlarından bu kadar yararlanırlarken? Bu kitabı yazarken, inançlı bir Müslüman olarak bu çelişkiyi hissetmediniz mi?

Bu kitabın hazırlığı dört sene sürdü, ama ben 15-16 yıldır bu konularla meşgul oluyorum. Aslında hiç haddim değil böyle bir kitabı yazmak. Neticede sıradan bir mimarım, akademik kariyerim yok. Herhangi bir kurumla bağlantım yok. Tamamen bağımsızım. Herhangi bir sivil kuruma da üye değilim. Ancak bu endişeleri duyan, bu şehirde yaşamak isteyen, ama bu şehirde bunalan bir insanım. O yüzden bu kitap bir ferat benim açımdan...

Siz nerede yaşıyorsunuz?

Güzel bir soru. Apartmanlı bir bölgede yaşıyorum, Beylikdüzü'nde. Fakat şöyle

söyleyeyim, bir prensip edindim: Apartman projeleri çizmiyorum. Kendim de bu çelişkinin içindeyim, rahatsız oluyorum. Üç-dört sene önce, kayınpederime Büyükçekmece-Gürpınar'da iki katlı, çelik-ağşap karışımı bir ev yaptım. Zihnimdekileri bir nevi hayata geçirdim. 400 metrekare bir arsa, 80 metrekaresi oturma odası, 320 metrekare bir bahçeye sahip oldu. Şimdi kayınpederim o kadar dua ediyor ki, "biz" diyor -75 yaşında kendisi-, "70 sene bu aptal aptal apartmanlarda oturmuşuz". Kayınpederim çiçeğe çok meraklı, 50-60 civarında çiçeği var. İnandırılmaz bir bahçe, kümes var, 25'e yakın tavuk, altı kaz... 25 civarında meyve ağacı, çevreyi de çam ağaçlarıyla kapladılar. Özlediğimiz evi yapmış olduk. Benim tezim şu: Gelin bu yanlış bırakalım, hâlâ böyle evler yapmamıza imkân var. Dünyanın da gerçeği bu aslında. Almanya'da çalıştım, Avrupa'yı gördüm... Zaten artık bilgisayarınızın başında istediğiniz şehri görebilirsiniz. Londra'ya bakıyorum mesela, tek katlı, iki katlı evler yapmaya başladılar yeniden. Türkiye hepsinden daha şanslı bu açıdan, çünkü boş arazi çok, Avrupa'ya nazaran iki buçuk kat daha az yoğun. Türkiye ortalaması kilometrekareye 92-93 kişi, Avrupa ortalaması 300. Biliyorsunuz, çok yoğun sanayi var Avrupa'da, buna rağmen müstakil evlerin sayısı bize göre çok daha fazla. Dolayısıyla, ödevimiz şu: Bu müstakil ev konusunu iyice bir düşünelim. Bir de şu var; konut ve şehircilik tek başına çözülecek mesele değil. Şehircilik meselesini ülke planmasının altında bir dal olarak düşünmeliyiz.

Böyle düşünülse İstanbul bu kadar kalabalık olmayabilirdi...
Kesinlikle. 17 milyonluk vahşi bir şehir.

Şehrin dışına çıkmak üç saat. Böyle bir şehir olamaz. Böyle bir şehir herkesi bunaltıyor, herkes sinir hastası. İnsanlar tabiatı, yeşile, havaya, suya, çiçeğe, ota muhtaç. Bir evde aslı özellikler nedir diye sorulursa, derim ki evvela müstakillik. İki, mutlaka bahçeli olması. Üç, az kat olması. Dört, tabiatla iç içe olması. Beş, sağlığa zararlı malzeme

Koca İstanbul'da Osmanlı'nın selâtin camileri beştir, altıdır. Aslolan mahalle camiidir, küçük camidir, 100 metrekarelik camilerdir. Mühim olan, caminin ulaşılabilir olmasıdır.

kullanılmaması. Ama insanlar şu tür özellikler arıyorlar: Kârlı bir yatırım olması, kira geliri getirmesi, lüks olması, fayansların renkli olması, pimapen olması... Bu tür evler prim yapıyor.

Peki, bu hale nasıl gelindi?

Abdurrahman Arslan'ın harika bir tespiti var: "Allah, nimetini mü'minin üzerinde görmek ister" hadisini örnek veriyor. Diyor ki, "Müslümanlar bu nimetin hep güzel giysi, güzel araba, güzel ev olduğu düşüncesinde. Halbuki hadiste böyle bir kayıt yok. Orada sözü edilen nimet iman, güzel ahlâk, olgun kişilik... Allah'ın kişinin üzerinde görmek istedikleri aslında bunlar. Olgunluk, paylaşımcılık, fakir-fukarayla dostluk, kaynaşma, yardımseverlik... Oysa, herkes bunu lüks araba, ev olarak görmek istiyor."

Müslümanca yaşayış dediğiniz şey bundan önce hiç mümkün oldu mu?

Bir kere, mahalle kavramı vardı. Mahalle Osmanlı'da 200-250 evden oluşan geniş bir komşuluk alanıydı. Mahalle bir aidiyet duygusu barındırıyor. Mahallenin ne demek olduğunu tam olarak anlayamadık, şimdi de yok ediyoruz. Siteler mahallelerin yerini ke-

sinlikle tutmuyor. Mahallede fakir-zengin birlikte yaşarken sitelerde aynı gelir grubundan insanlar birarada yaşıyor. Şu anda sitelerde oturanların oranı yüzde 10-15. Ama artıyor. Böyle devam ederse, inşallah etmez, otuz sene sonra yüzde 50'ye çıkar. Böyle bir şehirde sokakta yürüyemeyiz. Duvarlar yükselir. Eskiden fakir / zengin arasında ayırım bu kadar şiddetli değildi.

Zengin evi üç katlıydı, fakirin evi tek katlıydı. İkisi de ağşaptı. Farklar bu kadar keskin değildi, herkes birbirine yakın yaşıyordu. Tabii bir de Osmanlı'da mahalle kültüründe zaviye hadisesi

var. Tekke büyüğü, zaviye küçüğü. Zaviyeler haftada bir, hatta günlük sohbetlerle mahallelinin bir araya geldiği ortamlar. Zaviyeler kapatıldı, artık böyle bir kurum yok. Laik okullar ahlâk eğitimi vermiyor, sadece ilahiyat eğitimi veriyor.

İmam Hatipler'de ya da dinî kolejlere veriliyor mu?

Ortaokulu İmam Hatip'te okudum, sonra düz liseye geçtim. İmam Hatip'te normal liselerdeki bir saatlik din eğitimi beş saat olarak veriliyordu. İlahiyat öğretiliyordu, fıkıh öğretiliyordu, sure ezberletiliyordu. Ama zaviyelerde insanların birbirleriyle konuşarak, halleşerek öğrendikleri şeyi okullarda öğretemezsiniz. Ahlâk, yaşanan bir şey. Ahlâk söylemekle olmaz.

Zaviyenin mahalle camiinden farkı ne?

Camiler şimdiki gibi resmî kurum Osmanlı'da. İmam vazifeli. Biraz da devletin katkısıyla, resmî yani Sünnî fıkıh devam ediyor. Zaviyeler paralel eğitim veriyor. Bugün eksiklerimiz paralel eğitim.

Çamlıca'da bir cami fikri nasıl geliyor?

Bugün İstanbul'da camiden çok yeşil alana, rekreasyon alanına ihtiyacı olduğunu düşünüyorum. Halkın nefes alabileceği boşluk lâzım. Şehrin dışındaki ormanları, Belgrad Ormanlarını yahut Kilyos veya Riva taraflarını saymazsak şehir içinde yeşil alan çok az. Emirgan, Gülhane, Çamlıca... Üç-beş koruluk, başkaca saymıyorum. Dolayısıyla, nazîâne kanaatim, Çamlıca'nın rekreasyon alanı olarak kalması gerektiğidir.

Mevcut cami mimarîsini nasıl buluyorsunuz?

Berbat. Cumhuriyet döneminde 75-80 bin arasında cami yapıldı. Bunların arasından on özgün eser çıkmaz. Hepsinin birbirinin taklidi. Bir kubbe, dört yarım kubbe. Bir kubbe, sekiz küçük kubbe. Hepsinin birbirinin taklidi.

İstanbul'un yeni bir selâtin camiine ihtiyacı var mı?

Selâtin camii cuma ve bayram namazlarının kılındığı büyük camiler. Koca İstanbul'da Osmanlı'nın selâtin camileri beştir, altıdır. Osmanlı'da aslolan mahalle camiidir, küçük camidir, 100 metrekarelik camilerdir. Mühim olan, caminin ulaşılabilir olmasıdır. Böylelikle mahallelilik camide devam eder. Nasıl birlikte yemek yenilir, sohbet ve komşuluk edilirse, birlikte ibadet de

Minaresi solda olan Firuzağa Camii (altta), Antalya Kaleiçi'ndeki İskele Camii (yanda)

edilir ve birlikte ibadetin yeri camidir. Cami, tamamlayıcı bir olgu. Büyük camiler ise bu tamamlayıcılığın şehir bazında tesis edilmesi. Dolayısıyla, sayıları azdır. Mahalle camileri ya ahşaptır ya taşdır, çok basit camilerdir. Selâtin camilerinin hepsine padişah eli değmiştir. Elbette bu camilerde eleştirilecek yönler var. Mimar Sinan meselelerin çok farkında. Padişahın istediği camiyi yaparken bile çok direnmiyor. Büyüklükleri küçültüyor, minimize ediyor. Direndiği oluyor, direnemediği oluyor. Süleymaniye Camii'nde dekorasyon unsurunu çok az kullanmıştır. Mihrap cephesinde sadece bir-iki çini vardır, başka yoktur. Ama Rüstem Paşa'ya karşı koyamadı. Rüstem Paşa Camii'nin tamamı çinili, banyo gibi. Mimar Sinan hiç hoşlanmadığı bir şeyi bir defaya mahsus yapmış o camide. 1992'de bir mimarlık bürosunda çalışıyordum. Patronumuz yardımsever bir insan. Bir gün bana üç kişi yolladı. Onlara ücretsiz cami projesi çiziceğiz. Tamam dedim. Bir yandan da kendimde cami projesi çizicek kapasite ve eğilim görmüyorum. Ama basit bir şey, becerebilirim gibime geliyor. Üç ihtiyar, üçü de 70 yaşlarında. Sordum gönüllerini almak için: "Nasıl bir cami arzu edersiniz?" Biri dedi ki, "Süleymaniye gibi olsun". Öbürü de dedi ki, "-o sırada Ataköy Camii yeni açılmıştı- "süslü, ama kubbeli, modern, Ataköy gibi olsun". Baktım aralarında çekişiyorlar. Dedim ki, "amca, hiç üzmevin kendinizi, ikisini de yapmayacağım. Asla ve asla kubbeli cami yapmam. Siz kime isterseniz yaptırın bunu". Kızdılar, söylene söylene gittiler. Kubbeli camiye birçok yönden itiraz ediyorum. Birincisi, taklit olması. İkincisi, zannediyorlar ki kubbe İslâmî bir öge. Asla. Kubbeyi dinî bir kılıf vereceksek Ayasofya da kubbeli; kubbe, Hristiyanî bir öge. Ayrıca kubbe masraflı bir sistem. Dördüncüsü, esas nokta: O devirde çok geniş açıklıkları kapatmak için kubbeden başka bir sistem yok. Çünkü 50-60 metre uzunluğunda bir ahşap bulamazsınız, çelik

yok. Dolayısıyla, kubbe bir zorunluluk. Sonra ona bir anlam veriyorsunuz: Kubbe, yerküreyi temsil ediyor... Ama asılan mahalle camilerinin basit, ahşap çatılı olmaları... Hayatımda unuttuğum bir cami var, Antalya'da, Kaleiçi'nde. Abdülhamit döneminde yapılmış, 30 metrekare. Altı şadırvan, üstü cami. Yuvarlak bir merdivenle çıkılıyor. O kadar harika, o kadar sanat değeri yüksek, inanılmaz Ağahan Ödülü alabilecek çapta bir eser. Ama bilinmiyor, halk da itibar etmiyor. Şimdi büyüklük bir fetiş. Her şey büyük olacak. **Çamlıca Camii şimdiden büyüklüğüyle konuşuluyor...**

O camiye mimar olarak atanacağı söylenen kişi çıldırmış gibi konuşuyor. "105 metreküplük minare yapacağız, büyük olacak, ihtişamlı olacak" diyor. Allah'ın tamamen yasakladığı şeyleri bir camide görünür hale getireceksin. Tam bir hezeyan yani...

Ama Erdoğan bir selâtin cami istiyor orada. Padişahlık fantezisiyle el ele giden bir istek galiba.

Galiba cemaatsiz bir cami tasarlanıyor orada. Çünkü ulaşımı bir hayli zor... Çamlıca'ya yapılacak cami İstanbul'un silüetini de bambaşka bir çehreye dönüştürecek. Üzerinde çalışılıyor, ne çıkacak, bilmiyorum. Merak ediyorum. Ama benim görüşüm, oranın boş, yeşil alan olarak bırakılması.

Namaz kılmak için öyle bir camiyi tercih eder misiniz?

Gitmem. Yeni camilerin hiçbirinde mümkün mertebeye namaz kılmıyorum. Cumhuriyet camileri beni çok rahatsız ediyor. O floresan ampuller, ayakkabılıklar, plastik pencere pervazları...

Herhalde Çamlıca camiinde büyük otoparklar, arabayla gidip gelinecek bir alt yapı inşa edecekler. Cami yetmez, külliye yapalım diyenler de var...

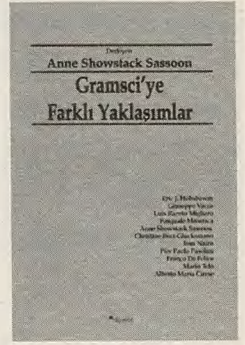
Orası yapılaşmaya açıldı mı, gerisinin nasıl geleceğini kestiremeyiz. Çamlıca hakikaten son kalan alan. Oraya nasıl bir şey çizilecek, hükümetin takdiri. Bana soracak olsalar reyim hayır olur.

SÖYLEŞİ: AYŞE ÇAVDAR - MERVE EROL

* dipnot' tan

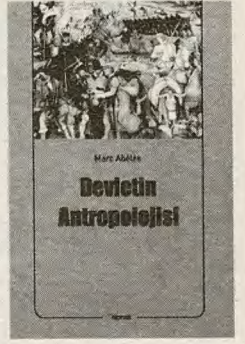
Der. Anne Showstack Sassoon Gramsci'ye Farklı Yaklaşımlar

Ünlü Marksist tarihçi *Eric Hobsbawm* ve ünlü yönetmen *Pier Pasolini*'nin de yazılarıyla dahil oldukları bu derleme, Gramsci'nin yalnızca hegemonya, mevzi savaşı gibi temel kavramlarına eğilmekle kalmıyor, aynı zamanda sivil toplum, devletin sönmesi, burjuva devrimi, folklor, rıza ve demokrasi gibi meselelere yönelik Gramsci'nin geliştirdiği içgörülerini farklı açılardan aydınlatmaya çalışıyor.

Marc Abélès Devletin Antropolojisi

Toplumlarımızda uygulandığı haliyle bir siyasal antropoloji mümkün müdür? Böylesi bir girişimin getirebileceği katkı nedir? Yorumun her zaman mevcudiyetini duyurduğu ve bazen edimden bile önce geldiği bir alanda, kişi, kendi çağdaşlarının etnoloğu olmayı nasıl becerir?

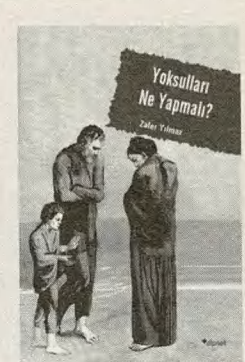
Peter Mayo Özgürleştirilen Praksis

Mayo, kitabında, özgürlük ve otorite arasındaki gerilim, otorite ile otoriteriyenlik arasındaki ayırım, Freire'nin görüşleri çerçevesinde Akdeniz'i bir bağlam olarak ele almak, müzelerin bir eğitim alanı olduğu kadar sınıfsal ve sömürgecilik kültürü ile bağlantılı alanlar olarak incelenmesi gibi özgün ve derinlemesine tartışılmayı hak eden konuları sağlam bir yaklaşımla dile getirmektedir

Zafer Yılmaz Yoksulları Ne Yapmalı?

Yoksulluk üzerine olan eserlere ve araştırmalara genelde ekonomik ve sosyolojik bir sorunsal hâkim durumdadır. Elinizdeki çalışma ise, bu sorunsaldan farklı olarak, yoksulluğa ilişkin araştırma gündemlerinin siyasal doğasını bir ölçüde ortaya koymayı, iktidarın bu alanda işleyişini analiz etmenin ötesine geçerek, yoksulların dünyasında beliren siyasal imkânlarla işaret etmeyi ve yoksulların kudretinin siyasala çıkardığı çağrışı okura ulaştırmayı amaçlamaktadır.

Hazırlanan Kitaplar

Murray Bookchin

Devrimci Halk Hareketleri Tarihi Cilt 2

Fransız Devriminden İkinci Enternasyonele

Yusuf Baran Beyi

SÜNGÜ VE YARA: Dersim 1938 Katliam ve Sürgün Tanıklıkları

Dipnot Bas. Yay. Paz. Tic. Ltd. Şti
Selanik Cad. No: 82/32 Kızılay / Ankara
Tel: (0 312) 419 29 32 / Faks: (0 312) 419 25 32
e-posta: dipnotkitabevi@yahoo.com
www. dipnotkitap.com

Genel Dağıtım

PUNT

İlmîlik kisvesiyle asimilasyon

Bütün açılımlarını bir bir kapatan AKP, dinî inanışlar ve değerler konusunda 12 Eylül rejiminin çizgisini iyice benimsedi. Tayyip Erdoğan'ın "tek din" vurgusunun bir dil sürçmesi olmadığı her geçen gün daha da aşikâr olurken Alevîliğe takıntısı ayyuka çıkıyor. Alevîleri camilere çağırırken bir yandan da Baasçılıkla suçlayan bu zihniyet ne yapmaya çalışıyor? ABD - Virginia'da, William and Mary Üniversitesi'nde öğretim görevlisi Ayfer Karakaya-Stump'ı dinliyoruz...

Önce CHP milletvekili Hüseyin Aygün'ün Meclis'te cemevi yapılması talebi Diyanet'ten alınan görüşe binaen Meclis Başkanlığı'nca reddildi. Ardından da Yargıtay, bir yerel mahkemenin "cemevleri ibadethanedir" yönündeki kararını tekke ve zaviyelerin kapatılması ile ilgili devrim kanunlarını gerekçe gösterek bozdu. Atıfta bulunulan merciler çok farklı gibi görünse de, her iki durumda da söz konusu olan, demokrasi ve insan hakları çerçevesinde ele alınması gereken bir konunun, doğrudan veya dolaylı müteşerri (Sünnî) İslâm'ın şekillendirdiği "teolojik" bir zemine kaydırılarak çözümsüzleştirilmesidir, zira her iki karar da İslâm'daki tek ibadethanenin cami olduğu kabulüne dayanıyor. Ana akım medyada kendini demokrat ve liberal ola-

rak sunan bazı köşeyazarlarının bile, milyonlarca Alevînin inanç ve ibadet özgürlüğünün yıllardır ve apaçık ihlal edildiği gerçeğini tartışmaya açmak yerine, "Alevîler artık karar vermeli, İslâm'ın içindeler mi, dışındalar mı?" sorusuyla Alevîlerin inançlarını tartışmaya açması ve adeta onlara sorunun kurbanı değil, kaynağı muamelesi yapması, toplumun dokularına işlemiş, sorgulan(a)mayan müteşerri (Sünnî) İslâm perspektifinin ve onun hâkim pozisyonunun ironik bir yansımasıdır.

"Alevîler iddia ettikleri gibi İslâm'ın içindelerse camiye gitmeliler, yok gitmemekte ısrar ediyorsa, demek ki Müslüman değillerdir" gibi tarih dışı, düz bir mantıkla hareket eden bu kabil kişi ve çevreler, içselleştirdikleri kategorilerin bir an olsun dışına çıkmadıkla-

rından, hem "Müslüman" olduğunu söyleyip hem de "bizim ibadethanemiz cami değil, cemevidir" demenin mümkün olabileceğini tasavvur bile edemiyorlar. Halihazırda ülkemizde durum o kadar akla zarar bir noktaya geldi ki, bizat devletin resmî kurumu Diyanet ve onun uzantısı Sünnî ilahiyatçı çevre, tümüyle inanca dayalı bir talebin güya "ilmî" gerekçelerle gayrimeşru olduğuna karar verebiliyor ve devletin diğer resmî kurumları ve mahkemeleri de bu görüşlere, sanki söz konusu olan alan atom mühendisliğiymiş gibi "uzman görüşü" muamelesi yapıp kararlarını o yönde şekillendiriyor.

Üstelik Alevîlik konusunda "uzman" olarak görüşüne başvuru olan bu kurum ve kişiler bırakın Alevî inancının temsilcileri veya bağlıları olmayı, muhtemelen "sempatizanları" bile değil. Tüm dinî konularda nihaî merci kabul edilmesi hasebiyle Alevîlik konusunda da "uzman" muamelesi gören Diyanet, hepimizin bildiği gibi, Sünnî İslâm'ın açık hâmilliğini yapan ve meselelere o geleneğin varsayımları ve düşünce kalıplarıyla bakan, bu haliyle de aslında demokratik, laik bir rejimde yeri olmayan bir kurumdur; Diyanet görevlilerinin gün gibi açık bu gerçeği örtmeye çalışan "ilmîlik" ve "mezhepler üstünlük" iddialarının bu meyanda hiçbir inandırıcılığı yok. Dinî mânâda açıkça taraftar bir kurumun, "ilmîlik" kisvesi altında Alevîlerin yüzlerce yıllık inanç ve ibadet geleneklerini yok sayan, Alevîlere

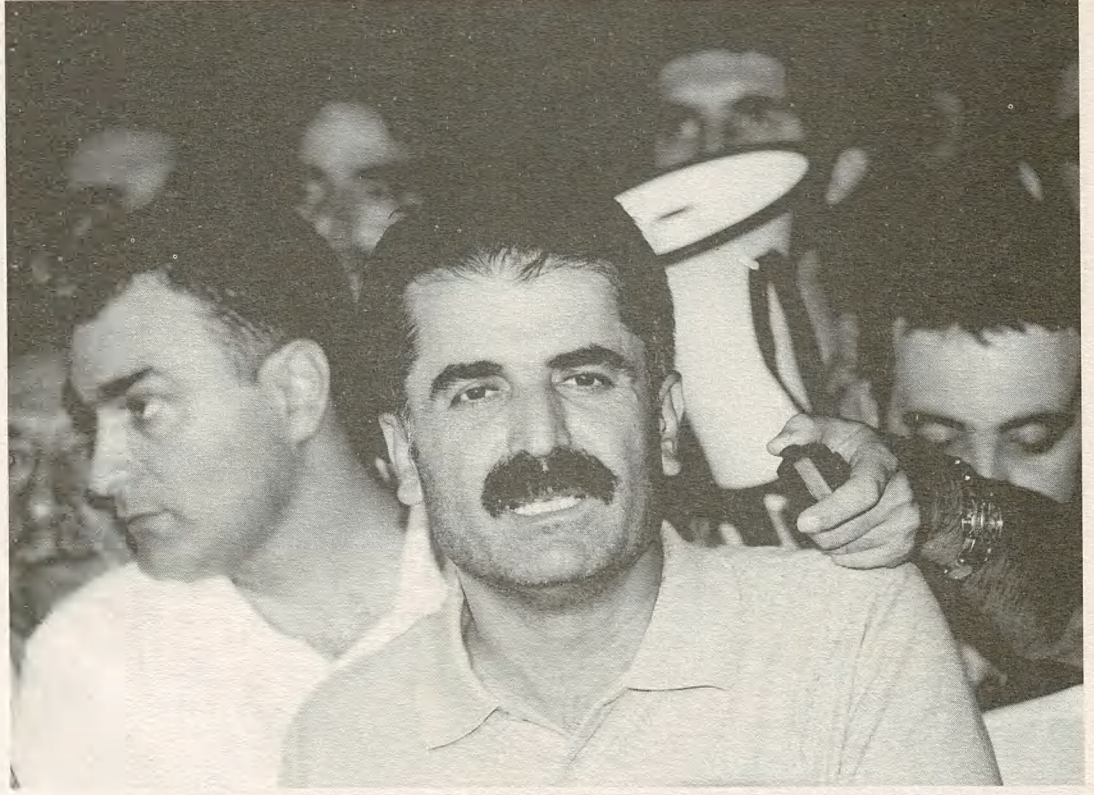
Aleviliği öğretmeye kalkan kaba dayatmacı tavrı ve bu tavrın devletin resmî görüşü kabulünden itibaren görmesi sadece demokratik değerler ve insan hakları adına büyük bir ayıp değil, aynı zamanda Aleviliğin İslâm çatısı altında içerden ve tarihsel bir bakışla anlaşılmasının önündeki en büyük engeldir de.

ALEVİLİK VE (HANGİ) İSLÂM(?)

Alevîlerin artan hak taleplerine karşı Sünnî ilahiyatçılar tarafından son yıllarda geliştirilen ve içi farklı şekillerde doldurulmaya uğraşılan tez, "İslâm'ın tek ibadethanesi camidir, Alevîler de Müslümandır ('olmalıdır' diye okunmalı), dolayısıyla, Alevîlerin de ibadethanesi camidir ('olmalıdır' diye okunmalı)" şeklinde özetlenebilir. Dileklerin tespit gibi sunulması hasebiyle her şeyden önce samimiyezsizlikle malûl bu tez, aslında Alevîleri irşad edilmesi gereken yol sapkınları olarak gö(ste)ren müteşerri (Sünnî) İslâm'ın klasik söyleminin zamanın ruhuna uygun "ilmi" bir retorikle yeniden tedavüle sokulmasından başka bir şey değildir. Nitekim konuya tarihsel bir perspektiften bakıldığında bu "ilmîlik" iddialarının zayıflığı kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

Cemevlerinin ibadethane olarak kabulüne karşı öne sürülen Diyanet'in bu resmî söylemi her şeyden önce tarihsel İslâm'ın en temel konularda bile kendi içinde barındırdığı farklılıkları ve zenginlikleri gözardı eden, aslında uzun tarihi süreçler sonucu şekillenmiş ve zamanla kendini büyük çoğunluğa tek doğru olarak kabul ettirmiş müteşerri (Sünnî) İslâm'ın ve onun kurumlarının, bu baskın pozisyonlarına adeta ta en baştan ve hiç tartışmasız bir şekilde sahip olduğu kurgusuna dayanmaktadır. Bu tarih dışı kurguyla, ana akım İslâm'a ait kavramlar ve kurumlar tüm Müslümanların, zamanlar ve kişiler üstü asgarî müşteregi olarak sunulmaktadır. Nitekim Alevîlerin cemevlerinin ibadethane olarak kabulüne yönelik talepleri de tam da bu kurguyu ve bu kurgu üzerine inşa edilmiş baskın İslâm anlayışının hegemonik pozisyonunu sorguladığı noktada rahatsızlık kaynağı olmaktadır. (Bu açıdan mesela CNN Türk'te yayınlanan Tarafsız Bölge programının konuya hasredilen 11 Haziran ve 11 Temmuz tarihli bölümlerinde, cemevlerinin İslâmî meşruluğuna dair Kur'an'da ibadethaneye karşılık sadece "secde edilen yer" anlamında "mescid" kelimesinin geçtiği ve mimarisinin nasıl olması gerektiğiyle ilgili hiçbir kayıt olmadığı, üstelik Hz. Muhammed'in kendisinin ibadet ettiği yerin tek bir göz odadan ibaret olduğu, dolayısıyla günümüzde görmeye alıştığımız ihtişamlı camilerin aslında belli tarihsel süreçler sonucunda ve değişen siyasî ve toplumsal ihtiyaçlara cevaben şekillenmiş kurumlar olduğu mealinde Alevî temsilcilerinin yaptığı değerlendirmelere karşı, bahsi geçen iki programa da konuk olarak katılan eski Diyanet İşleri Başkanı Süleyman Ateş'in gösterdiği hareketli tepki manidardır.)

Aynı hegemonik konumlanmayı ve

Yargıtay'ın cemevlerini tekke ve zaviyelerle aynı sepete koymak suretiyle verdiği karar, Diyanet ve Sünnî ilahiyatçılar tarafından son yıllarda sistemleştirilen yeni söylemin yargı organındaki yansımından başka bir şey değildir.

tarih dışı yaklaşımı ilahiyatçı olmayan birçok akademisyende de görüyor olmamız şaşırtıcıdır. Bu kişilerin "ilim/bilim" adına yaptığı, Aleviliği müteşerri (Sünnî) İslâm'ın aşına kategorilerine tercüme etmekten ve ana akım İslâmî kodlarla tanımlanabilir kılmaya çalışmaktan öteye maalesef geçememektedir. Türkiye'de din alanında yazıp çizen birçok akademisyenin, tarihi süreçler sonucunda ortaya çıkmış ana akım İslâmî kavramları ve kategorileri ne derece içselleştirdiğinin ve mutlaklaştırdığının, adeta nesnel gerçeklik mertebesine yükseltiltiğinin göstergesidir bu. Bu tarih dışı yaklaşımı "mezhep," "tarikat," "ibadet," "cami" vs. hemen hemen tüm dinî terminolojinin kullanımında görüyoruz. Çoğunluğu temsil etmekle birlikte neticede belli bir İslâmî geleneğin, müteşerri (Sünnî) İslâm'ın tarihsel tecrübesini yansıtan kavram ve kategorileri genelleyip, ana akım geleneğin dışında gelişmiş, hatta Tanrı-insan ilişkisi, Kur'an, peygamberlik kurumu, cennet-cehennem kavramları gibi birçok temel konuda müteşerri İslâm'a — hem Sünnî hem Şii formunda — muhalif, mistik yönü ağır basan, batınî bir geleneği bu kavramlarla anlamaya çalışmak müm-

kün olmadığı gibi, modern tarihçilik ve sosyal bilimler açısından da ne "ilmi" ne de etik bir yaklaşımdır.

ALEVİLİK "TARİKAT", CEMEVLERİ "TEKKE" Mİ?

Bu şekilde veri olarak kabul edilip tarihselleştirilmeyen müteşerri (Sünnî) İslâm geleneğine ait kategoriler ve sorgulan(a)mayan düşünce kalıpları, yukarıda da belirttiğimiz gibi, Aleviliğin İslâm çatısı altında, ama içerden bir bakışla anlaşılmasını imkânsızlaştırmakta, konuyla ilgili tartışmaları da bir sağırklar diyaloguna çevirmektedir. Bu açıdan bilhassa üzerinde durulması gereken mesele, Aleviliğin İslâm içindeki konumunu tanımlamak için önceleri daha çok "mezhep", son yıllarda ise artan sayıda Sünnî ilahiyatçı tarafından "tarikat" teriminin

Hüseyin Aygün'ün Meclis'te cemevi açılması talebini TBMM Başkanı Cemil Çiçek şu gerekçeyle reddetti: "Diyanet İşleri Başkanlığı'na göre, Alevilik ayrı bir din olmayıp 'İslâm içi bir oluşum, İslâm'ın tarihi süreçte ortaya çıkmış bir zenginliği'dir ve İslâm dininin ibadet yerleri camilerdir."

kullanılmasıdır. Oysa hem “mezhep” hem “tarikat” Sünnî gelenek içerisinde çok spesifik anlamlar taşıyan, dolayısıyla —en azından uzun şerhler düşülmeden— Alevîliğe uygulanmaları sorunlu ve kafa karıştırıcı terimlerdir.

Konuyu biraz açalım: Bilindiği gibi, Sünnî İslâm da diğer kapsayıcı dinî gelenekler gibi kendi içinde yekpare değildir. Sünnîlik içinde mevcut yorum farklılıkları “mezhep” ve “tarikat” kategorileri altında tasniflenerek, tolere edilebilir farklılıklar edilemeyeceklerden ayrıştırılmış ve bu şekilde Sünnîliğin iç çoğulculuğu —Kur’an ve hadislerin zahiri yorumuna dayalı, topluca “şeriat” olarak bilinen kaidelerin dinin esas ve vazgeçilmez olduğu ve ilk dört halifenin meşruyeti asgarî müşterekler olmak üzere— sınırlandırılıp bir anlamda disipline edilmiştir. Sünnî gelenek açısından mezhep denince akla farklı fikhî, yani İslâm hukuku ile alâkalı ekoller gelir ki, bunlar kısmen usûl, kısmen de esas itibarıyla belli şerî hükümleri farklı yorumlamaları ile birbirlerinden ayrışır. Tarih boyunca ortaya çıkmış yüzlerce fikhî mezhebinden günümüzde, kurucularına atfen Hanefilik, Şâfilik, Malikîlik ve Hanbelilik olarak bilinen sadece dört tanesi ayakta ve Sünnîler tarafından meşru kabul edilmektedir. Sünnî ulemanın büyük çoğunluğu, yine dinin zahirini, yani şeriatı ve ilk dört halifeyi reddetmek kaydıyla İslâm’ın batını yorumuna dayalı mistik/tasavvufî akımları ve bu akımların bilhassa

12. yüzyıldan itibaren temel örgütlenme şekli olan tarikatları da meşru kabul etmiştir. Bu asgarî müştereklerden birini veya her ikisini, nominal düzeyde bile olsa benimsemeyen, açıktan reddeden

kişi, grup ve akımlarsa gayrimeşru ilan edilmiş, dışlanmış, devlet gücü kullanılarak bastırılmıştır.

Alevîlik gibi dinin batını yorumunu esas alan ve bu nedenle müteşerri İslâm ile tarih boyunca ters düşmüş bir geleceği, dinin formal hüküm ve kurallarının tespiti ile iştigal eden fikhî ekollerle, yani (Sünnî) mezheplerle aynı kategoriye koymak —eğer mezhep kelimesini açıkça jenerik bir anlamda, dinin alt şubeleri mânâsında kullanmıyorsak— anlamsız, hatta abestir. Nitekim, son yıllarda konuyla ilgili çalışan Sünnî ilahiyatçılar da Alevîlik için “mezhep” yerine daha çok “tarikat” terimini tercih eder olmuşlardır. Alevîliğin bu şekilde İslâm içinde bir “tarikat” olarak kavramsallaştırılması artık Diyanet’in, dolayısıyla devletin de resmî tavır haline gelmiş görünüyor. Yargıtay’ın cemevleri hakkında tekke ve zaviyelerle ilgili devrim yasalarına atfen, yani cemevlerini tekke ve zaviyelerle aynı sepete koymak suretiyle verdiği karar da aslında Diyanet ve Sünnî ilahiyatçılar tarafından son yıllarda geliştiril-

lip sistemleştirilen bu yeni söylemin devletin yargı organındaki yansımasından başka bir şey değildir.

Gerçekten de mistik yönü ağır basan bir inanç sistemi olarak Alevîlik, birçok yönden aynı tarihsel kökleri paylaştığı İslâm’ın diğer mistik/tasavvufî yorumları ile inanç esasları ve terminoloji olarak önemli oranda örtüşür. Fakat bu benzerlikler üzerinden Alevîliği Sünnî söylemdeki içeriğiyle bir “tarikat” olarak tanımlamak ancak yüzeysel ve özcü bir yaklaşımla mümkündür, zira tarihsel olarak ne İslâmî mistisizm/tasavvufî tarihatlarla sınırlandırılabilir ne de Alevîlik klasik bir tarikat yapılanmasına indirgenbilir. Talip-ocakzade ayırımına dayanan ve her talip grubunun, kişisel tercihe tâbi olmaksızın belli bir dede/pîr ocağına bağlılığı etrafında şekillenmiş, ocaklar sistemi olarak tabir edebileceğimiz Alevîlerdeki sosyo-dinsel örgütlenme, belli bir tarihsel süreç sonucu ve organik bir gelişmenin ürünü olarak ortaya çıkmış, birçok yönüyle klasik tarikat örgütlenmesinden farklı, deyim yerindeyse onu aşan, özgün bir yapılanma modelidir. (1) Üstelik Kadirîlik, Nakşîbendîlik, Mevlîvîlik gibi tarikatlar, yukarıda da belirttiğimiz gibi müteşerri Sünnî İslâm’ın asgarî müştereklerini benimsemiş olmaları hasebiyle Sünnî ulema tarafından meşru kabul edilmişlerdir, ki bu yönleriyle de Alevîlikten net bir şekilde ayrışır. Bu Sünnî tarikatlarda, şeriatın üstünlüğüne halel gelmeyecek şekilde

Alevîliği Sünnî söylemdeki içeriğiyle bir “tarikat” olarak tanımlamak ancak yüzeysel ve özcü bir yaklaşımla mümkündür, zira tarihsel olarak ne İslâmî mistisizm / tasavvuf tarikatlarla sınırlandırılabilir ne de Alevîlik klasik bir tarikat yapılanmasına indirgenbilir.

yalnızca şeriatla öngörülen dinî ritüeller “ibadet” kategorisinde değerlendirilir ve farz addedilir, tarikat bünyesinde yapılan ritüeller ise “zikir” olarak, ayrı ve ikincil statüde bir başlık altında gruplandırılır. Dinî ritüeller arasında mekânsal bir ayırma da gidilir; temel ibadet kabul edilen namaz camide ifa edilirken, zikir (tarihî istisnalar bir yana) cami dışında, genellikle tekelerde yapılır.

Oysa Alevîlikte böyle bir ayırım yoktur; temel dinî ritüel ayin-i cemdir ve Alevîlere özgü, cemel cemale kılan halka namazı bu cem ritüellerinin ayrılmaz bir parçasıdır. Alevî inancına dair açıklayıcı metinleri muhtevî Buyruk yazmalarının peygamberin miracı ile ilgili bölümlerinde yansıtıldığı gibi, Alevî geleneğine göre Hz. Muhammed ve Hz. Ali de ibadetlerini bu şekilde yapmış, “namazlarını” bu şekilde kılmıştır; dolayısıyla “Hz. Ali de namaz kıları, onun yolundan gidiyorsanız sizin de namaz kımanız gerekir” şeklindeki argümanların Alevî inancı açısından bir geçerliliği ve anlamı yoktur. Ayrıca genel kanının aksine, cemlerin yapıldığı özel mekânlar

hep olmuştur. Daha yeni yeni akademik çalışmalara konu olmaya başlayan (2), geleneksel olarak “birlik damı”, “dede damı”, “dergâh” gibi adlarla anılan, bazıları gizlilik kaygısıyla kısmen yerin altında inşa edilmiş, onlarca, hatta yüzlerce tarihî yapı Anadolu ve Balkanlar’da mevcuttur ve hepsinin kırlangıç çatı ve meydanın ortasında yer alan kara direk başta olmak üzere ortak mimarî özellikleri vardır. Alevîler yüzyıllarca tüm dinî ritüellerini, günümüzde “cemevi” denen özel mekânlarda, bu tip özel bir mekânın olmadığı durumlarda evlerde yapmışlardır. Ortada cemevleri ile ilgili böyle bir tarihî tecrübe ve onu destekleyen inançsal çerçeve varken, Diyanet’in “tarihte Müslümanların camiden başka ibadethaneleri olmamıştır” şeklindeki iddiasının da, Sünnî tarikatlardaki cami-tekke ve ibadet-zikir ayırımını Alevîliğe monte etmeye çalışan “cemevleri caminin alternatifi olamaz” söyleminin de hiçbir “ilmî” veya etik yanı yoktur.

YANMAZ KOKMAZ BİR ALEVÎLİK

Sonuç olarak: “Alevî sorunu” denen sorunun kaynağı, Diyanet’in ve onun etkisindeki devlet kurumlarının meseleye müteşerri Sünnî İslâm’ın gözlükleriyle bakması ve ısrarla Alevîliği kendisine ait olmayan birtakım kavram ve kategorilerle tanımlama çabasıdır. Müteşerri Sünnî İslâm’ın asgarî müşterekleri ile sınırlandırılan bir İslâm tanımı içine Alevîliğin olduğu gibi, deforme edilmeden

girmesinin mümkün olmadığı açıktır. Bunu gayet iyi bilen Diyanet, eğer gerçekten laik, demokratik bir rejimin tarafsız bir kurumu olmak isteseydi, referans kabul ettiği İslâm tanımını, bugüne kadar Sünnî ulema tarafından ötekileştirilmiş, hatta öcüleştiretilmiş Alevîlik gibi batını ve Ali yandaşı grupları da içine alacak şekilde genişletmesi gerekirdi. Ancak çok ciddi bir özeleştirme ve yeniden yapılanma gerektiren böyle bir değişime zerre kadar niyeti olmayan Diyanet, olması gerekenin tam tersini yaparak, Alevîliği müteşerri Sünnî İslâm’ın şablonlarına sıkıştırarak ve bu sayede yeni, yanmaz kokmaz bir Alevîlik üretmek gayretine girişmiştir. Son günlerde farklı devlet kurumlarının ve mahkemelerin Alevîler aleyhine art arda aldığı kararlar, Diyanet’in akıl hocalığında pişirilmiş, “ilmîliği” kendine kisve edinmesiyle eskilerinden farklılaşan bu yeni asimilasyoncu siyasetin artık hükümetin resmî politikası olarak, son sürat uygulanmaya başladığına işaret etmektedir. Yüzlerce yıldır Anadolu’dan Balkanlar’a milyonlarca insana maneviyat ve kimlik kaynağı olmuş, ilham verdiği kültür, edebiyat ve müzikle mensubu olmayanları da zenginleştirmiş köklü bir inancı içini boşaltarak yok etmeyi hedefleyen, bu amaç uğruna din ve vicdan özgürlüğünü hiçe sayan bu kaba asimilasyoncu politikalara karşı sesimizin şu ana kadar olduğundan çok daha gür ve ısrarlı çıkması gerekiyor.

AYFER KARAKAYA-STUMP

(1) Kızılbaş / Alevî ocaklarının tarihsel gelişimi hakkında bkz. Ayfer Karakaya-Stump, “Subjects of the Sultan, Disciples of the Shah: Formation and Transformation of the Kizilbash/Alevi Communities in Ottoman Anatolia”, (doktora tezi, Harvard Üniversitesi, 2008).

(2) Halihazırda İstanbul Üniversitesi Sanat Tarihi Bölümü’nde Mahir Polat konuyla ilgili kapsamlı bir doktora tezi hazırlamaktadır.

Heimat'a dalan fil

Artık hangi kuruma baksak net bir AKP damgası görüyoruz. Ama Marmara İletişim, kadrolaşmasının hızıyla, doçentken kendini bir anda burada dekan bulan Yusuf Devran'ın nobranlığı ve usûlsüzlükleriyle, iktidar partisinin milliyetçi-muhafazakâr yayılcılık anlayışının en iyi örneği. Marmara İletişim'e yıllarını veren, Devran'ın gelişile açık bir dışlamaya maruz kalan Utku Uraz Aydın ve Behlül Çalışkan'la okulda olup bitenleri konuştuk...

Istanbul'un vaktiyle sütlüman sayılabilecek fakültelerinden Marmara İletişim, ilk mezunlarından Kemal Sunal dahil olmak üzere, halihazırda çeşitli yayın organlarında, televizyonlarda, gazetelerde faaliyet gösteren pek çok mezun vermiştir. Ama herkes de bu okuldan diplomasını alanın öyle hemen gazeteciliğe atılamayacağı, bu mesleği öyle hemen kıvrılamayacağını bilirdi. Ne pratik yapmaya müsait ekipman ne müfredat yeterliydi bunun için. Şimdiki birçok vakıf üniversitesine öncülük eder gibi Nişantaşı apartmanları arasına sıkışmış bu fakültenin öğrencileri de bunu sezdiği için, kendilerini kısa zamanda Taksim tarafına atar, çalışma hayatına adar, bu son derece kolay okulu uzatmayı başarırdı.

İletişim bilimlerinin, kültürel çalışmaların Türkiye'de öncü isimlerinden Ünsal Oskay, basın-yayın yüksek okulu sıfatını taşıdığı zamanlarda da, sonradan gönülsüzce dekanlığı üstlenirken de, fakültenin temsili yüzüydü. '70'lerde Frankfurt Okulu mensupları başta olmak üzere siyaset felsefecilerinin girift metinlerinden büyülenmiş, hayata negatif diyalektik nazarından bakmaktan vazgeçmemişti. Marx'ın da sevdiği bir sözü bol bol kullanırdı: "Al-datıcı iyimserlik, gerçek kötümserliktir."

Özellikle birinci sınıflara şu tavsiyeyi de sık sık yinelerdi: "Buradan mezun olduktan sonra pisliklerle dolu bir çarkın içine gireceksiniz. İnsan olmaktan çıkacaksınız. Üniversitenin, bu özgür yılların tadını çıkarın. Boşverin dersleri, kendinizi sokaklara atın. Sürünün dışına çıkın, hayata, yaşananlara başka bir gözle bakmaya çalışın. Bir daha bu fırsatı bulamayacaksınız."

Aslında dört lisans yılında Marmara İletişim'in öğrenciye en büyük faydası da bu bakış açısı olurdu. Ünsal hocanın dağınık monologlarının takipçileri, sınırsız bilgi vaat eden bu özgürlük alanından ötürü epey fazlaydı. Onun vedasının ardından okul, bir heyecandan yoksun kaldı. Ve yine bu okulda yıllarını geçirmiş pek çok hocanın çabasına rağmen, adeta devlet desteği çekilmiş, özelleştirilene kadar kendi haline bırakılmış bir KİT'e döndü.

YANDAŞ MEDYAYA MUHABİR ÇİFTLİĞİ

Fakültenin kalkınması için uğraşan hocaların başında Kayıhan Güven geliyordu. Binbir emekle kurduğu Marmara İletişim Haber Ajansı'nda (MİHA) gönüllü çalışan öğrenciler mesleğin pratiğini burada öğrenme şansına kavuşmuştu. Özkaynaklarla gayet başarılı dergiler yaptılar, çeşitli mecralarda haberlerini yayınlattılar, ödüller aldılar. Bugün MİHA yok.

Okulun iki araştırma görevlisiyle oturuyoruz. Utku Uraz Aydın Genel Gazetecilik bölümünden, Behlül Çalışkan Bilişim'den. İkisi de Eğitim-Sen üyesi; son zamanlarda basında adlarının duyulur olmasının bununla da ilgisi var. İkisi de, mücadelelerini anlatmadan önce, yeni yönetimin okula getirdiği yeniliklere hakkını teslim ederek başlıyor söze. Kendi haline bırakılmış okulda bir silkinme olmamış değil, dersler gözden geçirilmiş ve meslekî eğitimin ihtiyaçlarına uygun hale getirilmiş, teknik ekipman desteği —siyasî ve akademik iktidara yakınlığın da etkisiyle— epey artmış.

MİHA kapandı dedik ama, onun ye-

rine Marmara Medya Merkezi açılmış. İHA'nın ardından, bugünlerde Suriye'ye yönelik açıkça tarafgir tutumlarıyla tepki toplayan Anadolu Ajansı'yla da anlaşma imzalanmış; ajans haberleri okulda takip edilebilecek, öğrencilerin haberlerini ajans kullanacak, burada staj yapılabilecek. Artık öğrenciler kendi tecrübelerini, üsluplarını kendileri geliştiremeyecek, dar haber kalıplarına, hatta AA'nın siyasî pozisyonuna mahkûm olacaklar. Belki de ajans, para karşılığı haberini geçtiği şirketlerin basın toplantılarına en çok onları asker edecek. Marmara İletişim'in büyük dönüşümünün ipuçları bu tür antlaşmalarda görülebiliyor. Anaokulu gibi sarılı, turunculu, yeşilli renklere boyanmış, yeni aletlerle desteklenmiş haber merkezleri ve stüdyolar... Dayatılan çizginin dışına çıkmasına müsamaha gösterilmeyen, mekanik bir iş yapıyor muşçasına tek düze bir dile, düşünceye, bakışa, haber tarzına koşullanan öğrenciler... Eski dönemden pek çok hoca okulu terkederken "Marmara İletişim - sektör işbirliği" denerek bu sene ders vermesi için çağrılan isimlere ve çalıştıkları yerlere de bakalım: Sonay Dikkaya (NTV), İnci Ertuğrul (TRT Haber), Hadi Özışık (internethaber.com), Cemil Barlas (haberx.com), Ayhan Kıskaç (toplumsalhafiza.com), Yaşar İliksiz (haber7.com), Tayfun Salcı (AA), Hasan Öztürk (Ülke TV genel yayın yönetmeni), Meryem Özkurt (TRT Haber), Bedrettin Uğur (Kanal A), Fevzi Yazıcı (Zaman), Selahattin Selvi (Zaman)...

Ve mesela Nuh Yılmaz. SETA'nın Washington direktörüydü de hani, geçen sene kontenjan dolmuş olmasına rağmen il millî eğitim müdürünü araya sokup kızını İstanbul Lisesi'ne kaydet-tirmişti...

Ayrıca, Osman Can: AKP destekçisi li-

Tek başına bindirilmiş kıta olarak Marmara İletişim'e çöken Yusuf Devran'ınki tam bir yükseliş öyküsü: Yeditepe Üniversitesi'nde doçent kadrosundayken, rektörlük ricasıyla Marmara'da açılan profesör kadrosuna geçiyor. Ve birbiri ardına bölüm başkanı, dekan yardımcısı, nihayet dekan oluyor. Kocaeli Üniversitesi'nden getirdiği HAS Parti milletvekili adayı Prof.Dr. Emre Bağçe de bugün dekan yardımcısı.

berallerin önde gelenlerinden; Anayasa Mahkemesi raportörlüğünden akademisyenliği geçişi tartışmalı olmuştu, şimdi AKP'ye geçişi de öyle... Özellikle de Ömer Osman Sur: Kemal Kerinçsiz tayfasından bir ülkücü hukukçu...

Ve tabii fakültenin dekanı Yusuf Devran. Onun da, hızlı bir yükseliş gösteren akademik hayatının yanında, Samanyolu gibi kurumlarda çalışmışlığı, saha koklamışlığı var.

Uzatmayalım, Marmara İletişim'in artık temel gayesi, "yandaş medya" tabir edilen ve hayli genişlemiş, semirmiş bir yayınlar ağının çiftliği olmak. Uraz Aydın ve Behlül Çalışkan'a göre, bu gelişmelerin kendisinde bir anormallik, aykırılık yok. İktidar değişmiş, üniversitelerden beklenti farklılaşmış, bu yeni döneme bir şekilde ayak uydurulacak. Asıl sorun, değişimin yönteminde, üstlünde. "Züccaciye dükkânına girmiş fil gibi" diyor Behlül.

Uraz açıyor: "Hükümetin, YÖK'ün, rektörlüklerin ve dekanlıkların siyaseten bu kadar uyumlu olduğu bir durumda kadrolaşma kaçınılmaz, hatta doğal. Entelektüel, donanımlı muhafazakâr veya İslâmci hocalarımız neden olmasın? Sorun, bunun bu kadar pervasızca yapılması. Yani 'tek bir kadroyu bile size yedirtmem' mantığı... Derdimiz dekanın siyasal veya dinî kimliğiyle filan değil. Önceki dekanlar da ya Kemal, ya liberal, ya milliyetçiydi, Ünsal Hoca dışında tabii. Bu ideolojilerin hiçbirine ben şahsen herhangi bir yakınlık duymam. Habervaktim, Milat, Yeni Şafak gibi yayınlarda Yusuf Devran'ı savunmak amacıyla çıkan yazılarda, dekanı eleştirenler '28 Şubat kalıntısı' veya 'Marmara İletişim'e çöreklenmiş derin şebeke' gibi Ergenekon göndermeli tabirlerle tanımlıyor. Yani en başta biz! Komik oluyor. Çünkü öncelikle biz, yani Behlül ve ben sosyalistiz, dolayısıyla 28 Şubat'la, ulusalçılıkla falan işimiz olamaz. İkincisi, okuldaki sindirilmişlikten dolayı beş kişiyi yan yana getirmekte zorlanıyoruz, yani ortada şebekelik bir durum da yok. Mesele fakültede tam da 28 Şubat - Alemdaroğlu rüzgârları estiren Yusuf Devran'ın otoriter üslûbunda."

KURUMSALLAŞAN KÜRT DÜŞMANLIĞI

'90'larda fakültede öğrenci muhalefeti adına kalabalık bir Koordinasyon grubu vardı. Az sayıda sağcı öğrenciyle, Halkla İlişkiler'in genellikle apolitik gençleriyle geçinir giderlerdi. 2000'lerle birlikte saldırı haberleri gelir oldu. Hedef Kürt öğrencilerdi. Üstelik okula dışardan, Beşiktaş gibi yakın semtlerden örgütlü gruplar alınıyor, saldırıları bunlar gerçekleştiriyordu. Bu girişlere göz yumduğu söylenen özel güvenliklerin sayısı hâlâ çok. "Onlara da çok kötü davranılıyor, çalışma koşulları çok ağır" diyor Behlül, "her gün aralarından birini bir köşede ağlarken görmek mümkün".

Bir de telsiz seslerinden geçilmiyor. Herhangi bir sebepten koşan bir öğrenci mi var, bu sesler onun etrafında yoğunlaşıyor. Bugün okulda sivil polisler için ayrılmış bir oda, otoparkta sabit Çevik Kuvvet aracı var.

Kürt düşmanlığına varan gözle görülür ayrımcılığı Yusuf Devran'la kurum-sallaştığını söylemek yanlış olmaz. Kamuoyu, Devran'ın adını, kendisi hakkında ekşisözlük'e mahlasla bir entry giren öğrencisinin gerçek kimliğini tespit ettirmesi, bu öğrenci, Mikail Boz hakkında —1985 tarihli bir YÖK yönetmeliğine dayanarak— altı ay uzaklaştırma talep etmesiyle duydu. Akla bakın, fakülte sekreterinin ifadesiyle, "böyle başarılı bir öğrencinin noktadan sonra küçük harfle başlaması mümkün olmadığı için", ekşisözlük'te bu yazıları ona başkasının yazdığınından da şüpheleniliyor. Boz'un entry'sindeki bazı ifadeler hakkında ise şöyle konuşuyordu Dekan Devran: "Bir dekan hakkında 'herif' demek, 'mesih' diyerek dinî değerlerini sorgulamak suçtur. Konu başka taraflara çekilmek isteniyor. Buna özgürlük açısından bakmamak lâzım. Yoksa ben Mikail'den de, bu haberleri yazanlardan da daha özgürlükçüyüm."

"Derdimiz dekanın siyasal veya dinî kimliğiyle filan değil. Önceki dekanlar da ya Kemal, ya liberal, ya milliyetçiydi. Mesele fakültede tam da 28 Şubat - Alemdaroğlu rüzgârları estiren Yusuf Devran'ın otoriter üslûbunda."

Mikail Boz, söz konusu entry'sinde özgürlükçü dekanın cemazülevvelini özetlemiş, "tepeden inme" atamasına dikkat çekmişti. Gerçekten de, Yeditepe Üniversitesi'nden Marmara İletişim'e geçen Devran, bir hafta sonra profesör olmuş, önce bölüm başkanı, hemen ardından dekan yapılmıştı. Dekanlığının yanında, aynı zamanda Radyo Televizyon ve Sinema bölümünün başkanı. Fakültenin üç bölümüne birden kolları uzanmış: Gazetecilik bölümünde Bilişim, Halkla İlişkiler ve Tanıtım bölümünde Reklamcılık ve Tanıtım, Radyo Televizyon ve Sinema bölümünde Radyo Televizyon anabilim dallarının başkanı. Devlet gibi adam.

Devran, onca işin arasında, başını da face'ten, twitter'dan kaldırmıyor. Fakültenin televizyon stüdyosunda yıllardır çalışan Sinan Binay'ı twitter'da yazdıklarını gerçekçe göstererek okula almamış mesela. Facebook üzerinde öğrencilerin kurduğu bir grubu takip eden Devran, üniversite yönetimini eleştiri masasına yatıran bazı öğrencileri bu gruptan attırıyor, öğrencilerin yeni Facebook grubundaki yazışmalarını da kendi sayfasında şöyle ihbar ediyor: "Bazı öğrencilerin yazışmalarını takdirlerinize sunuyorum. Yazının Ezgi Başaran'a nasıl servis yapıldığını görmeniz adına. Bu mu yazarlık?"

Okulun eski öğrencilerinden Ezgi Başaran'a Devran'ı köpürten yazıyı onlar

yazdırmış meğer. Başaran'ın yazısını hatırlayacaksınız, en güzel yanı, Devran'ın akademik metinlerinden yaptığı alıntılardı. "Böyle mi Olacaktı" diye bir dizi üstüne, Türk aile değerleri diye verilmiş kabul ettiği ve öyle dayattığı birtakım hiyerarşik klişeleri sayıp döktüğü iptidai bir metin... Yeni medyayla ilişkisi yüksek seviyede olan Devran'a göre, Başaran çeviriyi Google translate'e yaptırmıştı. 2004'te yayınlanan "Siyasal Kampanya Yönetimi —Mesaj, Strateji ve Taktikler" adlı kitabında yer alan, seçimlere girecek adaylara yönelik ucuz önerileri de o arada ortaya döküldü. "Halkın kafasındaki aday konsepti ile örtüşün. Nasıl bir imaj vermek istiyorsanız, öyle fotoğraf çekirin. Örneğin, halkçı bir imaj vermek istiyorsanız, vatandaşlarla çay içerken, sempatikseniz çocuklarla, güçlü ve ciddi iseniz masa başında çalışırken fotoğraf çekirin. Vatandaşlarla çay içerken, evinizde çocuklarınızla güreşirken resimler çekirin" gibi "kişisel gelişim" kitapları seviyesinde tavsiyeler bunlar.

SANAL HAFİYENİN FİŞLEMELERİ

Yusuf Devran'ın sanal âlem maceraları bunlarla sınırlı kalsa iyi. Bir de açıp milletin mail'lerini okuyor. Uraz Aydın'ın sadece Eğitim-Sen üyelerinin dahil olduğu MarmaraEğitimSen mail grubuna attığı "Marmara İletişim'de olanlar hakkında" başlıklı posta bir şekilde Devran'ın eline geçiyor. Yazının üzerinden yedi ay geçtikten sonra Uraz Aydın hakkında "ayrımcılık" suçlamasıyla disiplin ve ceza soruşturması açılıyor. Eğitim-Sen de Devran hakkında "iletişimin gizliliğini ihlâl" gerekçesiyle suç duyurusunda bulundu.

Eğitim-Sen tabii, artık hassas bir konu. Bizzat Millî Eğitim Bakanı sendikayı KCK unsuru olarak itham etti. 4+4+4 gibi radikal bir dönüşüme yönelik tepkileri bu sendikamın örgütlediği de sık sık iddia ediliyor.

"Ayrımcılık" suçlamasının evveliyatı da var. Uraz dekandan ilk uyarısını kavgada yaralanan bir öğrenciyi hastaneye götürmesinin ardından almış. Örgüt üyeliğinden tutuklanan bir öğrencinin cezaevinde kendisine sınav yapan asistana "Uraz hocaya selamlar" demesi üzerine de Devran hemen Uraz Aydın hakkında tutanak tutturmuş.

Uraz Aydın ve Behlül Çalışkan ayrıca twitter üzerinden "okulda bölücü hoca istemiyoruz" diye adlı adınca hedef gösterilmişler. Okulun kimi öğrencilerinden de Çalışkan'a "dağdaki PKK'lıdan farkın yok", "bu devletin ekmeğini yiyip ihanet edenler bir gün o ekmeği yediği elden kurşunu da yer" yollu tweet'ler atılmış. Ne de olsa bizzat dekanları bir kavganın ardından kendi Facebook sayfasında "Bir masum öğrenciyi öldürmek amacıyla arkadan kafasına darp eden terör yanlısı öğrenci kılıkları savcı serbest bırakıyor. Bu nasıl hukuk?" diye yazabiliyor.

Devran'ın çevresinde, sanal âlemde bu takipleri yapan, kendini dekanın vazifelisi bilen bir öğrenci grubu da var. Kimi Mehmet Baransu'yu retweet'leyip duruyor, kimi avatarına Türk bayrağını

kondurmuş. Bunların bazıları öğrenci temsilcisiymiş.

Marmara İletişim adını en son yüksek lisans jürileriyle duyurdu. Okulun öğretim üyelerinden Doç.Dr. Gözde Yılmaz, Yusuf Devran hakkında suç duyurusunda bulundu. Devran, jüri heyetindeki hocalara, sınava girecek öğrencilerin isimlerinin yanlarına işaret konmuş halde listeler vermiş. Kimi öğrencinin isminin yanında yakın olduğu öğretim üyesinin adının başharfleri, kiminin —mesela Azad Bedirhan'ın— adının yanında PKK'yi ima edecek şekilde P harfi yer almış. Siyasetten uzak Kürt öğrenciler dahi bu fişlemeden nasibini aldı. Yüksek lisans bölümleri için ağırlıklı olarak Devran'ın çevresindeki gençler tercih edildi.

Devran için suç duyurusunda bulunan Gözde Yılmaz, okula korumayla gidip gelmeye başladı. Aslında, okula Devran'ın getirdiği öğretim görevlilerinden biriydi, Türk Eğitim-Sen üyesiydi, ama okuldaki haksızlıklar onun için de göz yumulur boyutları çoktan aşmıştı. Yani, iş iktidar içi çatışma raddesine gelmişti. Yılmaz gece ikiye kadar okulda jüri kararına taş koymaması için bekletilmiş, ilerleyen günlerde Devran tarafından fiziksel saldırıya da maruz kalmıştı.

Gözde Yılmaz'ın başına gelenler, memleketin de aynası Uraz'a göre: *"Bu vakada dönemin tüm eğilimlerinin yoğunlaşmış, billürleşmiş halini görmek mümkün. Bir yanıyla çalışma hayatını mutlak bir denetim altında tutma ve çalışanların direncini ve özgüvenini yıkmaya dönük neoliberal ütopya var, ki fakülte hocaların utanç verici tepkisizliğini, sinmişliğini de bu haneye yazmak lâzım. Öte yandan, sosyalistleri ve Kürtleri lisansüstü eğitime almamaya dayalı, millî hassasiyetleri gözeten bir usûlsüzlük, kayırmacılık, ayrımcılık mevcut. Son olarak da kadına karşı şiddete yönelmeyi meşru addeden patriyarkal otoritarizm. İdareci / çalışan, kadın / erkek, Türk / Kürt gibi karşıtlıklara dayalı farklı tahakküm ilişkileri içiçe geçerek birbirini besliyor. Türkiye'deki neoliberal muhafazakâr dönüşümü tek çırpıda özetleyen bir vaka. Benjamin'in deyişle, bir çeşit diyalektik imge yani."*

Gözde Yılmaz'a uyguladığı şiddet, Yusuf Devran için yeni değildi. Daha önce de, bir kavganın ardından, alınan güvenlik önlemleri nedeniyle bazı öğretim üyelerinin okula giremediğini twitter'da yazan bir doçenti makamında sorguya çekmiş, yaka paça dışarı atmıştı.

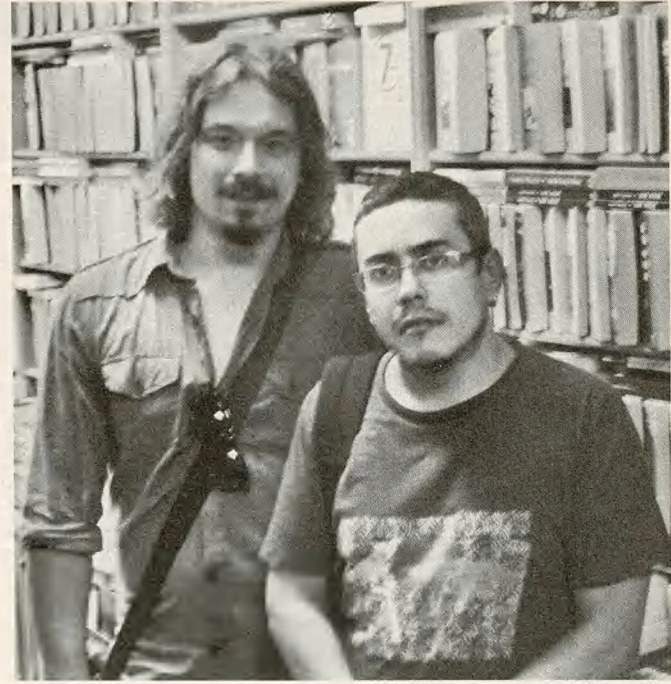
Böylece, Yusuf Devran okuldaki yapısal geçişe eşik atlatıldı. Türkiye genelinde kimi fakültelerin dekanlarının öğrencileri tartaklamaya yeltendiği haberleri gelirken, Devran, akademisyen arkadaşlarına şiddet uygulayarak bu alanda da öncü oldu.

SOPAYLA BOLOGNA

"Kendini sürekli denetim altında, huzursuz, tetikte hissetmek; 16 yıllık fakültede kendini yabancı görmek, öyle görüldüğünü bilmek... Mobbing tam da böyle bir şey" diyor Uraz. Tam anlamıyla yalnızlaştırılmışlar, selamlaşmaktan kaçınanlar çoğalmış. Okulda yıllardır yardımcı doçentlik kadrosu bekleyenler arasında o da var, ama Devran'ın gelişinden sonra bir anda sebil gibi açılan kadrolar için okul dışından gelenler tercih edilmiş. Bilişim alanındaki bilgi ve deneyimini öğrencilere aktarma yollarını arayan Behlül Çalışkan'a bir sene boyunca internet odasını bekleme görevi verilmiş. Üniversitelerde çok yaygın olan mobbing'in en iyi örneği Uraz ve Behlül'ün durumu.

Ekşi Sözlük'te Yusuf Devran için *"Recep Tayyip Erdoğan'ın dekan olanı"* diye yazılmış. Doğruya doğru. Devran da, Bologna Süreci adı verilen yapısal uyum programına akademiye ve öğrencileri alıştırmak için şiddete, polis ve güvenlik tedbirine başvurmadan çekinmiyor, tek adam olmak istiyor, kadrolaşmada sınır tanımıyor, fakültenin yetkili organlarını yok sayıyor, Kürtlere ve sola dair ne görse anında terör yaftasını yapıyor. Liberalleşme ve piyasaya açılma sürecini kesif bir muhafazakârlık ve milliyetçilik baskısıyla beraber yürütüyor.

1999'da 29 AB ülkesinin anlaşmasıyla başlayan Bologna Süreci, Japonya, ABD gibi ülkelerin üniversiteleriyle rekabette üstünlüğü ele geçirme, üniversiteler arasında eşgüdüm sağlama politikasının adıydı. Programa üye olan ülkelerin sayısı AB ortaklarını çoktan aştı. İki taraflı bir etkisi var bu değişimin: Eğitim artık bir yatırım alanı olarak görüleceği gibi, müfredat da "sektör"ün ihtiyaçlarına göre şekillenecek. Kısıtlanın, kredi sistemiyle bonus puan uygulamasına dönen, pratik çalışmalara indirgenen lisans dönemini bitirenler ucuz ve nitelikli işgücü olarak

site hayatının beraberinde getirdiği bütün fikri özgürleşme deneyimlerini dışlayarak sektöre muhabir yetiştirme yarışına girdi. Üstelik artık sektörden ve medyadan anlaşılan tek bir bakış biçimi var. Bu geçişin sorumluluğunu üstlenen Yusuf Devran ise, görevinin ve yetkisinin sınırlarını çoktan aşmış bulunuyor. Üniversitelerin ve Marmara İletişim'in istikbalinden, bu istikbal için verilecek mücadeleden bağımsız olarak, öncelikle bu şedit despotun istifasını istememiz gerekiyor.

Uraz Aydın, kitaplarından da biliyoruz, Benjamin'i sever, onun gibi umutla bitirmek istiyor bu maceranın sonunu. Ve bir rüyasını anlatıyor. Çok değil, on sene önce yaşadığımız hayat, bugünlerde ancak rüyalarda görülebilir:

"Geçenlerde, tam Gözde Yılmaz olayları sırasında bir rüya gördüm. Lisemi andıran, aşına olduğum bir binanın merdivenlerinden iniyorum. Yüksek li-

sansta birlikte okuduğum ve uzun yıllardır görmediğim bir arkadaşım rastlıyorum. Burası benim yeni çalışmaya başladığım üniversitemiş... Ama önemli olan duyguydu, çünkü duygu eskiydi. Tıpkı o arkadaşım gibi... Bu son bir yıl içinde Marmara İleti-

sim'de meydana gelen dönüşüm yaşanmadan önceki döneme ait bir ruh haliydi rüyamda hissettiğim. Sıkıntısız, huzurlu, kendimi bir parçası olarak hissettiğim bir mekânda olmanın verdiği güven duygusu... Tıpkı lisede ve eski Marmara İletişim'de olduğu gibi. Bir de biz fakültede çok vakit geçirirdik eskiden, mesai saatleri dışında da, evimiz gibiydi. Ernst Bloch'un o devasa 'Umut İlkesi'nin son kelimesi aslında bütün ütopyaların temel arayışını ifade ediyor: Heimat. Yani yurt, yuva. Galiba rüyamın ifade ettiği arzu da buydu, fakültede kendimi yaban diyarlarda değil, tekrar yuvamda gibi hissetmek..."

MERVE EROL

"Gözde Yılmaz vakasında dönemin tüm eğilimlerinin yoğunlaşmış halini görmek mümkün: Çalışma hayatını mutlak bir denetim altında tutmaya dönük neoliberal ütopya... Millî hassasiyetleri gözeten bir usûlsüzlük, ayrımcılık... Kadına karşı şiddete yönelmeyi meşru addeden patriyarkal otoritarizm..."

piyasaya atılacak, az sayıda talihli —ve varlıklı— öğrenci yüksek lisans, doktora programlarından faydalanacak. "Rantabl" bulunmayan dersler zaten kaldırılacak —İngiltere'de bazı üniversitelerde Felsefe bölümlerinin kapatılmasına da şahit olduk bu bağlamda. Tayyip Erdoğan'ın harçları kaldırma hamlesi ve yöntemi, kamu üniversitelerini finansal açıdan da özel sermayeye muhtaç bırakacak. Marmara Üniversitesi başta olmak üzere bazı okullarda okul kimliği yerine geçmek ve okul içi harcamalarda kullanılmak üzere belli bir bankanın kartını taşıma uygulamasına geçildi bile.

Şimdi artık Marmara İletişim, üniver-

Eğitim-Sen üyesi Behlül Çalışkan ve Uraz Aydın, Marmara İletişim'in gediklilerinden. Kadro beklerken karşılaştıkları ağır dışlama karşısından seslerini yükseltmeleriyle "terörist" damgasını yemeleri bir olmuş. Onca hoca ve öğrenci içinde yalnız mücadele verdiklerini söylemek yanlış olmaz.

Güneşsiz pazartesisler

Mobbing, son yıllarda sıkça duyduğumuz, hukuk mevzuatımıza yeni giren kavramlardan. Türkçesine "bezdiri" diyorlar. Eskinin sıradan kötü davranışından farklı olarak, işyerlerinde çalışanlara yönelik bu yıldırma harekâtı bazı temel kriterlere göre belirleniyor. Ve giderek daha çok sayıda işçi bu türden tacizlere maruz kalıyor. Mobbinge uğramış çalışanların bir araya geldiği kampanyalardan mobbingeson.org katılımcılarından kendi başlarına geleni dinlerken, yeni yönetim, üretim ve istihdam koşullarının kitlelere yaydığı bu yeni kavramı da anlamaya çalıştık. Üç farklı meslek grubundan mavi ve beyaz yakalılar mobbing'i anlatıyor...

Mobbing sadece özel sektörde değil, kamuda, sivil toplum örgütlerinde de yaşanıyor. Veli, sen demokratik tavrıyla bilinen bir meslek odasında çalışıyordun. Neler geldi başına?

Veli Ergün: Orada çalışmayı tercih etmemin ana nedeni, kâr amaçlı olmayan, katı bir hiyerarşinin bulunmadığı bir yer olmasıydı. İnşaat teknikeriyim, 11 yıldır dışarıdan iş yapıyordum onlara, sonra iki yıl maaşlı olarak düzenli çalıştım. İşe alındığım günden iş akdimin feshine kadar geçen sürede sevilen biriydim. Bazı sorunları, çelişkileri görüp dile getirmemle birlikte sıkıntılar başladı. Mesela, Tekel işçilerinin direnişine destek veriyorduk oda olarak ve tüm personel eylemlere katılıyorduk. Ama kendimiz 4C- 4B statüsünde çalışıyorduk. Bu çelişkiyi yönetimdekilerle paylaştığımda gerginlik çıkıyordu.

Çalışma ortamı nasıldı, katı bir ast-üst ilişkisi var mıydı?

Veli: Hiyerarşi yokmuş gibi davranılıyordu. Ama sendika çalışması yapmaya başladıktan ve beş kişi sendikalı olduktan sonra, bütün yönetim kurulu patronlaştı. Hatta tehdit etmeye başladılar. "Sen sözleşmeli çalışıyorsun, sendika çalışması yapamazsın. Bizi arkadan hançerliyorsun!" gibi şeyler söylüyorlardı. Sendika çalışmasında kimlerin yer aldığına dair

polisye sorular soruyorlardı. Klasik şirketlerde neler yaşıyorsa, benzer şeyler yaşadım.

Mobbing sürecini harekete geçiren, sendikal örgütlenmeye katılman mı oldu?

Veli: Başlarda, sendika faaliyetlerinde aktif olmayacağımı, ama sonuna kadar destek vereceğimi söylemişim. Örgütlü faaliyetlerde geçmişte çok mağduriyet yaşadığım için insanlara pek güvenmiyordum. Ama bir yandan Tekel işçilerine destek verirken sendikal faaliyetlerden rahatsız olunması bende daha aktif olma isteği uyandırdı. Sendika çalışmalarına iyice sardım. Oda yönetimi bundan çok rahatsız oldu, ama bana karşı mobbing uygulamasının başka nedenleri de var. Oda yeni bir bina satın almıştı, tadilatı yapıyordu. Orada iş güvenliğinden sorumlu olarak görevlendirildim; taşeron işçilerin koşullarını denetleyeceğim, sigortasız işçi çalıştırılmamasına dikkat edeceğim... Şantiye başladı, bir baktım ki çalışan işçiler kaçak. Genellikle Afgan, Türkmen, yabancı kökenli çocuklar. Taşeron firmaya verilme işlerinde, oda adına inşaatta 20-25 gün çalışıyorlar. Bizim muhasebe işçiler için 75 lira yevmiye çıkarıyor. Çocuklara soruyorum, 35 lira alıyorlar. Onları getiren simsarla muhtemelen yönetim kurulundan biri aradaki farkı cebe indiriyor. Bu durumu yönetim kuruluna bildirdikten

sonra, bana karşı tavırlar arttı. Önce sendika çalışmasını bahane olarak kullandılar. Sonra, dedikodu yaymaya başladılar. "Veli kütüphanede içki âlemi yapıyor" mesela. Her yerde kameralar var, her şey kayıt altına alınıyor. Bu dedikodularla ilgili kamera kayıtlarını istedim. "Gerek yok, ama bir daha yapma" dediler. Aslında, şunu imâ ediyorlardı: "Bak, senden memnunuz, çalışkan çocuksun. Ama bazı şeyleri görmezden gelmen gerekiyor." Yani, "kaçak işçilerden sana ne" diyorlardı. Durumu genel sekretere ilettim. "Vicdanî olarak her gün evime yük götürüyorum. Rüyalarım giriyor" dedim. Çocukken inşaatta çalışıyordum. Bir gün, şantiyede ölen bekçi müteahhidin adamları kaldırıp yolun kenarına öylece bırakmışlardı. Çocukluğumdan taşıdığım bir travma bu. Haksızlıklara tahammül edemiyordum. İşçi çocuklar her gün kapının önüne diziliyor, onlara işleri ben tarif ediyordum. Ama, paralarını alamıyorlar. O çocukların mutsuzluklarını taşıyorum. Eşime anlattığımda, o da görmezden gelmemi söylüyordu. Ama yapamıyordum. İftiralara başlarda gülüp geçiyordum, ama artınca daha çok etkilenmeye başladım. Sonra farkına vardım ki, orada büyük bir rant dönüyordu. Tasarufa gidilmesi gerektiğinde ise çaycı ablanın, en alttaki insanların mesailerine, yol paralarına dadanıyorlardı. Bu çelişkileri fark ettikten ve dile getirdikten sonra basıklar da arttı. Mesailerim verilmemeye başlandı. Önceleri üzerine gitmedim. Ama baktım ki hep en alttakilerin hakları gaspediliyor, öbür taraftan büyük işler çevriliyor, verilmeyen mesai ücretlerini ısrarla istemeye başladım. Daha sonra, hafta sonları da çalışmam istendi, absürd işler verilmeye başladı.

Ne tür işler?

Veli: Mesela, birkaç kişinin ancak taşıyabileceği camları önce beşinci kattan bodrum kata, sonra üçüncü kata taşıttılar. Bir ay boyunca binanın içinde camları oradan oraya taşıdım. Sonunda, camlar kırılıp molozlara atıldı. Amaç eziyet etmek. Yeni bir eleman alıp tam karşıma oturtular. Çok iyi bir çocuktu. İlk geldiğinde o kadar mahçuptu ki, gözünü sürekli benden kaçırıyordu. Sonradan anlattı, onu benim yerime almışlar, mahçubiyeti ondanmış. Çocuğun bir kabahati yok tabii. Bu hal bana Dostoyevski'nin "Öteki" adlı hikâyesini hatırlatmıştı. Orada, bir adamı işten atmak için cebelleşiyorlar, en sonunda adamın aynısını bulup karşısına oturtuyorlar. Dostoyevski bunu bir kişilik bölünmesi olarak işliyor, ama yine de benim durumumla örtüşüyordu. Vicdanî olarak en zoruma giden bir başka olay şuydu: Mesai ücretlerinin ödenmesi için imzalanması gereken bir belge var. Personel amiri benim için bu belgeyi imzalamıştı. İmzadan sonra muhasebenin mesai ücretimi yatırmaması lâzım, ama yatırmadılar. Ben de ısrarla ücretimi soruyordum. Sonra bir gün beni odaya çağırıyorlar, avukatla beraber beş kişi toplanmışlar, personel amirinin imzasını gösterip "bu kimin imzası" diye bana bağıyorlar. Çok onur kırıcı bir

Veli Ergün,
Ece Demirel,
Hüseyin Yüksek

şey. Sahte imza atmışım gibi bir durum yaratıldı. Ben de "böyle şeyler yapmayın, daha zekice şeylerle üzerime gelin" dedim ve çıktım. Sonra bu olayı "ana avrat küfretti" şekline dönüştürdüler. Asıl bir de, faturalarla ilgili ödemelerde bana yanlış bir endeks verip hesap yapmamı istediler. Ben endeksin yanlış olduğunu söyleyip ısrarla faturayı istedim. Yanlış endeksle hesap yapsaydım, aleyhime kullanacakları bir hatam olacaktı. Bu durumu avukata anlattığımda, "mobbing bu; senin hakkında delil topluyorlar, sen de delil toplamalısın" dedi. Bu olaydan sonra işin ciddiye bindiğini anladım. Bu arada yönetim kurulu üyelerinin bazıları beni sahiplendi ve bir nevi ikiye bölünme oldu. Durum kamuoyuna yansıyınca kendilerince bir çözüm bulmuşlar, önüne iki metin sürdüler, biri iş akdinin feshi, diğeri de "küfür ettiğim için özür dilerim" anlamında bir metin. "Özür mektubunu imzala, konuyu kapatalım. Sen de işine devam et" diyorlar. Ben de "yönetim kuruldakilerin küfürlerinden rahatsız olan benim, genel sekretere de bunu belirtmiştim" dedim. Sonra, yönetim kurulunda aramın iyi olduğu yaşlı bir üye "seni kurulda savunacağız, yazılı bir dilekçe ver" dedi. "Huzursuz bir çalışma ortamı doğdu. Olayın bu noktaya gelmesinde bir payım varsa, kendi adıma özür dilerim" diye yazdım. İlginçtir, o dilekçe "küfür ettiğim için özür dilerim" gibi bir ifade olmamasına rağmen, daha sonra mahkemede suçumu kabul ettiğime dair delil olarak bana karşı kullanıldı. Yöneticiye hakarettten iş akdim feshedildi.

Hüseyin, sense Sosyal Güvenlik Kurumu'nda mobbing'e uğradın; senin başına neler geldi?

Hüseyin Yüksel: Benim mobbing sürecim 2005'te üç sosyal güvenlik kurumunun birleşmesi döneminde başladı. Aşağı yukarı o günlerde, karşı çıkmamıza rağmen yemekhanelerimiz özelleştirilmişti. Kısa bir süre sonra, bütün personel yemekten zehirlendi. Hıfzıssıhha'da yemeklerin tahlili yapıldı ve insan dışkıları çıktı. Salata malzemelerini, sebzeleri lağımın karıştığı suyla yıkamışlar. Bu yemek firmasıyla sözleşmenin iptal edilmesini istedik. Bize firmanın sahibinin o zamanki bakanın yakını olduğunu, firmasının açılışını bakanın yaptığını, sözleşmeyi iptal edemeyeceklerini söylediler. Şunu da belirtmem gerek; yemek parası personelin maaşından kesiliyor. Bütün personel toplandı, "bu firmadan yemek yemek istemiyoruz, yemekten çıkıyoruz" diye dilekçe yazdık. Dilekçelerimizi almadılar. "Dilekçeler kabul edilene kadar buradan kalkmıyoruz" diye müdürün odasının önünde eylem yaptık. Ben Tez-Koop-İş üyesi ve işyeri temsilcisiyim. Toplu iş sözleşmesi gereği yemeği işveren karşılamak ya da parasını vermek zorunda. Ben yemek ücretini talep ettim. Kurum firmadan ticket alıp bize verdi. Bunun üzerine tüm personel talep etti ve herkes aldı. Bu

arada, "bu işin elebaşı Hüseyin, herkesi galeyana getiren o, onun başını ezmek lâzım" şeklinde konuşmalar olduğunu işittim. Akabinde görev yerimi değiştirdiler.

Önceki görevin neydi, hangi göreve getirildin?

Hüseyin: Evrak servisinde çalışıyordum; yeni kurulan Hasta Kabul Ve Ödeme Servisi'ne aldılar. Orada ilk üç gün bana ne masa verdiler, ne bilgisayar ne de iş... Ortalıkta ayakta dikiliyorum. Üçüncü gün,

Türkiye'de mobbing'in hukuksal terim olarak ilk kullanıldığı dava 2006'da Tülin Yıldırım'ın davası.

Tülin de TMMOB'da çalışıyordu, arkadaşımды. Mobbing'i onun yaşadığı süreçten biliyordum, yani bildiğimi zannediyordum.

Tülin başına gelenleri anlatırken, "onun da birtakım hataları olmuştur" diye düşünüyordum.

DESENLER: CEMİL CAHİT YAVUZ

bankoda çalışan arkadaşlardan biri işe gelmemiştii, onun yerine oturdum, onun yaptığı işi yapayım diye. İl müdürü bizim şefi çağırmış, "kalksın oradan, görüntüyü bozuyor" demiş. Bir buçuk ay bana iş vermediler. Her sabah gidiyorum, imzama atıyorum, akşama kadar oturuyorum. Bir buçuk ay sonra, tekrar bir görevlendirme çıktı, Cibali Sağlık ve Sosyal Güvenlik Merkez Müdürlüğü'ne. Daha önce İl Müdürlüğü binasında çalışıyordum. Görevlendirme yasal değildi. Bunun üzerine dilekçe verdim: "Sendikalar Kanunu'nun 30. maddesinin 3. fıkrasına göre, işimde ve işyerimde bir değişiklik yapamazsınız. Yapsanız bile bu geçersiz olur. Bu görevlendirmeyi kabul etmediğimi, eski görevime devam edeceğimi bildiriyorum..." İl Müdürlüğü dilekçemi almadı. Noter vasıtasıyla gönderdim. Dilekçeden sonra, beni odamdan çıkardılar, şifreleri iptal ettiler, bilgisayarımı elimden aldılar, imza atamaz duruma geldim. İşyerine giriş yaptığımı kanıtlamak için noterle işe girip çıkmaya başladım. Toplam 186 gün noterle işe giriş çıkış yaptım. Bu sefer de benimle konuşan, bana destek veren, desteği de geçtim, bana selam veren personele baskı uygulamaya başladılar. İl müdürü servis sorumlularını odasına çağırarak "kesinlikle odalara girmeyecek, kimsenin de onunla konuştuğunu görmeyeceğim" şeklinde emir verdi. Benimle konuşan ve bana destek veren 15-20 kişi Bayrampaşa'ya sürgüne gönderildi. Çay ocağına giriyorum, herkes kalkıp gidiyor. Tuvalete gitmek için odasından çıkarken beni koridorda görünce vazgeçiyor, kapıyı kapatıp içeri giriyor. Sürgüne giden arkadaşlarımı ziyaret etmek için iznimi kullanmak istediğimde izin vermediler. Oysa, yasal senelik iznim var, sendikal iznim var. Ben de "ister verin, ister vermeyin" dedim ve çıktım. Bayrampaşa'da arkadaşlarımı ziyaret ettim. Oraya gidebiliyorum diye, aynı günün akşamı bu arkadaşlarımla görev yerini tekrar değiştirdiler ve onları Kurtköy'e sürdüler. Bunun üzerine sendikayla bir bildiri hazırladık, ertesi gün işyerinde dağıttık. Bildiri dağıttığımız için müdür dışarı atılmam talimatı veriyor, güvenlikler geliyor ve itiş kakış yaşıyoruz.

Ben dışarı çıkmıyorum. Bu sefer polis çağırılıyor. Mahkeme kararı sorunca polis içeri giremedi. Mesai sonunda kapıdan çıktım ve çıkar çıkmaz beni karakola götürüp ifademi aldılar.

Hangi gerekçeyle götürüldün?

Hüseyin: Korsan eylem yapıyorummuşum. Şüpheli şahıs olarak alındım. Savcı "soruşturmaya gerek yoktur" diyerek beni bıraktı. Ertesi gün, işyerinde güvenlikler bütün gün beni izledi, tuvalete bile gitsem kapının önünde beklediler. İl müdürü, sendikanın hazırladığı bildiri dağıttığım için, özlük dosyalarından vesikalık fotoğrafımı çoğaltarak bütün birimlere, güvenliklere dağıttı. Talimatla kurumun diğer binalarına, merkez müdürlüklerine girişimi yasakladı. Mesela, bizim ek binaya

gidip gördüğüm eczacı arkadaş hakkında tutanak tutuldu, bana soruşturma açıldı. Ayrıca, Fatura Kabul Ve Ödeme Servisi'nde çalıştığım için, toplu iş sözleşmesi gereği malî sorumluluk altında olduğumdan, malî sorumluluk tazminatı almam gerekiyor. Bir dilekçeyle bunu talep ettim. Ödemediler. Dava açmak zorunda kaldım. Dava açtığım için bana soruşturma açtılar. Davayı kazandım, ama soruşturmada uyarı cezası verdiler. Bu arada, hâlâ ne sendikâ iznini, ne senelik iznini, hiçbir iznimi kullanamıyorum, birdandan da bana görev verilmiyor. İş verilmediğine dair elimde yazılı tutanaklar var. Ben yazılı talep ettiğim için her konuda bana yazılı cevap vermek zorundalar. Hakkımda yine soruşturma açtılar, kınama cezası verdiler. Yeni bir görevlendirme daha çıkardılar. Bir dava daha açarak hem verilen cezaları, hem de yeni görevlendirmeyi iptal ettirdim. Bu dava sonuçları yüzünden imza föyümü kaldırdılar, bilgisayarımı, masamı elimden aldılar, yine içeri sokmaya çalıştılar. Yine noterle işe girip çıkmaya başladım. 2009'un sonuna kadar böyle bir didişme yaşadık. Beni pasifize etmek için garip garip görevlendirmeler yaptılar.

2005'ten bugüne kadar yaklaşık 50 görevlendirme aldım, 12 soruşturma geçirdim, dört defa disiplin kuruluna verildim. Bunların ikisinden ceza aldım, birinde haklı bulundum, biri hâlâ devam ediyor. Hakkımda 604 tutanak tutuldu, her biri için ayrı ayrı ifade vermek zorunda kaldım. 2009 sonunda Sirkeci Sağlık Sosyal Merkez Müdürlüğü'ne gönderdiler. Bu arada mobbing'e uğradığımı farkına vardım...

Ece, senin mobbing'e uğraman nasıl oldu?

Ece Demirel: Benim mobbing hikâyesi Fortis Bank'la TEB'in birleşme süreciyle başladı. Yedi yıldır Fortis'te çalışıyordum. TEB'in ortağı olan BNP Parisbas'nın Fortis'i almaya başlamasıyla başlayan birleşme sürecinde iki banka da diğer bankayı inceleyerek tespitlerini raporladı. Ben de TEB'le ilgili rapor hazırlamakla görevlendirilmiştim. Tespitlerimden hoşlanmayan TEB genel müdür yardımcısı beni kara listeye aldı. Daha sonra çalıştığım birim onun ofisinin bulunduğu kata taşındı. İlk başta bizi iyi karşıladılar, ancak yavaş yavaş doğru beni çağırdılar ve Fortis'teki pozisyonumdan daha aşağı bir pozisyon önerdiler. Bu teklifi kabul etmedim ve tazminatımı istedim. Ama, ortada yazılı bildirim olmadığı için istifa etmiş sayılmadım. Birleşme sürecine dair ortak toplantılardan birinde iş olarak alâkam olmayan bir konuda bana çıktı. 2011 başında, TEB ve Fortis çalışanlarının tamamına yeni personel sözleşmeleri gönderildi. Fortis'te sahip olduğumuz birçok haktan bu sözleşmeleri imzalayarak feragat etmiş oluyorduk. Kreş yardımı, çocuk yardımı gibi kanunî haklar da sözleşmede yoktu. TEB'li genel müdür yardımcısı tüm çalışanları toplantıya çağırarak sözleşmeyi imzalamak için bize bir gün mühlet tanıyacağını söyledi. Ben de "iş kanununda altı günlük süre veril-

miştir, kanuna aykırı davranmış olursunuz" dedim. Aynı dönemde, eski patronum yeni bir pozisyon için CV'mi göndermemi istedi. Birkaç gün sonra yeni pozisyonumun teyidi geldi. İlk toplantı iyi geçti, ancak sonraki toplantılarda bazı tepkilerle karşılaşmaya başladım. Örneğin, bu bölümün sorumluluklarının zaten iç kontrol bölümü tarafından yerine getirildiği, bu bölüme gerek olmadığı söyleniyordu. Raporlamam gereken bir konuyu, üstelik de tüm prosedürlere uyarak BNP'ye raporladığım için "senin maaşını BNP değil, TEB ödüyor!" şeklinde bir tepkiyle karşılaştım. Bu, "sen oraya kukla olarak atandın, ama kendini müdür sanıyorsun" demek. O pozisyonu işgal edeceksin, ama TEB'in açıklarını BNP'ye raporlamayacaksın. Bu tespit edilirse de bu sefer BNP seni işten çıkaracak. Bu arada, bu birimin kadrosu üç kişi olarak açıklandığı ve ben de

Kendimi gereksiz, uyumsuz hissediyordum. Aslında, mobbing'in tarifi de bu; kendini işe yaramaz hissetmeni sağlamak. "Bir işe yaramıyor muyum, bu kadar kötü bir insan mıyım?" demeye başlıyorsun.

bir kişiyi transfer etmek istediğim talebini aylar önce ilettiğim halde aynı kişinin engellemesi nedeniyle bir türlü atama yapılamadı. Üç kişinin yapması gereken işi aylarca tek başıma yapıyorum. Aslında, beni istifaya zorluyor. İşten atamıyor, çünkü BNP'ye makul bir açıklama yapamaz. Paris'e, eskiden beri çalıştığım direktörümün mail atmıştı, ondan gelen cevaptan anladım ki, BNP beni TEB'li görüyor, TEB ise BNP'li. İki taraf için de karşı tarafım. Bunu anladıktan sonra, iyice koptu olay, çözüm bulamayacağımı fark ettim. Birleşmeden sonra, ilk günden beri bir baskı ortamı yaratılmıştı. Sanki işin sana lütfedilmiş ve her an onu kaybedebilirsin gibi bir ortamda çalışıyorduk. TEB'deki personelle ilk temasa geçtiğimiz günden itibaren onlara iş kanununu, haklarımızı anlattık; kreş açılması gerektiğini, çocuk yardımı olması, fazla mesai ücreti ödenmesi gerektiğini, bize dayatılan yeni sözleşmelerle işverenin bu haklarımızı gaspettiğini söyledik. Diğer arkadaşları hep iş mevzuatı ve kanunlar hakkında bilinçlendirmeye çalıştım. "Sendikaya girelim, sen de işyeri temsilcisi ol" dediler. Ondan sonra birçok yönetici fiilen mobbing uygulamaya başladı. Aslında, gerçekten bir örgütlenme potansiyeli var. Anlatıldığında farkına varıyorsunuz ve "biz de eziliyormuşuz" diyorsunuz. Ama gözünü işyerinde açınca, bunun normal olduğunu zannediyorsunuz; yani şefin sürekli azarlayacak, sürekli kusurunu bulacak, sürekli iğneleyecek... İşyerini böyle sanıyorsunuz. Öyle bir anlayış yerleşmiş ki, kimseden bir takdir, teşekkür sözü çıkmıyor. Ne kadar iyi çalışırsanız çalışın, performans notun hep düşük veriliyor. Özgüveni düşük ve ses çıkarmayan çalışan tipi istiyorlar.

Bu durum, mobbing'e uğramak sana nasıl yansıdı?

Ece: Uyuyamamaya, yemek yiyememeye başladım. Geceleri kâbuslar görek uyanıyordum. Bu halde her gün işe gidip çalışmaya çalışıyordum. Bir buçuk ay böyle sürdü. Bu arada, bir komite toplantısı olacak, komitenin sekreteri benim. Normalde böyle toplantılarda sunumları bir hafta önceden gönderirim. Fortis'ten beni tanıyıp bunu bilen genel müdür yardımcımız iki gün kala "sunumu hâlâ göndermedin" dedi. Adam bir şeyler söylüyor, sözlerini şöyle duyuyorum, "bla bla bla bla bla"... Bunun üzerine, kendime "bir an önce buradan gitmen lâzım" dedim. Genel müdür yardımcısının odasına gittim. "Bana verilen görevi hakkıyla yerine getirmek isterim. Bu işyerinde bunun mümkün olmadığını anladım, istifa ediyorum" dedim. Birleşme sırasında bana önerilen sözleşmeyi kabul etmek istemediğimi söylemiştim, o zaman bana ısrar edilmeseydi tazminatla işten çıkarılabıldım. Tazminatımı istedim. Genel müdür yardımcısı "önceden olsa ayarlayabilirdim ama, artık bankanın kararı var" dedi. Öyle içime kapanmışım ki, konuşamaz olmuşum. İstifa dilekçemi yazdıktan sonra elimdeki işleri aktarmaya başladım. Paris'teki direktörü aradım, "işe gelmemi gerektiren bir durum olmadığı sürece gelmeyeceğim" dedim. Günlerimi evde geçirmeye başladım. İş paylaşımı yapılmış, bana gittikçe daha az iş geliyor. Yine de beni her an çağırabilecekleri için gerginlik içindeyim. Asıl zoru, ailemi arayıp istifa ettiğimi söylemem oldu. Onlara derdimi anlatamıyorum, anlayabileceklerini düşünmüyorum. Her telefon çaldığında işyerinden aradıklarını düşünerek telefonu "ne oldu" diye ters bir şekilde cevaplıyorum. Ailemin, arkadaşlarımla iyi olup olmadığını anlamak için aradıklarını görünce bir küfür etmediğim kalıyor. Sonra, resmî ayrılma günü geldiğinde insan kaynakları aradı, imza için gittim. Evrakları uzattılar. "Bitti mi?" "Bitti!" Hizmet belgemi aldım, çıktım.

Bu yaşadıklarınızın sistematik bir şey olduğunu, mobbing olarak adlandırıldığını nasıl fark etmeye başladınız?

Veli: Türkiye'de mobbing'in hukuksal terim olarak ilk kullanıldığı dava, 2006'da Tülin Yıldırım'ın davası. Tülin de TMMOB'da çalışıyordu, arkadaşım. Mobbing'i onun yaşadığı süreçten biliyordum, yani bildiğimi zannediyordum. Tülin başına gelenleri anlatırken, "onun da birtakım hataları olmuştur" diye düşünüyordum. Mobbing üzerine pek kaynak yoktu o zamanlar. Tülin daha sonra eğitim olarak iyi bir iş sağlığı uzmanı oldu... İnsan kendi cennet ve cehennemini kendisi yaratır denir ya, tüm bunlar olurken hep kendime "ben ne yaptım?" diye sordum. Suçu kendimde arıyordum. "Karşındaki insanları nasıl bu kadar çirkinleştirdin?" diyordum kendime. Bunlar yaşanırken üniversite yıllarıma döndüm. Birinci sınıftayken gözaltına alınmışım ve işkence görmüştüm. İşkencecilerden hiçbir farkı yoktu aslında. Önceleri, belirli bir kişinin bana karşı kişisel tavrı olarak algılamıştım. Ama sonra bu

yönetici yanına başkalarını da almaya başlayınca durum değişti. Tekel işçilerine destek mitingine gittik, normalde herkes mitinge katılabilir, izne gerek yoktu. Ama, kendileri de mitinge katıldıkları halde, işyerini izinsiz terkettiğime dair ihtarname aldım. Yaptıkları haksızlıkların yanlarına kalmamasını istiyordum, bunun mücadelesini veriyordum. "Ne imzalamam gerekiyorsa imzalayayım, tüm haklarımı da alın" diyordum, "ama bana karşı söylenen yalanları da geri alın. 'Küfür ettim, özur diliyorum' gibi metinleri imzalamam". "Haklı olabilirsin" dediler, "ama bunu dışarıya yansıttığında TMMOB'un demokrasi mücadelesine zarar veriyorsun". Kendi içinde demokrat değilseniz, dışarıda nasıl demokrasi mücadelesi verebilirsiniz? Beni en çok etkileyen bu hayal kırıklığı oldu. Dava açmayı da düşünmüyordum, sendika açtı davayı. Ben işten ayrıldıktan iki ay sonra TMMOB "mobbing suçtur" kararı aldı. Bunlar sembolik kararlar, uygulaması olmadıktan sonra hiçbir anlamı yok. Verdikleri tazminatla mobbing üzerine bir belgesel çekmeyi düşünüyorum, bu konuda çalışmaya başladım.

Nasıl bir film tasarlıyorsunuz?

Veli: Önce kafamda çocukluğumda şantiyelerde yaşadığım hikâyelerle ilgili bir film yapmak vardı. Sonra, mobbing üzerine düşünmeye başladım. Sol literatür mobbing'e kapitalist üretim ilişkilerinin ürettiği bir durum olarak bakıyor. Ama, sol kurumlarda da ya da üretim ilişkisinin olmadığı, kâr amaçlı olmayan kuruluşlarda da mobbing var. Nereye koyacaksınız o zaman bu durumu?

Hüseyin, sen yaşadıklarından nasıl etkilendin?

Hüseyin: İlk başlarda herkes gibi ben de "acaba bende mi bir sorun var" diye kendimi sorgulamaya başladım. Çevredekiler de "sen ne yapıyorsun ki bu insanlar sana bunları yapıyor?" demeye başlıyor. En yakınındaki insan bile "iyi de, sende hiç mi suç yok?" diyor. Kendi kendine ciddi bir hesaplaşmaya giriyorsun. Bu süreç çok ağır geçti. Uyku sorunları yaşadım. Ciddi bir alkol kullanımım oldu, başka türlü uyumam mümkün oluyordu. Depresyon geçirdim. Tedavi gördüm, uzunca bir dönem ilaç kullandım. Kendimi gereksiz, uyumsuz hissediyordum. Aslında, mobbing'in tanımı de bu: Kendini işe yaramaz hissetmeni sağlamak. "Bir işe yaramıyor muyum, bu kadar kötü bir insan mıyım?" demeye başlıyorsunuz. İnsanların benimle konuşmasının engellendiğini daha sonra öğrendim. Önceleri, onların benimle konuşmak istemediğini düşünüyordum. Kimse bana selam vermiyor, kimse benimle konuşmuyor, hatta bir grup oluşturmuşlar, hakkımda anti-propaganda yapıyorlar. Mesela işyerindeki adım teröristtir; hâlâ da öyledir. **Bütün bunların mobbing olduğunu nasıl fark ettin?**

Hüseyin: Tamamen tesadüf eseri. Bana iş verilmeyen, noterle işe giriş çıkışı yaptığım, bütün gün çay ocağında oturup gazete okuduğum zamanlarda, bir gün gazetede Jeoloji Mühendisleri Odası'nda mobbing'e uğrayıp dava açan ve davayı kazanan arkadaşın haberini okudum. Ve-

Yeni kriterler koymuşlar, diyorlar ki kesintisiz altı ay boyunca seni bezdirmeye yönelik faaliyete maruz kaldığını ispatlaman gerekiyor. Diyelim ki, işveren beş buçuk ay mobbing uyguladı, 15 gün ara verdi. Ne olacak, mobbing'e uğramış mıyım, uğramamış mıyım?

li'nin söz ettiği Tülin Yıldırım davası. Mobbing kavramıyla ilk karşılaşmam oldu. Sonra araştırmaya başladım. Birebir benim yaşadıklarımın anlatıldığını gördüm. Mobbing davasının nasıl açıldığını araştırdım. Dava açıldıktan sonra, adli tıba sevk edildiğini öğrendim. Bütün evrakları biriktirdim. Süreci hızlandırmak için doğrudan Çapa Tıp Fakültesi'ndeki mobbing'le ilgili adli tıp birimine müracaat ettim. O zaman kamu kurumunda çalışanlar için başvuru ücreti 45 liraydı. Ödeyebilmişim. Şimdi yanılıyorsam 850 lira. Adli tıba başvurduktan sonra, ilk olarak görüşmeye alınıyorsun, hikâyeni dinliyorlar. Sonra, hikâyenin doğru olduğunu kanıtlayacak evraklar istiyorlar. Savcının yaptığı çapraz sorguya benzer bir şekilde sorguluyorlar. Anlattığın şeyleri tekrar tekrar anlatmanı istiyorlar, arada çelişki olup olmadığına bakıyorlar. Sonra psikiyatrye sevk ediyorlar. Psikiyatri, raporunu adli tıba gönderiyor. Adli tıptaki görüşme ile psikiyatri konsültasyonunun birbiriyle uyumuna göre olumlu veya olumsuz rapor yazıyorlar. Benim dönemde bu yaklaşık üç ay sürüyordu, şimdi çok daha uzamış. Bu üç ay içerisinde altı kere gidip geliniyor ve bu altı görüşmenin dördünde hikâyeni baştan sona anlatman gerekiyor. Aslında, mobbing raporu alabil-

mek için başka bir mobbing'e maruz kalıyorsunuz. Yeni kriterler koymuşlar, diyorlar ki kesintisiz altı ay boyunca seni bezdirmeye yönelik faaliyete maruz kaldığını ispatlaman gerekiyor. Diyelim ki, işveren beş buçuk ay mobbing uyguladı, 15 gün ara verdi. Ne olacak, mobbing'e uğramış mıyım, uğramamış mıyım? Bir de, anlattığın hikâyeyi destekleyen belgeler sunman gerekiyor. Maruz kaldığın her ayrıntıda, en az üç kişinin imzası olan tutanaklar tutman gerekiyor. Bunları yapamıyorsan, sana uygulanan mobbing sözlü olarak devam ediyorsa, seni bir sosyal bilimciye, aile bilimcilere yönlendiriyorlar. Aile yaşam düzenini araştırılıyor. Tüm bunlarda sorun yoksa mobbing'e uğradığın kanısına varılıyor. Yani mobbing'e uğrayan kişi aslında bu durumu ispat etmek için daha çok yıpranıyor. İnanılmaz bir mesai harcamanız gerekiyor. Ve orada karşınızdaki kişi size inanmadığını, yalan söylediğinizi hissettirmeye çalışıyor. Aslında, bir şekilde suçlanıyorsunuz. **Sana verilen raporda ne yazıyordu?**

Hüseyin: Anlattığım hikâye ve verdiğim evraklarla işyerinde yaşadığım sorunların birbirine paralel olduğu yazıyordu. İşyerinde yaşadıklarından dolayı depresyona girdiğim, algılamada bozukluğu çektiğim ve tüm bunların kısa vadede tedavi edilemeyecek rahatsızlıklara sebep olduğu yazıyordu. 2011'deki bir genelgeyle, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı'na mobbing'le mücadele görevi verildi. Sosyal Güvenlik Kurumu başkanlığında mobbing'le mücadele komisyonu kuruldu. Ancak, kurum içinden yaklaşık 40 kişi mobbing'e uğradığı gerekçesiyle bu komisyona müracaat etmiş durumda. An itibarıyla, mobbing raporu almış üç kişi var. Mobbing'i önlemek için görevlendirilen kurumda mobbing'e uğradığımızı kanıtlamış olduk bu raporlarla.

Ece, sen yaşadıklarınızı mobbing olarak adlandırmış mıydın?

Ece: Önce, "ben ne yaptım da böyle bir tutumu hak ettim" diye düşündüm, suçu kendimde aradım. Gittikçe içime kapanmışım. Yıllık iznimi alıp üniversiteden ar-

Mobbingson.org adresinde imzaya çağrı metninde şu talepler yer alıyor:

- 4857 sayılı İş Kanunu'na ve Türk Ceza Kanunu'na mobbing yasaklayıcı hüküm veya hükümler getirilmeli
- Kurumların mevzuatında mobbing kavramına yer verecek şekilde düzenlemeler yapılmalı; ayrıca mobbingin çok yoğun yaşandığı özel ve kamu sektöründe özel önlemler alınmalı
- Mobbingin azaltılması için bu konuda bir bilinç oluşturulmalı ve işverenin keyfi davranışları sınırlandırılmalı
- Psikolojik taciz gördüğü için çalışma gücünü belli oranlarda kaybedenlerin durumu iş kazası ve meslek hastalığı olarak değerlendirilmeli, malulen emekliye ayrılabilme imkânı getirilmeli
- Mobbinge uğramış çalışanların, işe iadesinin kazanılması halinde, koşulsuz işe başlaması sağlanmalı

kadaşlarımla tatile çıktım. O izne çok umut bağlamıştım. Tatil dönüşü kendime gelmiş olacağım diye düşünüyordum. Ama tatildeyken bir baktım ki kendime gelemiyordum. Konuşmaları takip edemiyordum, sürekli "ben ne yapacağım" diye düşünüyordum, çevremle bütün ilgimi kesiyordum. Beni neşelendirmeye çalışıyorlar, kendimi zorluyordum, olmuyor. Tatilden döndüm, hâlâ düşünüyordum, "ben ne yapacağım, bu durumdan nasıl kurtulacağım". Sonra, demin anlattığım vaziyete geldim ve istifa ettim.

İstifa edince rahatlamadın mı?

Ece: Biraz rahatladım, çünkü işten telefon gelmeyecekti. Yine de büyük bir hafiflik değildi. Bir boşluk gibi. O güne dek hep çalışmıştım. İstifamı bildirdikten resmen ilişki kesilene kadarki iki ayı evde geçirdim. Kendimi elinden hiçbir iş gelmeyen biri gibi hissetmeye başladım. Öyle bir hale geliyorsun ki, algı seviyen iyice düşüyor. Baştan sona bir filmi dahi izleyemiyordum. Aptal aptal dizilere bakıyordum. Aynı bölümü defalarca izlediğimi bile fark etmiyordum. Hiçbir şey okuyamıyordum, çünkü okuduğumu anlamıyordum. Dolayısıyla, hiçbir işe yaramıyordum, varlığıma gerek yok, aldığım nefesi bile hak etmiyorum diye düşünüyorsun. Tabii intihar düşünceleri geliyor. Önce, ölümünü tahayyül ediyorsun, mesela bir arabanın sana vurduğunu... Sonra intiharını planlıyorsun.

Bu halden nasıl çıktın?

Ece: Arkadaşlarım, ailem beni aramaktan vazgeçemediler. Evimden aldılar, yemeklere götürdüler. Ben boş boş bakıyorum, yine de hiç bırakmadılar...

Doktora gitmedin mi?

Ece: Gitmedim, çünkü doktor da bir çözüm bulamayacak diye düşünüyordum. Bir süre sonra, biraz kendime geldikten sonra, kendimi sağaltırım diye düşündüm. Kendime gelişim aşlında Uludere ile oldu. Erkek arkadaşım arayıp Uludere'deki katliamı söyledi. "Haber kanallarına bakma, vermiyorlar, biz de twitter'dan takip ediyoruz" dedi. Baktım, dünyada neler oluyor... Uludere ile birlikte tekrar olanı biteni izlemeye başladım. Haberleri izlemek dış dünyayla bağlantı kurmaktı. Sonra yavaş yavaş algılarım yerine gedi, odaklanabilmeye başladım. Ağlama krizlerim bitti. Uykum normalleşmeye başladı.

Mobbing davası açmak için adli tıba başvurdu, değil mi?

Ece: Evet. Ve adli tıba başvurmamla bütün sıkıntılar geri geldi. Aynı şeyleri yeniden yaşıyormuşum gibi oldu. Adli tıpta görüştüğüm doktorun ablası da benimle benzer bir şekilde, banka birleşmesi sırasında mobbing'e uğramış ve işten ayrılmış. Bu sebeple beni çok iyi anladı. Psikiyatri servisinde görüştüğüm asistan doktor heyete girip girmeyeceğime karar verecekti. Bana ayırdığı yarım saatin yarısını sözümü kesmekle geçti. Adli tıp tamamen olguları anlatmanı, psikolojik etkilere hiç girmemeni beklerken, psikiyatri tam tersini istiyordu. Ben de önce ne yaşadığımı anlatmak ihtiyacı hissettiğimden sürekli sözümü kesiyordum. Sonra sıkıntılarımı sıraladım: uykusuzluk, halsizlik, iştahsızlık, odaklanamama... Başvuru nedenini soru-

2005'ten sonra idare anlayışı değişti. Kapitalist yaklaşım kamuya iyice girdi ve bu, iş ilişkilerini de etkiledi. Esas olan bu zihniyet değişimi. İtiraz eden, hakkını arayan, karşısındakinin işyerindeki "otoritesini" ve "karizmasını" bozma ihtimali olanlar her yerde hedefe oturtuluyor.

yorlar, formda sıralamışlar: Cinsel taciz, tecavüzden, doğal afet, işkence... Psikolojik bir tacize uğramış olduğun halde ne kadar da şanslı olduğun düşünüyorsun. "Diğer" seçeneğini işaretleyip verdim. İntihar düşüncesini özellikle belirttim. Mobbing'in üç aşaması var; intihar düşüncesi son aşama. O aşamaya gelenler zaten ıskartaya çıkarılmış oluyor. Sonra heyete çağırıldım. Heyette sana beş dakika ayrılıyor ve sadece hislerini anlatman bekleniyor. "Şimdi ne yapıyorsun" diye sordular. Şimdiye kadar iş aramaya kalkmadığımı, üç yakın arkadaş lokanta açmayı düşündüğümüzü söyledim. "Ya, hayata döndün yani" dediler. Ben de "yaşamın kısıyına kadar geldim, ama döndüm" dedim. Çıktıktan sonra çok kötü hissettim. Çok ağladım.

Raporu aldın mı?

Ece: Kurula haziran sonunda girmiştim, raporun çıkmasını bekliyorum hâlâ. Raporu alınca ceza davası açacağım. Hem TEB'e hem BNP'ye, hem maddi hem de manevi tazminat davası açacağım. Benim maddi hakkım da gaspedildi. Çok uzun süre işsiz kaldım, iş arayacak takat bile bırakmadılar. Mobbing'e uğradığımı gördüğü ve bildiği halde bir şey yapmayan eski patronuma da buna izin verdiği için dava açacağım.

Hüseyin, mobbing'e uğradığınızı belgeleyen raporu aldıktan sonra ne yaptın?

Hüseyin: Avukatım idarî soruşturma isteyebilirdin ya da dava açabilirdin dedi. Mobbing'i uygulayanlar idaredekiler olduğu için, oradan bir sonuç alamayacağımı düşünerek hakkımı mahkemede arama yoluna gittim. Manevi tazminat davası açtık, çünkü ceza davası açmak mümkün değil. Türk Ceza Kanunu'nda mobbing suç olarak tarif ediliyor, ama cezası tarif edilmemiş. Bir yıl kadar önce açıldı dava. Birinci duruşmada davanın iş mahkemelerinde görülmesi gerektiğini söyledik, mahkeme bizi haklı buldu. İkinci duruşmada, kurumun avukatı benim haklı olduğumu beyan edince, duruşma tutanakları da il müdürlüğüne gittiği için yönetim kurulu bunu öğrenir öğrenmez hakkımda soruşturma açtı. Soruşturma sebebi, iyi niyet kurallarına aykırı istinatlarla bulunarak dava açmış olmam. Benden mahkemede iddia ettiğim şeyleri ispatlamamı istiyorlar. "Konu zaten yargıya intikal etmiş durumda, ben

mahkemeye ispatlamakla yükümlüyüm" dedim. Ayrıca, mobbing'le ilgili araştırma yapan tek yetkili kurum, Sosyal Güvenlik Kurumu Başkanlığı'na bağlı Mobbing'le Mücadele Kurulu. Bu konuda bir tek onlar benden böyle bir şey isteyebilir. Dolayısıyla, müdürlüğün yetki gaspı yaptığını söyledim. Ancak, 25 Temmuz'da yapılan Disiplin Kurulu toplantısında, sendika temsilcilerinin itirazına rağmen, üçe iki oy çoğunluğuyla işten atıldım. Şu anda mahkeme devam ediyor.

Hukukî süreç de zahmetli, masraflı ve yipratıcı herhalde...

Hüseyin: En zoru, tek başına mücadele etmek. Ayrıca, ciddi parasal yük. 850 lira yalnızca rapor için. Hiçbir parasal tazminat talebinde bulunmazsanız, en düşük dava açma ücreti 478 lira, en düşük avukat vekâlet ücreti 1.200 lira. Bilir kişi ücreti, keşif ücreti... Bütün masrafları siz karşılıyorsunuz. Rapor alma aşamasından davanın sonuçlanmasına kadar 10 bin lira masraf çıkıyor. Yani hakkını aramak istiyorsan cebinde 10 bin liran olacak. 700 lira asgari ücretle çalışan bir kişi nasıl dava açacak?

Sence işyerinde olanlara en başta niye gülüp geçmedin, bu kadar etkilendin?

Hüseyin: Mobbing'den en çok etkilenenler, duygusal yönü ağır basan insanlar. İkinci neden de kamu kurumunda çalışıyor olmam sanırım. Kamu kurumunda hakların yasal çerçeveye belirlenmiştir, toplu sözleşmen vardır, işveren ona göre davranmak zorundadır. Biz hep bu güven ve anlayışla çalıştık. Ama 2005'ten sonra idare anlayışı değişti. Kapitalist yaklaşım kamuya iyice girdi ve bu, iş ilişkilerini de etkiledi. Veli bu işi yalnızca kapitalizmle ilişkilendirmenin doğru olmayacağını söyledi. Sivil toplum örgütlerinde, ticari olmayan kurumlarda da bu sorunu gördüğümüzü hatırlattı. Ama bence esas olan bu zihniyet değişimi. İtiraz eden, hakkını arayan, karşısındakinin işyerindeki "otoritesini" ve "karizmasını" bozma ihtimali olanlar her yerde hedefe oturtuluyor. Genellikle, işyerinde iş başarısı ve zekâsı, sorun çözme becerisi ileri olan insanlar daha çok hedef alınıyor. Bir nevi tehdit ve rakip haline geliyorsunuz. Vakaların hemen hepsi böyle. Bir kamu kurumunda böyle bir durumda karşılaşıncaya dumura uğruyorsun. Bu şoku üzerinden atamadan bombardıman gibi saldırılar gelmeye başlıyor, onun sersemliğiyle ister istemez etkileniyorsun ve dağılıyorsun. Kurumda işe başlamadan önce, uzun süre aktif siyasette yer almış olmam benim için avantaj oldu. Oradan gelen mücadele kültürüm vardı. O kültür beni her aşamada bileyim daha güçlü olmak zorunda olduğumu hatırlattı. Ama bir noktadan sonra insan kendi kendine yetemez duruma geliyor. Ece anlatırken fark ettim, ne kadar çok benzer şey yaşamışız. Ben de eve gittiğimde televizyon açmaz, müzik dinlemezdim, ışıkları kapatıp, sırtüstü uzanıp hiçbir şey düşünmeden tavana bakardım. Cuma günü eve girip pazartesi işe gitene kadar hiçbir şey yapmadığımı biliyorum. Psikiyatrik yardım almak, tedaviye başlamak bana iyi geldi.

Şimdi nasıl hissediyorsun?

Hüseyin: İşe giderken içimde büyük bir öfke birikiyordu. Hâlâ da devam ediyor aslında. Aklıma geçen yılki bir olay geliyor. SGK Muğla İl Müdürlüğü'ndeki bir şefe mobbing uygulanıyor. Adam en sonunda dayanamıyor ve il müdürleri toplantıdayken içeri dalıyor, Muğla il müdürünü vuruyor, silahı kendi kafasına dayayıp intihar etmeye kalkıyor, ama engelliyorlar... Sosyal Güvenlik Kurumu'nun İstanbul'daki birimlerinde de dört kişi mobbing'e maruz kaldığı için intihar edip öldü. İki kişi geride bıraktıkları mektupta "ölümümden bu kişi sorumludur" diye yazarak mobbing uygulayanların ismini verdi. Bu mektuplarda adı geçen kişi hâlâ işine devam ediyor. Savcılık soruşturması oldu, dosya kapatıldı. "Böyle bir mektup bırakmış ama, başka sorunları da vardı" diye gerekçe gösteriyorlar, hatta eşcinsel olduğunu, o nedenle intihar etmiş olabileceğini iddia ediyorlar. Düşünün, son üç yılda yalnızca İstanbul'da mobbing'e uğradığı için dört kişi intihar ediyor, geçen yıl da Muğla'daki olay... Bunları düşününce bendeki öfke daha da artıyor. Kendimi kontrol altında tutmaya çalışıyorum. Bir mücadele geliştirmek, örgütlenmeye gitmek de beni rahatlatan bir şey oldu.

Mobbing'e son kampanyasının örgütlenmesi nasıl oldu?

Hüseyin: Önce işyerinde bir çalışma başlatmıştık, başarılı olunca başka yerlere de taşıyalım düşüncesiyle bunu bir kampanyaya dönüştürdük. Şu anda aktif olarak çalışan 25-30 kişiyiz. Son konferansta ekibimiz 110 kişiye kadar ulaşmıştı. Binlerce imza topladık. Kampanyanın Türkiye'nin birçok iline yayılacağını ve geniş bir mücadele hattı kurulacağını düşünüyoruz.

Kampanyada dile getirdiğiniz talepler neler?

Hüseyin: Öncelikle, İş Sağlığı ve İş Güvenliği yasası çıkarılmalı. Mobbing'in net tarihinin yapılmasını ve bununla ilgili önlemlerin, yaptırımların kanunda yer almasını talep ediyoruz. TCK'da mobbing'in bir cezası olmalı, bu ceza paraya çevrilemez ve ertelenemez olmalı. Mobbing yaptığı kesinleşen kişilerin özel kuruluşlarda veya kamuda yöneticilik yapmaları engellenmeli. Mobbing uygulayan kişilerin çalıştığı kurumun ödemek zorunda olduğu tazminatı doğrudan o kişinin karşılaması sağlanmalı. Ayrıca, işyerinde mobbing yapmış olduğu teşhir edilmeli. Aslında, istediklerimiz dünyada uygulanan mevzuatın ötesinde bir şey değil.

Sendikali bir çalışan, sendikanın işyeri temsilcisi olarak mobbing'e karşı mücadeleyi sendika bünyesi dışında yürütmeyi tercih etmenizin nedeni ne?

Hüseyin: Sendikalar kanununda, grev ve lokavt kanununda, toplu iş sözleşmelerinin tamamında şöyle bir ibare var: Sendikalar işverenle birlikte iş üretiminin artırılması ve iş akışının sağlanması yönünde çaba gösterir. Böyle olunca, sendikanın rolü, çalışanların hakkını savunmak

yerine, işverenle işçi arasında arabuluculuk yapıp ortada buluşturmak oluyor; sendika işverene karşı duramıyor. Bir başka nokta da, sendikalar kanununa göre, sendika aidatını işçinin ücretinden işveren kesiyor ve sendikanın tahsilatçılığını yapıyor. Bu şekilde, sendikalar işverene göbekten bağlanmış oluyor. Ayrıca bu, işçi ile sendika arasındaki bağı koparıyor. Öbür türlü, aidatını almak için sendika işçiyle yüz yüze gelecek, bu temasta işçi "bu işi neden böyle yaptın" diye hesap sorabilir. Bu düzenleme işçi ile sendika arasındaki teması, işçinin söz sahibi olma

SGK Muğla İl Müdürlüğü'ndeki bir şefe mobbing uygulanıyor. Adam en sonunda dayanamıyor ve il müdürleri toplantıdayken içeri dalıyor, Muğla il müdürünü vuruyor, silahı kafasına dayayıp intihar etmeye kalkıyor... SGK'nın İstanbul'daki birimlerinde dört kişi mobbing'e maruz kaldığı için intihar etti.

ihtimalini ortadan kaldırıyor. Bir diğer nokta, hükümetle sendikalar arasında maalesef gizli bir mutabakat var. Bir iş kolunda çalışanların yüzde 10'unu örgütlediği takdirde sendika toplu iş sözleşmesi yapabiliyor. Bu barajı aşabilen yalnızca üç sendika var. Türk-İş'e bağlı 37 sendikanın 34'ü barajı aşmadan Çalışma Bakanlığı'ndan yetki alıyor ve sözleşme imzalıyor. Toplu sözleşme için yetkiyi hükümetten alıyorsun, yani sendikayı hükümete göbekten bağlıyorsun. Bir nokta daha var, ki bence en önemlisi budur, bugün sendikalarda yöneticiler astronomik ücretler alır, holding binası gibi binalar kurmuşlardır, yanlarında elli-altmış eleman çalıştırırlar. Bu elemanlar bir kuruluşta işverenin uyguladığı kötü muameleden daha kötü muameleye uğrayarak çalıştırılıyor. Türk-İş Genel Merkezi'nde çalışan bir personel mobbing'e maruz kaldı, işten atıldı, dava açtı ve kazandı. En solda görünen sendikalardan birinde, yine bir personel mobbing'e uğradığı için dava açtı, davası sürüyor. Hava-İş'te bir kadın personel genel başkan tarafından cinsel tacize uğradığı için savcılığa suç duyurusunda bulundu. Kendini demokratik ve solcu olarak tarif eden kuruluşlar o kadın arkadaşına baskı uyguladı ve en sonunda arkadaşımız şikâyetini geri çekmek zorunda kaldı. Bu örneklerle bakarsanız, sendikaların kendisi mobbing'in sistematik olarak uygulandığı yerler haline gelmiş durumda. Öyle bir kurum düşünün ki, aylık sınırını 900 lira olarak açıklayacak, ama Asgari Ücret Tespit Komisyonu'nda 700 liraya oy birliğiyle imza atarak "yeterli" di-

yecek. Böyle bir anlayışın mobbing'e karşı mücadele edebileceğine inanmak en kibar tabiriyle saflık olur. İşçilerin birebir yaşadığı bu sorun, bugünkü sendikal yapının da sorgulanması ve değiştirilmesi gerektiğini söylüyor. İşçilerin biraraya gelerek kendi mücadelelerini öreceklere ve bu mücadelenin sendikaları sıkıştırıp bu anlayışı değiştirebileceğini düşünüyorum. Sendikaların o tabelalar ve yöneticilerden ibaret olmadığını, sendikaların esas olarak işyerinde çalışan işçiler ve üyeler olduğunu düşünerek, bu mobbing örgütlenmesini de sendika üyesi olan veya olma

potansiyeli taşıyan işçilerin bir mücadelesi olarak görüyorum.

Kampanya çerçevesinde bundan sonra neler yapmayı düşünüyorsunuz?

Hüseyin: İlk başta, kampanyanın duyurusunu da yaptığımız bir konferans düzenledik. Milletvekilleri Binnaz Toprak, Sebahat Tuncel, eski milletvekili Ufuk Uras, Bilgi Üniversitesi'nden Tolga Tüzün, Adli Tıp'tan mobbing konsültasyonu yapan bir uzman doktor katıldı. Mobbing'e maruz kalan

üç arkadaşımız da konuşma yaptı. Önümüzdeki süreçte önceliğimiz hukuk danışmanlığı yapmak. Eylülde, şenlik havasında, müzik dinletilerinin olacağı, milletvekillerinin, öğretim üyelerinin, sanatçıların, aydınların, yazarların katılacağı büyük bir yürüyüş düzenlemeyi düşünüyoruz. Bu arada, imza toplamaya devam ediyoruz. Meclis'e baskı kurup İşçi Sağlığı ve İş Güvenliği yasasının bir an önce çıkarılmasını ve bu yasada mobbing'in mutlaka yer almasını sağlamaya çalışacağız.

Mobbing'in nasıl ispatlanabileceği ve nasıl mücadele edilebileceği konusunda bir broşür hazırlıyoruz.

SÖYLEŞİ: SİREN İDEMEN - MERVE EROL

Dayanışmacı eğitim

"Hiç mi iyi haber yok" demeyin, var: *Mayista Yaşam Kooperatifi*. Emekçi çocuklarının üniversiteye giriş ve diğer sınavlarda uğradıkları haksızlıkları azaltmak, "rekabet değil, dayanışma" şiarını hayata geçirmek için 13 yıldır İstanbul'da faaliyette. Tuzla'da, Sultanbeyli'de, Ümraniye'de, Yenibosna'da örgütlü *Mayista Yaşam*'da ders verenlerin de ders alanların da statüsü aynı: Herkes ortak. Kooperatifin asgarî giderlerini ortaklaşa karşılıyorlar, bunun dışında ortada bir para ilişkisi yok. Ötesini biz sorduk, onlar anlattı...

Kooperatifte ders verenlerle ders alanların ilişkisi, lisedeki öğretmen-öğrenci ilişkisinden çok farklı mı?

Tuğba Karakaya: (*Yenibosna, öğrenci ortak*) Kooperatifte hoca-öğrenci ayrımı, ast-üst ilişkisi yok, hepimiz ortağız. Okulda ise tam tersi, öğretmenler sürekli otorite kurma amacıyla. Bir konuya taktığımızda sınıf düzenini bozmamak için sorularımız yok sayılabiliyor. Kooperatifte böyle bir şey söz konusu değil. Okulda "kapasite" mize göre ayrılıyor, kooperatifte ise ne bildiğimize göre ayrılıyor. "Sen bunu daha önce öğrenmedin, bu sınıftasın; sen bunu bildiğin için bu sınıftasın" anlayışı var.

Dersler dışında neler yapılıyor?

Gamze Batmaz: (*Tuzla-Aydınlı, öğrenci ortak*) Tuzla-Aydınlı'da haftada bir kez kooperatifin işlerinin, sorunlarının ele alındığı yürütme toplantıları oluyor. Haftasonları kooperatif yürütmesinin seçtiği filmleri izliyoruz. Haftaiçi çalışma grupları ayarladık, lise 1-2 ve açıköğretim için biraraya geliyoruz. Çalışma gruplarında öğretmenler olmuyor, üç-dört kişilik gruplar birarada ders çalışıyoruz. Ayrıca, birlikte yemek hazırlıyoruz. Biz çoğu zaman derste olduğumuz için öğretmenler daha sık bulaşık yıkıyor. (gülüyor)

Yusuf Ünal: (*Yenibosna, öğretmen ortak*) Ders faaliyetini ve ders dışı faaliyetleri şubelerdeki yerel yürütme toplantılarında kararlaştırıyoruz. Kooperatifin diğer kitle örgütleriyle ilişkisi, merkezî etkinlikler gibi ortak sorunları kooperatifin ortaklarının katılımı ve denetimine açık merkezî yöne-

tim toplantısında ele alıyoruz.

Şeyda Gürbüz: (*Bir Mayıs Mahallesi, öğretmen ortak*) Yönetim toplantısına katılanlar, şubelerini temsilen değil, bütün şubeleri kesen sorunlar için biraraya geliyor. Bir uzlaşma olmadığında birbirimizi ikna etmeye çalışıyoruz. Yine de bir karar verilmesi gerektiğinde salt çoğunluk yeterli sayılıyor.

Kooperatifin üyelik-aidat işleyişi nasıl?

Tuğba: Her üye aylık aidat vermekle yükümlü. Aidatlarla kooperatifin kira, elektrik, su gibi masrafları karşılanıyor.

Kooperatifte dini, etnik veya siyasi ayrım var mı?

Tuğba: Etkinliklerin hiçbirinin ortaklarımızın siyasi ya da dinsel kökeniyle ilgisi yok. Örneğin, ramazanda ortak yemek hazırlamıyoruz, çünkü kimi ortaklarımız oruç tutuyor. Oruç tutmayanlar mümkün mertebe oruç tutanlardan uzakta yiyor yemeklerini. Bu, karşılıklı saygı ile ilgili bir şey.

Güldes Önkoyun: (*Tuzla-Aydınlı, öğretmen ortak*) Örneğin, Yenibosna'da başörtülü öğrenciler, Kürt öğrenciler, Alevi öğrenciler birarada. CHP'lisi, AKP'lisi, Kürdü, Türkü, Lazı bir arada...

Diğer derneklerle, okullarla bağlantınız var mı?

Tuğba: Kâr amaçlı kuruluşlarla pek bir ilişkimiz yok; mahallelerdeki hemşehri dernekleri ve diğer derneklerle var. Okullardaki hocalara da ulaşmaya çalışıyoruz. Diğer derneklerle imece usulü yer paylaşabiliyoruz. Onlara yardım gerektiğinde de destek oluyoruz.

Mayista Yaşam yalnızca üniversiteye hazırlık odaklı mı çalışıyor?

Güldes: Ortaokul ve lise 1 - lise 2'den öğrenciler de var, açıköğretim lisesine giden öğrenciler de.

Şeyda: Geçen sene ortaokul grubumuz vardı. Bu sene üç-dört ortaokul öğrencimiz var, onlara temel matematik eğitimi veriyoruz.

Yusuf: Kürtçe ve İngilizce kursları açtık geçmişte, SBS için de destek olduğumuz yıllar oldu. Ama daha çok üniversiteye hazırlık çalışmalarımız var.

Ders materyalleri nasıl karşılanıyor?

Tuğba: Eskiden kitaplardan yararlanıyorduk, iki yıldır fasikül sistemine geçtik. Artık öğretmenlerin -zaman zaman öğrencilerden yardım alarak- hazırladığı fasiküllerden öğrencilerin düzeylerine ve isteklerine uygun çalışmalar yapıyoruz.

Güldes: Bir dersane bize dese ki "alın size bu kadar kitap, alın bu kadar hoca, burada para vermeden ders anlatsınlar size" ... Biz varlık sebebimizi yerine getirmiş mi olacağız? Tek farkımız ucuz ders almak, vermek mi? Bu sorulara "hayır" yanıtı veriyoruz. Farklarımızdan biri, örgütlü hareket ediyor oluşumuz. Diğeri, dersleri nasıl anlattığımızla ilgili. Ortaklarımızın çoğu, dersanelere gidemeyen, 60 kişilik sınıflarda okumak zorunda olan, annesi babası işçi olan, eğitime çok az para ayırabilen ailelerden öğrenciler. Mesela bir öğrencimiz inşaat işçisi, haftasonları çalışmak zorunda olmadığına kooperatife geliyor. Diğerleri kardeşlerine bakmak zorunda olan, okula gidemeyen, gitse bile zorlanan öğrenciler. Bu öğrencilere matematik olimpiyatı sorularını da içeren ders kitaplarını verip "hadi bunları çalışın" dediğimizde "yapamıyorum" diye geri çekiliyorlar. Bunun üzerine, öğrencilerin öğrenebileceği tarzda bir ders anlatımı geliştirmek amacıyla bütün hocalar, öğrenciler biraraya geldik. Temel olarak matematik, Türkçe, geometriyle ilgili fasiküller oluşturuyoruz, sorular hazırlıyoruz, müfredatı gözardı etmeden en uygun eğitim biçimini gözetiyoruz. Başlı olarak dersanelerden gönderilen kitapları da şöyle kullanıyoruz: Öğrenciler ve hocalar en uygun soruları seçiyor, bunları fasiküller hâline getiriyorlar.

Yusuf: Çalışma grupları da fasiküllerle benzer kaygılar sonucu ortaya çıktı. Piyasada mevcut kitapların hemen hepsi temel eğitim aldığı varsayılan öğrencilere yönelik. Oysa, meslek liselerindeki ve işçi sınıfından gençlerin gittiği liselerdeki öğrenciler için bu kitaplar pek bir anlam ifade etmiyor. 13 yıldır işleyen bir kooperatifiz, ama bu sorunun ayrılmına iki yıl önce vardık ve fasikülleri hazırlayıp çoğaltmaya başladık. Böylece okullardaki müfredata aykırı olmayan alternatif bir müfredat oluşturduk. Çalışma gruplarıyla da öğrencilerin birbirlerine yardım etmelerini sağlıyoruz.

Güldes: *Mayista Yaşam*, eğitim ve öğretimi belli sınıflar için ayrıcalık olmaktan çıkarmayı hedefleyen bir yapı. Faaliyetimiz eğitimden elenen başlıca kesimler olan işçiler, kadınlar, Kürtler için 13 yıldır sürüyor. Ama eksiklerimiz de var. Örneğin, öğrencilerimizden birini kalburüstü bir koleje koyup en iyi eğitim ve kitap olanaklarını sağlasa-

Soldan sağa: Yusuf Ünal, Şeyda Gürbüz, Gamze Batmaz, Tuğba Karakaya

nız da başarısız olması çok olası. Çünkü öğrencilerimizin temel eğitimi yok, ders çalışma disiplini yok. Ayda 20 gün okula gitmek mecburiyetindesin, git ama ne yapıyorsun yap, derste uyuyor musun, zurna mı çalışıyorsun, hiç farketmez. Bize "tek başınıza ders çalışın, başaracaksınız!" diyorlar. Ama öğrencilerin ders çalışmayı bilmemesi, test çözmeyi bilmemesi, doğru düzgün bir kitap okumaması olmaları, ders çalışacak bir odalarının olmaması, ailedeki "haydi kazan artık" zorlaması... Ölsek gerbersek de tek başımıza çalıştığımızda başaramayacağımız açık. Zengin sınıfların çocuklarının ders çalışma tarzları ise gayet örgütlü. Psikiyatrlar var, anne-baba ayrı ilgileniyor, öğretmenleri ayrı ayrı ilgileniyor, evlerinde ayrı odaları var... İşçi sınıfı bu konuda çok örgütsüz. Bireysel olarak başaramayacağımızdan, ama örgütlü olarak başarabileceğimizden hareketle çalışma gruplarına vardık. Öğrencilerin birbirlerinin sorumluluğunu aldığı, sorumluluk aldıkça da güçlendikleri bir durum söz konusu. Hem öğrenciler örgütlü hareket ediyor, hem öğretmenler. Matematik bilgim ne kadar iyi olursa olsun, tek başıma soru hazırlamamdan başka diğer ortaklarla birlikte çalışmam daha verimli olacaktır. Yani, temel derdimiz örgütlü olmak, birbirimizin sorumluluğunu almak. Bunu başarabilirsek ÖSS'yi de kazanabiliriz, hayatın başka alanlarında da başarılı olabiliriz.

Yusuf: Bazı öğrenciler bazı derslerde daha iyi, onlar çalışma gruplarında hoca oluyor; hem ders almaya devam ediyor, hem ders veriyorlar. Giderek her öğrenci hem öğretmen hem öğrenci oluyor. Bunun sağladığı diyalektik ivmenin yararını görüyoruz.

Mayısta Yaşam'ın temel sloganlarından biri "rekabet değil, dayanışma". Diğer yandan da kooperatifin temel işlevi bütünüyle rekabete dayanan bir sınav sisteminde öğrencilerin var kalmasını sağlamak. Bu tezati nasıl aşılıyorsunuz?

Tuğba: Evet, öğrencileri hazırladığımız sınav, rekabetin uç noktada olduğu bir sınav. Bizim çabamız biraz Don Kişotluğa giriyor.

Yusuf: Eğitim sorunlarını tek başımıza çözmek gibi bir iddiamız yok. Her yıl üniversite sınavına 1 milyon 600 bin kişi giriyor, dörtte üçü eleniyor. Sınav sisteminin eleği öğrenciler belli, varoşlardakiler, meslek liselerindekiler, Kürtler, kadınlar, işçi çocukları... Daha en başta eğitimden dışarıda bırakılan kesimler. Kooperatif buna karşı elbirliğiyle bir dayanışma örgütlemeye çalışıyor. Sınav sistemine karşı ortak mücadele edilmesi gerektiğini her alanda savunuyoruz. Emekçi çocuklarının okuduğu liselere pozitif ayrımcılık yapılması gerektiğini dile getiriyoruz. Sınav sistemine karşı diğer dayanışma örgütleriyle mitingler, forumlar, paneller düzenliyoruz. Temel meselemiz, eğitimdeki adaletsizliğin bir sınıf sorunu olduğunu herkesin anlayacağı şekilde dillendirmek.

Mitinglerdeki sloganlarınızdan biri "öğrenciye iş, çalışana öğrenim hakkı". Bu sloganın temel gerekçesi ne?

Şeyda: Bilindiği gibi, işçiler, emekçiler eğitim hakkından çok kısıtlı faydalanabiliyor. Eğitim Bakanı Hüseyin Çelik 2006'da "herkes üniversiteli olursa inekleri kim sağa-

cak?" demişti, birilerinin vasıfsız eleman olarak çalışması gerektiğini ima ederek. Herkes üniversiteye giremez, bir kısmının elenmesi gerekli; ayrıcalıklı tabaka, ayrıcalıksız tabaka vurgusuydu kastettiği. Buradan hareketle, "öğrenciye iş, çalışana öğrenim hakkı" diyerek herkesin öğrenim görebildiği, herkesin çalışabileceği bir sistem istediğimizi belirtiyoruz. Bir işçi kaç saat çalışıyor? Günde en az on saat. Öğrenci ne yapıyor? Beş saat okula gidiyor, onun dışında pek bir şey yapmakla yükümlü değil. Günde on saat çalışmak zorunda olan işçi okula nasıl gitsin? Zamanı yok ki. Öğrenci çalışılabilsin ki, çalışanın üstünden yük kalsın, çalışın ve emekçi de eğitime erişebilsin.

Ortaklarımızın çoğu dersanelere gidemeyen, 60 kişilik sınıflarda okumak zorunda olan, annesi babası işçi öğrenciler. Mayısta Yaşam eğitim-öğretimi belli sınıflar için ayrıcalık olmaktan çıkarmayı hedefleyen bir yapı.

Yusuf: Bu biraz da üniversite diplomasının sınıf farklarını keskinleştirme amacıyla kullanılmasına karşı bir yaklaşım; avukat, doktor olunca sınıf atlamış sayılıyorsunuz. Diploman yoksa, günde 15 saat çok az bir ücret için tekstil atölyesinde çalışıyorsunuz. Diploma, eşitsizlikleri meşrulaştıran, adaletsizliği insanların gözünde doğallaştıran, normalleştirilen bir işlev görüyor. Öğrenciler çalışabilirlerse, çalışanlar da eğitim alabilir ve o zaman diploma bir adaletsizlik aygıtı olma işlevinden sıyrılabilir.

Ortakların ailelerinin, mahallelinin kooperatife yaklaşımı nasıl?

Şeyda: Başlangıçta, tanıyana kadar, yadırgayıcı bakışlar olabiliyor, "ne yapıyorlar acaba", "göndersem mi çocuğumu" diye düşünüyorlar. Parasız pulsuz ders verilen

bir ortam olduğu için "bu devirde neden böyle bir şey var?" diye bakıyorlar. Tanıdık-tan sonra olay değişiyor, gelip kooperatifte yemek bile yapıyorlar. Gerçekten fayda gördüğünde, "çocuğum değişmeye başladı, ders de çalışıyor" diye düşününce yaklaşımları da değişiyor.

Güldes: Ortaokul öğrencisi yeni bir ortamımız var. Anne-babası geldi, tanıştık. Görüşmeden sonra, "herhalde çocuğu göndermeyecekler" dedik. Vartolu bir aile. Ertesi gün baba geldi, "sadece ders vermeyin, bizim kıza biz emekçileri nasıl sömürdüklerini de iyi anlatın" dedi.

Bazı milletvekilleriyle de iletişim içinde-siniz, bu ilişki nasıl kuruldu?

Şeyda: Verdiğimiz dayanışma mücadelesini nasıl yaygınlaştırdık diye de düşünüyoruz. Meclis, bu açıdan önemli yerlerden biri. 2007'de Meclis'e giren Bin Umud vekilleri varoşlarda gezerken mahallelerde neler yaptığımızı gördüler. Bizim için Meclis'te yer açtılar. Şerafettin Halis ve Sebahat Tuncel, Meclis'te basın toplantısı yapmamıza olanak sağladı. Ufuk Uras'ın da yardımı oldu. Milletvekilleriyle paneller de düzenliyoruz. Eğitim sistemine, 4+4+4'e dair taleplerimizi vekillerle paylaşıyoruz.

Yusuf: Akademisyenlerle ve milletvekilleriyle aylık paneller, halk toplantıları örgütlemeye çalışıyoruz. Böylece kooperatif ortaklarının görüşlerini farklı kesimlere iletebiliyoruz, biz de değişik kesimlerin görüşlerini öğrenebiliyoruz.

Mayısta Yaşam adı nereden geliyor?

Gamze: Kooperatife ilk geldiğimde ben de bunu sormuştum. "Çünkü mayıs ayların en bereketlisi" demişlerdi.

Tuğba: Onbir ayın sultanı. (gülüyor)

Güldes: Kooperatif 13 yıl önce Ümraniye'de Bir Mayıs Mahallesi'nde kurulmuştu. O nedenle adı Mayısta Yaşam oldu. Aydınlı'da kurulsun, Aydınlı'da Yaşam olacaktır.

SÖYLEŞİ: BARKIN KARSLI

"Okullardaki müfredata aykırı olmayan alternatif bir müfredat oluşturduk. Çalışma gruplarıyla da öğrencilerin birbirlerine yardım etmelerini sağlıyoruz. Öğrencilerin birbirlerinin sorumluluğunu aldığı, sorumluluk aldıkça da güçlendikleri bir durum söz konusu."

★ **BANDİSTA**'nın yeni EP'si "Sınırsız Ulussuz Sürgünsüz"ü İzmir açıklarında ölen 61 mültecinin ardından dinlemek kahredici. Yine de indirin, dinleyin, yayın: Kongolu mülteci Enzo İkah'la "Haymatlos" ve Festus Okey'e adanan "Hiç Kimsenin Şarkısı", Cem Karaca'nın Almanya yıllarından tornistan "Kim Yerli Kim Göçmen" tayfabandista.org adresinde.

★ Thom Yorke ve arkadaşlarının yeni meşgalesi, süper grup **ATOMS FOR PEACE**'in ilk albümü bu ay çıkıyor. Ekte Nigél Godrich, Red Hot Chili Pepper'ın Flea'sı, vurmalarında Joey Waronker ve Mauro Refosco var.

★ **LADY GAGA** "birbirimizle 7/24 gif'ler, resimler yoluyla konuşuyoruz, siz bir art-pop kuşağınız" dediği takipçilerini yeni teknolojiyle doyuracak. 2013'ün ilk aylarını bekleyen yeni albüm "Artpop", söyleşilerden filmlere, türlü çeşit çekmeceyle dolu aplikasyonlar halinde telefon ve tabletlere inecek.

★ Ellinci yıl şerefine "Crossfire Hurricane" adında bir belgesel, turneye ısınma babinde konserler, iki sıfır kilometre şarkı barındıran yeni bir best of... **ROLLING STONES** yola koyuldu...

Ich bin die fesche Lola

Gülbahar Kültür United Colors of World / Poetry On The Sound / Made In Turkey vol.6 (Lola's World)

Lola's World'ü bilen bilir: Almanya merkezli bu şirket, Gülbahar Kültür'ün dört bir yandan derlediği albümleri yayınlar, evlere dünyanın müziğini taşıyor. Bir yandan elektronik çalışmalar, diğer yandan katıksız otantikler, remix'ler, demolar, yayınlanmamış kimi şarkılar hep bu albümler aracılığıyla arşivlerimize girmiştir. Ülkelerin müziğini toparlayan "Made in..." serisi, artık bir fenomen haline gelen ve yeni albümleri sabırsızlıkla beklenen "Oriental Garden" ve tangodan Mezopotamya moduna pek çok türü ve akımı bir araya getiren özel çalışmalar hep Gülbahar Kültür'ün işi. Yakın zamanda "Turkish Pop Hits" başlıklı serinin üçüncü albümünü yayınlayan Lola's World, iki sürprizle kapımızı açtı bu yaz: Beklediğimiz, sıkı takipçisi olduğumuz "Made in Turkey" serisinin altıncı albümü, Gülbahar Kültür'ün kendi albümü "United Colours of World / Poetry on the Sound"la neredeyse eşzamanlı yayınlandı. İlki bildik derlemelerden, ama ikincisi oldukça farklı. Sözlerini Gülbahar Kültür'ün

yazdığı şarkılar, "dostlar" tarafından seslendirilmiş. Dostlar dediğimiz, yakın dönemin iyi müzisyenleri. Aralarında Volkan Gücer, Ebru Özpırınç, Fulya Özlem, DJ İpek İpekçioğlu, Ezgi Özkan, Cem Yıldız gibi aynı dili konuştuğumuz isimlerin yanısıra Peter Dahm, Clelia Felix, Thore Eckert, Lea Finn, Alexander Jung gibi beynelmilel isimler de var. Kültür, şarkılara yazmakla kalmamış, kimine sesini vermiş. Bu dostlar buluşmasından ortaya evlâdiyelik bir albüm çıkmış..

"Made in Turkey" serisinin altıncısında bildiğimiz bilmediğimiz pek çok şarkı var. Albüm, "Bal" ve "Kaymak" adlı iki CD'den oluşuyor. Jülide Özçelik'le açılan, Orhan Gencebay'la kapanan "Bal", Güvenç Dağüstün'den Seni Görmem İmkânsız'a yakın dönemde adından söz ettiren isimleri bir araya getirmekle kalmıyor, Jehan Barbur'un "Nar Taneleri" adlı yayınlanmamış şarkısını da içeriyor. "Kaymak"ta ise, adı üstünde, biraz daha oynak şarkılar var. Erci E'nin Özgür Murat'lı yayınlanmamış şarkısı "Kara Sevda" ve Electro Swing Cartel'in Ebru Özpırınç'le yaptığı "Tini Mini Lady", bu CD'nin sürprizleri.

Gülbahar Kültür, takip edilesi insanlardan. Bu albümler onun (ve elbette Lola'nın) dünyasına girmek için iyi birer bahane. Sonrasında zaten o dünyanın içinde kaybolacak, yaptığı her işi merakla bekleyeceksiniz.

MURAT MERİÇ

Sessizliğin politikası

Laetitia Sadier Silencio (Drag City)

Il sene önce Roll'un Stereolab ile yaptığı bir söyleşide vokalist Laetitia Sadier'nin sarf ettiği bazı sözler ikinci solo albümü "Silencio"yu anlamak için faydalı olabilir. İnsanların özgürlük alanlarının daralması ve otoritenin her şeyi kontrol etme isteği gibi konuların şarkı sözlerine yansıdığını belirten Sadier şöyle diyor: "Bu gelişmeler tamamen insanları kontrol etmeye çalışan bir zihniyetin ürünü. İnsanlara olumsuz bakan, güvenmeyen bir zihniyet: İnsanlar birbirine güvenmemeli, hatta şüphelenmelidir. Şarkı sözlerinde önemsedim şey, gerçekleri ele almak. İnsanların duymak isteyeceğini öngördüğümüz ilkel, az gelişmiş duygular yerine, daha gerçek bir dünya yaratmaya çalışıyorum. Kendimin ve başkalarının ruhunu ve kafasını rahatlatacak, geliştirecek, hatta dönüştürecek sözler yazmak istiyorum." Stereolab müziği her zaman politik mevzulara girmişti, '60'ların Fransız pop ve şanson geleneklerini türler kazanında eritirken şarkı sözleri hep sola çekmişti. Bu sebepten açılıştaki "The Rule Of The Game"deki politik damar şaşırtıcı değil. Egemen sınıfı zalim oyunlarla iştiغال eden bir grup kiralık katil olarak nitelleyen Sadier, bu sınıfın hayat tarzı ve cehaletinin faşizme yol açtığını söylüyor. "Silencio"yu önceki külliyattan ayıran ve kimliğini veren unsur da lafı dolandırmadan sadede gelmesi. "Ascultation To The Nation" ve "There's A Price To Pay For Freedom (And It Isn't Security)" gibi eserlerde bir teorik çalışmaya girmiyor elbet Sadier, ancak doğru bildiklerimizin altını kısa ve net cümlelerle çiziyor: "Kredi derecelendirme kuruluşları, finansal pazarlar ve G20 ülkeleri / Ama bütün bunlar kim oluyor? / Ve niye onların fikirlerini umursuyoruz? / Kendine meşruiyet atfeden bu otoriteden bize ne? / Onlar halk tarafından seçilmedi / Hayatlarımızı yönetmelerine ne adına izin veriyoruz?" Popüler müzikte gerçekçi söylemlerin ağırlığını kaybettiği bir devirde nefes aldırıcı.

Müziğe gelirse, alıştığımız Stereolab tarzından uzaklaşmıyor Sadier. Bazen kraut ritmleriyle su gibi akan ("Ascultation To The Nation"), bazen çınlayan gitarlarla melodikleşen ("Between Earth and Heaven"),

10 ALBÜM

- **Alabama Shakes**
Boys & Girls
- **Animal Collective**
Centipede Hz
- **Bloc Party**
Four
- **Bob Dylan** Tempest
- **Calexico**
Algiers
- **David Byrne & St. Vincent**
Love The Giant
- **Forabandit**
Forabandit
- **Mark Knopfler**
Privateering
- **Ry Cooder**
Election Special
- **ZZ Top** La Futura

5 ŞARKI

- **Bombay Bicycle Club** Beg
- **Jack White**
Freedom at 21
- **Patti Smith**
April Fool
- **Ralph Stanley**
White Light / White Heat
- **Sansar Salvo**
Sokağa Döner

bazen de downtempo bir hale bürünen ("Silent Spot") şarkılar bunlar. Eskiden de sık sık flört edilmiş bossanova ve disco gibi türler de yer yer "Silencio"nun içine nüfuz ediyor. Halihazırda benimsemiş olduğumuz seslerin verdiği güvene sığınıp politik içeriğe daha güçlü bir şekilde odaklanabiliyoruz. Albüme ismini veren "sessizlik" kavramı ise "Silencio"nun kişisel yüzüne bir pencere açıyor. Sadier'nin ilk albümü "The Trip" müzisyenin intihar eden kızkardeşinin ölümüyle yüzleşme çabasıydı. Yeni albümdeki "Silent Spot"ta ise sessizlik bu yıkımın ardından tekrar huzura varma arayışına eşlik ediyor. Açık davet niteliğindeki spoken word çalışması "Invitation au Silence"ta ise sessizlik Sadier için içe dönme ve kendiyi bağ kurma yöntemi olarak işlev görüyor. Bir müzisyenin sessizliği kucaklaması bir yandan çelişkili gözükebilir, ancak albümün kapanışındaki iki dakikalık "sessiz" sekansta fark ediyoruz ki, sessizliğin dahi bir müziği var.

YİĞİT ATILGAN

Onca yoksulluk varken

Cat Power Sun (Matador)

Chan Marshall'ı yirmi seneye yaklaşan kariyerinin başında dalgalı ruh halini şarkılarında itiraf eden içe kapanık bir müzisyen olarak tanıdık. Aklık pek yerinde değilken çıktığı konserle-

rinde seyirciye arkasını dönmeleri, erkenden kaçıp gitmeleri ve alkol problemleri akıllarda. Onun bu gizemli ve kırgın halleri merak uyandırmadı değil, ancak bunları Marshall'ı "arıza olma hali"nden nemalandırmak için yazmıyoruz. İlk albümleri "Dear Sir" ve "Myra Lee"deki minimalist tavrıyla gitar müziğinin alışıldık şarkı yapılarını tersyüz eden, 1998'de dönemin en iyilerinden "Moon Pix"i yayınlayan müzisyenin buna zerre ihtiyacı yok zaten. Amacımız, Cat Power'ın geçirdiği dönüşüme dikkat çekmek. "The Greatest"tan beri altı senedir özgün şarkılardan oluşan bir albüm yayınlamamıştı. Daha "normal" bir hayat kurma isteğini ve müziği bırakma fikrini zaman zaman dilendirdi, ancak müzik her seferinde onu geri çağırıyor. Cat Power hüzünü kendine paratoner gibi çeken biri, yeni albüm "Sun" da uzun vadeli bir ilişkinin bitişini takip ediyor. Küçükken sahip olamadığı ve peşinden koştuğu mutlu bir aile kurma düşü bir kez daha elinden kayıp gitmiş. Yine de "Sun"ın kulağa en mutlu gelen Cat Power albümü olduğunu söylemek mümkün. Tezat bir durum ve ilk single "Ruin" boyunca akan neseli piyano notalarına ya da "3, 6, 9"ın kaygısız tınlarına odaklanıp albüme "mutlu" etiketini yapıştırmak durumu basite indirgemek olur. İşin özü şu ki, Cat Power yeniden doğmuş, kendini tekrar inşa etmiş ve dünyaya bakış açısını değiştirmiş. "Ruin"de söze hayatları boyu gezen Çin genelerden bahsederek başlayan ve kendi gezdiği şehirleri sıralayan müzisyen, onca adaletsizlik ve yoksunluğa tanık olduktan sonra insanın kendi gelgitlerine odaklanıp şikâyet etmesinin esas "enkaz" olma hali olduğunu vurguluyor. Bugüne kadar ilhamını hep iç dünyasında arayan müzisyenin kafasını kaldırıp dışarıya bakması müziğine de taptaze bir odak katmış. Kariyerinin başında gitar çalmayı bile pek bilmeyen tuhaf kız artık tüm enstrümanları kendisi çalıyor, müzikal açıdan kendi kendine yetebileceğini kanıtıyor. Cat Power'ın kendine güvenli bu yeni haline tanık olmak ilham verici.

Y.A.

KARATREN

Reyent Bölükbaşı (1958 - 2012)

Çello ustası, hoca. İzmir doğumlu. İzmir ve Ankara Devlet Konservatuvarı'nı bitirdikten sonra New York'ta Manhattan School of Music ve Mannes College'de okudu. Ardından Michigan Üniversitesi'nde akademik faaliyetlerde bulundu. Profesyonel müzik yaşamına ABD'de başladı, yurda dönünce İzmir Opera ve Balesi Orkestrası'na katıldı. Sonraları İstanbul Devlet Senfoni Orkestrası'na geçti ve uzun yıllar grup şefi olarak görev yaptı. 1997'de buradan ayrılarak solo çalışmalara yöneldi.

Klasik müziğin dışında cazdan folka uzanan alanlarda ürün verdi. Araştırmacı, deneyici kişiliği, mükemmeliyetçiliği, titizliği ve bütün bunları sarıp sarmalayan tevazuuyla müzik çevrelerinde saygınlık kazandı. İdil Biret, Ayla Erduran, Bülent Evcil, Sarp Maden, Angelika Akbar, Ali Perret, İmer Demirer, Kerem Görsev, Selim Selçuk, Erkan Oğur, Birol Yayla ve Şenol Filiz projelerine destek verdiği müzisyenlerin bazılarıydı. Ayrıca Can Yücel ve Tuncel Kurtiz'in şiir kayıtlarında çaldı. Reyent Bölükbaşı, 1999-2011 arasında İTÜ Müzik İleri Araştırmalar Merkezi'nde (MIAM) öğretim görevlisi olarak çalıştı. Çok sevilen bir hocaydı. Yaşam felsefesinin bir parçası olan güler yüzlü ciddiyeti ile müzik eğitiminde fark yarattı. Öğrencilerinden çellist İpek Kadioğlu anısına yazdığı açık mektupta şunları söyledi: "Sen müziği konuşturdu bir müzik bilgisiydin. Seninle viyolonsel çalmak, sohbet etmek o kadar zevkli olurdu ki, zaman hiç geçmesin isterdim." (Cumhuriyet)

Daha önce üç kez kalp krizi geçirmişti. 2005'teki beraberinde kısmi felç getirdi. Vücudunun sağ tarafı işlevsiz hale geldiği için çok sevdiği enstrümanını bırakmak zorunda kaldı. Eğitimci kimliğinin öne çıktığı bu dönemde sol eliyle resim yapmaya başladı. Yağlıboya çalışıyordu. Koca yürek dördüncü kalp krizinde aramızdan ayrıldı. Nur içinde yatsın!

Güngör Dilmen (1930 - 2012)

Müşfik Kenter (1932 - 2012)

Tiyatro dünyası, üst üste, iki ustasını yitirdi. Oyun yazarlığıyla tanınan Güngör Dilmen, aydınlanmacı modernlerdendi. Özellikle Frig mitolojisinden beslenen, Anadolu'yu tarihsel bütünlüğüyle gören, gerçeküstüçülüğe yatkın oyunları, "Midas'ın Kulakları" başta olmak üzere, iktidar eleştirisinin manzumeleri sayılır. '60'ların ABD'ye gönderilmiş tiyatro erbabındandı. Işıklıktan dramaturgluğa, tiyatronun hemen her yerinde çalıştı. "Ben Anadolu"yu 1984'te Yıldız Kenter'in önerisi üzerine yazmıştı...

Müşfik Kenter, tiyatro sahnesi dışında da bilinen, özellikle sesiyle tanınan bir oyuncuydu. "Murtaza"dan "Sevmek Zamanı"na, sinema filmlerinin de bunda payı vardı ama aslan payı, yıllar süren, kasediyle de çok yaygınlaşan "Bir Garip Orhan Veli" oyununundu.

Ankara Devlet Tiyatrosu ve Muhsin Ertuğrul tezgâhından sonra Kenter'leri on yıllarca yaşatmayı başardılar. Mimar Sinan'da yetiştirdiği öğrencinin de haddi hesabı yok...

Post Yusuf Sevinçli, vizörünü sokağa ve insana doğrultmayı sürdürüyor. Gündelik deneyimlerin, korku ve endişelerin, merakın izini sürerek zamanın hallerine tanıklığını görsel güncesine not düşmüş. Ustalara, Lee Friedlander'a, Trent Parke'a, Agoudjian'a göz kırpan bir görsel seyir vaat ediyor. "Post" devam eden bir serinin ikinci bölümü ve Elipsis Galerisi, Karaköy'deki yeni yerinde 28 Eylül - 27 Ekim arasında Sevinçli'yi ağırlıyor.

Uzayda Bir Elektrik Hasıl Oldu

Tütün Deposu'nda açılacak "Uzayda bir elektrik hasıl oldu: 1960'larda müzikli Türkiye" namı sergi, 14 Eylül'den itibaren dileyi kırk gün kırk gece boyunca '60'lara götürecektir. Küratörlüğünü Express mürettabatından Derya Bengi'nin yaptığı serginin tasarımı Roll'un kadim tayfasından Cem Sorgu'ya ve Özlem Yılmaz'a emanet. Serginin başlıca gayesi, yolcularını, Susan Sontag'ın deyimiyle zamanda seyahat için en geçerli araç olan müzikle '60'lara götürmek ve dönemin siyasal ve kültürel ortamını, bugünü hâlâ etkileyen bir canlanışın ipuçlarını sunmak. Yolculuğun duraklarından bazıları: Tülay German, Aşık İhsani, Yellow Submarine, Zeki Müren, Süleyman Demirel, Resimdeki Gözyaşları, Ajda Pekkan, Tutunamayanlar, Beatles, Tanju Okan, Jim Morrison, Ertuğrul Kürkçü, Ah Güzel İstanbul, Hippi Perihan, Abidik Gubidik Twist... Ayrıca sergi süresince Taner Öngür, Ömer

Madra, Tanıl Bora, Mehmet Ö. Alkan ve Emin Alper'in katılacağı bir dizi konuşma da düzenlenecek. Depo'daki bu sergi ve söyleşiler, "Sweet 60s" (Tatlı 60'lar) projesi kapsamında gerçekleştiriliyor, Avrupa Kültür Programı 2007-2013 ve tranzit.at tarafından destekleniyor. Ezcümle, Magic Bus hareket ediyor, aşağıda yolcu kalmasin!

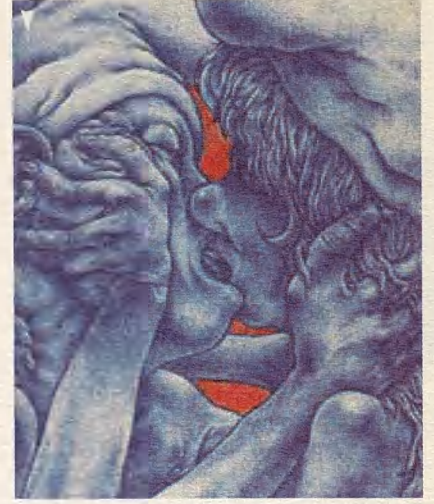
Senin Ailen Bir Yalan Yavrum

Bahadır Baruter bu defa dijital resim ve videolarla çıkagelmiş. Mevzu derin, kökeni eskilerde; toplumsal bir tabu aile mefhumu. Baruter'e göre "yalnızlığın kendine bahane edindiği en makbul kılıf ailedir. Aile, bireylerin ancak bir arada varolabileceği inancıyla inşa edilmiş, yanıltıcı bir mutluluk kaynağıdır. Etrafın algısına yansıtılan olumlu imajların aksine mecburî ilişkiler, zoraki gülümsemelerle insanı esir edebilir. Organik bağlar tutundukça kopar, birlik uğruna bireyi yok eder". Mutlu aile sofraları, kucaklanan çocuklar yok bu sergide, aksine, kara mizah ve ironi dolanmış her birine. "Senin Ailen Bir Yalan" ile toplumsal yalanları gün yüzüne çıkarmaya, sahtelikten arınmış aile tablolarına içeriden bakmaya davet var. 13 Eylül'den 13 Ekim'e dek x-ist'te görülebilir...

Burhan Doğançay retrospektifi

Duvarların dili, kentlerin dili, dönüşen çatışan toplumsal eğilimlerin aynası. 116 ülkede 500 şehrin duvarlarındaki toplumsal birikimi, tarihi resmine taşıyan bir tanıklık, bir kent gezgininin antropolojik araştırmaları, biyografik belgeler, fotoğraflar eşliğinde görücüye çıktı. 23 Eylül'e dek İstanbul Modern'de sürecek sergi, sanatını duvarlar üzerine kurmuş Doğançay'ın köklerine yolculuk gibi... Aynı mekânda 3 Ekim'de başlayıp 20 Ocak'a dek sürecek "Bakış - Portre Fotoğrafının Değişen Yüzü" sergisi ise 160 yıllık portre fotoğrafçılığı geleneğine ışık tutuyor. Kimler yok ki...

Süper İntihar "Torun", Ankara Küçükcesat'ta çiçeği burnunda kolektif bir sanat mekânı. Güncel sanatta hâkim ilişkilerin dışında duran sanatsal paylaşımın yollarını arıyor. Farklı disiplinleri buluşturmayı, tartışmayı, eleştiriyi daim kulmayı sağlayacak bir zemin olma derdinde. Sezon boyunca evsahipliği yapacağı sergiler, çevrenin sanatçılarına açık çağrı neticesinde şekillendirilmiş. Serinin ilki İlker Çelen'den geliyor: "Süper İntihar", 21 Eylül - 13 Ekim arasında gezilebilecek.

Filmekimi Filmekimi 11. yılında doludizgin. 29 Eylül'den 4 Ekim'e büyük yönetmenlerin son işlerinin yer alacağı sıkı bir program sunuyor festival. Haneke, Chronenberg, Ken Loach, Cristian Mungiu, Bertolucci, Michel Gondry, Benicio del Toro, Pablo Trapero, Julio Medem, Elia Suleiman, Gaspar Noé, Juan Carlos Tabio, Laurent Cantet, Abbas Kiarostami, Pablo Larraín'den taş gibi filmler...

Alegria Kanada - Quebec orijinli Cirque de Soleil topluluğu, 15 ülkeden 55 kişilik uluslararası bir ekip. Namı bir gösteriyle ülke sınırlarına giriyorlar... Alegria'da, akrobasi ve atletizm, opera ile barok havalarla buluşuyor, şaşaalı kostümlere dikiz, senkron trapezler, ateş topları, Rus barlarından dans pistini ısıtan figürler... Palyaçolar ve sirk ortamı, mevzumuz iktidarlar ve evrimleri, krallar ve soytarıları, dilenciler, çocuklar ve aristokratlar... 22 Eylül - 14 Ekim arasında İstanbul'da iki arenada birden boy gösterecekler: Atasehir'deki Ülker Arena ve Bayrampaşa'daki Ora Arena'da.

Yenilgiden Sonra

Doğu Batı ile Yaşamayı Nasıl Öğrendi

Ayşe Zarakol

Türkiye, Japonya, Rusya: Coğrafi konumları, dilleri, dinleri, yüzölçümleri, güçleri, kültürleri birbirinden bu kadar farklı üç ülke neden aynı saplantılarla boğuşup durur? Bu üç ülkenin Batı denen şeye benzer tepkiler vermesinin kuramsal açıdan tutarlı bir açıklaması var mıdır? Batı tarafından mağlup edilmiş bu imparatorluklar yenilgiyle nasıl başa çıkmışlardır?

Yenilgiden Sonra, Birinci Dünya Savaşı sonrası Türkiye, İkinci Dünya Savaşı sonrası Japonya ve Soğuk Savaş sonrası Rusya vakalarını derinlemesine inceleyerek bu sorulara cevap arıyor.

Yenilgiden Sonra Doğu Batı ile Yaşamayı Nasıl Öğrendi

Yazar: **Ayşe Zarakol**

Çeviri: **Bariş Cezar**

ISBN: **978-605-5250-01-0**

KDV dahil fiyatı: **26 TL**

İstanbul, Ağustos 2012, s. 355

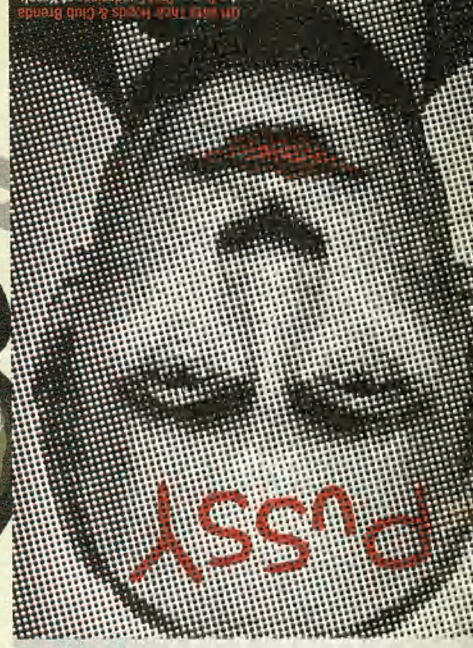
**KOÇ
ÜNİVERSİTESİ
YAYINLARI**

Rumelifeneri Yolu 34450 Sarıyer İstanbul
T: 0212 338 1797 F: 0212 338 1415 E: kup@ku.edu.tr
www.kocuniversitesiyayinlari.com

Genel Dağıtım

YKY
Yapı Kredi Yayınları

İstiklal Cad. No:161 Beyoğlu 34433 İstanbul
T: 0212 252 4700 F: 0212 252 4034 E: ykykultur@ykykultur.com
www.ykykultur.com.tr

Meydanları tutmanın şen bilimi
Her birimiz iktidara, lanet liderler olmadan
Doğrudan eylem —insanlığın istikbali için
LGBT'ler, feministler, savunun halkı

**Hapishanelere ölüm,
gösterilere özgürlük!**

Bakire Meryem, tanrının anası
Yolla gitsin şu Putin'i
Yolla gitsin şu Putin'i

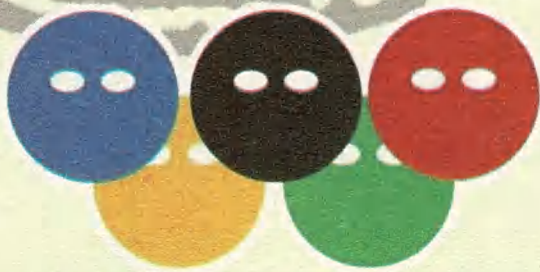
Siyah urgan, altın apoletler
Bütün cemaat eğilmiş önünde
Hürriyetin hayaleti cennette
Gay-pride Sibirya'da zincirlerle

KGB'nin şefi, baş azizleri
Tutuklatıyor göstericileri mevcutlu
Haşmetmeapları incinmesin diye
Kadınlar doğurmali, aşklarını sunmalı

**Bakire Meryem,
tanrının anası
Feminist ol, haydi
feminist ol sen de**

BOYCOTT THE WINTER OLYMPIC GAMES 2014 IN RUSSIA

NO PUSSIES - NO GAMES

Şafak vakti mi saldırmalı? Bana uyar
Hepimizin özgürlüğü için, bir de elimizde kan
Meryem ana öğrenecek kavgayı
Feminist Magdalena coşturacak sokağı

Ellerinizde tavalarla işgal edin şehri
Elektrikli süpürgeyle çekin pislikleri
Baştan çıkarırsın herkesi kız müfrezeleri

Seksist Putinistlere son!

Mısır havası ciğerlere iyi gelir
Kızıl Meydan'a lazım bir Tahrir ruhu
Fırtınalı bir gün geçsin güçlü kadınlarla
Balkonları indirin aşağı, ezin kaldırımları